



DATESLIP

प्रा. PRAKRIT BHARATI ACADEMY

4, Main Malviya N

# धम्मिल्ल-कुमार चरित्र.

## प्रथम भाग.



संस्कृत उपरथी गुजरातीमां नवलकथा रुपं भाषांतरकार,  
श्रीमन् मुनि माणेक.

प्रकाशक,

श्री जैन मित्रमंडळ तरफथी,  
लालचंद नागजीभाई शाह.

मांडळ. ( तालुका वीरमगाम.)



प्रथमावृत्ति.

प्रत १०००.



संवत् १९६९.

इ. स. १९१३.



अमदावाद:

धी " ठायमंड ज्युविली " प्रिन्टिंग प्रेसमां  
परीख देवीदास छगनलाले छाप्युं.



मूल्य दश आना.



# अर्पण पत्रिका.

श्रीयुत शेठ वीमनलाल वाडीलालनी कंपनी  
कलकत्ता.

आप श्री प्राचीन पुस्तकोद्धारनी सारी लागणी धरावी वारंवार ते कार्यमां सहाय आपता रहो छो, मुनिश्री माणेक मुनिमहाराजना सदुपदेशथी हयाती पर्यंत यथाशक्ति ते प्रशस्त कार्यमां सहाय आपवानी आपश्रीए स्तुत्य प्रतिज्ञा लीधी छे, अने आ पुस्तक पण आपश्रीनी सहायथीज प्रगट करवा अमो शक्तिवान थया छीये.

आपनी आवी प्रशस्त वृत्ति प्रति हरबोई आकर्षाय तेमां कांइ आश्चर्य नश्य यथात ते --इज छे अने तेमज असे पण आ पुस्तक आपश्रीनेज अर्पण करीये छीये.

अमो छीये.

श्री जैन मित्र मंडळ.

मांडल ( ता. वीरमगाम )





## પ્રસ્તાવના.

બાલ જીવોને માટે કથાનુયોગનાં પુસ્તકો જેટલાં રસિક તેટલાંજ હિતાવહ છે. ગલ્યા પ્રવાહીમાં છૂપાયેલાં કટુ ઔષધનાં ટીપાં જેવું કામ તે પુસ્તક સારે છે.

જેનાથી જીવન ઓતપ્રોત (તન્મય) થવું જોઈએ તેવાં નીતિ તેમજ ધર્મનાં તત્ત્વોની સમજ સાથે સહજ પ્રવર્ત્તનેચ્છાને ઉદ્ભવાવનાર કથાનુયોગ છે.

જુદા જુદા પાત્રોનાં, જુદા જુદા વર્તનનાં, જુદાં જુદાં ઇષ્ટાનિષ્ટ પરિણામો દ્વારા ધર્માધર્મનું સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ સદૃશ કથાનુયોગથી દર્શાવી શકાય છે.

x x x x x

તેવાજ હેતુથી આજ કાલ તેવાં પુસ્તકો સંખ્યાબંધ પ્રસિદ્ધ થાય છે. ભિન્ન ભિન્ન રુચિપૂર્વક તે વંચાય છે અને કિંમત (કદર) પણ તથા પ્રકારેજ થાય છે. આ પુસ્તક પણ તેવાજ હેતુથી પ્રગટ થયેલ છે. ઇટલું જળાવી ઇન્સાફ આપવાનું કામ વિચક્ષણ વાંચકોનેજ સોંપીયે છીયે.

આ ગ્રંથ અચલ ગચ્છાચાર્ય શ્રીમન્ શ્રી જયશેખર સૂરીશ્વરજીએ સંસ્કૃતમાં લખેલો છે, તેનું નવલકથા રૂપે ભાષાંતર કરનાર, આ મંડલના પરમ ઉપકારી મુનિ મહારાજ શ્રીમન્ માણેક મુનિ છે કે જેઓની કલમ સરલતા સાથે સચોટ અસર કરનારી છે એમ સમાજને સિદ્ધ થયેલું છે.

x x x x x

આ મંડલનો આજ થોડાંક વર્ષથી તેવોજ (પુસ્તક પ્રકટ કરી સસ્તી કિંમતે વાંચન ફેલાવવાનો) ઉત્સાહ મર્યો પ્રયાસ છે. શ્રીમન્ માણેક મુનિ મહારાજશ્રીનો આ મંડલ ઉપર પૂર્ણ ઉપકાર છે એમ ફરીથી જણાવીયે છીયે. આજ મુઘીમાં આ મંડલે તેઓ શ્રીનાં લખેલાં સાત આઠ પુસ્તકો પ્રકટ કર્યાં છે જે સમાજને હિતકર હોઈ રુચિકર થયાં છે.

( ૬ )

આ પુસ્તક પળ તેઓશ્રીનીજ કૃતિ છે.

× × × × ×

જે કોઈ સદ્ગૃહસ્થો અમારા આ ઉત્તમ પ્રયાસને સહાય કરવા  
ઇચ્છાનુસાર દ્રવ્ય મોકલશે તેમનો આ મંદલ આભાર માનશે. યાદ રાखો  
કે આવા કાર્યોમાંજ વ્યય કરવાથી દ્રવ્યની સફલતા છે.

× × × × ×

આ પુસ્તક ધારવા કરતાં ઘણું મોડું બહાર પડ્યું છે તે માટે અમે  
વાંચકવૃંદની ક્ષમા ચાહીએ છીએ. યથાશક્તિ સુધારવાની કાલજી છતાં  
પળ રહી ગયેલી ખૂલો માટે પળ ક્ષમા યાચના છે. ગ્રંથમાંથી વાંચકવૃંદ  
કાંઈ પળ સાર ગ્રહણ કરે એટલું ઇચ્છિ વીરમીએ છીએ.

અશ્વાઢ શુકલ પંચમી

સંવત ૧૯૬૯

}

અમો છીએ.

શ્રી જૈન મિત્ર મંદલ.

મંદલ ( તાલુકા-વરિમગામ ).

તા. ક. આ વુકની કીમત રૂ. ૦-૮-૦ રાખવામાં આવેલી પળ  
વાઈન્ડીંગ વીગેરેનું સર્વ વધી જવાથી તેની કીમત રૂ. ૦-૧૦-૦  
રાખવામાં આવી છે.



# અમારી ઓફીસમાંથી મળતાં પુસ્તકો.

- ૧ સદ્બોધ ચિંતામણી અને ગુણમાળા .... રૂ. ૦-૨-૦
- ૨ સકામ નિર્જરા અને નારી હિતશિક્ષા.... રૂ. ૦-૨-૦
- સ્ત્રીઓને યાસ વાંચવા લાયક ઉત્તમ શૈલીથી આ પુસ્તક મુનિ માળેકની કસાયલી કલમથી લખાયેલ છે અને સાથે લેનારને. .... રૂ. ૦-૩-૦
- ૩ સતી શીયલવતી, આવૃત્તિ ૨ જી. ( રોયલ ૧૬ પેજી પૃષ્ઠ ૨૦૦ ) .... રૂ. ૦-૪-૦
- ૪ માળેકમાળા.. .. રૂ. ૦-૧-૦
- ૫ વિશ્વાનુભવ અને દર્પણશતક. ... રૂ. ૦-૧-૬
- ૬ ચંપકશ્રેષ્ઠી ચરિત્ર. .... રૂ. ૦-૨-૦
- ૭ ચરીત્રમાળા..... ... રૂ. ૦-૧-૬
- ૮ સતી નર્મદા ચરિત્ર (રોયલ ૧૬ પેજી પૃષ્ઠ ૨૨૫) રૂ. ૦-૪-૦
- ૯ ધમ્મિલકુમાર ચરિત્ર (ડીપી ૮ પેજી પૃષ્ઠ ૧૭૬) રૂ. ૦-૧-૦-૦

ઉપર લખેલ પુસ્તકમાંથી રૂ. ૧-૦-૦ નાં પુસ્તક લેનારને નંબર ૭ ની બુક મેટ આપવામાં આવશે.

જથાવંધ પુસ્તકો લેનારને કમીશન આપવામાં આવશે.

દરેકનું પોષ્ટલચર્ચ ગ્રાહકના શીર છે. વિશેષ યુલ્લાસો પત્રવ્યવહારથી કરવો, નોટપેડ પત્ર લેવામાં આવશે નહિ; ઓર્ડર આપો, નફો જ્ઞાનસ્વાતામાં જાય છે, એક પંથ દો કાજ.

શ્રી જૈન મિત્ર મંડલ સમા.

માંડલ (તા. વીરમગામ).

## विषयानुक्रमणिका.

विषय	पृष्ठ.
१ कुशाग्रपुर....	१
२ सुरेंद्रदत्तनो जन्म....	७
३ अरिदमन निमंदयुद्धि तथा सुरेंद्रदत्तनो उपकार.	१०
४ प्रश्नोत्तर परीक्षणार्थी सुभद्रानी पतिपसंदगी...	१७
५ चिंतामुक्त सुभद्रानो पिता....	२४
६ भार्याना भरोसे भूलनार धर्मदत्तनुं द्रष्टांत ...	२७
७ सुरेंद्र तथा सुभद्रानुं पाणिग्रहण. ...	४०
८ सुभद्रानी पुत्र चिंता-गुरुवर्यनो उपदेश. ...	४२
९ धम्मिल कुमारनो जन्मोत्सव. ...	४७
१० धम्मिलनो ज्ञानाभ्यास. ...	५२
११ गोपाल कविनुं द्रष्टांत. ...	५५
१२ धम्मिलनुं फरज्यात लग्न-परिणामे पत्नी यशोमतिनी उपेक्षा. ५९	५९
१३ उल्लंठोनी सोवतनुं माहुं परिणाम ...	६४
१४ वसंततिलका वेश्यानो समागम-मातपितानो पञ्चाताप. ६८.	६८.
१५ पुत्र दर्शनती चिंतामांज मातपितानुं परलोकगमन. ...	७३
१६ धनहीन सती यशोमतिनो पीयर निवास. ...	८३
१७ अक्काय फेंकी दीधेलो धम्मिल. ...	८७
१८ मृत्युना उपायो पण व्यर्थ... ..	९५
१९ कुलीन वसंततिलकानो सुद्रढ प्रेम-विरह संकट. ...	९९
२० मुनिवर्यनो मेलाप-उपदेश प्रसंगे गुणवर्मानुं द्रष्टांत ...	१०२
२१ ब्रह्मचर्यनी शरतार्थी गुप्त रीते पति पसंदगी...	१०८
२२ कनकवतीनुं लग्न ... ..	१११
२३ उपकारना बदलामां मलेलुं दिव्य अंजन. ..	११६
२४ ब्रह्मचर्यनी शरतना भेदनी माहिती. ...	१२२
२५ विघ्नकारी विद्याधरनो विनाश. ...	१३०
२६ भाईना मृत्युनुं वेर लेनार विद्याधर ..	१३४
२७ दुर्जननी चालु दुर्जनता. ...	१३७
२८ धर्मोपदेश, दीक्षानी ईच्छा, पुरुषार्थनी मंदता. ...	१४३
२९ विधिनी विचित्र कृति-कनकवतीनी भ्रष्टता तथा गुण-वर्माना दीक्षा. ...	१४६
३० मुनिवर्यनुं वृत्तांत ... ..	१५२
३१ श्री पेणराजानुं वृत्तांत ... ..	१६१
३२ अगडदत्तनुं चालु वृत्तांत. . .	१६६

# ધમ્મિલકુમાર ચરિત્ર.

## પ્રકરણ ૧ લું.

### કુશાગ્રપુર.

ઉત્તમ ભૂમિમાં વાવેલું વી વધારે પ્રશંસવા યોગ્ય ફલને આપનારું થાય છે તેમ આ દેશની ભૂમિ શ્રેષ્ઠ હોવાથી સારાં અનાજ ફલ વિગેરેને ઉત્પન્ન કરનારી થઈ હતી અને તેનો ઉપયોગ કરનારા મનુષ્યો પણ ઉત્તમ પ્રજાને જન્મ આપનારા થયા હતા તેથી તીર્થંકર ચક્રવર્તી વાસુદેવ વલ્લભેવ પ્રતિવાસુદેવ વિગેરે આ દેશમાંજ પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે અને ભવિષ્યમાં પણ થશે. તેથી તે ભૂમિને આર્યભૂમિના નામથી ઓઢાવવા લાગ્યા હતા, તે આર્યભૂમિને વે વાણુ વે રાહાઓ માફક વે નદીઓ આવી રહી છે, જે સિંધુ તથા ગંગા નામથી ઓઢાવાય છે અને જેની ઉત્તર દિશામાં હંચા કોટ માફક વૈતાલ્ય પર્વત આવી રહેલો છે અને દરિયાને પણ તે ભૂમિને મેટી પવિત્ર થવાની ઇચ્છા હોવાથી તે તેને દક્ષિણ દિશામાં અવલંબી રહ્યો છે અને તે આર્યભૂમિમાં વધારે તાપથી લોકો કંટાળી ન જાય તેટલા માટે તે દરિયો, શીતલ પવનની લહેરોને વારંવાર વિસ્તારી આર્યભૂમિનો પોતાને પરમઉપાસક દર્શાવી તેમાં ઘણે લાંબે સુધી ફેલાવતો હતો, તેથીજ જાણે સુશ થઈને આ આર્ય દેશે પોતાની ભૂમિમાં મેઘ સૂર્યદ્વારા ચોરી લઈને ફાટી કરેલો દરિયાના જલનો જથ્થો થાપણ મૂકવા માફક (આ આર્યભૂમિમાં) વરસાવતો, તે જલને અગ્રાહ્ય ગણી તે દરિયાની પ્રિયાઓ જે નદીઓ તેનીદ્વારા તેનેજ પાહું મોકલવા તેણે રિવાજ રાખેલો જણાતો હતો તેથી મેઘ ગમે તેટલો જલનો જથ્થો તે દરિયામાંથી ઉચકી જતો હતો તોપણ નદીઓદ્વારા પાછા જતા જલથી તે દરિયો કદાપિ પણ ધૂણી થયેલો લાગતો નહોતો.

આવા આર્યભૂમિના ન્યાયી રીવાજથી તેમાં ઉત્પન્ન થયેલા લોકો પળ ન્યાયીજ હતા. અને જ્યાં ન્યાય છે ત્યાંજ વહેવાર વિશેષ થાય છે, અને જ્યાં વિશેષ વહેવાર છે ત્યાં વિશેષ લક્ષ્મીનો નિવાસ થાય છે અને જ્યાં લોકો ધનવાન ત્યાં લોકપાલ જે રાજા તેનો સ્વજાનો પણ તર હોય છે. તેવા સમયે દેશમાં દારિદ્રતા, ચોરી, હુલ્લુ, અકાલ મૃત્યુ, અન્યાયથી ધન લેવું, વીજાને કડવચન કહેવું તથા વીજાની મૂકેલી થાપણ સ્વાઈ જવી એ વનવુંજ અશક્ય હતું તેમ ભોગની વસ્તુની ઉત્તમતાથી ભોગ લેનારા થોડામાં સંતોષ પામી જતા તેથી પરદારાદિને ભોગવવાનું દૂષણ દુનિયામાંથી નષ્ટ થયેલું દેશમાં હતું. વેપારીઓ વેપારમાં નિપુણતા ધરાવનારા હોવાથી ધન મેળવવું તેમને સહેલ હોવાથી દાન દેવામાં અને ઉપભોગ કરવામાં દ્રવ્યને તેઓ તુળની તોલે ગણનારા હતા.

આ આર્યભૂમિને ભરતક્ષેત્રના દક્ષિણના મધ્ય ભાગ તરીકે ઓળખતા હતા કારણ કે ભરતક્ષેત્રમાં વચ્ચેવચ્ચ પૂર્વ પશ્ચિમ વૈતાલ્ય પર્વત આવી જવાથી બે ભાગ થયા અને ગંગા સિંધુ ઉત્તર દિશાએ આવેલા હિમવંતના પદ્મદ્વિપમાંથી નીકળી દક્ષિણ દિશાના લવણસમુદ્રમાં તે નદીઓ મળતી હતી તેથી વૈતાલ્યની ઉત્તરના ત્રણ ભાગ તેમ દક્ષિણ દિશાના ત્રણ ભાગ મળી છ ભાગ ભરતક્ષેત્રના થયા છે તેમાં વચ્ચેસ-હજાર દેશ છે; જેમાંના દક્ષિણના મધ્ય ભાગમાં સાદીપચીસ દેશ આવી રહ્યા હતા. તે દક્ષિણના મધ્ય ભાગના પણ મધ્ય ભાગમાં કુશાગ્રપુર નામનું નગર રિદ્ધિવડે ભરપૂર છે. આ ભરતક્ષેત્ર જંબુદ્વીપના વિશાલ લલાટ તરીકે અષ્ટમીના ચંદ્ર માફક શોભે છે તેમાં ઉપર કહેલું નગર લલાટમાં કરેલા તીલકસમાન લાગતું હતું.

ઘણા કાલ પહેલાં લોકો ઘણાજ સરલ અને મંદબુદ્ધિવાળા હોવાથી “મોહના ભગવાન” તેની માફક આ દેશમાં કલ્પવૃક્ષ પડેલે ઈચ્છા પ્રમાણે વસ્તુ આપનારાં ફલવાળાં જાણતાં તેમાંથી સ્વાધીનું, પીવાનું,

पहेरवानुं, ओढवानुं, रहेवानुं, अंधारुं दूर करवानुं सघळुं साधन तेमांथीज तेमने मळतुं हतुं पण जेम जेम तेमनामां किंचित् किंचित् बुद्धि वधवा लागी तेम तेम कल्पवृक्षो नष्ट थवा लाग्यां अने छेवट वधारे रसवाळां झाडो पण कमरस आपवा लाग्यां तेथी लोकने ममत्व वधवा लाग्यो. ममत्व वधवाथी लोकमां कुटीलता पण वधवा लागी ते कुटीलताथी बीजाने अन्याय पण करवा लाग्या, तेथी मांहोमांहे लडाई पण थवा लागी तेथी एक विशेष बुद्धिवानने न्याय करनारा तरीके नीमवानो रिवाज थयो, तेटलेथी पण संतोषकारक लोकने न्याय न मळवाथी प्रथम जे वचनथी शिक्षा थती ते हवे सामदाम दंडभेदनी नीति चालु थई अने तेने माटे राजा पण नीमायो, अने ते सौमां माननीय थाय माटे तेमने अभिषेक जनसमाज तरफथी करवामां आवतो. ते राजा-ओमां प्रथम राजा तरीके नाभिकुलकरना पुत्र ऋषभदेवने नीमवामां आव्या हता तेज ऋषभदेव पहेला राजा तरीके, पहेला काळना उपदेश करनारा तरीके तथा पहेला धर्मोपदेशक तरीके जाणीता थएला हता, तेमनुं राज्य हालना अयोध्या देशमां हतुं तेमनी राजधानी विनीता नगरी हती; अने तेमां सघळी सामग्री इंद्रना हुकमथी तेना सेवक देवताए पूरी पाडी हती. ते ऋषभदेवे लडवावाळाने क्षत्री एटले तेओए-परथी लडीने पोतानी प्रजानुं पालन करवुं एवी संज्ञा आपी हती. विद्वानोने धर्मनुं, (ब्रह्म) आत्मनुं, तथा नीतिनुं स्वरूप समजीने प्रजाने धर्म मार्गे दोरववी तेमने ब्राह्मण तरीके ओळखाव्या हता; वेपारमां कुशळता धरावनाराने वैश्य वणिज विगेरे नामथी गणाव्या हता अने ते त्रण वर्गने जोईती वस्तु वनावी आपी तेमनी सेवा करवा माटे शूद्रनी नीमणुक करी हती. ते चार वर्णमांथी पळी अनेक वर्णों उत्पन्न थइ हती, छतां पण ते वखते शूद्रमांथी पण उंच अवस्थावाळो उंच धंधो करी ब्राह्मणत्वादि संपादन करी शकतो हतो तेथी ते समये मुख्यत्वे गुणनी प्राधान्यता मनाती हती.



લોકોમાં હવે મોક્ષમર્ગની યોગ્યતા પ્રાપ્ત થવાનો સંભવ દેખાતો હતો. તેથી ઋષભદેવે પ્રથમજ સંસારનો મોહ છોડી વૈરાગ્યદશા પ્રાપ્ત કરી હતી અને પહેલા સાધુ તરીકે ઓળખાયા હતા. અને તે સાધુત્વ પોતાને પ્રાપ્ત થયા પછી થોડા વરસમાં તદન નિષ્પૃહ રહેવાના કારણથી સંપૂર્ણજ્ઞાનના અભાવનો રહેલો થોડો પળ પહોં દૂર થવાથી કૈવલ્યજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી કૈવલ્યજ્ઞાની સાકાર ઈશ્વર તરીકે તેઓ ઓળખાતા હતા. તેઓએ દેવોષ રચેલા સમોવસરણ ( મંદપ ) માં ઉપદેશ દેવા માંડતાં પૂર્વ દિશામાંજ લોકોને સન્મુખતા મળતી હોવાથી તેમના મન્ત્રદેવોષ ત્રણ દિશામાં તેમના જેવાંજ રૂપ સ્થાપન કરવાથી તેઓ ચતુર્મુખી બ્રહ્મા તરીકે ઓળખાયા હતા. તેમની વાણી અસ્થલિત ચાલુ રહેલી હોવાથી તેમની વાણીમાં સંતુષ્ટ પામેલી સરસ્વતી દેવી અધિષ્ઠાત્રિકા બનેલી હોવાથી તે લૌકિકમાં અર્થાત્ અન્ય મતિઓમાં વરેલી ગણાતી હતી. તેમણે નિરુપદ્રવસ્થાનજે મોક્ષ તેને લેવાનો પોતાની મેલે ઉદ્યમ કરવાથી સ્વયંભૂ તરીકે ઓળખાયા અને તે સ્થાનમાં ઉપદ્રવ કે અશાંતિ ન હોવાથી તે શિવપદ શિવસ્થાન ગણાતું અને પોતે તેવા સાંસારીક ઉપદ્રવને હળનારું પદ પ્રાપ્ત કરવાથી શિવ તરીકે ગણાયા હતા. તેઓએ સંસારનો મોહ છોડવા જે સમતા ધારણ કરેલી હતી તે પર્વતનો બોજો ઊઠાવવા કરતાં પણ અધિક કઠણ હોવાથી તે પાર્વતી તરીકે ગણાતી અને તેઓએ ઉપદેશેલો ધર્મ મોક્ષમાગતું કારણ છતાં પણ તે કાલ આવી ન પહોંચે ત્યાં લગી સંસારનું મુલ્ક અનાસક્ત પરિણામથી ધર્મ-વહે ભોગવાતું. તે પુણ્ય તરીકે હતું અને તે સર્વજન્યાપેલું હોવાથી પોતે વિષ્ણુ તરીકે મુલ્ક આપવાના નિમિત્તે તથા પાલન કરનારા તરીકે ગણાતા હતા અને તે પુણ્યમાં વે વસ્તુ મુલ્ક્ય લક્ષ્મી અને લલ્લના ( રુક્મિણી ) હોવાથી તે તેમને આધિન રહેવાથી તેઓ તેને વરેલા ગણાતા હતા છતાં પણ તેઓ તેમાં પોતે મુન્દ્રાયા નહોતા તથા પોતાના સો પુત્રોને પણ તેમાં નહીં રાચવા માટે સખત ઉપદેશ દીધો હતો, તથા

તે અનુપમ વસ્તુમાં પળ વિશેષ ગૃહિણે રાચવાથી અત્યંત વિગાઢ થતો જાણીને તેઓએ તે આપાત રમ્ય સુંદર ભોગોને ગૃહિ રાચી ભોગવનારાને વિડમુંક ઇટલે ડુકારની ઉપમા આપી હતી અને તપશ્ચર્યા પોતે કરી પુત્રો વિગેરેને તેમ કરવા આપ્ત ઉપદેશ દેવાથી તેઓ નિર્લેપ તરીકે ગણાતા હતા.

જો કે સંસારમાં રહ્યા છતાં પોતે નિર્લેપ હતા તોપણ વહેવારથી તે નિર્લેપ ન ગણાય અને વહેવાર તથા નિશ્ચય નયજૈનમાં ઘેને માનનીય હોવાથી પોતે અંતરમાં પળ વૈરાગ્ય દશા રાચી અને વહાર પળ રાજ્યાદિ કુટુંબનો મોહ છોડી જુદા જુદા દેશમાં ફરી કેવલજ્ઞાન સંપ્રાપ્ત કરી તે જ્ઞાનવહે જીવોની અનુકંપા લાવી તેમને ઉપદેશ દેઈ સંસાર સાગરના ભ્રમણથી વચાવ્યા હતા અને તેઓ પોતે પળ મોક્ષમાં ગયા છે. તેઓ પ્રથમ-સાકાર ઈશ્વર અરિહંત તરીકે તથા પાછલથી સર્વ અર્થ સિદ્ધ થવાથી સિદ્ધ તરીકે નિરાકાર દેવ તરીકે સર્વે લોકમાં માનનીય છે. તેઓએ આપેલી દિક્ષાને ગ્રહણ કરનારા સાધુ ઉપાધ્યાય અને આચાર્ય-પદ પામતા તેથી અરિહંત સિદ્ધ આચાર્ય ઉપાધ્યાય અને સાધુ એ પંચ પરમેષ્ઠિની સ્થાપના થઈ. તેની સાથે દર્શન જ્ઞાનચારિત્ર તપ મલ્લવાથી તે ગુણી ગુણ સાથે મલી નવ પદ તરીકે પળ આરાધવા યોગ્ય ગણાય છે.

આવી રીતે અનાદિકાલથી થયા અને નવા તીર્થકર થવાનો તથા તીર્થ સ્થાપન કરી લોકોને ધર્મમાં દોરવાનો રિવાજ ચાલ્યો આવ્યો છે. તે ધર્મથી અધિક લામ થવાનો છે એવું લોકોના દિલમાં દૃષ્ટાતથી સારી રીતે સમજાય તેના માટે ધમ્મિલતું જે ચરિત્ર કહેવાનું છે તેની જન્મભૂમિ આ કુશાગ્રપુર નગર વાંચકવર્ગે જાણી લેવાનું છે.

ધનવાનો દાન-દેવામાં મુખ્ય હોય તોજ તેનું ધન સફલ થાય છે. અને તે દાનમાં જિનેશ્વરનું મંદિર તથા તેમાં સ્થાપન કરવાની વીતરાગાદિ દશાની મૂર્તિ મુખ્ય હોવાથી તે વનાવવામાં અનર્ગલ દ્રવ્ય :

સ્વરચાતું હતું તેથી આ કુશાગ્રપુરનાં મંદિરો રાજાઓના મહેલોથી પણ અધિક શોભાને પામેલાં જણાતાં હતાં. તેનાં શિખરો પહાડના શિખરોની તુલના કરતાં હતાં. તેના ઉપર થાપેલા કલ્યાણ ( સુવર્ણ ) કલશો મંદિરમાં ભક્તિ કરવાથી કલ્યાણ થવાનું સૂચવનારા હતા, તેની ઊંચી ધ્વજાઓ વાયુથી ઉઠીને આકાશમાં જઈ તેમાં રહેલા જ્યોતિષ દેવો સૂર્ય વિગેરેને ત્યાં મંદિરમાં આવી વીતરાગ પ્રભુની ભક્તિ કરી સ્થિરપદ તથા અભ્યંતર પ્રકાશ ( કૈવલ્યજ્ઞાન ) ને મેઢવવા આગ્રહ કરનારી થઈ લાગતી હતી. તે મંદિરોમાં જતા લોકો પોતાના સર્વે અર્થો સિદ્ધ થઈ માનતા હતા. અને વીતરાગ પ્રભુ પાસે જઈ તેમની સ્તુતિ કરી પોતે પણ માગતા હતા કે “હે પ્રભો ! તારી છાયામાં રહી અમે જેમ ભવિષ્યમાં મોક્ષ પદ પામીશું, અને હાલ સંસારનાં મુલ્ક વિલસીએ છીએ તેવી રીતે અહીંનો જે અરિદમન રાજકુમાર છે તે પોતાના પિતા માફક ન્યાયી ધર્મી અને સંસાર મુલ્કથી નિર્લેપ પોતાના પિતા માફક પ્રજાને પાલનારો તમારા પ્રતાપથી થાઓ. કારણકે ધર્મરક્ષક જેમ તીર્થંકરાદિ પંચપરમેષ્ઠિ છે તેમ ગૃહસ્થોના વહેવારનું રક્ષણ કરનારો રાજા છે. અને તેના પિતા આ ન્યાયી જિતશત્રુ રાજાથીજ અમે ધર્મ અર્થ અને સાંસારિક મુલ્ક એક વીજાને વાધ કર્યા વિના હાલ આદરી શકીએ છીએ. તેમ ભવિષ્યમાં પણ થાઓ. કારણકે પ્રજાના આશીર્વાદથીજ રાજાનું કલ્યાણ થાય છે. અને જેમ સિંહ વનનો રક્ષક છે, અને સિંહનું રક્ષક વન છે; તેમ રાજા અને પ્રજાનો હ્રદય સંબંધ અસપરસ એક-વીજાનું મળું હાથવાનો છે અને પ્રભુની પ્રાર્થના કરવાનો છે.”

ए जितशत्रु राजा पोते निष्कलंक हतो, तेथी लक्ष्मी सघळां स्थानમાં દૂપણ જાળી તેને વરીને રહી હતી, તેમ તેની પટરાણી ધારિણી દેવીને અત્યુત્તમ પાત્ર જાળી શીલ અને સુંદરતા વઢગી રહ્યાં હતાં. આરું જેમ આત્માને સુમતિ, ચંદ્ર અને શીતલતા, મલ્લગિરિનો વાયુ અને મુગંધી, રામને સીતાના જેવું યોગ્ય જોડું છતાં પણ ગંભીર સમુદ્રમાંથી

ઉત્પન્ન થયેલા ચંદ્રમાં જેમ કલંકનું દૂપણ છે, ( આ લૌકીક દૃષ્ટાંત છે ) તેમ આ જોડાથી ઉત્પન્ન થયેલા અરિદમન કુમારમાં પણ રૂપ વિગેરે ઘણા ગુણો છતાં પણ મંદબુદ્ધિનું મોટું કલંક હતું. ( તેને ઢેકાળે લાવનાર ઇટલે સુબુદ્ધિ વધારી પંડિત વનાવનાર ધર્મિલકુમારનો પિતાજ કારણરૂપ થશે.

આ અરિદમન રાજકુમારમાં મંદબુદ્ધિ ક્યાં સુધી હતી કે લોકો તેના પિતા ઉપર અતિશે સંતુષ્ટ હોવાથી તેનામાં આ દૂપણથી જેટલો રાજાને સ્વેદ હતો તેથી પણ અધિક સ્વેદ રાજ્યભક્ત વનેલી પ્રજાને હતો. અને તેથી તેઓ તેની મંદબુદ્ધિ દૂર થવા માટે પોતાના ઇષ્ટદેવ આગલ નિરંતર પ્રાર્થના કરતા હતા.

## પ્રકરણ ૨ જું.

### સુરેન્દ્રદત્તનો જન્મ.

તેજ કુશાગ્રપુર નગરમાં અનેક શ્રેષ્ઠિઓ ધનવદે ધનેશ (કુવેર)ની ઉપમા પામ્યા હતા. તેમાં સમુદ્રદત્ત શેઠ અગ્રપદને પામેલો હતો. જેના ઘરમાં સમુદ્ર માફક કોઈ જગ્યાએ પરવાલાં, કોઈ જગ્યાએ મુક્તાફલ, કોઈ જગ્યાએ તેવાં વિવિધ જાતનાં રત્ન ભરેલાં દેખાતાં હતાં. તે મિશ્ર-કોના ગ્રાસથી કંટાળેલો નહોતો તેથી તેને યોગ્ય જાણીને લક્ષ્મીજ્યાં ત્યાં ફરી કંટાલો સ્વાધેલો હોવાથી વિશ્રાંતિ લેવા તેનું ઘરજ આશ્રય માટે પસંદ કરેલું હતું તેને લક્ષ્મીની સ્પર્શ કરનારી પતિમાં એક સરસ્વો પ્રેમ ધરનારી સતિ સુમદ્રા નામે પત્ની હતી. તે વંનેનું જોડું દંડ અને ધ્વજા માફક મંદિરના મૂર્તિરૂપ હતું. એક વચ્ચે તે સૌભાગ્યવતી સુંદરીએ સ્વપ્નમાં શ્વેતહાથી ઉપર બેઠેલા ઇન્દ્રને જોયો અને તે કહેતો હતો કે હે મનમોહને ! તને થોડા કાલમાં શ્રી અને સુમતિયુક્ત પુત્રની પ્રાપ્તિ થશે. આવી અમૃતસમાન વાણી સાંભળી તુરત જાગેલી

पत्नीए ते स्पमने बरोवर याद करी धीमे धीमे पति पासे जई तेमने मधुर बचने जागृत करी स्वमनुं वृतांत कही तथा शुं फायदो थशे ? एवो-अश करतां पतिए पोतानी मतिवडे मनमां तेने सारी रीते विचारी कहुं के हे मुग्धे ! आ स्वमयी आपणा कुळना भूषणरूप पुत्रनी तने प्राप्ति थशे ! प्रफुल्लित थएली प्रेमदाए पतिना ते बचनने हाथ 'जोडी माथे चढावी ते प्रमाणे हो ! एम बदती पोतानी शय्यामां आवी धमै-जागरणवडे रात्रि पूर्ण करी दिवसो निर्गमन करवा लागी अने-ते दिवसथीज जेम शीपमां मेघतुं बिंदु स्वातिनक्षत्रमां पडेलुं मुक्ताफलने जन्म आपनारुं थाय छे तेम दिव्य स्वमना प्रभावथी तेणे तेज रात्रे तेजस्वी गर्भने धारण कयों अने पूर्ण मासे पूर्णीमाना ('पूर्ण') चंद्र सरखा वदनवाळा पुत्रने जन्म आप्यो. कमळ सरखा कोमळ अंगवाळो अने सूर्यना बिंब माफक तेजस्वी मुखवाळो बाळ जेम बादळनी छायामांथी नीकलेलो सूर्य आनंद आपे तेम ते जनोना नेत्रने आनंद आपनारो थयो इतो. आ बाळनी नाभिनी नाळ छेदीने जमीनमां दाटवा माटे खाडो खोदतां तेमांथी धननो भंडार प्राप्त थयो तेथी हर्षथी रोमराजी विकस्वर थएला दासो खाडो पढतो मूकी जेमतेम ते बाळनी नाळने ठेकाणे पाडी शेठना आगळ ते बात कहेवा दोढ्या. शेठे पण दारिद्ररूपी लाकडांने बाळवा तेजस्वी झगझगाट अग्निसमान भंडार जोई संतुष्ट चित्तवाळो थई वोल्थो के पुण्यना प्रभावथीज आवी रिद्धि प्राप्त थाय छे एम बोली सघळो भंडार खोली जोतां तेमांथी एक मणी मळी आव्यो. आ मणि कई जातिनो छे के तेनो शुं प्रभाव छे, एम विचारतां शेठने तेना संबंधमां लखेलो एक श्लोक पण मळी आव्यो.

“आ मणिथी स्पर्श करेलुं पाणी पीनार माणस पशु सरखी जड बुद्धिवाळो पण विद्या मेलववा बडे पंडितोमां पूजनीक थाय छे.”

आवो महिमावाळो मणि तथा अनर्गळ धननो भंडार वने साथे मळेलो जोई शेठ चित्तववा लाग्यो के अहो ! आ बाळकना भाग्यनी

तुलना कोनी साथे करी शकाय ! खरेखर ! आ बने वस्तुओ स्वप्नमां कहेला ईंद्रना वचनने हठ करे छे !!

केटलाक पुत्रो गर्भमांजे गळी जाय छे त्यारे केटलाक पिता माताने पत्थरोना आघानरूप दुःख देवडावनारा थाय छे, त्यारे केटलाक गुमढा माफक पोतेज दुःख देनारा थाय छे पण खरेज हुं भाग्यशाळी छुं के मने आवा पुण्यवान पुत्रनी प्राप्ति थई छे तेथी तेनी माता रत्नगर्भा अने पुत्रनो पिता हुं रत्नाकरनी उपमाने पामुं छुं.

धनने असार जाणी तथा पुत्रनी तथा पोतानी भविष्यनी प्राभाविक स्थिति पुण्यवडे कायम रहेवा माटे नीकलेलुं द्रव्य पुत्र जन्मनी खुशालीमां अर्थिओने मां माग्युं दान आपवामां शेठे वापरी दीधुं. आ अपार द्रव्य जन्ममहोत्सवमां खरचायाथी संतुष्ट थएला अर्थिओए सर्वत्र तेना गुण गावा मांड्याथी त्यांनो राजा पण आश्चर्य पामी माथुं धुणावतो थयो हतो. अनुक्रमे अग्यार दिवस सुधी जन्मसंस्कारनी विधि करी बारमे दिवसे सगांवहाळाने जातिमित्रो संबंधीने बोलावी अनेक प्रकारनां मिष्टान्नादिनुं भोजन करावी संतोष पमाडीने स्वप्नमां सूचवेलुं रहस्य कायम रहेवा माटे तेमनी समक्ष ते वाळकनुं नाम सुरेंद्रदत्त पाढयुं. (जे धम्मिलकुमारनो पिता तरीके भविष्यमां जणाशे.)



## प्रकरण ३ जुं.

अरिदमननी मंदबुद्धि तथा सुरेंद्रदत्तनो उपकार.

वाळक पांच धावमाताथी उछेरातो अने मुंदरीओथी हुलरातो वीजना चंद्र माफक बघवा लाग्यो हतो. अनुक्रमे आठ वरसनी उमरनो थतां कळाना सागर एवा विश्वभूति आचार्य पासे विद्याभ्यास माटे तेने मोकलवामां आन्यो कारण के विद्यार्थीज सर्व गुण शोभाने पामे छे !

आ आर्य देशमां राजाओना पुत्रो पण सामान्य गृहस्थोना पुत्रो माफक एकज अध्यापक पासे भणता हता. जेथी प्रजाना दरेक वहे-वारथी वाळपणाथीज राजानो पुत्र जाणीतो थतो तथा लघुताने स्वीकारी ते प्रजाना वंधु तरीके वनी भविष्यमां प्रजाने सुखदायी थतो हतो. पूर्वे कहेलो अरिदमन राजकुमार तथा सुरेंद्रदत्त शेट-पुत्र तथा एक वाळिका साथे अभ्यास करनारां शाळामां मुख्य हतां, तेवा वीजा अनेक शिष्यो पण अनेक जातनी कळा शीखवाने ते अध्यापक पासे भणवा आवेला हता.

आ अध्यापके एक दिवस पोतानो परिश्रम तेमने भणावचामां केटले दरजे सफल थयो छे ते जाणवा माटे विद्यार्थीओन बोलावी तेओनी अभ्यंतर चातुर्यता जोवा माटे प्रश्न कर्यो के हे सुलक्षणा वाळको सांभलो ! जे कोइ राजाना माथामां वे पग वडे स्पर्श करी आघात करे तेने शुं करवुं ? आवाअंदरना गूढ रहस्यने न समजनारा सामान्य बुद्धिवाळा वाळको बोली उठया के ते अधम बुद्धिवाळा निर्भागीने जीवथी मारवो के तेना पग छेदी नांखवा ! आ वखते केटलाक जवाव आपवाने अशक्त होवाथी मौन रहा हता त्यारे केट-लोके तेवो खोटो उत्तर आप्यो हतो. त्यारे सुरेंद्रदत्त संभाळथी सौना सांभळतां गंभीरताथी धीमे स्वरे बोल्यो के हे वंधुओ ! तमे शुं गुरुजी

महाराजने प्रश्न गूढ़ रहस्य समझा छो के नहि ? जो समझा हो तो को विचारता नथो के तेने पगवडे राजाने माथामा आघात करनारो पंडितोने अने जगतने पूजनीक छे तेने केवी रीते मारशो ! आवो कढंगो शेरना पुत्रनो उत्तर सांभळी सर्वे बाळको आश्चर्य पामी पूछवा लाग्या के हे बंधो ! केवी रीते ते बात संभवे ! राजानुं अपमान करनार पुरुष पंडितो विगेरेथी केवी रीते पूजाय ? आवो सामटो कोलाहल तेओए साथे करी मुकवाथी सुरेंद्रदत्ते धीमेथी समजानुं के हे बंधुओ ! विचारो तो खरा के सापना मणिने के सिंहना मूछना बाळने के बळती ज्वाळाने चेतनतावाळो कयो आदमी लेवा तैयार थाय ! तेमज कयो शाणो माणस एवी मूर्खता करी राजाने दुःख देइ शके ! पण ते राजानो बहालो नानो बाळक ज्यारे राजा पोते तेने रमाडवा हाथमां लेइ माथा तरफ झोकां खबडावे के ते बाळकना पगो राजाना माथामां स्पर्श करी आघात करे. हवे आवो राजाना प्राण करतां पण बधारे बहालो पुत्र पंडितोने पूजवा योग्य छे के नहि ? त्यारे तेना पण तमे केवी रीते छेदशो ? के तेने जीवथी मारी नांखशो !

सघळां बाळको आ प्रश्नोत्तरथी चकित थई पोतानी मंदबुद्धि माटे अफसोस करवा लाग्या, तेम पंडित पण आवा मंदबुद्धिना शिष्योमां पोतानो करेलो प्रयास निष्फल थएलो जाणी दीलगीर थयो; पण धीरज लेवा जोग तेने एकज हतुं के आवा अति गूढ़ रहस्यने पण समझीने यथायोग्य उत्तर आपनार पण सुरेंद्रदत्त जेवो शिष्य पोताने छे तेवो विचार करी काईक संतोष अने काईक खेदवाळो ते नीहुं माथुं करी वेढेलो हतो. तेने सुरेंद्रदत्त साथे भणती कुमारिकाए धीरज आपवा तेनी ( पंडितनी ) आंखमां किंचित् आवेलां आंसुने पोताना वस्त्रना छेडावडे लुसी तेने स्वस्थ कर्यो. आ आंसुनुं मुख्य कारण ए हतुं के एक वालु आवा मूर्ख शिष्योनो समुदाय, त्यारे बीजी बाजु नररत्न समान एकज विनयी शिष्य ! के जे शिष्ये पोताना पिता तरीके



## प्रकरण ३ जुं.

अरिदमननी मंदबुद्धि तथा सुरेंद्रदत्तनो उपकार.

वाळक पांच धावमांताथी उछेरातो अने सुंदरीओथी हुलरातो वीजना चंद्र माफक बघवा लाग्यो हतो. अनुक्रमे आठ वरसनी उमरनो थतां कळाना सागर एवा विव्धभूति आचार्य पासे विद्याभ्यास माटे तेने मोकळवामां आव्यो कारण के विद्याथीज सर्व गुण शोभाने पामे छे !

आ आर्य देशमां राजाओना पुत्रो पण सामान्य गृहस्थोना पुत्रो माफक एकज अध्यापक पासे भणता हता. जेथी प्रजाना दरेक बड़े-बारथी वाळपणाथीज राजानो पुत्र जाणीतो थतो तथा लघुताने स्वीकारी ते प्रजाना बंधु तरीके वनी भविष्यमां प्रजाने सुखदायी थतो हतो. पूर्वे कहेछो अरिदमन राजकुमार तथा सुरेंद्रदत्त शेट-पुत्र तथा एक वाळिका साथे अभ्यास करनारां शाळामां मुख्य हतां, तेवा वीजा अनेक शिष्यो पण अनेक जातनी कळा शीखवाने ते अध्यापक पासे भणवा आवेला हता.

आ अध्यापके एक दिवस पोतानो परिश्रम तेमने भणाववामां केटले दरजे सफल थयो छे ते जाणवा माटे विद्यार्थीओन बोलावी तेओनी अभ्यंतर चातुर्यता जोवा माटे प्रश्न कर्यो के हे सुलक्षणा वाळको सांभळो ! जे कोइ राजाना माथामां वे पग बड़े स्पर्श करी आघात करे तेने शुं करवुं ? आवा अंदरना गढ रहस्यने न समजनारा सामान्य बुद्धिवाळा वाळको बोली उठया के ते अधम बुद्धिवाळा निर्भागीने जीवथी मारवो के तेना पग छेदी नाखवा ! आ वखते केटलाक जवाब आपवाने अशक्त होवाथी मौन रह्या हता त्यारे केटलाके तेवो खोटो उत्तर आप्यो हतो. त्यारे सुरेंद्रदत्त संभाळथी सौजा सांभळतां गंभीरताथी धीमे स्वरे बोल्थो के हे बंधुओ ! तमे शुं गुरुजी

महाराजनां प्रश्नं गूढ रहस्य समझा छो के नहि ? जो समझा हो तो को विचारता नहीं के तेने पगवडे राजाने माथामां आघात करना पंडितोने अने जगतने पूजनीक छे तेने केवी रीते मारशो ! आवो कदंगो शेरना पुत्रनो उत्तर सांभली सर्वे बाळको आश्चर्य पामी पूछवा लाग्या के हे वंधो ! केवी रीते ते बात संभवे ! राजातुं अपमान करना पुरुष पंडितो विगेरेथी केवी रीते पूजाय ? आवो सामटो कोलाहल तेओए साथे करी मुकवाथी सुरेंद्रदत्त धीमेथी समजाव्युं के हे वंधुओ ! विचारो तो खरा के सापना मणिने के सिंहना मूछना बाळने के बळती ज्वाळाने चेतनतावाळो कयो आदमी लेवा तैयार थाय ! तेमज कयो शाणो माणस एवी मूर्खता करी राजाने दुःख देइ शके ! पण ते राजानो बहालो नानो बाळक ज्यारे राजा पोते तेने रमाडवा हाथमां लेइ माथा तरफ झोकां खबडावे के ते बाळकना पगो राजाना माथामां स्पर्श करी आघात करे. हवे आवो राजाना प्राण करतां पण वधारे बहालो पुत्र पंडितोने पूजवा योग्य छे के नहि ? त्यारे तेना पग तमे केवी रीते छेदशो ? के तेने जीवथी मारी नांखशो !

सघळां बाळको आ प्रश्नोत्तरथी चकित थई पोतानी मंदबुद्धि माटे अफसोस करवा लाग्या, तेम पंडित पण आवा मंदबुद्धिना शिष्योमां पोतानो करेलो प्रयास निष्फल थएलो जाणी दीलगीर थयो; पण धीरज लेवा जोग तेने एकज हतुं के आवा अति गूढ रहस्यने पण समझीने यथायोग्य उत्तर आपनार पण सुरेंद्रदत्त जेवो शिष्य पोताने छे तेवो विचार करी कांईक संतोष अने कांईक खेदवाळो ते नीहुं माथुं करी बेटेलो हतो. तेने सुरेंद्रदत्त साथे भणती कुमारिकाए धीरज आपवा तेनी ( पंडितनी ) आंखमां किंचित् आवेलां आंघुने पोताना वखना छेडावडे लुसी तेने स्वस्थ कर्यो. आ आंघुतुं मुख्य कारण ए हतुं के एक बाजु आवा मूर्ख शिष्योनो समुदाय, त्यारे बीजी बाजु नररत्न समान एकज विनयी शिष्य ! के जे शिष्ये पोताना पिता तरीके

ते पंडितने मानीने सर्वदा तेनुं मन संतोष करेलुं हतुं तथा भणाववामां ते अध्यापकने तेणे जरा पण कंटाळो आप्यो नहोतो. हजारो पत्थरो-मांथी एकाद पण रत्न प्राप्त थाय अने ज्यारे तेनी बहुत मूल्यता जणाय छे त्यारे उखेहेला पत्थरोनी महेनतनो खेद दूर थई रत्ननी प्राप्तिथी अपूर्व संतोष जेम थाय छे तेम धीमे धीमे पंडितने तेनाथी संतोष थवा मांड्यो तथा तेना उपर अधिक प्रीति पण उत्पन्न थई, अने मनमां अनेक विचार करी तेणे नकी कर्तुं के आवुं शिष्य रत्न प्राप्त थवुं तेमां मारा ईष्टदेवो पण कारणभूत छे माटे ते शिष्य रत्ननुं भविष्यमां पण कल्याण थाय अने मारी शोभाने वधारे माटे हुं फरीथी ईष्टदेवनी पूजा तेना कल्याण माटे करूं. एम विचारी फरी स्नान करी स्वच्छ वस्त्र पहरी देवोनी पूजा करवा जती वखते तेणे शिष्योने कहुं के हे विचक्षण शिष्यो ! सुवर्ण पद्ममाळाने लावो.

आ समये अध्यापके सौ शिष्योने स्नेहदृष्टिना भावथी कहेलुं होवाथी तेम पंडितने तेओए पूर्वे अयोग्य उत्तर आपवा छतां पण तेमनी प्रीति पोताना उपर तेटलीज छे तेमां विशेष वधारो थवा माटे दरेक शिष्य उत्कंठाथी ते हुकम वजाववा माटे फुलवाळानी दुकाने दोड्या.

ज्यारे पंडित देवतुं जलादिकवडे पूजन करवा लाग्यो हतो अने बीजा शिष्यो फुलनी माळा लाव्या हता, त्यारे पंडितनुं कहेवुं अत्यंत मंदबुद्धिवाळा अरिदमन राजकुमारने न समजायाथी तेसुवर्ण वर्णवाळी पद्ममाळा दासीने पोताना राजमहेलमांथी लई आव्यो हतो.

ज्यारे आ राजकुमार दासीने लेई पंडितनी पूजा करवाना स्थान पासे आव्यो, त्यारे पंडित पूजाना समय वखते अमंगलसूचक दासीनुं आवागमन राजपुत्र सहित जोइने आश्चर्य पायी ते राजकुमारने (पंडिते) पूछ्यु के, आ समये आ दासीने केम लई आव्यो छे ? तेणे खुलासो कर्गो के आपे सुवर्णपद्ममाळा मंगावी ते नामनी आ दासी छे तेने

आपे बोलावेली होवाथी हुं तेही लाव्यो छुं ! ते विचित्र उत्तर तथा तेनी अतिशे मंदबुद्धिथी पंडित खेद पामी विचारमां पडी गयो तेथी राजपुत्रे दासीने खाना करी दीधी पण आ पंडितने पूजन करवुं तो दूर रहुं पण उलटुं परदेशगमन करवा शुक्रन जोनारने बिलाडी आडी उतरे तेम आ अमंगलसूचक दासीनुं तेने दर्शन थवाथी ए शेठ पुत्रनुं भविष्यमां वीगाढ थवानुं अपशुक्रन अत्यारथी मने जणाय छे तेवुं पंडित मानवा लाग्यो. तथा राजपुत्र उपर कांईक क्रोध अने कांईक दयानी दृष्टिथी जोई चितववा लाग्या के आ कुमार पशुनी हिंसा थती जोई ब्रह्माने दया आववाथी आ पशुने मनुष्यरूपे राजाने त्यां तेना दुर्भाग्यथी ते ब्रह्माए जन्म आपेलो देखाय छे ! कारण के आ कम-अकलनो कार्य करे तोपण ठपको खाशे अने कार्य नहि करे तोपण ठपको खाशे ! आ निर्भागी राजकुमारनी एटली पण अकल न पहाँची के देवपूजन बखते दासीने शुं काम बोलावे ? आवा वेवकुफ शिष्य उपर कीधेलो मारो सघळो प्रयास ते अंगारा बुझावतां तेनी राखवडे अंग मलीन करवा जेवो थएल छे !

अरेरे ! ए दुर्बुद्धिए पूजन बखते दासी लावीने मारुं तो अमंगल कर्युं छे पण तेनी साथे महारा रत्न समान शिष्यनुं पण अति अमंगल कार्य कर्युं छे. वली आथी एम पण जणाय छे के प्रथम देवपूजन सारुं थएलुं होवाथी ते रिद्धिमां कुघेर जेवो मुखदायी थशे पण दासीना छेवटना दर्शनथी ते कोइ नीच जातिनी स्त्रीनी करेली पीडाथी दुःखी थइ वृद्धावस्थामां दुःखी थइने मरशे ? ! !

विशेष विचार करे शुं थवानुं छे ! वनवा कारण तो वनी चूक्युं छे. एम धीरज आणी दासीना दर्शनथी अपवित्र थएला अंगने अध्या-पक स्वच्छ जलथी स्वच्छ करी पोताना स्थाने बेठो.

आ समये सघळा शिष्योए यथायोग्य कार्य करवाथी पंडितने संतोष पमाडयो हतो त्यारे एकला मूर्ख राजकुमारे पंडितने असंतोष

પમાદયો હતો અને તેનાથી પંડિતને અત્યંત રોષ થયો હતો તેવું સઘડાઓ જાણીને તે રાજકુમાર તરફ જોઈને તે વાલ્કો હસવા લાગ્યા તથા અનેક પ્રકારની અપમાનસૂચક ચેષ્ટાઓ કરવા લાગ્યા, તેમાં પળ સાથે મળનારા યુવાન કુમારિકા જેતું નામ સુમદ્રા હતું તે વધારે હસીને રાજ-કુમારને યસીયાળો પાઢવા લાગી. તે જોઈ પોતાની મૂર્ખતાથી પોતે પ્રયાસ કરવા છતાં એક સામાન્ય ગ્રહસ્થના પુત્ર જેટલું પળ મળી નથી શક્યો. એટલુંજ નહિ પણ એક કન્યાથી પણ અધિક મૂર્ખ રહ્યો છે અને તેના લીધે તેવાઓથી પોતાનું અતિશે અપમાન થયેલું જાણી રાજકુમાર નીચી દૃષ્ટિ વિચારવા લાગ્યો કે હે પ્રભો ! મેં શું પાપ પૂર્વે કીધાં છે. હું આવો એક મંદબુદ્ધિની વાલ્કિયાથી પણ અધિક મૂર્ખ રહ્યો છું ? હે કર્મતું ફલ દેનાર વિધાતા ! તું મારા હૃદયના વે ફાઢચાં ( ટુકડા ) કરી દે કે અંદર રહેલો જહતારૂપી કાઢવ છુકાઈ જાય ! હે સરસ્વતિ ! મેં બ્રહ્મહત્યા, વાલ્કહત્યાદિ પાપ કીધાં નથી તેમ ચંઢા-લ્લનો સ્પર્શ કીધો નથી છતાં તું હાસ્યવઢે પણ શા માટે મારો જરા પણ સ્પર્શ કરતી નથી.

હે માતા ! જો તને સ્ત્રીજાતિ ઉપર પ્રેમ હોય અને તેથી તું આ સુમદ્રા કન્યાને પ્રસન્ન થઈ હોય તો પછી મારા આ વીજા પુરુષ વંડુઓને શા માટે પ્રસન્ન થઈ છે ! કારણકે તે પંક્તિભેદ કરી મને મૂર્ખ રાખવાથી મારે આ સંસારમાં મોઢું દેલાઢવાનો વચ્ચત હવે રહ્યો નથી ! ! !

હે રત્નગર્ભે હે પૃથિવ ! જો મારો વીજો કોઈ સ્નેહી મને વિધા મેલ્લવી આપવામાં મદદ કરનાર ન હોય તો હે માતા ! તું હવે મને માર્ગ આપ કે વઢીલોની કીર્તિને મૂર્ખતાવઢે લાંછન લગાઢી કલંકરૂપ થાઢ નહિ !

આંલ્લો વિનાના અંધાને ઢુનિયાની સુંદર વસ્તુઓને દેલ્લવાના અભાવનું ઢુઃલ્લ છે, કાન વિનાના વહેરાને વીજાનું ગાયેલું મધુર સ્વરનું વચન સાંમલ્લવા વિનાનું ઢુઃલ્લ છે. મુંગાને વોલી વતાવવાનું, જીભ

विनानाने स्वादनुं अने मारी गएली स्पर्श शक्तिवाळाने स्पर्शना सुखना अभावतुं दुःख छे पण जेतुं हृदय शुन्य छे एटले कोइ पण कार्यमां जेनी बुद्धि पहुँचती नथी तेवाने तो सघळा विषयोतुं सुख दूर थवानुं अने सर्वत्र अपमान थवानुं मोटुं दुःख छे; कारणके एक वे त्रण इंद्रिना अभाववाळाने समजाववाना के समजवाना अनेक रस्ता विद्वानोए शोधी काढया छे पण मूर्खनी मंदबुद्धिने सुधारवानो एके उपाय शोधी काढयो नथी. अरेरेरे ! आ दुनियामां मारा सरखो कमभाग्य कोण छे ?

आ प्रमाणे शोकसागरमां डुबेला राजकुमारनी दयाथी के तेणे अत्यंत पश्चाताप खरा भावथी करवाथी के पूर्वे कहेली राज्यभक्त प्रजाए ते राजकुमारनी मंदबुद्धि सुधारवानी पोताना ईष्टदेवो पासे प्रार्थना करवाथी के ते कुमारना प्रबळ पुण्योदयनो उदय थवाथी तेनी पासे उभेला सुरेंद्रदत्तना कोमळ अंतःकरणमां दयारूपी अंकुरो उत्पन्न थया; अने ते राजकुमारना हृदयमां उत्पन्न थएली चिंतानी ज्वाळाना धुमाडाथी मलीन थएला मुखने जोई मधुर स्वरे तेने कहेवा लाग्यो के,—“हे बंधो ! हे राजकुमार ! हे सरखी वयना स्नेही ! तूं एटलो बंधो खेद न कर ! दुनियामां दरेक रोगनो के उपाधिना के व्याधिना जेम उपाय छे तेम तारी मंदबुद्धि दूर थवानो पण उपाय छे अने ते उपाय पण दिव्य प्रभाववाळो होवाथी थोडा काळमां पूरेपूरो फळदायी थाय छे, माटे ले आ, मारा दिव्य प्रभाववाळा मणिबडे पवित्र करेलुं पाणी पी ले.” एम कही प्याळामां पवित्र करेलुं पाणी तेने आप्युं. राजपुत्रे पण मरण तुल्य दरदीने वचवा माटे जेम पथ्य औषध जेम वैद्य आपे अने ते स्वीकारी ले तेम पोतानी मंदबुद्धि दूर थवा माटे राजकुमारे ग्रहण करी पी लीवुं. ज्यारे राज्यपुत्रे पान कर्तुं त्यारे स्वयमेव सरस्वती तेने प्रसन्न थई गई अने पोताना हृदयमां थएलो प्रकाश पोताने जणायो तेथी चिंता शांत थवाथी मलीन मुख पण पूर्णिमाना शरदऋतुना चंद्र माफक निर्मळ देखावा लाग्युं. बीजानी किंचित् करेली बात पण सारी

રીતે સમજીને ઉત્તર આપવાની શક્તિને પામેલો પોતાને જોઈ રોમાંચિત થઈ તે રાજ્યકુમારે હર્ષથી તે શ્વેત પુત્રને મેટીને તેનો અત્યંત ઉપકાર માનવા લાગ્યો. અને બોલ્યો કે,—

હે ઐષ્ટિ પુત્ર! જે પંડિતના પ્રવલ પ્રયાસથી પણ ન મળાયો તેવા પશુથી પણ અવિચેકી અને નાની બાલિકાઓને પણ હસવા યોગ્ય એવા મને મૂર્ચને તેં બોધવાલો કયોં તેનો ઉપકાર કેવી રીતે વાઠી શકું? ગઢીયા વેલને ધોરી બનાવવો, અંધાને દેશ્વતો કરવો, અમાવાસ્યાને પ્રકાશવાઠી પૂર્ણિમા કાઢી કે પત્થરને મણિ બનાવવો તેવી રીતે તેં મને મૂર્ચને પંડિત બનાવ્યો છે! આવા તારા પરમ ઉપકારનો હું પૂરો વદલો વાઠીશ, એ બોલવું તે તો અયોગ્ય છે તોપણ એટલું તો મારી વાઠ્ઠવેણની જીમથી બોલાય છે કે જ્યારે હું રાજ્યપદની ધુંસરીને ધારણ કરીશ ત્યારે સારથી માફક તને હું નગરશ્વેતનું પદ અર્પણ કરીશ! આ વાત થયા પછી પાછલ પડી ગયેલો રાજકુમાર ઉત્કંઠાથી મળવા માંડયાથી તથા મણિના પ્રભાવવાઠા પાળીથી સ્ત્રીલેલી બુદ્ધિવદે અધ્યાપક પાસે થોડા કાઠમાં વધારે મળી પોતાના મિત્ર સુરેન્દ્રદત્તની તુલનામાં આવી ગયો તેમ પ્રથમ કહેલી યુવાન કુમારિકા પણ સુરેન્દ્રદત્તની છાયા માફક દરેક અભ્યાસમાં તેને અનુસરતી રહી શકી હતી. ઘણે મિત્રો તે મંત્રવદે અધિષ્ઠિત મણિનું પાળી પીવાથી વિદ્યાભ્યાસ વધારી શક્યા હતા ત્યારે વિના પાળી પીધેલી કુમારિકા તેઓની સાથે રહી સરસો અભ્યાસ કરી શકનારી તે સર્વેને આશ્ચર્યરૂપ થઈ હતી.

વાઠપણાને ત્યાગી યુવાવસ્થામાં આવેલા બંને મિત્રો વિદ્યાભ્યાસવદે અમૂલ્ય કલાઓને શીખી પોતાના સ્થાનકે ગયા ત્યારે સુમદ્રા પણ કલામાં પ્રવીણ અને યુવાવસ્થાથી અધિષ્ઠિત થયેલી યુવાન પુરુષોના ધૈર્યને હળનારી પોતાના ઘેર ગઈ.



## प्रकरण ४ थुं.

प्रश्नोत्तर परीक्षणथी सुभद्रानी पति पसंदगी.

एक रमणिक दिवानखानामां एक पाकट वयनो श्रेष्ठि पोतानी सुकोमळ गादी उपर वपोरना आराम लेवाना समये चिंता समुद्रमां डुबेलो हतो अने आंख मींचवा छातां पणनिद्रा स्पर्श करती न होवाथी विचार वमळमां गोथां खातो निःशासा नांखतो हतो, अने कांइक धीमे धीमे मंद स्वरे बोलतो हतो के आ मारी, भर उमरमां आवेली पुत्रीने योग्य कळावान वर क्यारे अने क्यांथी मळशे ? पिताने पुत्रतुं जेटलुं दुःख छे तेना करतां अधिक दुःख पुत्रीतुं होय छे. कारणके पुत्रीने जो पति खराव मळयो तो तेना पिताने रात्रदिवस तेनी चिंतामांज रहेवानुं होय छे. अने घरमां उमरलायक पुत्रीने राख्याथी पण लोकिक अपवादनुं कारण छे. हुं शुं करूं ! गरीब होय तो गमे तेने देइ शके पण पोताना सरखो आवरुवान कुळवान मोभावाळो श्रीमंतनो पुत्र योग्य उमरवाळो क्यांथी मळी शकशे ? कदाच वृद्धने के बाळकने आपवामां आवे तो पुत्रीनो जन्मारो रद थाय, कजोडुं थाय, पुत्रीने रंदापो आवे तो शीलव्रतनो भंग करवाना कारणरूप थाय, कुमार्गे दोराय इत्यादि अनेक दूषण उपार्जन करनारी थाय छे. माटे हे प्रभो ! मारे शुं करवुं ? आ संसार खरेखर दुःखमयज छे. गरीबो श्रीमंतोने जोइ मनमां तलशे के क्यारे अमे श्रीमंत थइ सुख भोगवीण, पण ज्यारे श्रीमंतोतुं दुःख जो तोळीने साथे सरखावे तो मोभो राखवाना दुःखने केदखाना करतां पण अधिक मानीने स्वप्ने पण श्रीमंत थवानी इच्छा करे नहि ? आम केटलोक काळ चिंता कर्याथी तेनुं शरीर दिवसे दिवसे लेवातुं जतुं हतुं. तेथी तेना निस्तेज चहेराने निहाळी तेनी उमर लायक पुत्री तेज समये ओर्चिती आवी लागेली ते पोताना



પિતાને મંજુલ સ્વરે હાથ જોડી કહેવા લાગી હે પિતાજી ! તમે વ્યાધિ-  
ગ્રસ્ત થયા વિના પણ આવા દુર્બલ કેમ થઈ ગયા છો ! પૈસાની કે  
કુટુંબના દુઃખની તમને અત્યારે કંઈ પણ ચિંતા નથી તેથી હું જાણું છું  
કે તમે મારા માટેજ ચિંતા સમુદ્રમાં ડુબેલા છો. અન્ન પણ પૂરું જાતા  
નથી. રાત્રે પણ નિદ્રા લેતા નથી ત્યારે હવે તમારો શું વિચાર નિશ્ચય  
થયો છે તે કહી દો ! કારણકે મારા માટે આપ ચિંતા કરવા કરતાં  
હુંજ પોતે સમય આવે યોગ્ય પુરુષને શાધી મારા માટે આપને હું માર્થના  
કરીશ. આપ જાણો તો છોજ કે ઉત્તમ ફુલને ઉપભોગ કરનારા પણ  
ઉત્તમ ફુલવાળા ઉત્તમફુલ સાથેજ વિશ્વમાં પ્રગટ થાય છે.

આ ધૈર્ય આપનારી પુત્રી તે પ્રથમ નિશાલમાં મળનારી સુમદ્રાજ  
હતી. હવે તે સંસારમાં પડવા યોગ્ય થઈ હતી પણ અયોગ્ય પતિને પરણ-  
વાથી શું દુઃખ થાય છે તે સારી રીતે જાણિતી થઈ જીવવાથી સ્વરાશ  
પતિને પરણીને જીંદગીને દુઃખમાં ગુજારવા કરતાં કુમારી અવસ્થામાં  
બ્રહ્મચર્ય પાળી માતાપિતાની સેવા કરવાનોજ વિચાર ધાર્યો હતો અને  
જો યોગ્ય પતિ મળે તોજ સંસારમાં લગ્નથી જોડાઈ નિર્વાહ કરવાનો  
વિચાર નિશ્ચય કરી રાખ્યો હતો તેથી પિતાને અનેક પ્રકારે સમજાવી  
તેને શાંત કર્યો હતો. અને પોતાનો કાલ વિદ્યાભ્યાસ ઘેર રહીને વધા-  
રવામાં, માતાને ઘરના કાર્યમાં મદદ કરવાનો તથા નોકર ચાકરને  
સંતોષી રાખી તેમની પાસ યોગ્ય કામ લેઈ માતાને મદદ કરનારી થઈ  
હતી તેમ સરસી વપની સાહેલીઓમાં અવકાશનો વસ્ત્ર ગુજારી ચાતુ-  
ર્યનાં વચનોથી તેમને સંતોષ પમાડતી હતી.

વરસની છ ઋતુમાં દરેકને પોતપોતાનું કામ કરવાનું હોય છે,  
છતાં પણ વસંતઋતુ દરેકને જોવો આનંદ આપે છે તેવી વીજી ઋતુ  
આપતી નથી વનની અંદર દરેક બાદને નવી કુંપળો આવી જવાથી  
જૂનાં પાંદડાં સૂકી ગયાં છે, કેટલાંકને કુંપળો આવી મોટાં પાન થઈ  
તેના ઉપર મોર પણ આવી લાગ્યાં છે કેટલાંકને ફુલ પણ આવી

लाग्यां छे. मोर खाइने प्रफुल्लित चित्तवाळी कोयलो आंचानी ढालोमां टौका करी रही छे अने फुलोना मकरंदनी सुगंधीयी भमरा भमरीओ खेंचाइ आबी मधु पीने मधुर स्वरे गुंजारव करी रह्या छे, दूरना पहा-डोमां वरफ पीगळीने झरणरूपे नीचे पढी नानी नहेरोना रुपमां वनमां विखरावाथी वपोरना कांडक कठण तापथी कंटाळेला तथा थाकेला मुसाफरो तेना शीतळ तथा निर्मळ जळने पीवा पोताना वासणो भरी गटगटावा मांडया छे. मलयागिरिनो सुगंधी पवन फुलोना सुगंधने चोतरफ प्रसरावी तेमनो थाक तथा प्रस्वेद दूर करे छे.

शहरमां पोताना नाना वगीचामां अनेक प्रकारनी सुंदर वेळो छतां गीच वस्तीना घोंघाटथी कंटाळी तथा महेनतथी थाकी विश्रांति लेवा श्रीमंत तथा सामान्य ग्रहस्थो पण कुडुंव सहित ते वनमां क्रिडा अर्थ आवता हता. तेथी एक दिवस सुभद्रा पण पोतानी सखीओ साथे ते वनमां सुंदरता देखवा तथा दावी राखेला हृदयमां बळता कामना ज्वरने शांत करवा ते शीतळ वनमां आबी हती. तेवा समये सुरेंद्रदत्त पण अचानक तेज वनना बीजा भागमां पोताना मित्रो साथे मोज करवा आबी चढयो हतो. वनमां केटलाक शोखीनो वननी सुंदरताने निहाळी सुगंधी पवनथी आनंद पायी ते वननी तथा पोताना पुण्यनी स्तुति करवारूप मधूर स्वरथी गायनो गाता हता ते सांभळ-नाराने अतिशे आनंद आपतां हतां. ते सांभळवामां आपणो सुरेंद्रदत्त पण लीन थइ गयो हतो. बीजा मित्रो बीजी जग्याएखेलता हता अने समीपमां रहेलो मित्र पण पासे आबी कानमां कहेवा लाग्यो के मारे तमारुं मन संतोष करवा माटे वनना भूषणरूप कांडक अलंकार तमने अर्पण करवो जोइए माटे हुं जाऊं छुं, एम सर्वेथी एकलो पढेलो सुरेंद्रदत्त कांडक विचार करतो हतो तेवामां तेनाथी थोडे दूर पण नजरे सुरेंद्रदत्त न देखाय तेवी रीते दूर रहेली सुभद्रा फुलोने चुंटती हती. किंचित हसवारूप खुल्ला वदनथी तेना दांत खीलेली कळीजेवा लागता

હતા, કાનના કુંડલો હીંચકા સ્વાવા માફક ઢોલતાં હતાં મુજાઓ નૂતન વેલ સમાન હતી, મુગંધી શ્વાસ કાઢવા વહે તે મલયાગિરિના પવનને વવરાવનારી હતી. રક્તવર્ણવાળી આંગળીઓ અંકુરો સમાન લાગતી હતી તેવી સાક્ષાત્ નવી વસંતઋતુ સમાન તેને આવેલી તથા તેના હાથ કામદેવના શસ્ત્રરૂપ ફુલોને ફેંટાં કરવામાં રોકાયેલા જોડે વધુ કાર્ય વિસારીને સુરેંદ્રદત્ત એક દૃષ્ટિ તેને ધારીને જોવા લાગ્યો. સ્વરામધ્યા-નહે સૂર્ય માથે આવ્યા છતાં પણ શ્વાદોની પ્રવલ્લ ઘટાથી તથા પાન, ફલ્લફુલના ગુચ્છાથી ઝુકી રહેલી શ્વાદોની ઢાલોથી ગીચ થયેલા વનમાં તેનું કીરણ પ્રવેશ કરી શકતું નહોતું તેના બદલે કેટલી જગ્યાએ ચારે વાજુ ખીંતો માફક શ્વાદી ચવાથી તથા ઉપર પણ છાયા હોવાથી કેટ-લી જગ્યાએ રમણીઓ રમણ સાથે ફેંટામાં વેસતાં પણ ન હજવાય તેનું અંધારું વ્યાપી રહ્યું હતું. અને પાસે જઈને જુએ તોજ નજરે માળસ આવે, તેનું સ્ત્રીચોસ્ત્રીચ વન હતું તેથી સસ્ત્રીઓ તથા મુમદ્રા સુરેંદ્રદત્ત નજીક હોવા છતાં તેને જોઈ ન શકવાથી ફેંટામાં કેટલાક દિવસના સંઘરી રાખેલી વાતોના ઉમરા છુટ્ટી વાતો કરવાવહે કાઢવા લાગ્યાં હતાં અને તેમની વાતોમાં રસ પડવાથી થોડે દૂર બેઠેલો સુરેંદ્રદત્ત અ-દૃશ્ય રહી સાંભળતો હતો.

એક સસ્ત્રી ઘોલી હે મુમદ્રે ! તું આજ છુટ્ટા દિલથી અમને કહે કે તું તારા પિતાને તારા લગ્ન માટે શ્રા માટે ના પાડે છે ? કારણકે આ સંસારમાં સ્ત્રીની સઘળી કલાઓ, ઉત્તમ કુલ્લરૂપ ક્રીડા લાવણ્ય વિગેરે સઘળું તેને છતાં પણ પતિના આશ્રય વિના તેને નિર્ધનના વિલા-સની આશાના તુરંગો માફક સઘળું નિરર્થક છે, બહી તું ઉમરલાયક થયા છતાં પરણવાની ના પાડતી હોવાથી પિતાના નિર્મલ કુલને કલં-કિત કરવાના કારણરૂપ થઈ પડીશ. કારણકે વેલો શ્વાદને આશ્રય કરવાથીજ વિસ્તારવાળી સ્ત્રી સ્થિતિને પામી પ્રફુલ્લિત થાય છે. વિજળી મેઘનો આશ્રય કરીનેજ વરસાદનો જથો વરસાવનારી થઈ દીપે છે.

જ્યારે વનસ્પતિ તથા વીજળી પળ પતિને આશ્રય કરવાથી ઉચ્ચ સ્થિતિ પામે છે તો તારે તારા ભલા માટે શા માટે પુરુષને પરણવામાં વાંધો નાંચવો જોઈએ ? અને વિષયોને વિષ સમાન અત્યંત દુઃખદાયી જાણતી હોય તો વ્રતોને શા માટે ગ્રહણ કરતી નથી ? પળ સંસારમાં રહેવું અને કુંવારાપણામાં કાલ ગુજારવો એ કુલ્લવાન વાલ્લિકાઓને કોઈ પળ વાતે યોગ્ય નથી તે સમયે સાક્ષાત્ સરસ્વતી રૂપ સુમદ્રાએ કહ્યું કે હે બેનો ! તમારું કહેવું યુક્ત છે. પળ હું એવા પતિને ચાહું છું કે જે પ્રેમના વિશ્રામનું ધામ હોય અને ગુણોની કદરને જાણનારો હોય, પળ હાલતો મંદ બુદ્ધિના માણસોથી વિશ્વ સર્વત્ર સ્ત્રીચોસ્ત્રીચ ભરાયેલું છે. તેવા એકાદ અજ્ઞાનીને પસંદ કરી તેને પરણવા જતાં સંસારમાં કાલ કેવી રીતે ગુજારાય તથા મુશ્કેલી લેશ સ્વપ્નમાં પળ ક્યાંથી પામી શકાય તેવા સદાના દુઃખના કેદવાનામાં પડવા કરતાં પતિ વિનાની પળ શીઘ્રથી શોભિતી મુંદરીને પિતાના ઘરમાં રહેવા છતાં પળ સૂર્ય સામી ધૂલ ફેંકવા માફક લોકની નિંદા મને શું દુઃખ દેનારી છે, તેમ મયથી માગતા ચિતવાલ્લને રાજ્ય પ્રાપ્તિ માફક ઉત્તમ વ્રતોની અભિલાષા પળ મને ક્યાંથી થાય ? જો કે માતા પિતાના હૃદયમાં હું હાલ ચિંતા રૂપ છું. છતાં પળ યોગ્ય પતિના અભાવે હું શું કરું ? ત્યારે ફરીને સસ્ત્રીઓ પૂછ્યું કે તું કેવા વરને પસંદ કરે છે ! ત્યારે કામરૂપી હાર્યોને અંકુશમાં રાખવા સમાન વચન સુલ્લા દિલે કહી ઘતાવ્યું કે મારા નીચલા પ્રશ્નોનો ઉત્તર જે કોઈ આપશે અને તે ઉત્તરથી મારા મનનું સમાધાન થશે તેનેજ હું ધરીશ પળ વીજાને કદાપી પરણવાની નથી. તે પ્રશ્નો:—

મુકુત્યનો સાર શું છે ? અને મનુષ્ય જન્મ, વિદ્યા અને મલેલા મુશ્કેલીનો સાર શું છે ?”

આ વાતને પ્રગટપણે મુરેંદ્રદત્ત સાંધળી તેનું રહસ્ય સમજી તેનો ઉત્તર આપવા તૈયાર થયો હતો પળ એમ સુલ્લા પ્રગટ થઈ સુલ્લા શબ્દોમાં ઘોળી તેમની વાર્તામાં મંગ કરવાનું તેને યોગ્ય ન લાગવાથી

તથા હવે સાંજનો વસત થવા આવ્યાથી ત્યાં રહેવું યોગ્ય ન લાગવાથી એક કાગલમાં તેના ઉત્તર લેખી તે મુમદ્રાને આવવાના માર્ગમાં તેને નજરે પડે તેવી રીતે લટકાવી દીધો. જે શાહના ઇંચા ભાગમાં પવનથી ઉડવા વહે નાની પતાકા ( ધ્વજા ) માફક ઉડતો દેખાતો હતો અને ધીમે ધીમે નીકળી પોતાના ઘેરે ચાલી ગયો.

અહીં મુમદ્રા પણ સચ્ચીઓના મનનું સમાધાન કરી તેઓની સાથે થોડીવાર મુધી વાકી રહેલી સુંદર વેલો તથા કુમળા શાહોને નિહા-લતી તથા પક્ષીઓના સુંદર અવાજને સાંભળતી તથા નાની વાવડીઓના જલનો આસ્વાદ લેતી ચારે વાજુ ફરી યાકીને રસ્તા ઉપરના તેજ શાહ આગલ આવી પહોંચી કે જ્યાં પોતાના પ્રશ્નના ઉત્તરનો કાગલ ધ્વજા માફક ઉડતો જણાતો હતો.

નેત્રને આનંદ આપનાર પત્રને જોઈ તેને લેવા આતુરતા ધરાવ્યાથી સચ્ચીઓ તેને લાવી તેના હાથમાં મૂકતાં તે પણ મૂલ્યાને ભોજન મળવા માફક ઉછાસથી તેને નિહાલવા લાગી જેમાં લખ્યું હતું કે,

સુકૃતનો સાર વીજાનું મહું કરવું, મનુષ્ય જન્મનો સાર સુકૃત્ય કરવા,  
વિદ્યાનો સાર તત્ત્વજ્ઞાન મેળવવું અને સુખનો સાર સંતોષ રાખવો.

આવા અભિલાષિત ઉત્તરોને જોઈ આશ્ચર્ય પામેલી તથા આનંદમાં ગરકાવ થયેલી પ્રથમ વોલી શકી પણ નહિ પણ નેત્રોનું વિકસ્વર થવું, ગાલો ઉપર તેજી આવવી, વૃક્ષસ્યલ વહે ઉચ્છવાસ લેવો इत्यादि આનંદનાં તેનાં ચિહ્નોથી પ્રથમ હર્ષના ઉમરારૂપ વીળાવેણુ વિગેરે વાર્જીત્ર વાગવા વિના પણ તે નાચવા લાગી અને હુલ્લા દિલે વાચાલ થઈ સચ્ચીઓને કહેવા લાગી કે હે વર્નો ! મારે માટે પણ વિધિય યોગ્ય પુરુષ પણ પુણ્યવાન સરજી રાખ્યો છે !!!

આજે પણ પંડિત વિનાનું જગત્ નથી તેમ સત્તિઓના સત્ત્વની સિદ્ધિઓ પણ વિદ્યમાન છે, પણ એક આશ્ચર્ય લાગે છે કે આ ઉત્તર આપનાર મારા હૃદયના ગૂઢ અભિપ્રાયને ધરના મોંયરાના મંડાર માફક કેત્રી રીતે જાણી શક્યો ! વલ્લી મારા હૃદયના આનંદરૂપ સમુદ્રને ઉછ-

सित करवामां चंद्र समान ते प्रकाशित छतां पण नामठाम विनानाने तेने मारे केवी रीते शोधी काढवो ए हळाहळ विष समान दुःखदायी छे ! एम बोलती ने हृदयमां वारंवार मुंझाती ते चीठीना वारंवार अक्षर निहाळीने वांचतां ते अक्षरनो लखनार पण तेना ध्यानमां आवी जवायी बोली के—हे भगिनीओ ! मारी ते पण चिंता दूर थई छे, ते अक्षरना मरोडं उपरथी तेना लखनारने पण में शोधी काढ्यो छे अने ते बीजो कोईज नहि पण समुद्रदत्तशेठना वंशमां भूषणरूप तेमनो पुत्र सुरेंद्रदत्त छे अने ज्यारे हुं वाळपणामां विश्वभूति अध्यापक पासे कळा-भ्यास शीखती हती त्यारे ते पण त्यां भणता हता तेथी में शोधी काढ्या छे; तेनी बुद्धि केटली तीक्ष्ण छे के देवोनो गुरु ब्रह्मपति तेनी बुद्धिथी लज्जायमान थई दाहाडे मोडुं देखाडवा अशक्त होवाथी राजेज उगेलो आकाशमां देखाय छे. गंभीरतामां समुद्रथी अधिक अने रूपमां कामदेवथी अधिक छे अने तेनी वाणीनी मधुरताथी विद्वानो सुधाने पण मुधा (व्यर्थ) जाणवा लाग्या छे ! पण अरेरे में तेने ओळख्या छतां पण हजु एक शंका मारा दिलमां दावानळनो दाह उत्पन्न करे छे, अने ते एज छे के ते मने पसंद करश के नहि ? कारण के जेम परीक्षा करीने पतिने परणवा हुं उत्कंठित हती तेम ए पण परीक्षा करीने पत्नीने ग्रहण करवा आग्रह घरावताज होवा जोइए अने मारी मंद बुद्धिना प्रश्नोनो उत्तर तो तेओ विचक्षण होवाथी कोई पण रीते समजीने आपी शक्या.

पण ते बुद्धिना निधान एवा श्रेष्ठ पुरुषना पूछेला प्रश्नोना उत्तर हुं मंदबुद्धिवाळी मूर्ख स्त्री केवी रीते आपी शकीश ? हे सखीओ ! खरे हुं निर्भागीज छुं के पति थवाने योग्य पुरुष मळवा छतां हुं ते पतिने योग्य पत्नी थवाने सरजाई शकी नथी !!! तोपण चिंता करवाथी सर्थु ! दरेक प्राणीनुं भाग्य पण साथेज लागेलुं होय छे अने तेथी ते भाग्यज तेवो संजोग लावी मूकशे. एम कही बाह्य धैर्य आणेली पण अंदरथी शंकाशील कन्या पोतानी सखीओ साथे वनमांथी शहरमां आववा लागी.

## प्रकरण ५ मुं.

### चिंतामुक्त सुभद्रानो पिता.

भव्य जीवोना उपकार माटे जिनेश्वर देवतुं मंदिर मुख्यत्वे शहरना मध्य भागमांज होय छे के बाळवृद्ध स्त्री पुरुष नाना मोटा रंक अशक्त विगेरे सघळा सहेलाइथी तेमनां दर्शन करी पोताना आत्माने पवित्र करी शके पण केटळाक श्रीमंतो शहरनी गीच वस्तीथी विशेष प्रकारे विश्रांति लेवा शहर बहार खुल्ला मेदानमां योग्य स्थळे रसाळभूमिमां वगीचा वांधे छे अने ते वगीचानी वनस्पति आदिकना आरंभथी लोको तेनी प्रशंसा करी आश्रव अंगीकार करे ते करतां घरघणीने पोताने तथा वगीचो जोवा आवनारने जिनेश्वरना दर्शननो अमूल्य लाम मळतां आत्माने पवित्र करवा साथे खुल्ली हवामां अने कुसुमोनी खुशबोथी तर थपला मगजमां शुभ अध्यवसाय प्रबळ पुण्य उपार्जन करे तेटळा माटे शहर बहार पण मंदिरो धंवाय छे, तेवुं एक मंदिर शहरनी बहार पण थोडे दूर रमणीक जग्यामां वांधेलुं हतुं अने तेज रस्ते सुभद्राने आववानुं हतुं. ज्यारे सखीओ साथे त्यां आवी त्यारे पूर्वे करेली जिनेश्वरनी भक्ति याद आवी अने मनना उल्लासथी पूर्वनी शंका पण दूर थई गई तेथी सखीओ साथे जिनेश्वरना मंदिरमां दर्शन करवा गई.

पूर्वे करेला धार्मिक अभ्यासथी जिनेश्वरना अमूल्य गुणोने याद करी कहेवा लागी हे प्रभो तमेज जगत्ना वंधु छो तमेज जगत्ना गुरु छो तमेज जगत्ना नाथ छो जगत्ने ध्यान करवा योग्य छो अने परमानंदने देवावाळा छो. वळी जेम ठंडे मरताने अग्नि, रात्रिना अंधकारमां गोर्थां खाताने सूर्य, रोगीने वैद आधाररूप छे तेम तमे दुःखी-ओना आधार छो ! वळी तमो उपर कहेला वंधु विगेरेथी पण

अधिक छो के बखते बंधु विगेरे आपत्तिना समये उभा रहेशे के नहि,  
पण तमे तो सर्वत्र सर्वदा सहाय करनाराज छो ! जन्म मरण व्याधिना  
मोटा भयोथी जे मुक्त करनार छे तेनी विशेष स्तुति कया वर्णोथी  
करवी ! कारणके जगत्मां जेटका उपकारी छे ते वधाने माटे अकेक  
शब्द निर्माण थइ गयो छे त्यारे सर्व उपकारोने करनारा आपने कया  
नामथी बोलाववा ! हे प्रभो तमारा गुणो गावाने इंद्रो पण समर्थ नथी  
तेम मुनियो पण अशक्त छे अने केवळीओ पण जाणवा छतां संपूर्ण  
वर्णवी शक्या नथी तेम बीजाने समजावी शकवा अशक्त छे तो हुं  
मंदबुद्धिनी बालिका केवी रीते यथोक्त गुणोने वर्णवी शकुं पण बालक  
जेम मातापिताने पोताना काला घेला बोलीथी अडधुपडधुं समजावतां  
विचीक्षण मावापो तेनुं समजीने यथायोग्य पूरं पाडे छे तेम आ मुग्ध  
बालिकाना बालचेष्टाना कोमळ वचनोथी सभजीने प्रार्थना स्वीकारी  
लेजो. बली जो हुं तमने हमेशां ध्यावुं तेवी मारी बुद्धि कायम रहेतो  
आपदावाळी स्थितिने पण हर्षवाळी मानुं अने तमने भूली जाउं तो  
संपदावाळी स्थिति पण भवभ्रमणना कारणरूप होवार्थी दुःखदायी  
मानुं छुं कारणके तमारी प्रसन्नतारूप महेलनी टोचे उभेलीने व्याघ्री  
रूप आपद केवी रीते व्याधात ( दुःख देवाने ) करवाने शक्तिवान  
थाय ! बली मारा पिताने, बंधुने, मित्रने के अंतरंग स्नेहीना स्थाने तुंज  
छे, तो हे कृपानास्थान ! मारा मननी आपदाओ टाळीने मारुं पालन  
करो ! हे देव ! सर्वदा हुं तमनेज नमीश, तमारुंज स्तवन करीश !  
अने तमनेज अंतरमां धारण करी राखीश के मारुं हृदय निर्मळ थवाथी  
कदाच मारो भविष्यनो पति प्रश्न करशे तोपण आपनी सहायथी तीक्ष्ण  
बुद्धिवाळी बनेली तेना उत्तरो सहेलथी आपी शकीश.

जो के हुं गुरु सन्मुखे जाणी शकी छुं के संसार छकायमां धर्मेज  
साररूप छे अने ते छ जीव निकायनी रक्षारूप विरति धन छे पण जेम  
निर्भागीने चिंतामणी रत्ननी अयोग्यता छे पण तेने किंचित आपेलुं  
भोजन महा आनंदने देनारुं छे तेम आ मुग्ध बालिकाने तेवी विरति



રૂપ મહા સંપદા લેવાની યોગ્યતા નથી અને કદાચ લેવા ઇચ્છા કરશે તો પણ મહાન મેરુપર્વત સમાન વ્રહ્મચર્યવ્રત પાલવાને અશક્ત છે. તૃષ્ણા અને આશામાં વ્યગ્ર થઈ સમુદ્રમાં જે ડુબવા માફક ગોથાં खાય છે તો તેને દેશ વિરતિ રૂપ દ્વીપમાં આશરો આપવા યોગ્ય ગણશો તો વધારે સારું છે. એમ કહી વારંવાર વીતરાગપ્રમુના ચરણમાં નમસ્કાર કરતી એક દ્વાષ્ટિથી જિનેશ્વરને ધ્યાવવા લાગી. આ વચ્ચે તેનું મન તદ્દન પ્રમુમય થઈ રહ્યું હતું કારણ કે અનાથનો આધાર વિશ્વમાં દેવ અને ગુરુજ છે!!!

આ પ્રમાણે તન્મય થયેલી સુમદ્રાની ભક્તિથી સંતોષ પામેલા ચૈત્યના અધિષ્ઠાયક દેવો જેઓ વીતરાગપ્રમુની સેવામાં તત્પર હતા તેઓએ અદ્રશ્યરૂપે તેને સહાય કરવાવાળા થયા તેથી પોતાના મનમાં નવી જાગૃતદશા થયેલી જોઈ પોતાને પતિ જે પ્રશ્ન કરશે તેનો ઉત્તર આપવા સમર્થ થયેલી પ્રસન્ન થઈને દેવ તરીકે વીતરાગને અને પતિ તરીકે સુરેંદ્રદત્તને હૃદયમાં ધારણ કરીને સહીઓ સાથે ઘેર આવી. જે સુમદ્રાએ પોતાના પિતાને પોતાના પતિ માટે વારંવાર વાંધો કાઢેલો, અને જેના માટે રાત્રિ દિવસ તેને શ્વેદ થતો લોકોના ઢૂંપા અપવાદ સાંભળવા પડતા અને શું કરવું? પુત્રીને કેમ સમજાવવી, ઘરની આવરુ કેમ રાખવી, એવા વિચાર વમલમાં મોતાં खाता સાગરશેઠને જ્યારે સહીઓએ વધામણી આપી કે તમારી સુમદ્રા કન્યા અત્યારે પરણવા તૈયાર થઈ છે અને પોતાના પતિ માટે સમુદ્રદત્તશેઠના પુત્ર સુરેંદ્રદત્તને પસંદ કર્યો છે ત્યારે તેને અપૂર્વ આનંદ થયો; જેમ વેપારીનું ડુબી જવાની તૈયારીમાં આવેલું વહાણ સહિસલામત કિનારે આવવાથી જેટલો હર્ષ તેને થાય તેવું પ્રફુલ્લિત હૃદય સાગરશેઠનું થઈ ગયું. સહીઓને અને કુમારી કન્યાને આશીર્વાદ આપતો પિતા યોગ્ય જગ્યાએ પોતાની પુત્રીનો સંબંધ જોડાતો જોઈ તેમાં કાલ્પવિલંબ કરતાં કોઈ પણ જાતનું વિગ્ન ન આવે માટે પોતાના ચાર મૌઢ સ્નેહીઓને ઘોલાવી સર્વે વાતથી વાકેફ કરી સમુદ્ર-દત્તને તેમને ત્યાં મોકલ્યા.



## प्रकरण ६ ठुं.

भार्याना भरोसे भूलनार धर्मदत्तनुं द्रष्टांत.

एक युवान पुरुष पोताना पिता साथे कांइ वातचित्त करतो हतो तेमां पिता आग्रह करतो हतो के “हे पुत्र हवे तुं उमर लायक भणी-गणीने घर चलाववा योग्य थयो छे, मारे तारे हवे लग्न करवुं जोइए” कारण के पुरुषनी शोभा अने वंशनो वधारो स्त्री साथे लग्न करवाथीज थाय छे, पण जो उमर लायक थतां पण परणवानी ना पाडे तो गृह-स्थावासमां रहेला पुरुष उपर कुचाळनो डर होवानो संभव थाय छे, एटलुंज नहि पण तेनी अने तेना वापनी आवरुने धोको पहाँचे के ते पुत्रमां के तेना पितामां के तेना वंशमां कांइक पण लांछन छे जेथी ते उमर लायक पुत्रने कन्या मळती नथी.”

आवा छूपा अपवादो पिताने संभळाता त्यारे केटलाक अंतरंग स्नेहीओ आवीने प्रगटपणे लोकापवादने जाहेर करता तथा पुत्रने पर-णाववानी ताकीद करवा सूचवता हता तथा केटलाक गृहस्थो तेनी कुशलताथी तथा उत्तम गुणोथी वाकेफ हता ते पोतानी उमर लायक कुमारिकानो संवंध तेना पुत्र साथे जोडवा चारंचार कहेवडाववा छतां पिताए पुत्रनी सलाह पूछतां तेणे अनेक वहानां काढी पोतानुं सगपण थतुं अटकावुं हतुं. वापे घणाकाळ सुधी धीरज खमी पण समुद्र गंभीर छतां पण चंद्रने ज्यारे जुए त्यारे तेनो प्रेम उछळी आवतां मळवा उत्सुक थई पाणीने केटलेक दूर सुधी जमीन उपर मोकळे छे तेवी रीते पितानी धीरज पण पुत्रना प्रेमथी हमणा खसी गई हती तेथी ज्यारे चार ग्रहस्थो पिता पासे आवी प्रार्थना करवा लाग्या के तमारा कुटुंबनो संवंध अमारा मित्रना कुटुंब साथे जोडाय ते सर्वोत्तम छे ते दुधमां साकर जेवुं छे माटे तमे दरेक वातनो विचार करी अमने जवाब आपो.

आ चार आवेला ग्रहस्थोने सागरशेठे पोतानी पुत्री सुभद्रानुं सगपण समुद्रदत्तना पुत्र सुरेंद्रदत्त साथे करवा मोकलेला तेज अहीं आवी समुद्रदत्तने प्रार्थना करता हता. पूर्वे आवेली कन्याओ तथा तेमना पिताओनी प्रशंसा जेटली हती तेना करतां आ कन्या तथा तेना पितानो वंश सर्वे प्रकारे चढतो हतो अने आवी कन्यानुं लग्न पोताना पुत्र साथे थायतो पुत्रनुं तथा पोतानुं पूर्ण भाग्य स्वीलेलुं जाणीने आज्ञे शेठे खास बोलावीने ते सगपणमां हा पाढवा ते आवेला ग्रहस्थोनी समक्ष सुरेंद्रदत्त पुत्रने फरज पाढवा जेवो देखाव कर्यो हतो.

सुरेंद्रदत्त अत्यार सुधी पितानी आज्ञाने परमेश्वरनी आज्ञा समान मानतो हतो तेमना वचनने उलंघवुं ए मोडुं पाप समजतो हतो उंच स्वरे कदापि पण घोळतो नहोतो तेमनुं वचन हाथ जोडी माथे चढावी कयुल करतो हतो अने तेथीज पूर्वे पिताने पोताना लग्न माटे ना पाढतां जुदां जुदां वानां काढयां हतां पण ज्यारे आज्ञे पिताए खास खुल्ला शब्दोमां फरज पाढी के “तारे आ लग्न स्वीकारवुंज जोइए. त्यारे तेणे विचार कर्यो के जो ना पाडुं तो पितानुं वचन उलंघन थाय छे. हा पाडुं तो मारी जींदगी खराव अथवा गमे तेवी स्त्रीने परीक्षा कर्या बिना परणीने रद्द करवा जेवुं छे हे प्रभो ! हवे शुं करवुं तेथी मौन थइ गयो. नथी हा पाढतो के नथी ना पाढतो त्यारे पिताए स्नेह लावी कोमल वचनथी पुत्रने समजाववा मांड्यो के हे प्रभु पुत्र ! तने वधारे अमारें शुं कहेवुं ! कारणके पुरुषने उत्तम कुळमां उत्पन्न थएली सुलक्षणी सारा गुणवाळी योग्य वयनी कन्या युवावस्थामां (पुरुषने) धर्मेनी आराधन करवावडे पूर्ण भाग्येज प्राप्त थायछे अने आवा सघळा संजोगो मळवा छतां तुं शा माटे ना पाढे छे ! त्यारे पुत्रे पण शरम तोडी हिंमत राखी जवाब दीघो के हे पिताजी ! आप कहो छो ते सघळुं सत्य छे छतां पण जे मुख लेवा माटे स्त्रीने परणीए ते स्त्री जो पाछळथी कुभार्या नीकलेतो पछी ते तेवा रोजना केशथी लोही वाळवा

કરતાં શૂલીય ચઢવું વધારે સારું છે ? જો કે મોહને વશ થયેલા યુવાનો વિષયરસમાં લુબ્ધ થઈ પરણવાનું નામ સાંભળીને અતિ આનંદ પામે છે છતાં પણ હું ના પાડું છું તેનું કારણ એટલુંજ છે કે સ્ત્રી જો ઉદ્ધત સ્વેચ્છાચારી અને દુર્વચનને પ્રગટ કરનારી મળીહોય તો મહાન પુરુષોની સમામાં પૂજાતો પંડિત પણ ઘરમાં કુમારજાના ફેલસથી કંટાળી વિલાડીથી ચંદર માફક ઢરતો રહી બુદ્ધિહીન તથા શક્તિહીન થાય છે. તેટલા માટે હે પિતાજી મારું બાલકનું કહેલું એક દ્રષ્ટાંત આપ કદાચ જાણતા હો તોપણ ધ્યાનમાં લેવા ફરી સંભળાવું છું.

જ્યાં અમૂલ્ય કીંમતનાં અચેતન રત્નો થાય છે તેના કરતાં પણ અધિક કીંમતવાળાં સચેતન હાથી ઘોડા સ્ત્રી વિગેરે રત્નો પાકે છે તેવા સચેતન અચેતન રત્નોથી વીંટાયેલા પુરુષના સમૂહથી વિશાલ નગરી પણ સંકુચિત થયેલી લાગે છે તેવી વનારસ નામની નગરીમાં મહાબલ નામનો રાજા રાજ્ય કરે છે, જેના શત્રુઓ તેનો તાપ સ્વમીને પોતાના રાજ્યમહેલો તથા સેવા કરનારી પ્રજાને ત્યાગીને જંગલના ઝાડોની શીતલ છાયામાં રહેવું વધારે પસંદ કરતા હતા. તે મહાબલ રાજાને અતિ માનનીય અને ધનવદે ધનેશની તુલના કરતો યશોધર નામે શેઠ હતો તે શેઠને મનોરમા નામની મનને રમણીયતા પમાડનારી અર્ધાંગના હતી તેના શીલાદિ અર્ભ્યંતર ગુણોથી તથા રતિને તીરસ્કાર કરવા સરસા રૂપથી તે શેઠ તેનામાંજ રક્ત થઈ ગૃહસ્થને યોગ્ય બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાલવા તૈયાર થયો હતો, તેમના સુબુદ્ધિ ગુણના જોડાથી જેમ વિવેક પુત્ર ઉત્પન્ન થાય તેમ તેમને ઘણો કાલ સંસારમાં નિર્વાહ કરતાં પુત્રની ઉત્પત્તિ થઈ અને ધર્મનું આરાધન કરવાથી તે ઉત્પન્ન થયેલો હતો તેટલા માટે તેનું નામ ધર્મદત્ત પાડ્યું હતું અને ધર્મદત્તને જેવું રૂપ તેવા ગુણ પ્રાપ્ત થવા માટે કલાચાર્ય પાસે ઘણોકાલ રાખી સર્વે પ્રકારની કલાઓ ભણાવી પ્રવીણ કર્યો હતો અને યુવાવસ્થામાં સુરૂપા નામની સુંદર રૂપ-વાળી કન્યા સાથે લગ્ન કરી આપ્યું હતું. જેની સાથે ધર્મદત્ત વિલાસ

કરતાં भूमिना देव माफक वापने घरनी चिंता सोंपीने निश्चितपणे संसारमा काल सुखथी निर्वाह करतो हतो.

एक वखत घोडाना फेण सरखा उज्ज्वल वस्त्र पहरी सोनुं मणि माणेक विगेरेथी वनावेलां अमूल्य अलंकारोने पहरी उत्तमजातिना अश्वने रेवालमां चलावी राज्यमार्गे भीमेथी घोडा उपर बेसीने जतो हतो. तेना अंगनी मुगंधीथी आश्चर्य पामेला अने उत्तम वस्त्राभूषणथी अलंकृत थपला देवांशीकुमारने जोइ तेओनी दृष्टि तेना उपर खेंचातां मांहोमांहे टोळे मळी तेओ वात करवा लाग्या. भीमेथी चालनारा कुमारे पण तेओनी वात उपर लक्ष देवा मांडयुं. आ वखत केटलाको जेओ गुणग्राही हता अने धर्मवडे जेओनुं अंतःकरण कोमल हतुं तेओ बोलता हता के आ पुण्यवान् कुमारे पूर्वे एतुं प्रवळ पुण्य बांध्युं छे के संसारमा जे उत्तम सुख कहेवाय ते सघळुं यौवनरूप शक्ति अने छुंदर स्त्री विगेरे प्राप्त थयां छे. अने माथे छत्र समान बाप वेढेलो होवाथी निश्चितपणे मनगमता विलासो यथासुचि निरंतर देवकुमार माफक भोगवे छे ते वखते केटलाक जेओ धर्मना रहस्यथी विमुख हता तेओ बोलवा लाग्या के अरे ! भाइओ ! तेनी स्तुति न करो ! ते तो महापापी छे के उमर-लायक छातां बापे पेदा करेली लक्ष्मी जे माता समान तेने ते भोगवे छे !!! अने कदाच तमने बखाण करवां होयतो तेना वापनांज करो के आबो मोटो कमावा जेवो पुत्र थया छातां तेनुं ते पोषण करे छे अने हराया ढोर माफक निश्चित फरवा दे छे कारणके चंद्रने पण बुध नामनो कायर पुत्र छे तेने चंद्र नभावी छे छे ! ! ( आ लौकिक दंत-कथा छे ) आ प्रमाणे तेने केटलाक निंदता हता त्यारे केटलाक तेना पुण्यनी स्तुति करता हता पण माणसने सैंकडो स्तुतिथी जेटलो संतोष लेवाय तेना कर्ता एक पण निंदानुं कटाक्ष वचन अत्यंत दुःखदायी कालजाने विंधी नांखनारुं थाय छे. तेथी ते पण चाकित भइने घोडो खेलाववानुं भूली जइ तेओना कटाक्ष वचन उपर जे विचार करतो

करतो घेर आंव्यो. तेना मनमां क्षणक्षणमां विचारो वदलाता हता. आ लोकोने मारी स्थिति विषे बोलवानो शुं हक छे ? मारुं बूरुं बोलनारने मारे शा माटे शिक्षा न करवी ? अथवा मारे तेमना बोलवा उपर शा माटे लक्ष आपवुं जोइए ? अथवा तो कोइए कहेला कडुक वचनने पण जो तेमां सत्यता होय अने हितकारी होय तो शा माटे तेना उपर क्रोध लाववो जोइए ! शा माटे पथ्य हितवचनने ग्रहण करवामां विलंब करवो जोइए. भले शत्रु के मित्र हो ! घालक हो के मोटा होय पण सत्य मित अने पथ्य हित करनारा तेना वचनने मारे अवश्य ग्रहण करवुंज जोइए !

हुं सशक्त युवान कळावाळो छातां स्त्रीना मोहमां लुब्ध थई पश-आराममां दिवस गुजारी मारा वापना अमूल्य धनने वापरी नांखुं छुं तेने माटे खरेखर मने धिक्कार छे!! हवे माराथी अहीं कांइ पण धंधो थई शकवानो नथी कारण के धन पेदा करवामां अंग कष्ट बेठवुं, श्रीमंताइनो शोख मूकी देवो अने मोटाइनुं मान विसराय तोज लक्ष्मीनो समागम थाय ते अहीं वनवुं अशक्य छे, अने विदेशमां ते सघलुं थई शकशे एम विचारतो ज्यारे घेर आंव्यो त्यारे परदेश जवानो निश्चय करी पोताना मातपिताने विनयपूर्वक कहेशा लाग्या के हे माताजी हे पिताजी ! आप कृपा करी मने परदेश कमावा जवानी आज्ञा आपो, जेओ क्षणभर वीळो मुकवाने शक्तिवान नहोतां, तेओ परदेश जवानी केवी रीते आज्ञा आपे; उलटुं वाळकने समजाववा लाग्यां के, सात पेढी सुधी पण वापरतां धन खूटे तेवुं नथी तो शा माटे परदेश जवाना संकटमां पडवुं जोइए ? पण जेणे एकज निश्चय करेलो हतो ते पुत्रे तो हठ लइ खावापीवानुं पण बंध करवा जेवुं करवाथी मावापे रजा आपी अने ज्यारे सघळी तैयारी थई त्यारे सुरुपा स्त्रीए विदेशमां साथे आववा पतिने जणाव्युं अने स्त्रीए पण पोतानो आग्रह न छोडवाथी वेपारनी सामग्री तैयार करी धर्मदत्त स्त्री साथे घेरथी नीकळ्यो. स्त्री साथे आनंदथी

દિવસો ગુંજારતાં કેટલાક દિવસ વીત્યા પછી માર્ગમાં વરસુચિ નામનો બ્રાહ્મણ મળ્યો. શેઠપુત્ર વાર્તાનો અને વિદ્યાકલાનો શોખીન હોવાથી વરસુચિ બ્રાહ્મણ સાથે વાર્તા કરતાં વચ્ચેનું દીલ મઠી જવાથી માર્ગ સહેલાઈથી કપાવા માટે કાંઈ પળ રસિક કથા કહેવા વરસુચિને વિજ્ઞાપિત કરવાથી તેણે ઉત્તર આપ્યો કે ચિલાસો અને વાતોનો રસ લેવામાં વિત્ત વાપર્યા વિના ઈષ્ટસિદ્ધિ થતી નથી માટે કંજુસાઈ મૂકીને ૫૦૦ પાંચસો સોનામોહરો પ્રથમ મેટ કર પટલે રસિક વાત સંભળાવું !

કમાવાની શક્તિથી દ્રવ્યને ટુંણસમાન ગણતા શેઠપુત્રે તુર્ત પાંચસો મોહર આપવાથી બ્રાહ્મણે કથા સંભળાવી કે “ પોતાનું હિત ઇચ્છતા માણસે નીચ માણસની સોવત ન કરવી ” આટલું કહી ચૂપ રહેવાથી શેઠપુત્રે કહ્યું કે પછી શું ? ત્યારે બ્રાહ્મણે કહ્યું કે વાત પૂરી થઈ ગઈ, ત્યારે તે ચોલ્યો કે વાલકોને પણ હસવું આવે તેવું નાનકડું વાક્ય કહી વાત સંભળાવ્યા વિના પાંચસો મોહર મારી પાસેથી છિનવી લીધી છે માટે કંઈ પણ રસિક વીજી વાત કહી મારું મન સંતોષ કર ! બ્રાહ્મણે કહ્યું કે મિત્ર અને હિત વચનથી અમૂલ્ય લાભ તને થશે તોપણ તને જો વીજીજ વાત રસ ગળેને કકઢા પડે તેવી સાંભળવી હોય તો હજાર મોહર તુર્ત મને આપ ! કથાના રસિક અને કમાવામાં સમર્થ શ્રેષ્ઠિપુત્રે તુર્ત અર્પણ કરી. પછી હજાર મોહર સ્વાધિનમાં લેઈ ઠાવકે મોઢે બ્રાહ્મણ ચોલ્યો કે “ બુદ્ધિવાન્ પુરુષે નારીનો વિશ્વાસ ન કરવો. ”

તેથી સાથે સમજાવ્યું કે આ પંદરસો સોના મોહરોથી મેઢવેલી વે નાનકડી શીસ્વામણી “ તું સ્વેદ પામતો નહિ ” પણ “ હરિના હાર માફક ” તેને “ કંઠમાં મૂકી રાખજે ” તો ભવિષ્યમાં બહુ કામ લાગશે. આ અમૂલ્ય શીસ્વામણી અનુભવ વિના સમજાયતેવી ન હોવાથી વાલકુલ્લિનો ધર્મદત્ત મનમાં અફશોષ કરવાં લાગ્યો કે આ બ્રાહ્મણના વેશમાં કોઈ પક્ષો ધુતારો છે કે જેણે વાત કરવાને બહાને મારી પંદરસો સોનામોહર ઠગી લીધી છે ! અથવા તો બ્રાહ્મણોજ જન્મથીજ લોભીયા

अने दरिद्री होय छे तेथी तेओ धनने माटे तथा भोजनने माटे सदा आतुर होवाथी तेवो समय शोधो मारा जेवा भोळोने भरमावी फसावाने पोतानुं कार्य सिद्ध करी छे छे !!!

हवे आपेलुं धन पाछुं मागवा माटे पण मने शरम लागे छे ! खेर वन्युं ते खरं ! तेनुं परभवनुं देवुं हशे ते चूकवी आप्युं ! तेढळेथीज मारो छूटकारो थयो. एम विचार करी तेनी साथे वधारे वात न करतां अनेक प्रकारना विर्तेको करतां आखरे श्रीपुर नगरनी सर-हदमां तेओ आवी पहोंच्या. त्यारे साथेना माणसोने तथा पोताने शहर बहार रहेवुं तेणे अनुकुळ जोयाथी मजबुत तंबु नंखावी तेमां पोतानो मुकाम राख्यो. त्यारे सोवती वररुचि ब्राह्मण मधुर स्वरे शेठने कहेवा लाग्यो के हे मित्र ! हुं तारो अंतःकरणनो हितचिंतक छुं. आज मारुं गाम छे वररुचि मारुं नाम छे विदश धन कमाइ वाकीना बख-तमां अहीं सुखथी रही दिवस गुजारुं छुं अने मारी शीखामण हर घडी याद राखजे छतां जो तने प्राण संकटनुं पण कष्ट आवे तो मने याद करजे माराथी वनता प्रयत्ने तने मदद करीश ! वळी आपणा स्नेहनी यादगीरी माटे आ मंत्रथी पवित्र करेला यवोने ग्रहण कर, ते उत्कृष्टा पुण्यना फळनी माफक भीनी माटीमां वाचतां तुर्त उगी नीकळे छे अने तेने अंकुरा पण आवे छे एम कही तेने जब आपी ब्राह्मण गयो. शेठपुत्रे ते यव (जव) स्त्रीने सोंपी दीधा.

एक दिवस शुभ मुहुर्ते भेटणुं लेइ राजाने मळवा गयो. पहेरीगरे राजानी परवानगी मागतां राजाए शीघ्र लाववा आज्ञा करवाथी राज-सभामां धर्मदत्त गयो. राजाए तेनो नमस्कार तथा भेटणुं स्वीकारी तेने योग्य आसन बतावतां त्यां कपळमां जेम हंस बेसे तेम वेठो. राजा तथा श्रेष्ठपुत्रने मळता स्वभावथी वातचीत करतां अतिशे आनंद थयो. राजाए तेनी वातोथी तथा भेटणाथी संतोष पामी तेना माल्लुं दाण (-जकात) माफ कर्तुं तथा मधुर वचने तेने हमेशां आववा आग्रह.



કર્યો. તથા તેના જેવો ભાગ્યવાન બહાર રહે તે સારું નહિ માટે ત્રણ માલ્લનો સુંદર મહેલ શહેરના રાજમાર્ગમાં આવેલો રહેવા માટે આવ્યો. ત્યાં રહી વેપાર કરતાં ધર્મદત્તને કરીયાણું લેવા વેચવા કારણે જતાં ગંગદત્ત નામના લર્ફંગા માણસની સોબત થઈ. આ વંનેની સોબત કેલ્લ અને વાવલ્લ, રાહુ અને ચંદ્રમા, અગ્નિ અને વૃક્ષ જેવી વિપરીત અને દુઃસ્વ-દાયી હતી. તેના દુર્ગુણો કેટલાકે તેને કહી વતાવ્યા છતાં પણ જેમ સમુદ્રમાંથી નીકળેલા વિષને મહાદેવ છોડતા નથી તેમ તેણે તેની સોબત છોડી નહિ. તેમ ઘરમાં આવતો અટકાવ્યો નહિ.

રાજાઓની સભામાં કેટલીક વાવતો વોલતાં સ્વાસ વિચાર કરવો જોઈએ, સ્ત્રીનો ભરોસો ન કરવો જોઈએ. કુટીલ માણસની સોબત નહીં કરવી જોઈએ, કોઈ પણ જાતની હારજીત ન કરવી જોઈએ વિગેરે નીતિની શીઝામણો જો દરેક લક્ષમાં રાખી સંસારમાં વર્તે તો દુઃસ્વનો પ્રસંગ ન આવે; પણ પ્રમાદથી, મોળાપણાથી પોતાની બહાદુરી કે ઉદારતા વતાવવાથી ઘણી વસ્તુ હદ બહાર વર્તેન થતાં માણસ માટા કષ્ટમાં આવી પડે છે. ત્યાર પછી દુઃસ્વી અવસ્થામાં કાયર થયેલો પોતાના આત્માને નિંદે છે કે મેં વહીલોનું, નીતિકારનું અને હિતસ્વીઓનું વચન ન સાંભળ્યું તો આ દુઃસ્વમાં પડવાનો વસ્તુ આવ્યો છે આવું ઘણાને થાય છે તેમ અહીં ધર્મદત્તને થવા પ્રસંગ આવ્યો. દુષ્ટ મિત્રને ઘરમાં ન પેસવા દેવા માટે બ્રાહ્મણે અમૂલ્ય શીઝામણ આપ્યા છતાં હિતસ્વીઓએ તેની કુચાલ સમજાવ્યા છતાં મોળા ધર્મદત્તે તેને ઘરમાં આવવા દીધાથી પ્રથમ ધન ઠગીને લેતો હતો અને છેવટે ઇકાંત પ્રસંગ મળતાં તેની રૂપ-વતી માર્યાના રૂપમાં લીન થઈ કુકર્મ પણ કરવા લાગ્યો અને છેવટે ધન તથા લલનાનો સમૂલો માલિક થવા સ્ત્રીને સમજાવી પોતાના પક્ષમાં લઈ તેને મારવા સંકેત કરી રાખ્યો. લોભ એ સઘળાં પાપોનું મૂલ છે, તેમાં લલનાનો પ્રેમ સંપાદન થયો ત્યાં શું વાકી રહે? તેમ આ અધમ મિત્ર તથા તેની સુરૂપા સુંદરી તેને કોઈ પણ રીતે મારવા કે ઠગવા

તૈયાર હતાં પણ પ્રસંગ વિના શું કરે ! તેથી તેવા અવસરની રાહ જોતાં હતાં ! એક દિવસ રાજસભામાં આશ્ચર્ય દુનિયામાં જે જોયાં હોય તે કહો એમ વાત ચાલતાં જ્યારે શ્રેષ્ઠિપુત્રને પૂછ્યું ત્યારે તે બોલ્યો કે નજર વાંધીને મદારી खेल કરે કે ઇંદ્રજાલનો ચમત્કાર વતાવે તે હું તો પસંદ કરતો નથી, પણ મારી પાસે ચિત્રવેલી જેવા પ્રભાવિક જવ છે કે વાવતાં તુર્ત ફલદાયી થાય છે. રાજા તથા સભાએ તેથી આ આશ્ચર્ય પામી માથું ધુળાવ્યું તે વખતે ભૂંડો મિત્ર જે રાજસભામાં ધર્મદત્ત સાથે આવેલો તે પ્રસંગ મળેલો જોઈ બોલી ઉઠ્યા કે મહારાજ ! આપ શાળા થઈને તથા આવા વિદ્વાન સમ્યો આપની પાસે હાજર છતાં આવા વાલ્-ચેષ્ટા જેવાં ગપવાળા વચનને સત્ય માની સ્વીકારી છો છો તેને માટે મને ઘણો અફસોસ થાય છે ! તેટલું બોલી વંધ રહેતાં રાજાએ શ્રેષ્ઠિપુત્ર સામું જોઈ તેનો ઉત્તર માગતાં તે બોલ્યો કે તે વાત સત્ય છે ત્યારે ગંગદત્ત બોલ્યો કે અસત્ય છે.

આમ પરસ્પર વાદ થતાં વઢેણે હઠ ન મૂકવાથી ગંગદત્ત બોલી ઉઠ્યો કે હે રાજન ! હવે બીજું કંઈ વધારે કહેવામાં સાર નથી જો એ કહેલા જવ લાવી આપી સમાની રાતરી કરે તો મારું ધન સર્વસ્વ હું તેને આપી દેવા તૈયાર છું પણ જો તે ન વતાવેતો તેના ઘરમાંથી મારા વે હાથમાં માય તેવી વસ્તુ હું ગ્રહણ કરી લઉં. વંને જણા વાદપર આવી લાગ્યાથી ધર્મદત્તે પણ તે વાત સ્વીકારી અને સભા વરસ્વાસ્ત થઈ પણ કાલે શું થાય છે તે જોવા સર્વે સભાસદો આતુર થઈ રહ્યા હતા. મોઝા દિલનો ધર્મદત્ત સ્ત્રીના મરોંસે રહી સીધો વેપાર માટે બહાર ગયો ત્યારે અધમ ગંગદત્ત તેના ઘેરે જઈ સ્ત્રીને ફોસલાવી સર્વે વાત કહીને જવ લેઈ ગયો તેના વદલે સાદા જવ સ્ત્રીએ ગોઠવી દીધા. સાંજના ઘેરે આવીને ધર્મદત્તે સ્ત્રીને રાજસભામાં વનેલી વાત કહી વતાવતાં તે કુલ-ટાણે કૃત્રિમ ઢોંગ કરવા માંડ્યા કે હે સ્વામિનાથ ! તમે શાળા છતાં આવી વિના વિચારની પ્રતિજ્ઞા શા માટે કરી ! ઢોંગી ધુતારા બ્રાહ્મણના

भरोंसे सादा जवने चमत्कारी जदनी वात राजा आगल कही अने हठमां आवीने वाद करीने वे हाथमां आवे तेवी वस्तु आपवा तेनी साथे शा माटे शरत बकी ! खरेखर तमे मोटी भूल कीधी छे ! कारणके तमारो मित्र तमने दगो देइ राजसभामां जीततां वे हाथमां आवे तेवी वस्तुने ग्रहण करवा आवतां मने जो उंचकी लेशे तो मारा अव-  
लाना केवा बुरा हाल थयो एम कही रुदन करवा लागी. ते वखते भोळो धर्मदत्त तेने समजाववा लाग्यो के, मने ब्राह्मणना वचन उपर विश्वास छे छतां राजसभामां कदाच हुं हारुं तोपण मारो मित्र मित्रनी स्त्री जे माता समान तुं तेने कदापि पण वांछे नहि. माटे तुं निःशंसय रहे एम दिलासो आपी तेने शांत करी वीजे दिवसे राजसभा भरावाना समय पहेलां तेवी विचित्र वस्तु जोवा सर्वे सभासदो आवी पहाच्या हता. धर्मदत्ते राजाना कहेवाथी कोरी माटी भंगावी पलाळी तेमां जवने बाब्या पण सादा जव माफक ते फक्त पल्लेळज रखा पण अंकुरा के फणगानुं तो नाम क्याथी होय ! तथा ते श्रेष्ठिपुत्र राजसभामां विलखो पढी गयो त्यारे जीतेछो गंगदत्त मोटा स्वरे राजाने विज्ञप्ति करवा लाग्यो के हे प्रभो ! आवा गप ठोकनाराने वीजी शिक्षा तो पछी हो पण मारी शरतमां जीतेछी वस्तु मने अपावी दो त्यारे धर्मदत्त बोल्थो के हे राजन ! तेमनुं कहेवुं सत्य छे हुं ब्राह्मणना भरोंसे भूल्यो छुं के मारा कमनशीवनो दोष छे के प्रभाविक जव अप्रभाविक थई गया छतां पण बेपारमां हारेछो हुं तेनी ईच्छित वस्तु शर प्रमाणे आवती काले आपवा तैयार छुं. गंगदत्ते राजाने तथा समाने प्रार्थना करी के आपनी समक्ष प्रतिज्ञा थपली होवाथी आपनी समक्षज इच्छित वस्तु लेवा तैयार छुं. सवारमां सौए भेगा थवाना पुकारर करेले वखते वस्तु मागवानुं सूचवुं, सभा वरखास्त थई त्यार गंगदत्त तो आनंदना रसमां डुबेछो मूछपर हाथ फेरवी सर्वत्र पोतानी वहादुरी वतावतो हतो त्यारे धर्मदत्त पोतानी स्थिति विचारी दुर्दशानी कुपीमां पोताने पडेछो

जोइ अत्यंत अफशोष करवा लाग्यो. सर्वे लोको तेना माटे बोलता हता के अधम मित्रनी सोवतनुं फळ हवे साक्षात भोगवी ले! तेथी कोइने वात करवानो विश्राम पण न होवाथी शोकसमुद्रमां गरकाव थई गयो तेवामां तेना पुण्योदयथी वररुचि ब्राह्मण मित्र तेने सांभळी आव्यो; तेनुं घर शोधी तेने सघळी वात करी. ब्राह्मण तो प्रथमथीज तेना भोळापणाथी ते फांसामां फस्या विना हितनी शीखामण अंगी-कार करवानो नथी माटे ते प्रसंग आवेलो जाणी तेनी खाधेली मोहो-रोनो तथा मित्रताना प्रेमथी उमंग लावी तेने ठपकाने वदल धीरज आपी तेनो उपाय घताव्यो त्यारे धर्मदत्त तेनो मोटो उपकार मानी रजा लेई नीकळ्यो.

बीजे दीवसे गंगदत्त राजाने विज्ञप्ति करवा लाग्यो के हे प्रभो ! पधारो अने मारी अभिवांछित वस्तु अपावो ! जो के ते मारो मित्र छे तो पण वेपारना वहेवारमां मळेलो नफो मूकी देवो ए कोइ वाते बने तेवुं नथी तेवामां धर्मदत्त पण तेडवा आवी राजाने कहेवा लाग्यो के पधारो महाराज ! हुं तेना देवामांथी मुक्त थाउं ! एम बने जणानी विज्ञप्तिथी राजा तथा समासदो तेमना घर तरफ आवे छे त्यारे धर्म-दत्ते ब्राह्मणे आपेली शिखामण प्रमाणे दोडतो दोडतो घेर जइ स्त्रीने सूचव्युं के उठ उठ राजा विगेरे आपणा घेरे आवे छे तेमनुं योग्य सन्मान कर ! स्त्री पण वेवडा हर्षमां आवी हती तेणे गंगदत्तने छूपी प्रार्थना करी हती के रखे तुं धननो लोभी थइ आ शेटना हीरामाणे-कना भंडारने हाथ लगाडे ! नहितो मारी पूरी कमबख्ती थशे.

गंगदत्ते कबुल करेलुं होवाथी हवे थोडा काळमां इच्छित पुरुषनो समागम राजानी समक्ष थशे ते माटे उलटथी मागेली वस्तु शेटना मोढा आगळ स्त्री मुकवा लागी तेवामां शेठे उपरथी गालीचा विगेरे मंगाववा स्त्रीने उपर मोकली अने ते उपरथी पाछी नीचे आवे ते पहेळां शेठे नीसरणीने बाजुए मूकी दीधी. ते स्त्री ब्यारे नीचे उतरवा उल-

भरोंसे सादा जवने चमत्कारी जवनी बात राजा आगळ कही अने हठमां आवीने वाद करीने वे हाथमां आवे तेवी वस्तु आपवा तेनी साथे शा माटे शरत बकी ! खरेखर तमे मोटी मूल कीधी छे ! कारणके तमारो मित्र तमने दगो देइ राजसभामां जीततां वे हाथमां आवे तेवी वस्तुने ग्रहण करवा आवतां मने जो उंचकी लेशे तो मारा अब-लाना केवा बुरा हाल थशे एम कही रुदन करवा लागी. ते वखते भोळो धर्मदत्त तेने समजाववा लाग्यो के, मने ब्राह्मणना वचन उपर विश्वास छे छतां राजसभामां कदाच हुं हारुं तोपण मारो मित्र मित्रनी स्त्री जे माता समान तुं तेने कदापि पण वांछे नहि. माटे तुं निःशंसय रहे एम दिक्कासो आपी तेने शांत करी बीजे दिवसे राजसभा भरावाना समय पहेलां तेवी विचित्र वस्तु जोवा सर्वे सभासदो आवी पहाच्या हता. धर्मदत्ते राजाना कहेवाथी कोरी माटी मंगावी पळाळी तेमां जवने वाव्या पण सादा जव माफक ते फक्त पलळेळज रक्षा पण अंकुरा के फणगानुं तो नाम क्यांथी होय ! तथा ते श्रेष्ठिपुत्र राजसभामां विलखो पडी गयो त्यारे जीतेलो गंगदत्त मोटा स्वरे राजाने विज्ञप्ति करवा लाग्यो के हे प्रभो ! आवा गप ठोकनाराने बीजी शिक्षा तो पछी हो पण मारी शरतमां जीतेली वस्तु मने अपावी दो त्यारे धर्मदत्त बोल्यो के हे राजन ! तेमनुं कहेनुं सत्य छे हुं ब्राह्मणना भरोंसे भूल्यो छुं के मारा कमनशीवनो दोप छे के प्रभाविक जव अप्रभाविक थई गया छतां पण बेपारमां हारेलो हुं तेनी ईच्छित वस्तु शर प्रमाणे आवती काले आपवा तैयार छुं. गंगदत्ते राजाने तथा सभाने प्रार्थना करी के आपनी समक्ष प्रतिज्ञा थएली होवाथी आपनी समक्षज इच्छित वस्तु लेवा तैयार छुं. सचारमां सौए भेगा यवाना गुकरर करेले वखते वस्तु मागवानुं सूचव्युं, सभा वरखास्त थई तयार गंगदत्त तो आनंदना रसमां डुबेले मूछपर हाथ फेरवी सर्वत्र पोतानी बहादुरी वतावतो हतो त्यारे धर्मदत्त पोतानी स्थिति विचारी दुर्दशानी कुपीमां पोताने पढेलो

जोइ अत्यंत अफशोष करवा लाग्यो. सर्वे लोको तेना माटे वोळता हता के अधम मित्रनी सोवतनुं फळ हवे साक्षात भोगवी ले! तेथी कोइने वात करवानो विश्राम पण न होवाथी शोकसमुद्रमां गरकाव थई गयो तेवामां तेना पुण्योदयथी वररुचि ब्राह्मण मित्र तेने सांभळी आव्यो; तेनुं घर शोधी तेने सघळी वात करी. ब्राह्मण तो प्रथमथीज तेना भोळापणाथी ते फांसामां फस्या विना हितनी शीखामण अंगी-कार करवानो नथी माटे ते प्रसंग आवेलो जाणी तेनी खाधेली मोहो-रोनो तथा मित्रताना प्रेमथी उमंग लावी तेने ठपकाने वदल धीरज आपी तेनो उपाय व्ताव्यो त्यारे धर्मदत्त तेनो मोटो उपकार मानी रजा छेई नीकळ्यो.

वीजे दीवसे गंगदत्त राजाने विज्ञप्ति करवा लाग्यो के हे प्रभो ! पधारो अने मारी अभिवांछित वस्तु अपावो ! जो के ते मारो मित्र छे तो पण वेपारना वहेवारमां मळेलो नफो मूकी देवो ए कोइ वाते वने तेनुं नथी तेवामां धर्मदत्त पण तेडवा आवी राजाने कहेवा लाग्यो के पधारो महाराज ! हुं तेना देवामांथी मुक्त थाडं! एम वने जणानी विज्ञप्तिथी राजा तथा सभासदो तेमना घर तरफ आवे छे त्यारे धर्म-दत्ते ब्राह्मणे आपेली शिखामण प्रमाणे दोढतो दोढतो घेर जइ स्त्रीने सूचव्युं के उठ उठ राजा विगेरे आपणा घेरे आवे छे तेमनुं योग्य सन्मान कर ! स्त्री पण वेवडा हर्षमां आवी हती तेणे गंगदत्तने छूपी प्रार्थना करी हती के रखे तुं धननो लोभी थइ आ शेठना हीरामाणे-कना भंडारने हाथ लगाडे ! नहितो मारी पूरी कमबख्ती थशे.

गंगदत्ते कबुल करेलुं होवाथी हवे थोडा काळमां इच्छित पुरुषनो समागम राजानी समझ थशे ते माटे उलटथी मागेली वस्तु शेठना मोढा आगळ स्त्री मुक्वा लागी तेवामां शेठे उपरथी गालीचा विगेरे मंगाववा स्त्रीने उपर मोकली अने ते उपरथी पाछी नीचे आवे ते पहेलां शेठे नीसरणीने बाजुए मूकी दीधी. ते स्त्री ज्यारे नीचे उतरवा उल-

ટથી આવે છે કે નીસરણી ન હોવાથી પોતાને ફસેલી જોઈ પોકારવા  
 લાગી કે હે પ્રાણનાથ ! આમ મને અધવચ દગો દેઈ ઉપર કેમ લટ-  
 કાવી દીધી ! પણ હવે તો બ્રાહ્મણની શીસ્વામણ હાડોહાડ અમૃતની  
 માફક વ્યાપેલી હતી તેથી તેના શરીરમાં સંપૂર્ણ સ્થિરતા હતી મગજ  
 ઢેકાળે હતું હૃદય સંસારદશાથી વિરક્ત થઈ હતું તેથી સ્ત્રીના કાલા-  
 વાલાથી ફસાઈ કુલને કલંક લગાડવા જેવું કરવાની ઇચ્છા ન હોવાથી  
 પોતાનું વચન પૂરું કરવા માટે ઘરમાં જે જે અમૂલ્ય વસ્તુઓ હતી, તે  
 ઘરમાં લાવી મૂકી. અને રાજાદિ ઘરમાં આવતાં ગંગદત્તને વિજ્ઞાપિ  
 કરવા લાગ્યા કે તમારી ઇચ્છામાં આવે તે વસ્તુ બે હાથમાં આવે તેટલી  
 છો. તેણે તેમાં ચિત્ત ન રાખતાં સ્ત્રીને શોધવા માંડી પણ તે નજરે ન  
 પડવાથી સ્ત્રીએ તેને જાહેર થવા માટે સ્વૌચારા કરવા માંડ્યા. અઘમ  
 ગંગદત્ત તેને ઉપરથી લઈ આવવા નીસરણી ગોઠવવા બે હાથમાં તેને  
 ઉચકી ગોઠવવા જેવો જાય છે કે ગંગદત્તને કહેવા લાગ્યો કે હે ગંગ-  
 દત્ત ! હવે જા માટે મુકે છે ઇચ્છિત વસ્તુ હીરામાણેકને મુકી મોક્ષની  
 નિસરેળા માફક મળેલી નીસરણીને મુકી હવે બીજું જા માટે બાંછે છે;  
 કારણકે તારી શરત પ્રમાણે તેં બે હાથમાં નીસરણી ઉચકી છે. હવે  
 તારો બીજી વસ્તુ ઉપર હક નથી સર્વે સમાસદો પણ તેની અક્કલ ઉપર  
 આફરીન થઈ તથા મિત્રની સ્ત્રી ઉપર તેની કુબુદ્ધિ જોઈ ગંગદત્તને  
 ધિક્કારવા સાથે બીજી વસ્તુને અઢકવા પણ ના પાડી દીધી. તેમ તેની  
 કુચેષ્ટાથી કંટાળી તેને હારેલો જાણીને ઉત્તમ માણસોએ દુષ્ટને યોગ્ય  
 શિક્ષા થઈ જોઈને હાસ્ય કરી તાલીઓ પાડી. રાજાને જ્યારે ધર્મદત્તે  
 પુરતો ખુલાસો સમજવા માટે વરુચિની સાથે બનેલી સઘલી હકીકત  
 કહી બતાવી ત્યારે રાજાએ તે અઘમ ગંગદત્તને દેશનિકાલ કર્યો અને  
 ક્રોધમાં આવેલા રાજાએ રૂપમાં મુરુપા પણ કર્મથી કુલટા તે સ્ત્રીને નાક  
 કાપીને ગામમાં તેનું દર્શન અપંગલ બીજાને ન થાય માટે ગામ  
 વહાર કાઢી મૂકી ! ! !

પોતે પ્રિય માનેલી અર્ધાંગનાની કુચાલ તથા તેને આવી અત્યંત ક્રૂર શિક્ષાથી સ્વેદ પામી વરરુચિ પાસે પાછો જતાં વરરુચિ ધર્મદત્તને બોધ દેવા લાગ્યો કે, નિર્મલ બુદ્ધિવાળો પળ કુલટાથી ક્લેશ પામે છે, અને ચંદ્ર અમાવાસ્યામાં જતાં કલારહિત થાય છે તેમ અધમ મિત્રની સોબતે ગુણથી ઘટ્ટ થાય છે અને તે નિર્મલ જલ સ્નાની મૂમિમાં જવાથી સ્વાસ થાય છે, વહી વિપની વેલ તો પાસે બેઠેલાંનેજ મારે છે પણ કુલટા સ્ત્રીનું દૂર બેઠે પણ ધ્યાન કરવાથી આ લોકમાં અપમાન અને કલંક દેવદાસે છે ત્યારે પરમવમાં દુર્ગતિ અપાવે છે માટે તેનાથી જોઈ વિરક્ત થઈ તના મોહમાં ન પસાતાં તેના નચાવ્યા નાચ્યા નથી તેઓજ સ્વરેસ્વર ધન્યવાદને યોગ્ય છે ! આ પ્રમાણે દીધેલી શિક્ષાને હૃદયમાં રુચાવી સદ્મતિ માટે સમ્પક્ષેત્રમાં દ્રવ્ય વાપરી મુમતિ ગુરુ પાસે દિક્ષા અંગીકાર કરી અગ્યારે અંગોને મળીને તપસ્યાવહે કાયા ગાલીને તેજસ્વી મુખવહે દીપતા લોકોને પ્રતિબોધ દેતા ગુરુવર્યની આજ્ઞાથી કાશીદેશમાં આવ્યા. ત્યાં આવેલાને ઉપદેશ દેઈ અરિહંત પ્રમુખ પ્રકાશેલા ધર્મમાં અનેક મન્ય પ્રાણીને સ્થિર કરતાં વિદેશ ગયેલા પુત્રની કાંઈ પણ સ્વર ન મળેલી હોવાથી દુઃખ માતાપિતા વિના તપસ્યાઈ કાયા ગાલી નાંચી નિરંતર અફશાષ કરતાં હતાં. તેઓ જ્ઞાની ગુરુને પૂછવા લાગ્યા કે, હે મગવન ! અમારા પુત્રની તમને કાંઈ સ્વર હોય તો કહો ! પુત્રે વૈરાગ્ય-મય દેશનાવહે ધર્મમાં સ્થિર કરી પોતાને તેમના પુત્ર તરીકે જળાવ્યો. મુનિરાજનું રૂપ છતાં અંગનાં ચિહ્નોથી ઓઢાવી માબાપે આમ કરવાનું શું કારણ છે તે પૂછતાં સર્વે હકીકત સમજાવી તેઓને સંસારની અસારતા સમજાવી વ્રત આપીને તે ત્રણે જણાં તપસ્યાવહે કર્મ ઇંધન બાળીને મોક્ષમાં ગયાં.





## પ્રકરણ ૭ મું.

### સુરેંદ્ર તથા સુમદ્રાનું પાણિગ્રહણ.

આ વાત કહી સુરેંદ્રદત્તે પિતાને કહ્યું કે મારી પરીક્ષા કરેલી સ્ત્રીનેજ પરણવા હું ખુશી છું માટે આગ્રહ ન કરો ! ત્યારે તેના પિતાએ કહ્યું કે હે પુત્ર ! આવા સાગરદત્ત શેઠનો સંવંધ તથા સુમદ્રા જેવી પુત્ર-વધુને હું ફરી કેવી રીતે મેલવીશ માટે તું અમારું કીધું માનીને હા પાડ ! આમ પરસ્પર પુત્ર પિતાને વાદ થયેલો પરાણે લગ્ન કરવામાં કંઈ વિશેષ ફાયદો નહિ જાણીને ડઠી ગયા. અને સાગરશેઠને સઘળી વાત સંભળાવી વિવાહ થવામાં વાંધો વતાવ્યો.

પણ સુમદ્રાએ તેઓને શું વાંધો છે ! તે પૂછવાથી તેના કહેલા ચાર પ્રશ્નો સંભળાવ્યા.

નિશ્ચય સ્નેહવાળો કોણ છે ! નિરંતર પ્રકાશ કયો છે ! સર્વોત્તમ લાભ શું છે ! કયું રૂપ કાયમ રહી શકે છે !

ગંભીર રહસ્યવાળા પરમાર્થના વિષયના પ્રશ્નોને સાંભળી તેના ઉત્તરો યથાયોગ્ય આપવાને પોતાને અશક્ત જાણીને તે રહતી રહતી ઘોલવા લાગી હે સહીઓ મારી જે શંકા હતી તે સ્વરી પઢી છે હવે હું શું કરીશ ! હું તેના ઉત્તરો કેવી રીતે આપીશ ! અને ઉત્તર આપ્યા વિનાની મૂર્ખ સ્ત્રીને તે કેવી રીતે અંગીકાર કરશે. આમશોકમાં ડુબેલી સ્ત્રીને પૂર્વે વરદાન આપેલા જિનરાજના અધિષ્ઠાયક દેવોએ તેને આકાશ-વાણીથી સંતોષ કરી કહ્યું કે અમે તારા સહાયક છીએ, રહ ના; પછી દેવોની સહાયથી તેના ઉત્તરો તેણે લખી આપ્યા કે નિશ્ચય સ્નેહવાળો ધર્મ છે ! નિરંતર પ્રકાશ જ્ઞાનનો છે ! વિદ્યા સર્વોત્તમ લાભ છે ! અને કાયમરૂં રૂપ શીલ છે એવા ઉત્તર સહીના હાથમાં આપી પોતાના પિતા મારફતે સમુદ્રદત્તને તે પત્ર પહોંચાડયો. સમુદ્રદત્તને પણ ભાવતા ભોજન માફક પુત્રના પરણવાનો વાંધો દૂર થયેલો જોવાથી હર્ષમાં આવી તે પત્ર સુરેંદ્રને આપ્યો. અને પત્ર સાચે મનિષ્યની પુત્રવધુની આવી વિચ-

क्षण बुद्धि जोइ आनंद दर्शावी पुत्रनी इच्छा जाणवा मागी. मळेला यथार्थ उत्तरोने वांची शेठपुत्र पण विचार करवा लाग्यो के आवी बुद्धिवान् कन्याने पण परणवा ना पाडीश तो मारा जेवो बीजो नर पशु कोण छे ?

अंगितचेष्टाथी तेनी ईच्छा जाणी पुत्रवधु तरीके सुभद्राने स्वीकारवालुं सागरदत्त शेठने जणाववाथी लग्न निरधार्यु. वचला दिवसो आंगळीना वेढे गणीने परणवा आतुर थएलां सुरेंद्रदत्त अने सुभद्रा दिवस गुजारवा लाग्यां. वन्नेना घेर लग्नी तैयारी थवा लागी, लग्ना दिवसे उत्तम रीतिए विधिपूर्वक स्नान करी वस्त्रालंकारवडे कायाने शणगारी सगांवहालांने साथे लई समुद्रदत्तनो पुत्र सागरशेठने त्यां परणवा आव्यो. शहरना मध्य भागमां आढंवरथी वाजतेगाजते फरी ज्यां सासराना घर आगळ आव्यो के सखीओथी प्रेरायली पतिने प्रश्न करवा लागी के हे अलवेला स्वामी ! अलंकारथी शोभता पुरुषने प्रेमदा चाहे छे माटे उत्तर आपो के क्रूर कोण ? पृथ्वी तथा पाणीमां चालनारुं कोण ? मुतेलां कमळने जगाडनारुं कोण ? सुरेंद्रे जवाव आप्यो के, अहिमकर, साप क्रूर छे ! मगर पृथ्वी तथा पाणी वंने जग्याए चाले छे ! कमळने जगाडनार सूर्य छे ! पण साथे मारा प्रश्ननो उत्तर आपो क केवो गुरु संदेहना समूहने दूर करे ? गरम लूथी थाकी गयेला माणसोने सजीवन करनारुं औपध कथुं छे ? सुभद्राए उत्तर आप्यो के धनागम पाछुं सुभद्राए पूछ्युं के दीवस छतां पण कमळ शा कारणे संकोचाय छे ! पतिए कहुं के सरोवरमां स्नान करती सुंदरीना सुंदर मुखनी प्रभाथी तेने चंद्रोदय मानी कमळ बीडाइ जाय छे. आम प्रथम वंनेए परोक्ष परीक्षा करी लींथेली ते हवे साक्षात् परीक्षा करी अरस्परस निपुण जाणीने वंनेनुं मन संतोष थवाथी अति उल्लासथी वंनेए सगां समक्ष विधिपूर्वक लग्न थतां एकबीजानो हस्त स्वीकार्यो अने ससराए कोटी सुवर्ण धन आप्युं के राजाने प्रजा पासे करग्रहण करवाथी पण तेठलुं धन प्राप्त थतुं नहोतुं !

## प्रकरण ८ मुं.

सुभद्रानी पुत्र चिंता-गुरुवर्यनो उपदेश.

वज्जेनां लग्नं तथा पत्नीं कन्या सासरे आवतां अनेक प्रकारनी वाक्यचातुर्यताथी के कळाथी धणीधणीआणी एकबीजाने रंजन करी दिवसो स्वर्गनां देव देवी माफक दिवस गुजारतां हतां ज्यारे सुरेंद्रदत्त भरयौवनावस्थामां आब्यो अने घरनो वोजो उचकवा समर्थ थयो त्यारे वृद्धावस्थाथी जर्जर थएला समुद्रदत्ते पोताना भविष्यना हितने हृदयमां लावी संसारनी असारताने गुरुमुखे सांभळेली तेने वारंवार हृदयमां रुचावी सर्वे जातना अतुकुळ संजोग जोइ संसारपासना फांसामांथी छुटवानो विचार करी सुरेंद्रदत्तने बोलावी तेने घरनो सघळो भार सोंपीने शिवसुंदरीनी दूती समान जिनेश्वरनी दिक्षाने अंगीकार करी आ समये पितापुत्रनी संमतिथी दिक्षामहोत्सवमां घणुं दान देवायुं हतुं. अने ते दान आपीने समुद्रदत्तशेठे सुगुरु पासे त्रण रत्ननुं दान ग्रहण कर्युं हतुं. अने तपस्यावडे अशुभ कर्मोने नाश करी देवलोकमां गयो ज्यारे सुरेंद्रदत्त घरनो मालिक थयो त्यारे अरिदमन राजकुमार पण पोताना पिताना राज्यनो मालिक थयो हतो तेथी पोताना पूर्वना उपकारनो बदलो वाळवा सुरेंद्रदत्तने अरिदमन राजाए श्रेष्ठिपद ( नगरशेठनी पदवी ) आप्युं. आ प्रमाणे सुभद्रादेवी अर्धागना, घरनी मिलकतनो अमृत्य अनर्गल द्रव्यनो स्वतंत्र कारभार तथा राज्यनुं सर्वोत्तम मान छतां पण समुद्र जेवा गंभीर समुद्रपुत्रे पोतानी मर्यादा मुकी नहि. तेम लोकोने कोइ पण जातनो त्रास के दुःख आप्युं नहि. पण पोतानाथी वनता परमार्थथी लोकोने सहाय करी सगां-वहालां सर्वेने संतोष आपतो हतो. पण स्त्रीनी तुच्छ जात प्रमाणे सुभद्राए तो चारे वाजुनुं सुख आवेलुं जाणीने फक्त पांच इंद्रियोना विषय सेववा सिवाय वाकी सर्वे परमार्थनुं कार्य मुकी दीथुं हतुं.

માણસોને જ્યાં સુધી કોઈ પળ પ્રકારની સ્વામી માલુમ ન પડે ત્યાં સુધી મલેલા સુખમાં શુદ્ધ થઈ અહંકારમાં આવી ધર્મક્રિયાને ડંચી મૂકે છે, વીજાને તુચ્છ ગણે છે મારું સુખ નિશ્ચય છે એવું હૃદયમાં માની લે છે. અને જ્યારે પાપનો ઘડો પૂર્ણ થાય ત્યારે એકદમ દુઃખ આવી પડે છે ત્યારે કંગાલ માફક પોતાને તળથી પળ હલકો માની પોકાર કરવા વેસે છે. અન્ન સ્વાતાં નથી હાથ અપશોષમાં ઘરનો ધંધો વિસારી મૂકે છે. મલ્લતા સ્વાદિષ્ટ ભોજનને પળ કઢવાં વિષ સમાન માને છે આવા સંકડો દાસલા જોડે છીંદ પળ અનુભવવા છતાં પળ મોહદશાની પ્રવલ્લતાથી મૂલી જવાય છે. તેમ અહીં સુભદ્રાને પળ પાપનો ઉદય થવા માંડ્યો છે તેથી ઘરમાં સ્વામી નથી ઘરનું કામ છોડી દીધું છે સસીઓને ઉત્તર આપતી નથી ઘરનાં કામ કરનારાંને પળ કામ વતાવતી નથી સ્વામીપીતૃં વિસારી દીન થઈ જાણે કોઈ વહાલાનું અકાલમૃત્યુ થયું હોય તેવો શોક ધારણ કરીને મુંગી થઈ સાંજના વચ્ચે વેઠી છે ત્યારે સઘળાં દીનસ્વરથી તેને કાલાવાલા કરે છે પળ કોઈનું માનતી નથી તેમ ઉત્તર પળ ન આપવાથી સઘળાં રહે છે તેવા સમયે ભોજન સમયે દુકાનેથી શેઠ ઘેર આવી જુદા છે તો શુન્ય અરણ્ય જેવું પોતાનું ઘર જોતાં તેને ધ્રાસકો પડ્યો.

ધીમે ધીમે ઉપર જઈ જોતાં કરુણાજનક દેસાવદેસી તેની આંસુમાં પળ આંસુ આવી ગયાં. કોઈ પળ જવાબ આપતું ન હોવાથી પોતાની પ્રેમદા પાસે જઈ આ શું છે આ શું છે એમ અનેકવાર પ્રશ્ન કરતાં પળ તે સ્ત્રીએ જવાબ ન આપવાથી કોમલ વચ્ચે શેઠ કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રિયે ! કદી પળ તને મારાથી જુદાઈ રાખી નથી તો આજે તારા મર્યાદા દુઃખને પળ કહીને મને શા માટે તેમાં ભાગીઓ કરતી નથી ? શું તારું કોઈએ અપમાન કર્યું છે ! કોઈએ કાંઈ સામો જવાબ આપ્યો છે કે અનિષ્ટ વીરું કાર્ય થયું છે ! જે થયું હોય તે શીઘ્ર બોલ ! મારા પ્રાણ પળ તારા દુઃખને દૂર કરવા માટે દેવા તૈયાર છું ! માટે વિલંબ ન કર !

જવાબ દે ! એમ અનેકવાર પ્રાર્થના કરવાથી ધૈર્ય આપીને સુભદ્રાએ ગદ્ ગદ્ સ્થરે કહ્યું કે સ્વામિનાથ ! સંસારમાં એક પુત્ર વિના મને સઘળું શુન્ય અરણ્ય જેવું લાગે છે ! અરેરે ! મારા કરતાં એક મીઠા માગનારી સ્ત્રીને પણ ધન્યવાદ ઘટે છે કે એક વાઙ્મળને રંધે વેસાડે છે, બીજાને કેડે વેસાડે છે, ત્રીજાને આંગળીએ ઢોરે છે અને મીઠા માગીને પણ તેમનું પૂરું કરી સંતોષથી તેઓની સાથે રહે છે પણ હું નિર્ભાગિણી દુનિયામાં શા માટે ઉત્પન્ન થઈ વાંઙ્મળી રહી પણ કરતાં પણ અધિક દુઃખી અવસ્થા ગુજારું છું !

કોઈ દિવસ આટલો કલ્પાંત નહિ અને વપોરે શેઠ વહાર ગયા પછી સાંજરે આવતા સુધીમાં આવો તે સ્ત્રીના મનમાં સંતાપ એકદમ કેમ ઉત્પન્ન થઈ ગયો તે માટે વિચક્ષણ શેઠે તેના તુટક વોલોથી અનુમાન કરી લીધું કે આજે કોઈ ભિસ્તારણને માગવા આવેલી જોડેને તથા વચ્ચાં સાથે ક્રીડાનો આનંદ દેખીતેને આટલો વધો શોક થયો દેખાય છે તે પણ સત્ય છે કારણકે “ પુત્ર વિના ઘર મૃતું ” માટે જ્યાં સુધી તેવો સંજોગ મળ્યો નહોતો ત્યાં સુધી તેને ધૈર્યતાહતી પણ હવે તે ધૈર્યતા ગઈ છે અને જો દિલાસો નહીં આપું તો તે જરૂર હાય અફસોસમાં પ્રાણ ત્યાગ કરશે માટે ચિત્તમાં સ્થિરતા લાવી કોમલ વચને પ્રેમદાને સમજાવી કે હે અર્ધાંગની માલિક ! આ ઘર આ પૈસો અને સર્વસ્વ તને અર્પણ કર્યો છતાં તું શા માટે સ્વેદ કરે છે ! અને તારી જે ઇચ્છા હોય તે વોલ કે તે પ્રમાણે કરી તારું મન સંતોષિત કરું ત્યારે પ્રેમદાએ કહ્યું કે મને અત્યારે પુત્ર મળ્યા વિના બીજું કશું સુખ દેખાતું નથી માટે હે નાથ ! તમે કોઈ પણ ઉપાય કરીને પુત્ર થાય તેવો સંજોગ કરો ! પતિએ તે વાત સ્વીકારી ને જેટલા ઉપાયો બોલોએ કહ્યા તે સઘળા કર્યા. મંત્રવાદી વૈદ્યો વિગેરેને બોલાવ્યા પણ તે સઘળા ઉપાય અસાધ્ય રોગની દવા માફક વ્યર્થ ગયા.

અસાધ્ય રોગની દવા નથી પણ પ્રવલ દુઃખદાયી કર્મને તોડવા

પણ ધર્મ સમર્થ છે. પણ તે ધર્મને વિસારી દેવાથીજ દુઃખની પ્રાપ્તિ થાય છે અને તેમાં પણ વીતરાગ પ્રસુ આગલ કરેલી પ્રતિજ્ઞાને તોડી તેના જેવું મોટું એક પણ પાપ નથી એ પાપ સુભદ્રાએ કર્યું હતું અને તેથીજ અધિષ્ઠાયક દેવોએ તેના ગર્ભને અટકાવ્યો હતો. જો કે વીતરાગના દેવો પણ વીતરાગભક્ત હોવાથી વીતરાગની માફક વીતરાગ-દશાને ચહાવા છતાં પણ જેમ માવાપ પોતાના પુત્રને વચન ભંગ કરતો દેખે તો તિરસ્કારે છે તેમ પુત્રી સમાન સુભદ્રાને અધિષ્ઠાયક દેવોએ ગળીને તેને સહાય આપેલી અને તેથીજ તેનું લગ્ન સુરેન્દ્રદત્તશેઠ સાથે થયું હતું તે ઉપકારને ભૂલીને તથા વીતરાગપ્રસુ આગલ પૂર્વે નિરંતર પૂજા કરવાની પ્રતિજ્ઞાને સંસારના સુખમાં પડીને વિસારી મૂકી હતી તે એટલે સુધી કે બહારના મંદિરમાં પૂજાને વદલે દર્શન પણ વિસાર્યા હતાં તેમ ઘરમાંના મંદિરમાં પણ જવાનું મુકી દીધું હતું અને ધર્મથી વિમુક્ત થઈને યોગ્યચાનક આપવા માટેજ તેનો ગર્ભ રોકી ભિસ્વારણના પુત્રો દેસાડી તેની પ્રમાદી અવસ્થાનું ફલ પ્રત્યક્ષ દેસાડયું હતું પણ બાપડી સુભદ્રા ક્યાંથી જાણેકે મારો ગર્ભાશય શાથી અટક્યો છે!

છતાં પણ પતિ પત્ની વનતા ઉપાયો નિરંતર કરતાં હતાં પણ તેમના કરેલા ઉપાયો નિષ્ફળજ હતા તેવામાં એક દિવસ અર્તોદ્રિયજ્ઞાની ગુરુ યુગંધરના મુનિરાજ ભવસમુદ્રમાં ડુબતા જંતુઓને દ્વાદશસમાન પૃથ્વીને ત્રિહારવડે પવિત્ર કરવા અસાધ્ય કર્મરોગોને પણ મધુર ઉપદેશવડે શાંત કરતાં ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને નજીકના વનમાં ઉતર્યા હતા. તેમને નમસ્કાર કરવા માટે હજારો માણસો જતા જોઈ સુરેન્દ્રદત્તશેઠ પણ માર્યાસહિત ત્યાં આવેલા હતા. ગુરુવર્યે મનુષ્ય જન્મની અમૂલ્યતા વતાવવા સાથે કલ્પવૃક્ષ તુલ્ય જૈન ધર્મને સર્વ સુખોનું કારણ સમજાવી તેને સમ્યક્ પ્રકારે આદરવા ઉપદેશ દેવાથી સર્વે લોકો યથાયોગ્ય વ્રત પચ્ચાણ ઉચરી પોતાને રસ્તે પડ્યા; ત્યાર પછી સુરેન્દ્રદત્તે પ્રિયાની પ્રેરણાથી પોતાના દુઃખનો ઉપાય ગુરુવર્યને પૂછ્યો, ગુરુવર્યે સાંસારિક

विषयोमां साधुने पढवानो अधिकार नथी तेहुं समजान्युं तेथी शेठने संतोष न थवाथी फरीथी शेठे विनयपुर्वक कह्युं हे प्रभो ! आपना जेवा महान् विद्याना सागर जेवा गुरुथी पण भारुं दुःख दूर न थाय तो पछी हद आवी गई ! त्यारे करुणावढे भींजायला आर्द्रहृदयवाळा गुरु बोल्या के हे श्रेष्ठिन् जोतुं एमज कहेतो होय तो हुं तने एज उपदेश आपुं छुं के वीतरागभाषित धर्म आराध ! कारण के धर्मना प्रभावथी आ लोकमां के परलोकमां कोई एवी वस्तु नथी के ते वस्तु ते धर्मथी प्राप्त न थाय ! माटे धर्मनुंज सेवन कर अने ते धर्म सामान्य रीते देवपूजन, गुरुभक्ति, नमस्कार मंत्रनो जाप बने प्रकारनो तप गरीवने करुणादान ए पांच प्रकारे आदरेला धर्म दुःखरूपी किल्लाने तोढवा वज्रना मुद्गरसमान प्रबळ साधन छे ! आ प्रमाणे मुनिवर्ये उपाय वताव्याथी उल्लासमां आवेलो शेठ तेमने प्रणाम करी तेने सम्यक् प्रकारे आदरवा वधारे उत्कंठित थयो.

“ देवपूजा ” ए गुरुमुखे सांभळतां सुभद्राने पोतानी पूर्वावस्थानुं भान थयुं वीतरागना मंदिरमां करेली प्रतिज्ञा याद आवी पोतानो प्रमाद नजरे आव्यो तेहुं फळ पण प्रत्यक्ष अनिष्ट अनुभववामां आव्युं अने तेथी एकदम पोताना आत्माने निंदती गुरुवर्यने नमस्कार करी उठीने सखीओ साथे ते जिनमंदिरमां जइ पूर्ण भावथी जिनेश्वरने पूजवा लागी आत्माने निंदती आंखोमांना आंसुनी धारावढे हृदयना मेळने दूर करवा लागी सर्वे अधिष्टायक देवोने खमाववा लागी.



## प्रकरण ९ मुं.

### धम्मिलकुमारनो जन्मोत्सव.

उत्तम जीवोनो क्रोध अति अल्प होय छे अने तेओनी वृत्ति सर्वे प्राणीओनुं भलुं करवानी होय छे कदाच कोइ जीवुं भलुं करता तेनाथी सुखमां लीन थवाय अने ते संसारीसुखमां लीन थइ पोताना सुखना बीज समान धर्मने तेनाथी भूली जवानो होयतो तेने किंचित शिक्षा करी पाछां ठेकाणे लावी तेने धर्ममां जोडे छे अने आपणे पण जाणीए छीए के वाळपणामां आपणां मातापिता आपणने अनेक प्रकारे खावापीवानुं तथा पहेरवाओढवानुं तथा सूवावेसवानुं आप्या छतां पण आपणे जो रमतमां जोडाइ भणवा न जइए के कोइने मारीए के कोइने दुःख दइए तो आपणां माबाप आपणने धमकावीने के थोड़ी शिक्षा करीने आपणने ठेकाणं लावी पाछां प्यार करतां जोइए छीए. बळी निशाळमां भणावनारा शिक्षको पण पोताना विद्यार्थीओने ठेकाणे लावता मालूम पडं छे तेम सर्वे माणसोनो रक्षक राजा पण आपणने किंचित् शिक्षा के धाक वतावीने न्यायमां चलावे छे पण मातापिता के शिक्षक राजाओने पोतानी प्रजा उपर अंतरंग द्वेष होतो नथी तेवी रीति वीतरागप्रभुनी भक्ति करनारा अधिष्ठायक देवो पण अत्यंत दयालु होय छे तेओए सुभद्राने शिखामण देवा भाटेज तेनो गर्भ रोक्कयो हतो तेओए तेने ठेकाणे आवेली जोइ तेना उपर अत्यंत करुणा लावी तेनो गुन्हो माफ करी तेनो गर्भ प्रकट कर्यो, अने गर्भनी मुदत पण लगभग पूरी थतां तेनो चेहेरो प्रभातनी माफक देदीप्यमान देखावा लाग्यो. ज्यारे सुभद्राए गुरुवर्य पासेथी उठीने जिनमंदिरमां जइ वीतरागप्रभुनी स्तुति करी देवोने स्वमावी पोतानो गर्भाशय दूर कर्यो ते गुरुवर्य पासे सुरेंद्रदत्ते धर्मोपदेश सांभळी गुरुवर्यने प्रणाम करी घेर आवी



વિશેષ પ્રકારે દાન દેવા માંડ્યું તથા અનાથોને આશ્રય, ગરીબોને અન્ના-  
દિનું પોષણ, રોગીઓને દવા અવાચક અપંગ પશુપક્ષીનું આશ્રમ સ્થાન  
( પાંજરાપોલ ) જિનમંદિરમાં અનેક પ્રકારે મહોત્સવો કરવા માંડ્યા  
તે વચ્ચે સુભદ્રાનો ચેહેરો વિકસ્વર તથા તેના ગર્ભનાં પ્રકટપણાનાં  
ચિહ્ન દેરી પોતાના વંશનું ભૂષણરૂપ રત્ન પોતાની સ્ત્રીને પ્રાપ્ત થશે તેથી  
પોતાના હૃદયમાં પળ તેને હર્ષ માતો નહોતો. ગુરુવર્યે કહેલા ધર્મનો  
આવો તાત્કાલિક ફાયદો જોઈ તેમના દૃષ્ટાંતથી ઘણા જીવો ધર્મમાં  
આસ્થા રાખવાવાળા થવા લાગ્યા.

પુત્ર જન્મ એ દુનિયામાં ગૃહસ્થોને અતિ આનંદનું કારણ છે. મૂ-  
લ્યાને ભોજન, તરફ્યાને પાણી, થાકેલાંને આરામનું સ્થલ તાપે તપતાને  
સુંદર વગીચાનો વિશ્રામ સૂર્યે તપેલાંને શરદસ્તુના ચંદ્રની કૌમુદિની  
રાત્રિ મલ્લતાં જેમ રોમરાજી વિકસ્વર થાય છે, આત્મા શાંત થાય છે  
અને આનંદમાં આવી તેમાં સહાયક થનારાને પોતાની પાસે જે હોય તે  
આપી દે છે, તેમ પુત્રનો જન્મ થતાં માતાપિતા હર્ષમાં આવી અનેક  
પ્રકારે પોતાના ધનનો સદુપયોગ કરે છે પણ શ્રીમંતોના કે રાજાઓના  
પુત્રના જન્મની ખુશાલી તો જુદી તરેહની હોય છે.

હજારો તેમના સ્નેહીઓ યથાશક્તિ મેટળું લાવી પુત્રના માતા-  
પિતાને આપી પોતાનો મિત્રભાવ દર્શાવે છે ત્યારે હર્ષમાં આવેલાં માતા-  
પિતા તે આવેલ દ્રવ્ય કરતાં અસંખ્યગણું દ્રવ્ય પોતાના ઘરમાંથી કાઢી  
તળ માફક ગળી મોં માગ્યું દાન ગરીબોને આપે છે તે વચ્ચે માગતાં  
મૂલ્યો, અને અવસર ચૂક્યા તે નિર્ભાગીજ ગણાય છે. જે રંકો દમઢી  
પાસે ન હોવાથી હાયપીટ કરી પોતાના વચ્ચાનું પોષણ આપેલો દિવસ  
ઘણી મહેનત કરીને પણ પૂરું ન કરી શક્યાંથી વચ્ચાના વલેશથી દિવસ  
માફક રાત્રિ પણ દુઃખમાંજ રજાગરે કાઢવી પડતી તેવા રંકો પણ  
રાજાઓ કે શ્રીમંતોના પુત્ર જન્મની ખુશાલીમાં મલેલા દાનથી શ્રીમંત

थइ राजाओ माफक महेल बनावी बस्त्राभूषणवडे वालकोने शणगारी अमूल्य कीमतना वाहनोमां वेसी आगळ पाछळ सीपाइओ राखी “बडे जाव महेरवान” माफक आगळ चोवदार पासे नेकी पोकरावता बहार नीकळता जे देखीने तेमनां दूरनां मळवा आवेलां सगां पण तेमने ओळख्या विना गाममां थाकी थाकीने फरी फरी कंटालो लावी महा महेनते तेमने मळतां. आवो श्रीमंत थवानो प्रसंग कोकज बखत आवतो तेथी पर्वे तेवा घनेला बनावोने वडीलो पासे सांभळी रंक माणसो ते वातने हसी काढता हता अथवा केटलाक श्रद्धा लावी तेवो बखत आववा परमेश्वरनी रोज प्रार्थना करता हता. तेओनी प्रार्थना जाणे के परमेश्वरेज स्वीकारी होय के तेमना पुण्यनो प्रबळ प्रकर्ष ते बखते उदय थयो होय के दुनियांमांथी दुःख देनारा दारिद्रना समूहने समूळोज काढी नांखवानो कुदरते विचार क्यो होय तेम आजे कुशाग्रपुरमां सर्वत्र महोत्सव व्यापी रह्यो हतो !!! सुरेंद्रदत्त मों माग्युं दान पुत्र जन्मनी खुशालीमां जे मागे छे तेने आपे छे, तेवुं आखा शहरमां कथन चाली रहेवाथी केटलाको पोतानोज स्वार्थ साधवा सुरेंद्रदत्तशेठना घर तरफ दोडता हता त्यारे केटलाक भेगा पोताना सगानुं पण दारिद्र दूर करवा बोलावी साथे लेइ जवा परगाम तरफ दोडता हता अने हजारोनी संख्यामां प्रथम हुं दान लउं तेवी रसाकसी ने हरीफाइमां बीजाने इजा न थाय के ते चगदाइ न भरे माटे केटलाक सीपाइओ शेठने राखवा पड्या हता. पहेलो वारो पोतानो क्यारे आवे तेनी राह जोता वारो आवतां दान मों माग्युं मळतां नीकळीने बहार आवी बीजाए पछवाडे वघारे मागेलुं तेने मळेळुं जाणीने पाछुं लेवा जवानो चाह राखता पण हजारो दीनो लाइनबंध उभेलाने पछवाडेज उमुं रहेवुं पडतुं एम दश दिवस सुधी सुरेंद्रदत्तशेठना घर आगळ दाननी घमाल चाली रही हती. बीजे अनेक स्यळे अनाज देवानुं के कपडांनुं दान देवानुं ते सघळुं बीसरी सघळा रंको के सामान्य स्थितिना

माणसो त्यां एकठा थवाथी माणसोनी संख्या एटली वधी वधी गइ हती के आखुं शहेर तेना महेलामांज समाइ गयेलुं देखतुं हतुं ! कोइने एम लाग्गो के ते बखते शहेरना बीजा भागोमां शुन्यता थइ हशे पण तेम नहोतुं. सुरेंद्रदत्तना असलथीज धार्मिक स्वभावथी तथा नम्रताना गुणथीज आखा शहेरना के परगामना लोको तेनुं भलुं वांच्छनारा हता ! तेने थएलो पुत्र पोतानोज मानता तेथी सर्वेण पोताना त्यां तोरण बांधवां बाजींज बगडाववां गीतो गबडाववां, रोशनी कराववी, मुकाम रंगाववां, घरनां माणसोने शणगारवां, नोकरचाकरोने वक्षीस आपवी, दासी दासोने गुलामगिरिथी मुक्त करवां एम ज्यारे ते शहेरमां थयुं हतुं त्यारे सुरेंद्रदत्तना मित्र अरिदमन राजाए पोतानी मंद-बुद्धिने दूर करनारा परमार्थी मित्रना पुत्रनी खुशालीमां महोत्सव कराववा उपरांत हजारो लोकोने तेमना बेरा माफ कर्या. खोटा, दुःख देनारा पूर्वथी चालता आवेला करो काढी नांख्या. केदीओनो छूटकारो कर्यो. तेटला दिवस कचेरीओ बंध राखी. आम अनेक प्रकारे माणसोने संतोष थाय तेनुं वर्त्तन तेना राज्यमां थवाथी दूरना लोको पण शांतिवाला राज्यनी सेवामां प्रजा तरीके रहेवा खुशी दर्शावी आववा लाग्याथी विस्तारवाळां घरो पण संक्रुचित थएलां लागतां हतां. दमडीना भावे वेचाती बार जमीन सोनामहोरे पण वेचाती मळवी मुक्केल थइ हती अने सर्वत्र खुशालीना जयनाद सांभळवामां आवता हता. सुरेंद्रदत्ते पोतानां सगाने के मित्रोने पण आ बखते अनेक प्रकारे द्रव्य आपी पोताना जेवा श्रीमंतो बनावी दीधा हता. जिनेश्वरदेवनी पूजाथी अने गुरुवर्यना वचनथीज पोतानो पुत्र थएलो मानतां सुरेंद्र-दत्त तथा सुभद्रा दान देवानुं काम बीजांने सोंपी तथा जाते महेनत लइ दीनजनोनुं दारिद्र दूर करवा प्रयत्न करतां हतां त्यारे जिनेश्वरना मंदिरोने स्वर्गना महेलो माफक शणगार्या हता. देशदेशावरना जीर्ण मंदिरोने जीर्णोद्धार करवानो के न होय त्यां नवो बनाववानो पोताना

माणसोने पूरती मदद करवानो आदेश आपेलो, हतो. बारमे दिवसे सघळी अशुची दूर थया पळी सगांवहाळां ज्ञाति मित्रादिकने बोलावी जमण जमाडी वस्त्रालंकारवडे सत्कार करी पोताने धर्म आराधन करवाथी पुत्र मळेलो जणावी सर्वेनी समस्त धम्मिल एवं तेनुं नाम पाडयुं हतुं. आ धम्मिलनो जन्म यतां जे दासी वधाइ आपवा तेना पिताना पासे गइ हती ते दासीतो अत्यारे दासपणाथी मुक्त थइ एक राजानी राजपुत्री माफक वस्त्राभूषणथी शणगाराइ हती अने तेनो छूटकारो थया छतां पण धम्मिलनी सेवा करवानुं मुकी देवुं तेने गम्युं नहोतुं.



## प्रकरण १० मुं.

### धम्मिलनो ज्ञानाभ्यास.

गरीबोने पण पुत्र बहालो होय छे तेथी दूर करता नथी तो श्रीमंतोना एकना एक लाडकवाया तेमां पण मोटी उमरे केटलाक महान कष्टने वेठीने मेळबेला बहाला पुत्रने घडीभर वीलो मुकवानुं मन केवी रीते थाय ! अने पांच धावमाताथी उछेरातो कोमळवयनो बाळक शिक्षकनी शिक्षा खमवा योग्य केवी रीते थाय ! तेथी केटलांक मावापो पोतानी श्रीमंत स्थिति हमेशां कायम रहेवी जाणीने पोताना पुत्रोने सारी रीते भणाववा उपर लक्ष आपता नथी तेम कळाचार्य पासे भणवा मुकतां आंचको खाय छे तेथी घणा श्रीमंतना पुत्रो विद्याना अभावे विलासमां राची के अज्ञान रही पोतानी मनुष्यपणानी मळेळी अमूल्य जींदगीने रद करे छे पण आ सुरेंद्रदत्त शेठ तथा सुभद्रा शेठाणी वच्चे विद्वान् हतां. तेओए पोते सारी रीते ज्ञान लीघेहुं होवाथी ज्ञानना फायदा जाणतां होवाथी तथा धम्मिलनी बुद्धि अति तीक्ष्ण जाणीने पांच वरसनी उमरेज पुत्र बहालने दवाणमां राखी तेना भविष्यना हित माटे कळाचार्य पासे भणवा मोकल्यो. कळाचार्य तेनो नाममात्रज निमित्त तरीके विद्या शीखववामां सहायकारी हतो धाकी एक बात बतावतां अनेक प्रकारनी बात क्षणवारमां जाणी लेतो हतो.

पुरुषनी वोतेर कळा शीखीने पुत्र तैयार थया छतां पण धर्म कळा विना सघळी “कळाओ” एकडा विनानां मीडां समान नकामी होवाथी सुरेंद्रदत्ते पूज्य गुरुवर्यो जे संसारी विषयभोगोथी निस्पृही थया छतां पण परमार्थे भव्य जीवोने धर्मोपदेश देवा उपरांत धार्मिक तत्त्वोहुं ज्ञान पण अवकाशना वखते शिष्योने भणाववा उपरांत गृहस्थोना वाळ के युवान् के वृद्ध पुरुष जे शीखवाने योग्य होय तेमने

आपता हता अने मुनिवरोनी संख्या पण विशेष होवाथी जमानाने अनुसार मुनिराजो वनमां विशेष न रहेतां गृहस्थोने पोताने धार्मिक क्रियाओ करवा माटे गृहस्थोए बंधावेळी पौषधशाळा जे उपाश्रय नामथी ओळखाय छे तेमां उतरता हता अने गृहस्थोने पण देवपूजन अने गुरु सेवा कर्या पळीज पोताना सांसारिक कार्यमां जोडावानुं होवाथी सुरेंद्रदत्तशेठ हमेशां सदगुरुने उपाश्रयमां नमस्कार करवा माटे जतो हतो अने तेनी साथे धम्मिल्ल पण उपाश्रयमां जतो होवाथी तेनी दिव्यकांति अद्भुतरूप, मधुरी कोमळ वाणी, अतिशे विनयवाळो अने तेओना समागमनो तेने चाहक जाणीने ते गुरुवर्यनी पासे धार्मिक शिक्षा लेवा माटे तेओना उपदेशथीज सुरेंद्रदत्तशेठे ते धम्मिल्लने मोकळवा मांडयो.

सांसारिक अनेक कळाओ शीखव्या छतां तेमां मुख्यत्वे पांचे इंद्रिओना अनुकुळ विषयोने मेळववा तथा अनुचितने त्यागवानो विषय होवाथी तेने माटे थता झगडा, लुंटाफाट, चोरी, वदमासी इर्षाद्वेषइत्यादी हिंसादि अदारे पाप स्थान थतां देखीने तेना मनमां विद्यानो आनंद उत्पन्न थवा छतां पण ते थतां पापोथी तथा पोताने पण आरंभ परि ग्रहनां मोटां पाप तथा सावद्य कार्यो करवां पदशे तेथी तेने अपूर्व शांति प्राप्त थती नहोती पण ज्यारे सदगुरु पासे भणवा मांड्यो त्यारे प्रथम परमेष्ठि मंत्रमां नवकारथी शरुआत करी प्रतिक्रमणादि विधि सहित शीखववामां आव्युं अने जीवविचारमां जीवोनुं स्वरूपसमजावी जीव विनाना अजीव द्रव्योनुं ज्ञान आप्युं तथा संग्रहिणीमां विस्तारथी बतावेळुं त्रण लोकनुं स्वरूप समजाव्युं अने कर्म ग्रंथनी प्रकृति स्थिति रस प्रदेशना बंधनुं सत्तानुं उदयनुं उदीरणानुं तथा गुणस्थाननुं उपसम्यक्त्व क्षय उपशमिक वेद क्षायिक सास्वादन मिथ्यात्वनुं स्वरूप समजाव्युं अने मतिज्ञान आदि पांच भेदे ज्ञान तथा त्रण भेदे अज्ञान समजाव्युं तथा उपशम मिश्रक्षायिक उदयिक परिणामिक पांच भावोनुं तथा पांच

भावथी उत्पन्न थता सन्निपातिक भावतुं ज्ञान आप्युं तयारपछी संख्यात असंख्यात अनंतना बधा मळी एकवीश भाग समजाव्या तयारे तेने धीमे धीमे अंतरमां अपूर्व शांति प्राप्त थवा लागी अने भणवामां एटलो रस पढवा लाग्यो के निशाळमां भणीने थाकनी विश्रांति लेवा बहार फरवा जवानुं पण पूर्वे सांजसवार मन थतुं हतुं पण हवे तो बे वखत घेर जमवा आववा सिवाय बीजानी साथे वात करवानुं पण तेने गमतुं नहोतुं. एटले मुधी के सगांवहालांने त्यां लग्नमां के जमणमां के मेळामां के नाचमां के तमाशामां के फरवाहरवानुं कशुं तेने गमतुं नहोतुं ! फक्त उंघमां पण उपाश्रय अने गुरुमहाराज सांभरता हता छतां पण आश्रय ए हतुं के तेने धर्मनुं ज्ञान भणतां थाक के कंटाळो के उदासी नता वीलकुल आवती नहोती तेम मोढानो चेहरो अने शरीरमां शक्ति तथा वचनमां कोमळता दिवसे दिवसे वधती जती हती आवी वने प्रकारनी केळवणी लीधेलां शाणो पुत्र कोने बहालो नहि लागे ?



## प्रकरण ११ मुं.

### गोपाल कविनुं द्रष्टांत.

आम मातापिता तथा पुत्रना दिवसो मुखमां गुजरवा छतां पण सांसारिक बहेवार चलाववामां धम्मिल हाल जोडातो न होवाथी तथा पुत्रने परणाव्या विना वंशवृद्धि थवी अशक्य होवाथी तथा नहि परणावतां वखते कुमार्गे दोराशे तेवा डरथी तथा युवानावस्थामां आवेलो तथा दिव्य कांतिवालो तथा सारी चालनो तथा सुरेंद्रदत्तना निर्मळ कुळमां संवंध जोडावाने घणा गृहस्थो पोतानी कन्या आपवा तैयार थएला होवाथी अने तेमनी तथा मित्रोनी वारंवार थती प्रेरणाथी सुरेंद्रदत्त शेठे पण हवे धम्मिलने परणाववा माटे विचार करी तेने योग्य कन्याओ शोधी तेनी साथे लग्न करवानो प्रथम सगपणनो संवंध जोडवा माटे एक वखत एकांतमां धम्मिलने पासे वेसाडी तेनी संमति मागी. धम्मिलने “स्त्रीनो कर ग्रहण करवो” ए अतिशे हीणपत भरेलुं लागवाथी पिताने नमीने विनयथी कहेवा लाग्यो के माहं लग्न करवा हुं कोई पण रीते राजी नथी तेम तमे पण मने हाल धर्मशास्त्रना अमृत रसना उदधिमां मुक्यो छे तो तेनुंज हाल तो संपूर्ण रीते मने पान करवा दो कारण के मनुष्य जन्म, जैनधर्म, धर्मपर श्रद्धा अने आदरवानी शक्ति वारंवार ए चारे साथे प्राप्त थतां नथी. ज्यारे पिताए घणो आग्रह करवा मांड्यो त्यारे धम्मिले कहुं के हे पिताजी ! तमे मारा मुखना माटे जे कन्या परणाववा तैयार थया छो ते तो उलटुं मारी कळा तथा बुद्धि तथा शक्तिने नाश करवाना कारणरूप थशे कारण के स्त्री परण्या पछी तेनुं, तेनाथी उत्पन्न थती प्रजातुं तथा नोकर चाकरोनुं तथा सर्गानुं सघळानुं मन संतोष करवा जतां करवी पढती खटपटथी मने आश्रय मळवाने बदले अनाथत्वनी प्राप्ति थशे



તથા મારું આલોકતું તથા પરલોકતું હિત વિગઢશે. જેના માટે આ લૌકિક દુઃખની વાત પ્રચલિત છે તે કહું છું—

અરિમર્દન રાજા મોગપુર નગરમાં રાજ કરતો હતો જે પ્રતાપવદે એક સમયે સર્વે દિશામાં પ્રકાશ (અજવાલુ) કરનારો હતો અને લક્ષ્મી-વદે ઈંદ્રની ઉપમા પામતો હતો, તેના ગામમાં એક ગોવાળીઓ ગાયોને ચારવા હમેશાં વનમાં જતો. કોઈ એક દિવસે ફરતાં ફરતાં વનમાં વિશ્રાંતિ લેવા માટે એક જાડની અત્યંત શીતલ છાયામાં બેઠો ત્યાં તેને થોડીવારમાં હૃદયમાં અપૂર્વ આલ્હાદ ઉત્પન્ન થયો, પૂર્વે કંઈ પણ પોતે મળેલો નહિ છતાં અંદરના હૃદયના પ્રકાશથી તેને અપ્રેરણા (લોકોમાં ઘોલાતી માપા) માપામાં અપૂર્વ કાવ્યની પદ્ય રચના બનાવવાની શક્તિ આવી તેથી માણસોને પણ પશુપણાની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરાવનારું ઢોર ચારવાતું તેણે કાર્ય મુકી દેઈ પોતાને મલેલી અપૂર્વ કાવ્યકલાનો લાભ લેવા જવાતું તે ગોપાલ કવિએ યોગ્ય ધાર્યું અને રાજસભામાં જઈ રાજા-ઓના જુના જુના મહાન કવિઓને પણ અપરિચિત એવા નવા નવા અર્થોના ગંભીર રહસ્યવાળાં કાવ્યો બનાવી તે રાજાની સ્તુતિ કરીને તેને રંજિત કર્યો. આશ્ચર્ય પામેલો તે રાજા પણ આવી તેની અદ્ભૂત શક્તિ જોઈ તેનું ગોપાલકપણું વિસારી ગોપાલ કવિરાજને બેસવા પોતાની જોડે આસન નંચાવ્યું! કારણ કે વેલોમાં કલ્પવેલી જેમ શ્રેષ્ઠ છે તેમ સઘલી કલામાં માપાની મધુરતાની કલા સર્વોત્તમ છે, રાજાએ પણ આદરમાનથી આસન આપ્યું એટલુંજ નહિ પણ તે ગોપાલકવિને પોતે પિતા માફક વહીલ માની તેણે તેની સેવા કરવા માંડી અને તેને રહેવા મહેલ આપી સઘલી સગવડ કરી આપી તેના મહેલને રત્નોવદે ભરીને રત્નાગરસમાન તેણે કરી દીધો! શું કવિત્વ રસનું આકર્ષણ છે!

સ્વાધીપીવાની તથા વેસવા ઉઠવા ફરવાહરવાની સઘલી સગવડથી તથા નિશ્ચિત્પણે કામ કરવા માંડયાથી તેણે નિરંતર રાજાની સ્તુતિ માટે નવા નવા અર્થવાળી ગંભીર રહસ્યની નવી નવી પ્રાકૃત માપામાં

પાંચસો ગાથા વનાવી રાજાને સંમળાવવા માંડી. એમ દિવસે દિવસે રાજાએ તેની કાવ્યકલામાં અતિશે મધુરતા જોડીને પોતાની સભામાં ઘણા કાલથી વેસનારા અને વર્ષાશન खाता વિદ્વાન્ કવિરાજો ઉપરથી તેની પ્રસન્નતા ઉતરવા માંડી અને પોતાનું તનમન ઘન સઘળું ગોપાલ કવિનેજ અર્પણ કરી દીધા જેવું તેણે કરી દીધું ! જેથી તે પર્વના વિચક્ષણ કવિરાજોએ મેળા મળી વિચાર કરવા માંડ્યો કે આ ગોવાળીઆ મૂઢે શું જૂલમ ગુજારવા માંડ્યો છે ? રાજાને કેવો મોહિત કર્યો છે કે જે આપણા જેવા અનેક વર્ષોથી અનેક પ્રકારે રાજાને રંજિત કરવા-વાળા છતાં પણ અત્યારે રાજા આપણા સામું પ્રેમદષ્ટિથી પણ જોવાને અશક્તિ વતાવે છે ! સ્વેરે પણ તેમાં શું આશ્ચર્ય છે ? ગોપ ( ગોવાલ ) થડે ગોપ ( રાજા ) રાજી થાયજ. વળી કામીઓને જેમ ઘરમાં પદમળી સરસી પરણેલી સ્ત્રીમાં જેટલું ચિત્ત હોય તેના કરતાં અધિક પ્રેમ વાળા કરી લટકાં મારી મધુર બોલી ફસાવનારી દુરાચરણી દાસી ઉપ-રજ હોય છે !!!

તેવીજ રીતે આ રાજાને દેવ વાણીનાં ઉત્તમ કાવ્યો કરતાં ગામ-હીયાની ગમાર ભાષા જેવાં નીચનાં કાવ્યોમાં વધારે રસ લાગે છે ! અને તેથીજ આપણાં ઘરોમાં ફક્ત દારિદ્રે નિવાસ કર્યો છે, અને હમણાં આપણી દીનસ્થિતિ રાજાને કહેવા જતાં ડલડો તે કોપાયમાન થાય છે માટે આપણે કંઈ એવો ઉપાય કરીએ કે તેથી રાજાની તેના ઉપર રૂ-રાજી થાય ! એમ વિચારી એક દિવસ જ્યારે મરસભામાં રાજા ગોપાલ-કવિ ઉપર પ્રસન્ન થઈ તેની સ્તુતિ કરતો હતો ત્યારે આ સઘળા વિદ્વાનો ડમા થઈ રાજાને અનુસરતુંજ બોલી ગોપાલકવિની પ્રશંસા કરીને એક વિજ્ઞાપિ કરી કે હે પ્રભો ! સ્વેરેસ્વર આ ગોપાલકવિ કોઈ દિવ્ય શક્તિ-વાળા છે કે જેની તુલના કરવાને અમે કોઈ રીતે સમર્થ નથી ! આવી તેની ઉત્તમતા જોઈ તેની દરેક પ્રકારે તમે તજવીજ કરો છો તે સર્વ વાતે યોગ્ય છે છતાં પણ એક સ્વામી રહી છે તે દૂર કરવા આપે લક્ષ

તથા મારું આલોકતું તથા પરલોકતું હિત વિગદશે. જેના માટે આ લૌકિક દુઃસ્વની વાત પ્રચલિત છે તે કહું છું—

અરિમર્દન રાજા મોગપુર નગરમાં રાજ કરતો હતો જે પ્રતાપવદે એક સમયે સર્વે દિશામાં પ્રકાશ (અજવાલુ) કરનારો હતો અને લક્ષ્મી-વદે ઇંદ્રની ઉપમા પામતો હતો, તેના ગામમાં એક ગોવાલીઓ ગાયોને ચારવા હમેશાં વનમાં જતો. કોઈ એક દિવસે ફરતાં ફરતાં વનમાં વિશ્રાંતિ લેવા માટે એક જાડની અત્યંત શીતલ છાયામાં બેઠો ત્યાં તેને થોડીવારમાં હૃદયમાં અપૂર્વ આલ્હાદ ઉત્પન્ન થયો, પૂર્વે કંઈ પણ પોતે મળેલો નહિ છતાં અંદરના હૃદયના પ્રકાશથી તેને અપભ્રંશ (લોકોમાં બોલાતી ભાષા) ભાષામાં અપૂર્વ કાવ્યની પદ્ય રચના બનાવવાની શક્તિ આવી તેથી માણસોને પણ પશુપણની સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરાવનારું ઠોર ચારવાનું તેણે કાર્ય સુકીં દેઈ પોતાને મઠેલી અપૂર્વ કાવ્યકલાનો લાભ લેવા જવાનું તે ગોપાલ કવિએ યોગ્ય ધાર્યું અને રાજસભામાં જઈ રાજા-ઓના જુના જુના મહાન કવિઓને પણ અપરિચિત એવા નવા નવા અર્થોના ગંભીર રહસ્યવાળાં કાવ્યો બનાવી તે રાજાની સ્તુતિ કરીને તેને રંજિત કર્યો. આશ્ચર્ય પામેલો તે રાજા પણ આવી તેની અદ્ભૂત શક્તિ જોઈ તેનું ગોપાલકપણું વિસારી ગોપાલ કવિરાજને વેસવા પોતાની જોડે આસન નંચાવ્યું ! કારણ કે વેલોમાં કલ્પવેલી જેમ શ્રેષ્ઠ છે તેમ સઘલી કલામાં માપાની મધુરતાની કલા સર્વોત્તમ છે, રાજાએ પણ આદરમાનથી આસન આપ્યું એટલુંજ નહિ પણ તે ગોપાલકવિને પોતે પિતા માફક વહીલ માની તેણે તેની સેવા કરવા માંડી અને તેને રહેવા મહેલ આપી સઘલી સગવડ કરી આપી તેના મહેલને રત્નોવદે ભરીને રત્નાગરસમાન તેણે કરી દીધો ! શું કવિત્વ રસનું આકર્ષણ છે !

સ્વાવાપીવાની તથા વેસવા ઉઠવા ફરવાહરવાની સઘલી સગવડથી તથા નિશ્ચિત્તપણે કામ કરવા માંડ્યાથી તેણે નિરંતર રાજાની સ્તુતિ માટે નવા નવા અર્થવાલી ગંભીર રહસ્યની નવી નવી પ્રાકૃત ભાષામાં

पांचसो गाथा बनावी राजाने संभळाववा मांडी. एम दिवसे दिवसे राजाए तेनी काव्यकळामां अतिशे मधुरता जोड्ने पोतानी सभामां घणा काळथी बेसनारा अने वर्षाशन खाता विद्वान् कविराजो उपरथी तेनी प्रसन्नता उत्तरवा मांडी अने पोतानुं तनमन धन सघळुं गोपाल कविनेज अर्पण करी दीधा जेवुं तेणे करी दीधुं ! जेथी ते पर्वना विचक्षण कविराजोए भेगा मळी विचार करवा मांडयो के आ गोवाळीआ मूढे शुं जूळम गुजारवा मांडयो छे ? राजाने केवो मोहित कयों छे के जे आपणा जेवा अनेक वर्षोंथी अनेक प्रकारे राजाने रंजित करवावाळा छतां पण अत्यारे राजा आपणा सामुं प्रेमदृष्टिथी पण जोवाने अशक्ति धतावे छे ! खरे पण तेमां शुं आश्चर्य छे ? गोप ( गोवाळ ) वडे गोप ( राजा ) राजी थायज. वळी कामीओने जेम घरमां पदमणी सरखी परणेळी स्त्रीमां जेटळुं चित्त होय तेना करतां अधिक प्रेम चाळा करी लटकां मारी मधुर बोली फसावनारी दुराचरणी दासी उपरज होय छे !!!

तेवीज रीते आ राजाने देव वाणीनां उत्तम काव्यो करतां गाम-डीयानी गमार भाषा जेवां नीचनां काव्योमां वधारे रस लागे छे ! अने तेथीज आपणां घरोमां फक्त दारिद्रे निवास कयों छे, अने हमणां आपणी दीनस्थिति राजाने कहेवा जतां उलटो ते कोपायमान थाय छे माटे आपणे कंइ एवो उपाय करीए के तेथी राजानी तेना उपर इत-राजी थाय ! एम विचारी एक दिवस ज्यारे भरसभामां राजा गोपाल-कवि उपर प्रसन्न थई तेनी स्तुति करतो हतो त्यारे आ सघळा विद्वानो उभा थई राजाने अनुसरतुंज बोली गोपालकविनी प्रशंसा करीने एक विज्ञप्ति करी के हे प्रभो ! खरेखर आ गोपालकवि कोई दिव्य शक्ति-वाळा छे के जेनी तुळना करवाने अमे कोई रीते समर्थ नथी ! आवी तेनी उत्तमता जोई तेनी दरेक प्रकारे तमे तजवीज करो छो ते सर्व वाते योग्य छे छतां पण एक खामी रही छे ते दूर करवा आपे लक्ष

આપતું જોઈએ કારણ કે દેવો દેવી સાથે મનુષ્યો માનુષી સાથે અને પશુ પક્ષીઓ પણ પોતાની માદા સાથે આ સંસારમાં અલૌકિક આનંદ મેળવે છે છતાં આ અમારો મિત્ર ગોપાલ કવિ આપની પૂર્ણ કૃપા છતાં પણ તેવી આનંદિત અવસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ શક્યો નથી ! ! !

રાજા તથા ગોપાલ તેઓનું આવું માર્મિક બોલવું તેમનું સરલ હૃદય હોવાથી ન સમજી શક્યાથી એક ગૃહસ્થની રૂપવતી કન્યાનું તે ગોપાલ સાથે તે રાજાએ લગ્ન કરી આપ્યું. થોડા દિવસ તો તેની સાથે ગોપાલે નવી મોજમાં ગુજાર્યા તથા તેનું કવિત્વ ઇંચું મુકાયું કારણકે વિના ફુરસદે શ્લોક ક્યાંથી બનાવે ! અને ધીમે ધીમે શ્લોક બનાવ્યા વિના રાજાએ નવું દ્રવ્ય ન આપવાથી જુનું સ્વાદ જતાં ઘરમાં મોખા પ્રમાણે સ્ત્રીની ઇચ્છા પૂરવા અનેક પ્રકારની વસ્તુ લાવવાની સ્વટપટમાં પડવાથી ચિત્તમાં ઇચ્છાસને વદલે ચિંતાએ ઘર કરવાથી પછી રાજસભામાં જવા છતાં પણ કાવ્ય કરવાનું તો તેણે વિસરવાજ માંડ્યું અને જ્યારે રાજાએ નવાં કાવ્ય બનાવવા તેને આગ્રહ કરવા માંડ્યો ત્યારે વેચાર રસ વિનાની ભાગ્યેજ કવિતા તેણે બનાવવા માંડી અને દિવસે દિવસે અંધારિયાના ચંદ્ર માફક તેનું મોં ઉદાસીવડે કાંતિરહિત થવા લાગ્યું. જ્યારે તેની આવી દયાજનક દશા જોઈ ત્યારે રાજાએ તેની દયા લાવી તેનું કારણ પૂછતાં તેણે પોતાની દુર્દશાનું સ્વરૂપ કારણ સ્ત્રીની પરણવા પછીની સઘલી સ્થિતિનું વર્ણન કહી વતાવ્યું જેથી તે રાજા પણ આશ્ચર્ય પામી ગયો પણ કરે શું ? તેનો કંઈ ઉપાય તેની પાસે નહોતો !



## પ્રકરણ ૧૨ મું.

ધમ્મિલનું ફરજ્યાત લગ્ન-પરિણામે પત્ની  
યશોમતિની ઉપેક્ષા.

હે પિતાજી ! આવું સ્ત્રીથી દુઃખ થવું જાણીને હું કેવી રીતે પરણવા ઇચ્છા વતાવું ! ત્યારે પિતાએ કહ્યું કે હે પુત્ર ! સંસારમાં નહિ પરણનારા ઉન્મત્ત યુવાનો કુમારોં ચઢી જાય છે, અને માવાપના નિર્મલ વંશને કલંકિત કરે છે. અને તે ગોપાલે અભ્યાસ ન રાખવાથી કલ્પા ભૂલી ગયો તેમાં સ્ત્રીનો શું દોષ ? વઢી સારી સ્ત્રીથી પુરુષ પણ વિશેષ શોભાને પુર્ણીમાના ચંદ્ર માફક કેમ નથી પામતો ! વઢી નારી અવલ્લા છે માટે તેના સેંકડો દોષો જોવા સૌ તૈયાર થાય છે પણ પુરુષમાં શું દોષો નથી હોતા ? એમ તેને બોલતો બંધ કરી પરાણે હા પઢાવી તેના માટે કન્યાઓ શોધવા માંડી અને કેટલાક શ્રીમંત કુલવાન ગૃહસ્થોએ પોતાની કન્યાનું સગપણ તેની સાથે કરવા હા પાડી પણ એક વચ્ચે ધમ્મિલને વચ્ચે મલ્લાં પોતાના મિત્રોને પોતાના હૃદયના વિચાર છુલ્લા જણાવી દીધા કે પિતાના આગ્રહ છતાં પણ મારા શાસ્ત્ર અભ્યાસરૂપ અમૃત ઉદધિમાં પાન કરતાં વિદ્ય કરનારી અપશુકન કરનારી બિલાહી-રૂપ કન્યાને હું કદાપિ પણ ગૃહણ કરનાર નથી. આ વ્રાત પ્રગટ થતાં સઘલ્લા શ્રીમંતોએ પોતાની કન્યા બીજા સારા યુવાનો સાથે પરણાવી દીધી. જાણી જોઈને કયો પુરુષ પુત્રીને પાંસામાં નાંચે !

કેટલાક જાણતા હશે કે આવા એકાંત ધર્મેના અભ્યાસમાં લીન થઈને કન્યા નહિ મળે ! પણ જેનો પૂર્વ સંબંધ છે અથવા અવિષ્ણનો સંબંધ થવાનું નિર્માણ થઈ છે તેનો સંબંધ કદાપિ પણ છૂટતો નથી. તેવીજ રીતે તેજ શહેરમાં ધનવસ્તુ નામનો શેઠ હતો તેને ધનદત્તા નામની કુલાંગનાથી યશોમતિ નામની નામ પ્રમાણે ગુણવાળી પવિત્ર પુત્રી

उत्पन्न थइ हती. जेनी उमर परणाववा योग्य हती अने तेनुं पण सग-  
 पण पूर्वे धम्मिल साथे थयुं हतुं कारणके जेम धम्मिल सर्वे कळामां  
 प्रवीण हतो तेम आ पण तेनां मावापनी काळजीथी स्त्रीनी चोसठ  
 कळामां प्रवीण हती. तेथी तेओनो संबंध तेमनां वडीलोने वधारे योग्य  
 लागतो हतो पण ज्यारे बीजा शेठोए पोतानी पुत्रीओ बीजे परणावी  
 त्त्यारे अंदरनी हकीकतथी वाकेफ थएल्लो यशोमतिनो पिता पण तेने  
 बीजे परणाववा बीचार कर्थो पण यशोमतीए पिताने नमृता-  
 पूर्वक कहुं के माग निर्मल शीलने कोइ पण प्रकारे वाध न आवे माटे  
 एक वखत जेनी साथे मारो संबंध जोडायो तेज मारो पति थाओ !  
 स्वप्नमां पण हुं अन्य पुरुषने वांच्छती नथी ! आवो तेनो खास आग्रह  
 जोइ तेना वापे सुरेंद्रदत्तने समजावी धम्मिलनी साथे यशोमतीनुं लग्न  
 कर्तुं. जो के वापना आग्रहथी तेणे अवळानो हाथ झाल्यो हतो तो पण  
 तेने सुखदायी न गणतां हाथना भूषणरूप पुस्तकने हृदयमां धारी राख्युं  
 हतुं, तेथी धम्मिलने लग्न थया पछी करोडोनुं धन कन्यादानमां तेना  
 ससराए आपवा छतां पण तेनुं चित्त तेथी रंजित थएल्लुं नहोतुं अने  
 तेथी घेर आवीने मळेळुं द्रव्य उपाधिरूप जाणीने याचना करनारा  
 अर्थीओने अर्पण करी दीर्तुं ! आम लग्न थयुं. लोकोने जमवानुं,  
 वैराने गावानुं, युवानोने लग्न महोत्सवमां महालवानुं मळ्युं हतुं  
 अने यशोमती कन्याने पतिने प्रसन्न करी तेनाथी अनेक प्रकारे पोतानी  
 कळा वतावी तेने रंजित करी पोतामां लीन करवानी उमेद हती पण  
 आ तेनी वांच्छना पूर्ण थवाना अंशनो पण मुखनो अभ्यास थयो नहि  
 मनोहर मंदिरमां सुंदर अलंकार तथा वस्त्रोने धारण करवावाळी देवां-  
 गनाने रुपमां इठावनारी यशोमती ज्यारे शयनगृहना स्थळमां दाखल  
 थइ त्त्यारे पतिए प्रेमथी बोलाववानुं तो दूर रह्युं पण प्रेमनी दृष्टिथी  
 उंचुं जोवानुं पण दूरस्त धार्युं नहोतुं. कदाच तेने कंड चिंता हशे तेथी  
 ते रात्रि यशोमतीए विना बोलावेज गुजारी पण बीजे बीजे चोथे दिवसे  
 पण पतिने उपेक्षा करतो ज तेणे जोयो हतो.

घेर स्त्री होवाथी रात्रे बहार नीकळी उपाश्रये जवाय तेवुं नहोतुं तेथी घेर रहेवा छतां पण साथे सुतेली प्रेमदाने बांलाववा विनाज पडो रहेतो अने मध्य रात्रे ते सुतेली मालुम पडती के शास्त्रमां सांभळेळी देवलो-कना देवोनी विमाननी के नरकना पाथडानी के चारगतिमां असं-ख्यातीवार भ्रमण करतां भमी अनंतोकाळ गुमावी भोगवेला दुःखनो विचार करतो. जागी हिसाव मेळवतो के ज्योतिषदेवोनी चालुं गणित करतो, गृहोनी तारानी चाल तपासतो रात्रि गुजारतो हतो. केटलाक दिवसो एम धम्मिल्लने तो सुत्रना अर्थने विचारतां आंख मींचतां बीती गया पण पतिथी उपेक्षा करायेळी यशोमतीए अधीरता लावी बीजो कोइ उपाय न जोवाथी पोताना पियर जइ माता आगळ पोकेयोक रडी पोताना दुःखनी हकीकत जणावी दीधी. त्यारे तेनी माताए तेन पूर्वे कह्या छतां पण तें कदाग्रह कयों तो तेनां फळ भोगव ! एम कह्या छतां पण पुत्रीना अत्यंत प्रेमथी आकर्षाइ तेनुं दुःख दूर करवा पोतें विचार करी तेने धीरज आपी शांत करी तेथी पोते तेना सासरे जइ पोतानी बहेवाण सुभद्रा शेठाणीने केटलांक सामान्य तथा केटलांक कठोर वचन संभळावी ठपको देइ जमाइने ठेकाणे लाववा कोइ पण उपाय लेवा आग्रह करी गइ हती.

सुभद्रा पोते भणेली अने गंभीर पेटवाळी छतां पण उमर लायक पुत्रनी विचित्र वर्तणुंकथी तथा लोकमां अत्यंत अपवाद थतो सांभळी दीलमां घणो खेद लावी पुत्रने ठेकाणे केम लाववो तेना संबंधमां अनेक विचारो करी ज्यारे पोतानो पति घेर आच्यो त्यारे सुभद्राए पोताना हृदयना उद्गार जोसभेर तेनी आगळ काढवा मांड्या. हे स्वामिनाथ ! तमे सर्वे वाते शाणा छतां पुत्रनी आवी वेढंगी चाल सारु शा माटे ध्यान आपता नथी ? ते दुनियाना बहेवारथी तइन अजाण्यो रही गयो छे ते शुं तमाराथी अजाण्युं छे ! भणवानी वय पण बीती गइ, लग्न पण थइ गयुं. उमरलायक सारा घरनी कुळवान



સુંદર વટૂ પળ ઘેર આવી છતાં પળ જાણે કોઈ અતરાયું ઘરમાં રહેતો હોય તેમ તે ઘરમાં દુકાનમાં તથા વહેવારમાં તથા સ્ત્રી સાથે પળ વિમુ-  
સ્ત્રજ રહે છે. આત્મો દિવસ ઉપાશ્રય અને રાત્રે પળ ધર્મનીજ વાત !  
આતે આપણા ઘરમાં કેમ નમશે ! પુત્ર ક્યારે વહેવાર સમજશે ! ક્યારે  
તેની વહુની સાથે ચોલશે. અરેરે મારે આ દુઃખ શા માટે વેઠવું જોઈએ ?  
મારું કોણ માને તેમ છે !

સુરેન્દ્રદત્ત ધમ્મિલની આવી એકાંત ધર્માવસ્યાથી નારાજ હતો  
કારણ કે ગૃહસ્થને તો ધર્મ અર્થ અને કામ એ ત્રણેને વાધ ન આવે  
તેમ વર્તન કરવું જોઈતું હતું. તેમ જુવાન અવસ્થા, નવી પરણેલી સ્ત્રી  
ઘરમાં આવેલી વિગેરે સવઠ્ઠાં વહેવારમાં પડવાતું તેને યોગ્ય છતાં તેતો  
તેથી તદન વિમુસ્ત્ર રહેલો જોઈ તેને સુધારવા ઇચ્છા હતી પળ વચ્ચે  
ધર્મને મૂકી તે એકલા કામમાં રાત્રી કુમારે દોરાય તો વેવડી હાનિ  
જોઈને મૌનજ રહેતો હતો અને સ્ત્રીને પળ તે વાત સારી રીતે સમજાવી,  
છતાં પળ તેણે જ્યારે આગ્રહ છોડ્યો નહીં ત્યારે ફરી સમજાવ્યું કે હે  
કલ્યાણિ ! તું જે કહે છે તે પળ સત્ય છે પુત્રને વહેવારમાં નાંચવોજ  
જોઈએ ! પળ સંસારમાં નાંચવા જતાં કદી તે કુમારે દોરાશે તો પછી  
પાછો ઠેકાણે લાવવો મુશ્કેલ થઈ પડશે એ કેમ ખૂલી જાય છે ?  
હાર્યાના આગલ મુકેલો પૂલો પાછો લેવો મુશ્કેલ છે તેમ જો તેને વિ-  
પરીત માર્ગે વર્તન કરાવવા અઘમ ઉપાય લઈશું તો પાછો સારી ચાલ-  
માં લાવવો અત્યંત દુર્લભ થઈ પડશે । માટે ધીરજ રાખ । કામનો  
અભ્યાસ કોઈને શીખવાડવો પડતો નથી તેથી અનાદિ કાલથી મૈથુન  
નામથી એકેન્દ્રિયો વેદ લઈને આવેલ છે અને તે વેદ મયંકર સિંહ મા-  
ફક સુતેલોજ એક વાતે મલો છે કારણ કે જાગેલો સિંહ જગાડના-  
રને પળ ફાંસામાંથી છોડતો નથી પળ તેના પ્રાણ હરે છે તેમ તે ધ-  
મ્મિલનો વેદ સૂતો છે ત્યાં સુધી તે આપણું કિંચિત્ પળ કીધું માને  
છે પળ જો તે સિંહરૂપી તેનો વેદ જાગૃત થયો તો તે વેદ તેને અન્મત

बनावी आपणो पण अविनय करनारो करशे ते तुं शा माटे भूली जाय छे ? सुभद्राए आ वात सारी रीते हृदयमां उतारी पण तेने तेनी बहे-  
वाणे जे महेणां मारेलां हतां तथा तेनी यशोमती स्त्रीनी जे दुःखी अ-  
वस्था तेणे कही हती ते हृदयमां वारंवार तेने कोतराइ रहेली याद  
आवती हती, तेथी तेणे विचार करी कहुं के भले कुमार्गे दोराय पण  
जो संसारनो बहेवार ते शीख्यो हशे तो कोक दिवस पण पोतानी  
स्त्रीने बोलावशे पण ते साधु जेवो घरमां बेसी रहेनारो के संसारना  
बहेवारथी तदन अजाण्यो बनना बनचर माफक स्त्रीनी पण उपेक्षा  
करनारो रहे ते कोइ वाते सारुं नथी. माटे तमे संसारना बहेवार शीख-  
वनारा सोवतीओनो तेने मिलाप करी आपो. एज मारी छेवटनी  
प्रार्थना छे !!!



## પ્રકરણ ૧૩ મું.

### હાલંઠોની સોવતનું માટું પરિણામ.

સ્વમે પળ જેનો સંગ ન વાંછે તેવા અધમ દુરાચારી, રોગોથી સડેલા, પૈસાથી ખુવાર થયેલા, જુગારમાં આગેવાન, મામટા નામથી લોકમાં ઓઝાવાતા, જનોમાં નિંદાતા, માવાપે દૂર કરેલા, કોઈ પળ જાતના કૃત્યથી નહિ ડરનારા, તથા સર્વે દુર્ગુણોના ઘર સમાન પવા હાલંઠ પુરુષોની સોવતમાં ધમ્મિલને મૂકવો એ સુરેંદ્રદત્ત શેઠને કોઈ પળ વાતે યોગ્ય લાગ્યું નહિ, પળ સ્ત્રીનો રોજનો આગ્રહ અને ધમ્મિલની ધર્મમાં એકાંત નિશ્ચલતા જોઈ વીજાંથી તે કોઈ પળ પ્રકારે સુધરે (સંસારમાં પડે) તેમ ન હોવાથી થાકીને આશ્વરે અમૃતને વદલે ભૂલમાં હલાહલ વિષ खावा માફક દીલગીર ચહેરે સીપાઈ મારપતે તે અધમ દુરાચારીઓને બોલાવી તેમને ધમ્મિલને સોંપી સંસારના વહેવારમાં વાકેફ કરવા સૂચ્યું. તેના માટે કોઈ પળ રીતે સંકોચ ન રાખવાની પળ તેણે આજ્ઞા આપી, તથા જોડતું ધન વાપરવાનો વંદોવસ્ત કર્યો. ભાવતું હતું અને વૈદે આજ્ઞા આપી તેમ આ હાલંઠોને કોઈ ઉમા રાખે તેમ નહોતું. તેમના દર્શનથી પળ લોકોને ત્રાસ થતો. તેવાઓને જ્યારે આવા તર્કગર નગરશેઠે માનપૂર્વક બોલાવી આમંત્રણ આપી પોતાના વઢાલા પુત્રને સોંપ્યો ત્યારે તે અધમોના હૃદયમાં હર્ષની સીમા નહોતી. તેઓએ શેઠને પક્ષી ધાતરી આપી દીધી કે શેઠજી યાદ રાખો કે અમારી સોવતમાં આવેલો ધમ્મિલ કેવો સંસારી કલામાં તથા ભોગ-વિલાસમાં પ્રવીણ થાય છે, તથા ઉપાશ્રયનું તથા ગુરુનું નામ કેવું વિસરી જાય છે તે આપ સારી રીતે તપાસી અમને સુશી કરજો.

તેઓની સોવતમાં સોંપેલો ધમ્મિલ તેમને કોઈ પળ પ્રકારે ગાંઠે તેમ નહોતું, માટે મુગ્ધાઓના મધુર ગાયનોથી ગાજતી સુંદર સીનેરી દેખાડ-

नारी नाटकशाळांमां तथा नाच मिलावडाओमां मोटा खर्चें तेने लेइ गया. वेस्याओना के कुलटाओना हावभाव के नाटकना कोमळ वयना स्त्रीनां रुप लीधेला बाळकोना लटकामटका कोइ पण वाते ओछा होता नथी तेमां गमे तेवो पाकट वटनो श्रुत भणेलो ब्रह्मचारी साधु पण कडवा नरकादि दुर्गतिना विपाकने जाणनारो छतां पण भोळवाइ जाय. त्यां आ बिचारा मोढे गोखी राखेल सुत्रना अर्थने नवो युवान् कोमळ धम्मिल्ल कयां सुधी आवा साक्षात् स्वर्गनो आभास आपनारां सुखो आगळ धारी राखी शके? प्रथम दिवसेज नाटकनी मजाह हृदयमां रुचि गई पटले उपाश्रयने बदले नाटकशाळास्थान थयुं, साधुने बदले कोमळ वयना बाळको सोवती थया, सुत्रनां वचनोने बदले तेमनां श्रृंगाररसनां गायनोना पाठ हृदयमां रुचवा लाग्या. त्यांथी जुगार खानुं देखडाव्युं के ज्यां विना महेनते हजारो रुपिया कोई कोई आंख मींचतां अने उघाडतां कपाई जता हता. ज्यारे वेपारमां सवाशेर परसेवो नीकळे पैसो मळतो हतो! त्यांथी बगीचामां अनेक जातनां झाड तथा पक्षीओ तथा वेलो झाडोनी साथे बींटायेली देखाडी खीलेलां कमळवाळी वावडीओ देखाडी. एक वखते वपोरना समये विश्रांति लेवा थाकीने वनस्पति उपर चालवा मांड्या त्यारे तेमां जीव मानता धम्मिल्लने गुरुनुं वचन थाद आववाथी पापना डरथी ना पाडी त्यारे पेला दुष्टोए कहुं अरे! पशुसमान बाळक वहेवारथी अजाण्याने धोळे दहाडे ठगवासमान साधु नामथी पूजाता धुताराओए तने ठग्यो छे के आमां जीव छे, पाणीमां जीव छे के बापडा भोळाओ भरमाई तेनी मजाह लेतां अटकी जाय अने मळेलो मनुष्य जन्म व्यर्थ गुमावी दे पण तुं तो बडो शाणो छे त्यारे कां विचारतो नथी के जीव होय तो शामाटे बोले नहि? तेम शामाटे भागी न जाय तेम एमां जीवनी शुं खात्री छे अने पाप छेज कयां? ए तो दुनियामां कंगाल, कायरो, कम अकळना तेवुं कार्य करी शके नहि त्यारे कही दे के एमां पाप छे,

ફલાણામાં પાપ છે પણ પાપ પુણ્ય ક્યાં દેસ્વાય છે ? પાપી શું થોડા સુસ્ત્રી છે ? અન્યનું ધન વથાવી પહેલા કેટલા શ્રીમંતો ગાઢી ઘોઢા દોડાવે છે. રાજાઓ પારકાનું રાજ્ય વથાવી પઢવા કેવા દગાવાજી કરે છે માટે તેનું ગાંઢું ફોલ્લું રહેવા દે અને ગઈ જીંદગી તે ગઈ પણ હવે જેટલો યૌવનનો રસ લેવાય તે લેતો રહે. પૈસાની તારે પરવા કરવીજ નહિ. વાપ લાખ તો વેટા સવાલાખ; તને અમે જેટલું જોઈશે એટલું લાવી આપીશું ? એમ સમજાવી વનસ્પતિની લીલી ઘરો ઉપર ચલાવ્યો પથી પળને સાક્ષાત્ શીતલતા થઈ. અનેક પ્રકારનાં તાજાં મુગંધી ફુલો ના ગજરાહાર વનાવરાવી તેના ગળામાં ઘાલ્યાં તેથી તેના અંગે પણ શીતલતા અને શાંતિ અદ્ભુત્ દેસાવા લાગી. ત્યાંથી આગલ ચાલતાં ત્રીજા પહોરે વાવડીમાં ક્રીડા કરવા ઉતાર્યો અને સંધ્યાકાળે ઘેર જવા પહેલાં અનેક મુંદરીઓ હીંચકા સ્વાતી દેસાડી; એમ અનેક દિવસો મુધી જુદી જુદી મજાહ દેસાડાવી લીન કરીને પાછો ઉપાશ્રયનું કે ગુરુનું નામ ન લે તેવો વનાવી એક વચ્ચત રાજસભામાં આપ્યો. કારણ કે તે સમયે વેશ્યાને યોગ્ય સઘલી કલાઓ શીખી રાજસભામાં લોકો સમક્ષ પાસ થવા માટે તથા પોતાની ચાતુર્યતા પ્રગટ કરવા માટે રાજાને વિજ્ઞાપિત કરી વસંતતિલકા ત્યાં નાચ કરી તથા પોતાની કલા વતાવી પ્રશંસા પત્ર લેવાની ઇચ્છા ધરાવતી આવેલી હતી અને પ્રથમથી લોકોને સ્વર પહેલી હોવાથી તમાશાને તેહું ન જોઈએ તેમ હજારો માણસો ત્યાં વિના સ્વર્ચની મજાહ જોવા આવ્યા હતા.

રાજાની સભા વરોવર ભરાઈ સભાસદો યોગ્ય સ્થાને બેઠા પ્રજા એક વાજુ ગોઠવાઈ ત્યારે વેશ્યાને સભામંડપમાં આવવા હુકમ થયો વેશ્યા પણ રૂપમાં રંભાને પણ ખૂલાવે તેવી હતી અને શણગારને તથા લટકામટકાને તથા પૈવી ચાતુર્યતાને પ્રગટ કરતી હતી કે આવતાંજ સભાસદો સુદ્ધાં રાજા સ્તબ્ધ થઈ ગયો અને પ્રજાના પણ તેવા હાલ જોઈ તેની પરીક્ષા કોણ કરે તેવા સ્વેલ જોઈ રાજાએ પ્રજા પાસે એક

जणनी परीक्षक तरीके नीमवानी सूचना करी के सौनी दृष्टि एक बाजुए बेठेला धम्मिल उपर गइ तेने सौए पसंद करी परीक्षक तरीके नीम्यो. सघळी कळामां प्रवीण वेश्यानी परीक्षा करनारो धम्मिल पण परीक्षा करवामां उत्तरे तेवो न होवाथी वेश्याए पण हद बहार चातुर्यता तथा गायन तथा अंगतुं वाळतुं बतावी सौने तल्लीन करवा साथे धम्मिलने पण आश्चर्यथी डोळुं धुणावतो तेथी वाह वाह बोलावतो कर्यो के राजाए तेने पास थएली गणी. रजा आपवा साथे पुष्कळ द्रव्य इनाममां आप्युं हतुं अने तेथी सौ संतोष पामीने पोतपोताने स्थानके गया.

आम बन्नेनी प्रथम ओळखाण अने प्रीति तथा अरसपरस हृदयमां कोतरी रखायेलां यतांज तेना अधम मित्रोए तेने योग्य थएलो गणी प्रसंगोपात वेश्याना मोहलामां लइ जवा मांड्यो. ज्यां एक वखत शणगार सजेळी वसंततिलका गोखमां वेठेली जोइ के त्यां धम्मिलनुं चित्त खेंचायुं बन्नेनी दृष्टि एक थइ त्यां तेना मित्रो तुर्त तेने लइ गया अने तेना बापनो संदेशो कही काम क्रीडानो अनुभव लेवा तेने सोंपी दीधो तथा जोइता खर्च माटे तेना बाप पासे मगावचानुं पण साथे सूचवी देइ तेने त्यांज छोडी धम्मिलना अधम मित्रो त्यांथी नीकळी गया. शेठने तथा शेठाणीने सघळी बात कही त्यां धम्मिलने रहेलो जोइ मुमद्राने संतोष थयो पण शेठ तो मनमां समजतोज हतो के आ परिणाम सारूं देखातुं नथी पण स्त्रीनी हठ आगळ कांड वोळाय तेतुं नहोतुं माटे उपरथी संतोष बतावी पेळा अधम मित्रोने सारी रीते धन आपी संतोष करी रवाना कर्यो तथा वेश्याने पण मों माग्युं द्रव्य मोकळवा मांड्युं.



## प्रकरण १४ मुं.

वसंततिलका वेद्यानो समागम-मातपितानो पञ्चात्ताप.

स्वर्गनाचिमान जेवो तेना घरनो ठाठ हतो. मोढेथी मीटुं बोल-  
वामां नोकरो तथा दासीओ चतुर हती आसनोनी खोट नहोती तेम  
आ वसंततिलका तेने पोतानो राजसभाथो परमउपकारी मानी अंत-  
रमां चाहनारी हती तेमां पण वेद्यानी जाति तथा आदरसत्कार तथा  
बोलवाचालवामां सघळुं धम्मिलने आनंददायी थइ पडथुं. पधारो पधारो  
आसनने पवित्र करो, मोटी कृपा अमारा जेवा रंकी उपर करी अमारा  
घरने पवित्र कर्युं. एम कही सबे वाते तेने संतोष पमाडी दास दासी  
खसी ग्यां के तुते वेद्याए तेनी आसनावासना पोताना कोमळ हस्त-  
बडे एवी सफाइथी करवा मांडी के अत्यार सुधी ब्रह्मचारी रहेलो  
धम्मिल प्रथमज नरककुंडनी कुपीसमान दुर्गंधिथी भरेली नवे द्वारद्वारा  
दुर्गंधीने वहार काढनारी उपरथी श्रणगार सजेलीमां आपातरम्य आ-  
नंद मेळवी पोतालुं सर्वेस्व पायमाल करनार नर्ककुपीमां डुब्यो ! जेने  
संसारमां अत्यंत सुख कहे छे तेवुं पांचे इंद्रियोना विषयनु सुख अत्यारे  
धम्मिलने प्राप्त थई चूक्युं हतुं. गायनमां नंबर पहेलो, आंखना कटा-  
समां आगेवान, हास्यरसमां अद्भुत, नाचमां नायिका, अंगनी कोमळ-  
तामां मांखणथी पण अधिक एवी पांचे इंद्रियोना विषयोने अनुकूल  
वेद्या तेनी आज्ञानुसार यथाविधि चालनारी मळीं जवाथी तेनो दिवस  
अने रात्रि एफ क्षणवारमां पूरा थई जता हता, तेम वेद्या अंतःकरणथी  
के वहारथी वारंवार तेने एज प्रार्थना करती हती के हे प्राणाधार !  
जो तमे एक क्षण पण माराथी विमुख थयो तो आ देहमां मारा  
प्राण नकीं रहेवाना नथी एम ( समजी लेजो ) ! नवी नवी जातनी  
रमतोमां रंजन करी नवी नवी चातुर्यतामां रसिक करी नवा नवा

प्रश्नोत्तरना गुढ रहस्यना मार्मिक वचनोथी मनस्वी वनावी उत्तम जातिना फुलना हार गजराथी तथा सुंदर अलंकारोथी तथा नवी नवी जातना रंगरंगित वस्त्रोथी, दासीओथी शणगाराती वेङ्ग्या धम्मिल्लने पण तेवो मनमोहन वनावी कोमळ वस्त्रोथी तथा कुसुमादिनी सुगंधीथी शोभायमान करेला देदीप्यमान पलंगमां ज्यारे तेओ शयन करतां त्यारे साक्षात् देव देवीसमान जोडुं जणातां. आम दिवसो, मासो अने वर्षो वीत्यां पण जेम देवलोकमांथी पूर्व भवनां सगाने मळवा जवानी इच्छा छतां पण देवांगनाना मोहथी छूटाय नहि तेम अहीं वसंततिलकाथी धम्मिल्लनो एटलो गाढ स्नेह थई गयो हतो के एक क्षणपण वन्नेतुं छूटूं पडवुं ते एक बीजाना प्राण जवा जेवुं हतुं !

अद्भुत शणगारतुं तथा वेङ्ग्याना कुटुंबीओतुं पोषण करतुं तथा भविष्यना खर्चतुं पण भेगुं खर्च गणी रोज आठहजार सोनामोहारां ओका पासे शेठ तरफथी आवती हती. जो के शेठ चोकस समजतो हतो के मारुं धन पवित्र धर्म स्थानोमां धर्मना कार्यमांज खरचातुं जोइए पण मारा प्रवळ पापोदयथी मळेला कुपुत्र तथा कुभार्याना कदाग्रहथी राखमां घी होमवा माफक असति पोषण श्रावकने वर्जवानो हुकम वीतराग प्रभुए करवा छतां तेने अणचालते करवो पडतो हतो.

संसारमां माणसने कोइ पण प्रकारे सुख नथी जेटलां सुख छे ते सघलां मानी लीधेलां अने कृत्रिम छे अने तेथी माणसने इष्ट चीजनो जेटलो वियोग थाय तेदलुं दुःख मानी हायपीट करे छे अने इष्ट चीजनी प्राप्ति तथा तेनो संयोग कायम रहे त्यां सुधी हर्ष मानी गर्वमां आवे छे भाग्येज कोइ मनुष्य संतोष धारी हर्ष शोकना कारणे स्थिर रहेता हशे नहि तो वापडा रांकडा प्राणीओ वातवातमां दुःख मानी हायपीट करनाराज नजरे पडता देखाय छे ! कोइ वाइडीनुं दुःख, कोइ पुत्रतुं दुःख, कोइ धनतुं दुःख, कोइ तेना वियोगतुं दुःख, मानी निरंतर छती रिद्धिए के पुत्रादिए रडताज रहे छे. तेओने संतोषी



के सुखी करवाने कोई समर्थ नहीं ! कारणके ज्ञानने तेमां कारणभूत मानी लड़ए तोपण अहींआं सुभद्रा ज्ञानी छतां पण तेने हमणां उपलां कारणोथी दुःख प्राप्त थयुं हतुं तेथी एम जणाय छे के ज्यांसुधी आत्मायां अभ्यंतर ज्ञान स्थिर थयुं नहीं अने मोहनो फांसो दूर थयो नहीं त्यां सुधी सौ दुःखीज रहेवाना देखाय छे ! ! !

जो के सुभद्रानी स्थिति सर्वे प्रकारे लोकोने चाहवाजोग हती कुवेर जेटली रिद्धि लोकमां गणाती. प्राणथी पण अधिक प्रेम बताव-नारो पति हतो. देवकुमार जेवो पुत्र हतो. नोकर चाकर, शरीरे सुंदरता तथा लोकमां मानपानमां कोई प्रकारे कमी नहोतुं तेना पतिनी तथा तेनी मलमनसाइथी हजारो गरीवो तथा श्रीमंतनां कुटुंबो तेने सर्वे प्रकारे संतोष आपवा उत्सुक हतां छतां तेने दुःख प्रथम तो पुत्रने पत्नी साथे उपेक्षा करनारो जोइ दुःख थतुं पण हवे तो वेश्यानीं सुंदरतामां लीन थएलो माबापने मां बताववा जेटली फुरसद लेवाने पण अशक्त थइ पढयो हतो ! आजे आवशे, काल आवशे, परमे आवशे, पखवाडीए आवशे, महिने आवशे, छ मासे आवशे बरसे आवशे बारतहेवारे आवशे सर्गावहालांना लग्नमां आवशे, नाच तमासा के बीजा कोई जरूरना प्रसंगे पण एकवार आवशे आवशे ने आवशेज, एम मनमां खात्री धरावती आशामांने आशामां बेसी रहेली सुभद्राने बरसो बीतवा छतां पण पुत्रना दर्शननो लाभ दुर्लभ थइ पढयो हतो तेथी अधीरता अने अत्यंत दुःख हृदयमां साळवा लाग्युं हतुं !

जेथी एक दिवस शरम तोडी सुरेंद्रदत्तशेठने सुभद्रा कहेवा लागी ! स्वामिनाथ ! तमे कोई दिवस धम्मिलने बोलावा माटे माणस केम मोक-लता नहीं ? जो तमने बहालो होय के न होय ! तोपण मने तो तेना बिना एटलुं दुःख लागे छे के जो तमे ताकीदे नहि बोलावो तो मारो प्राण थोडा बखतमां तेना वियोगे नीकली जशे ! ! शेठ मनमां ते नहि आवे एतुं प्रथमथीज जाणतो हतो छतां पण खीना आग्रहथीज अने

तेने संतोष करवा माटेज बोलावामां समजाववामां चतुर एवा नोकरोने धम्मिलने बोलाववा माटे शेठे वसंततिलका वेद्याने त्यां मोकल्या. नि-मकहलाल नोकरो तुरत त्यां जई धम्मिलने एकांतमां बोलावी तेनी माताए तथा पिताए कहेलो संदेशो कहेवा तैयार हता पण वेद्यानो संग छोडवा धम्मिल तैयार नहोतो तेम धम्मिलनो संग न छोडवा माटे क्षणवार बीजा साथे वात करवा देवा वसंततिलला तैयार नहोती ! हवे केवी रीते एकांतमां वात थाय ? तेथी शरम तोडी तेओए धीमेथी धम्मिलने तेना मावापनो संदेशो कही एकवार पण तेमने मळवा सूचव्युं हतुं. तेओ विचारा काळावाला करी कोमळ वचनोथी धम्मिलने प्रार्थना करता हता के हे वंधो ! मातपिताथी जगत्मां कोई अधिक नथी तेओ ए तारा जन्म पहेलां पुत्र प्राप्ति माटे केटलुं कष्ट वेठ्युं हतुं ते तथा गर्भमां धारण करी वाळपणमां उछेरी भणावी गणावी तैयार करी सेवा करवा योग्य हवे तने कयों छे तयारे तुं चाकरी करवाने बदले आवो निर्मोही थई तेओने तदन विसारी मूके ए कोई पण रीते चाहवा योग्य नथी. तेओ तने बीजुं कंड कहेतां नथी पण एक वखत तारो मनोहर चहेरो तेमने वतावी जेम चंद्रप्रकाशी समुद्रने हर्षवाळो करे छे तेम तुं पण (तारा मातपिताने दर्शन आपी) सुखी कर ! तारा बियो-गथी तेओने हृदयमां ग्रीष्मरुतुनो ताप अने आंखमां आंसुधाराथी वर-साद रात्र दिवस वरसी रह्यो छे अने पाणी खुटवाथी छोही बहेवा वखत आवी, तेओ अपंग अनाथ वनी गयां छे; माटे तुं करुणा के भक्ति लावी तेओने दर्शन आप ! आ प्रमाणे घणुं समजान्या छतां पण साथे बेठेली सुंदरीना सौमनस्यमां स्थिर थएला शांत चित्ते साधु माफक मातपिता उपर पण निःस्नेही थई कहेवा लाग्यो के हुं कंड हाल आवी शकुं तेम नथी ! छतां पण तेओए आग्रह करवाथी निर्लज थई धम्मिले जणान्युं के मारा मातापिताने हाथ जोडी विनयथी मारुं कहेलुं वचन संभळावजो के निवृत्तिस्थान छोडीने खटपटवाळा प्रवृत्तिस्थानमां कोण

આવવા ઇચ્છશે? વઢી વાલપણામાં માતાપિતાના સ્વોલ્લામાં વેસવાનો અને યુવાવસ્થામાં અર્ધાંગનાની સમીપમાં રહેવાનો જે ક્રમ છે તે ક્રમનું સંલગ્ન હું વિવેકી થઈને કેવી રીતે કરું? માટે તમે કહેજો કે હવે તે વાતમાં આપે સંતોષી વની ત્યાંજ બેઠે બેઠે મારું દર્શન માની લેવું!!!

આ સંદેશો આવવાનું શેઠ તો પ્રથમથી જાણતા હતા પણ આશા રાખી વેઠેલી સુભદ્રાને જ્યારે નોકરોણ છુલ્લા અક્ષરે કહ્યું ત્યારે સુભદ્રા પોક મુકીને રડવા લાગી. મહામહેનતે તેને ધીરજ આપી સમજાવી છતાં પણ ન સમજવાથી છેવટે માર્મિક વચનોથી શેઠે સમજાવવા માંડી કે જેને કુદરતથી કે કોઈના કહેવાથી પણ વિવેકદૃષ્ટિ ન આવે અને જાણી જોઈને તરસની પીડામાં વેવકુપ વની પાછા નીકળવાનો રસ્તો શોધવા વિના ડંડા કુવામાં પડી દુઃખ પામે તેમાં તેનો અફશોષ કોને આવે ? તથા તે દુઃખી થાય તેમાં આશ્ચર્ય શું માનવું !

જલ્થી માછલું છૂટે, પક્ષી પાંજરામાંથી ડહી જાય, હાથીસ્નાના-માંથી સાંકળ તોડી હાથી છૂટો થાય પણ સ્ત્રીના મોહમાં ફસેલો યુવાન ઉન્મત્ત કેવી રીતે છૂટી શકે ! જેઓ ભવિષ્યના દુઃખનો વિચાર કર્યા વિના મોહાંધ થાય છે તે સોમિલ બ્રાહ્મણની માફક દુઃખ પામે છે !!!



## પ્રકરણ ૧૫ મું.

પુત્રદર્શનની ચિંતામાંજ માતાપિતાનું પરલોકગમન.

કોલાક સન્નિવેશમાં સોમિલ નામનો બ્રાહ્મણ માવાપ નાનપણમાં મરી જવાથી અનાથ તરીકે લોકોથી ઉછેરાયો હતો તથા જનોઈ આદિ-નો સંસ્કાર કરાઈ થોડું ઘણું મળતાં એક સામાન્ય સ્થિતિની સ્ત્રી સાથે લગ્નથી જોડાયો હતો પણ સ્ત્રી ઘેર આવતાં પુત્ર પુત્રી આદિ કુટુંબ વધવાથી સંતોષી બની થોડું ઘણું ધન પણ પ્રાપ્ત કીધું હતું ત્યારે એક ઘસત વિચારવા લાગ્યો કે મનુષ્ય જન્મ અને જર પ્રાપ્ત થયાં છે તો તેનાથી કંઈ પણ પરમાર્થ સાધન કરું તો ઠીક ! અને તેથી મારું નામ પણ રહેશે ! તેમ ધારીને તેણે જાત મહેનત લઈને નાનું પણ સુંદર સરો-વર થોડા દ્રવ્યથી બંધાવ્યું અને છાંયમાં લોકો વિશ્રામ લે માટે આજુ-બાજુ ફાહો પણ રોપ્યાં અને લોકોને તથા પોતાને ભક્તિ કરવા માટે પોતાની ઇષ્ટદેવની મૂર્તિ પણ દેરું બનાવી સ્થાપન કરી હતી.

ફૂલનાં ફાહોથી ઉતરેલાં સુંદર ફૂલોવડે દેવને પૂજવા છતાં તેને તે પજારી સંતોષ ન થવાથી હિંસક લોકોની રુદ્ધિ અંગીકાર કરી દેવને પ્રસન્ન કરવા વાર્ષિક પર્વમાં એક એક બકરાનું વલ્લિદાન પણ દેવા લાગ્યો. અજ્ઞાન અને મોહમાં અંધ થઈને જીવની દયા ક્યાંથી હોય ? આવા ધર્મના બાને પાપના કરવાથી મરતી વસતે અશુભ વ્યાપારથી આર્તધ્યાનમાં મરી રૌદ્ર પરિણામે તેજ પશુ યોનિમાં વકારાપણે અવતાર લીધો. વિચારા તેના અજ્ઞાન પુત્રો પિતાની દેશ્વાદેશી તેની ચાલ પ્રમાણે દર વરસે એક એક બકરો હોમી પિતૃ તૃપ્તિ કરતા હતા. જ્યારે એક વસત વાર્ષિક તિથિએ બકરો શોધવા ગયા ત્યારે તેજ હાથમાં આવ્યાથી તેને હોમવા જ્યારે દોરડે વાંધી ઘર આગલ લાવ્યા ત્યારે પોતાનું ઘર દેશી હાલો ( વિશેષ વિચાર ) કરતાં વકરાને પૂર્વભવ દેશ્વાથી પોતાનું મૃત્યુ દેશી કંપીને વલ્લિદાનમાં નાંખવા લેઈ જતાં

રસ્તામાં વે વે કરતો હતો તથા જવાને નાચુશ થઈ વહુ જોરથી તેના ગળાનું દોરડું સેંચાતાં તે ત્રાસ ન સ્વીકારી શક્યાથી વધારે પોકાર કરી રહવા લાગ્યો હતો, જ્યારે તેના અધમ પુત્રો અનેક પ્રકારે આનંદમાં આવી વાર્જીત્ર વગાડતા હતા અને સ્ત્રીઓ મધુર સ્વરે તેના આગળ ગીતો ગાતી હતી. વકરાનો અતિશ્વે કલકલ્લાટ જોઈ સૌને દયા આવે તોપણ બ્રાહ્મણના નિર્દય પુત્રો છોડે તેવા નહોતા; તેથી એક મુનિ જેઓ અર્તીદ્રિય જ્ઞાની હોવાથી વકરાને સંતોષ કરવા મધુર સ્વરે બોલ્યા કે હે વકરા ! તૈં હાથે તલાવ વંધાવ્યું, હાથે દેવ પધરાવ્યા, હાથે વકરો પહાવવાનું વચ્ચાંઓને દેશાદયું તો હવે તારો વારો આવતાં હોમમાં હોમમાં રહે છે શાના માટે ? તારો દોષ કાં વિચારતો નથી ? આટલું સાંભળી વકરો શાંત થઈ ગયો અને સીધો સીધો ચાલવા લાગ્યો તેથી આશ્ચર્ય પામેલા બ્રાહ્મણ પુત્રો તે મુનિવરની પાસે જઈ પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે હે પ્રભો ! તમે આ વકરાને શું સમજાવ્યું કે જેથી તે વરાહા પાડતો વંધ થઈ ગયો ? મુનિવર સ્ત્રી વાત કહેતાં એકદમ કોપાયમાન થઈ બ્રાહ્મણના પુત્રો તેનો તિરસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યા કે તેની સ્ત્રી શું ? ત્યારે મુનિવરે વકરાને પૂર્વે બ્રાહ્મણના ભવમાં દાટેલું ધન છે તે કાઢી આપેથી તમારે સત્ય માનવું તેથી તે આશ્ચર્ય જોવા હોમ પડતો મૂકી સઘળા ઘેર ગયા અને વકરાને આગળ કરવાથી તેણે દાટેલું ધન કાઢી આપ્યું.

આ સાક્ષાત્ દારૂલાથી પોતાનો વાપ વકરાને જાણી મૂકી દર્દ પોતાની તેવી અધમસ્થિતિ ન થાય માટે તે મુનિવરના ચરણકમળને સેવી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા કે હે ગુરુવર્ય ! અમારા જેવા અજ્ઞાન અંધ-કારવડે સંસાર સમુદ્રમાં આથડી નવાં નવાં પાપ કરી ભવભ્રમણ કરીએ છીએ તેનો તમે ઉદ્ધાર કરો. ત્યારે મુનિવરે તેમને જીવદયા, સત્યભાષા, ચોરી નિષેધ, બ્રહ્મચર્ય, પરિગ્રહનું પચ્ચાણ એવો સર્વ વિરતિનો તથા શુદ્ધસ્થનો ધર્મ સમજાવ્યો. યથાશક્તિ આદરી તેઓ પોતાના સ્થળે ગયા.

आ दृष्टांतथी धम्मिल्लनो बाप तेनी माताने समजाववा लाग्यो के जेम सोमिल ब्राह्मणे अज्ञानताथी होम शुरु कर्यो तो पोताने होमावा बरवत आव्यो; तेम बहुनी दया लावी अज्ञानताथी भविष्यनो विचार न करतां-वहेवार शीखववा अधर्म सोबतीओ मारफते वेस्याने त्यां मोकल्यो तो हवे ते-तेमांज लीन थई त्यां गृद्ध थई तेने दर्शन देवा पण इच्छतो नथी तो सेवानी आशा तो शा माटे राखवी जोइए? माटे तारां कर्या तुंज भोगव अने शोक करवो मुकी धर्मध्यान कर के सदगति मळे !!!

सुभद्राने वारंवार शेठ ठपको आपता तेथी ते एक बरवत कहेवा लागी के हे प्राणाप्रिय! तमे कहो छो ते सत्य छे छतां पण माणसनी बुद्धि काई पण काम करती नथी. वारंवार नशीब आवी माणसने मर्ख बनावी वारंवार पश्चात्ताप करावे छे तेना उपर शिव ब्राह्मणतुं दृष्टांत विचारवा जोग छे !!!

सर्वे जातनी औषधिने उत्पन्न करनारा मगध देशमां सुंग्राम नामे सुंदर गाम हतुं. जेना रहेवासीओ धनबढे शहरना धनिकोने पण हिसाब-मां गणता नहोता. आवी त्यां रिद्धि सर्वना घरमां हती छतां पूर्वना अशुभ कर्मना उदयथी त्यां शिव नामनो ब्राह्मण अति दुःखी अने दरिद्रताथी दिवसो-गुजारतो हतो. नानपणमां मातापिता मरी जवाथी सघळुं तेने जातेज कार्य करवुं पढतुं तेथी एक बरवत लाकडां लेवा माटे जंगलमां बनचर माफक भमतां कोइ योगी मळी आव्यो. योगीनी तेजस्वी मुद्रा जोइ तेना मनमां आल्हाद थयो के आ प्रभाविक पुरुषने जो सेवा करी प्रसन्न करुं तो मारुं दारिद्रजरूर दूर थई जशे? एम धारीने निरंतर ते ब्राह्मण ते योगीनी पर्युपासना करवा लाग्यो. योगिए पण तेने योग्य जाणी सुवर्ण बनावानी रसकुंपिका बताववी योग्य धारीने कहुं के हे शिव! तुं एक पाढानुं पूछ लावी तेने निरंतर तेलमां बोळीं सूकववा सूचव्युं. ते प्रमाणे भिक्षा मागी तेवुं नीच कार्य पण ते ब्राह्मणे सुवर्णना लोभे कथुं, ज्यारे मसाल योग्य ते तैयार थयुं त्यारे योगिए

तेना उपर दया लावी कहुं के हे वत्स ! तैयार था ! हुं तने धनेश जेवो थोडा काळमां धनवान् बनावी दंड ! एम तेने साथे लेइ आवी ओळंगी पहाडनी गुफा शोधी तेमां पेसीने चालतां शरीर पत्थर साथे घमडावाथी लोही नीकळवा लाग्युं, पगनी ठोकरो खावा लाग्यो अने कोड कोइ जग्याए अंधारं आवतां साथे राखेली मसाल सळगावी चालता, तेओ जेम माताना उदरमांथी महामहेनते बहार नीकळे तेम साप विगेरे झेरी पशु तथा साप विगेरेनां कष्ट सहीने मेदानमां आव्या जेमां एक सुंदर दीपतुं देरुं देखीने तेओ अतिशे आनंद पाम्या. त्यां योगिए ब्राह्मणने कहुं के तुं आ मंदिरमां रहेली सिद्धेश्वरी देवीने प्रसन्न करीने आ रसकुंपिकामाथी रस लेइ तारा मनोर्थने पूर्ण करजे!!! ब्राह्मण पण उल्लासमां आवी नजीकमांथी फल तोडी लावी देवीने पूजीने तेने नवा श्लोकोवडे स्तवीने प्रसन्न करतां साक्षात् देवी प्रगट थई कहेवा लागी के हे विप्र ! हुं तने प्रसन्न थई छुं माटे वल्लभर ! तने कांइ आयुं ! चंचळ चित्तवाळा ब्राह्मणे वस्त्रनो छेडो धरतां मूठी-भर जव देवीए नांख्या ! आ जोई आटलुं कष्ट वेठीने आवेला ब्राह्मणने ज्यारे देवीए फक्त मूठीभर जव आप्या त्यारे तेनी धीरता जती रही अने पोताना जातिस्वभाव प्रमाणे कोपायमान थई जवने पाछा फेंकी देतो बोल्यो के हे देवि ! हुं आटलुं वधु कष्ट वेठीने अहीं आव्यो अने साक्षात् तुं प्रसन्न थएली छतां फक्त क्रपणनी माफक मूठीभर जव आपी संतोष करवा चाहे छे ? ते करतां तो मारी हमेशनी झोळी गाममां मागी फरवानी सारी के जेमां सामान्य लोको पण आखा दिवसनं अनाज परं करी आपे छे, माटे कहेवत छे के देव तो दूरथीज रळीयामणा छे ते सत्य जणाय छे माटे रस विनाना लुखा जव तमारी पासेज कायम रहो एम कही फेंकी दीघा तेथी देवी कोपायमान थई तेने हाथमां झाली पत्थरना टुकडा माफक दूर फेंकी दीघो. आंख मांची उंघाडे तेटलीवारमां ते ब्राह्मण एक भरजंगलमां आवी पड्यो अने नतो देवी के नतो योगी जोवाथी पोतानां कपडां तपासतां केट-

ल्लाक चोटेला जव जोया. ते उत्तम जातिना सुवर्णना चकचकीत जोई ब्राह्मण तो एकदम पश्चात्ताप करवा लाग्यो के अरेरे ! हुं केवो कमभाग्य छुं के दारिद्र्येने दहन करवामां उत्तम जातनी ज्वाळा माफक आ सुवर्ण चकचकीत जव मळवा छतां पण में नाहक देवीने निंदी कोपा-यमान करी आवेला धनने फेंकी देई आवा भयंकर अरण्यमां देवीवडे फेंकायो छुं माटे मने निर्भागीने मर्णनुं शरण हो एम चितवतो चाल्यो त्यां कोस कोदाळाथी खणावानो अवाज थतो जोई ते तरफ गयो. तेमनी वात सांभळी पोते पण कोस कोदाळा पासे रहेला सुवर्णना जवथी खरीद करी खोदवा लाग्यो अने केटलाक दिवसे भागे आवेला रत्नोने पोटलीमां बांधी केटलाक सोवतीओ साथे घर तरफ आववा नीकळ्यो. केटलोक रस्तो कापी एक अटवीमां आवतां त्यां निर्भय थई सूतो. ते सूतेला ब्राह्मणनी लाडुनी पोटली जाणी लेई एक वांदरे रस्तो पकड्यो. ते समये ब्राह्मण जाग्रूत थई सोवतीने जगाडतो पोकार करवा लाग्यो ! त्यारे सोवतीओ जाग्या अने ब्राह्मणनी करुणा लावी सघळा वांदराने पकडवा दोड्या, पण न मळवाथी रोता ब्राह्मणने तेओए दिलासो आपी आगळ चलाव्यो, अने घेर आवतां निर्भागीमां शिरोमणी पोताने मानतो तथा अनिष्ट हत्या करनारा जेवा मलिन मुखवाळो वनी निरंतर हायपीट घेर आवीने करवा लाग्यो तथा गामना घणीने खबर पडतां तेनुं दुःख दूर करवा रोहिणी गाय तथा उत्तम शालि आप्यां. ते ब्राह्मणे तेथी रडवानुं बंध करी वर्षाक्रतुमां सारी जमीनमां शालिने वाव्या. तेम रोहिणी गाय पण गर्भवाळी थई तेवामां भिक्षा मागवानुं मोटुं कोई पर्व आववाथी पोतानुं छतुं धन छोकरा, छोकरीने सोंपीने पोते भिक्षा लेवा नजीकना गामोमां फरवा गयो. अहीं चोखा तैयार थाय ते पहेलां नाटकीआओनुं टोळुं आव्युं. तेमणे गामना समूहने प्रसन्न करवाथी तेओए एटळुं वहुं धन आप्युं के तेओ खुश खुश थई गया. आवी रीते तेमनी धन मेळववानी, खेल करवानी कळा जोईने सोमदेव नामनो ते ब्राह्मणनो पुत्र विचार करवा लाग्यो



કે મારો વાપ વિચારો ફરી ફરીને થાક્યો તોપણ ભિષ્માવૃત્તિથી પેટનું પળ પૂરું ભાગ્યેજ કરી શકે છે, તેમ લોકને જ્યોતિષ વિગેરે કહીને મહા મહેનતે ક્ષિત્તિ દ્રવ્ય એકટું કરે છે તે કરતાં લાખ દરજ્જે આ ધંધો સારો છે કે, પોતાની કઠાથી જરા વારમાં લોકોને પ્રસન્ન કરી હજારો રૂપિયા એકઠા કરી લે છે માટે જાતિ ઇંચથી શું દહાડો વળ્યો ! નિર્ધન માણસ તૃણથી પણ હલકો છે માટે હવે તો જાતિના અહંકાર છોડી ધંધો શીઘ્રી ધન મેલવું. ધનવાળા માણસો નીચ કુંઠના હોય, કદરૂપા હોય, વોલતાં પર્ણ ન આવડતું હોય, લલ્લતાં ન શીરૂપા હોય અને વિદેશી કે અજાણ્યા હોય તોપણ દેવોની માફક રાજા તથા વિદ્વાનોથી સેવાય છે; માટે જગત્માં સર્વે ગુણ ધનમાંજ સમાયા છે. એમ વિચારી પોતાનું બ્રાહ્મણપણાનું નામ વદલી મધુ નામ ધારણ કરી નાટકીઆના ટોળામાં મળી ગયો. વિચારો શિવ બ્રાહ્મણ જે કમોદ થોડા વચ્ચતમાં તૈયાર થવાની તે છોકરાને ભરોસે સોંપી ધનના લોભે દેશનાજ નજીકના ગામડામાં ગયો પણ અહીં તો વાલ્ક્યુદિના વાલ્ક છતા ધનને સંભાળ વિના અછતું કરી નાંચ્યું.

માઈના ગયા પછી ઘરમાં કોઈ દાવ રાખનાર ન હોવાથી કોમલ વયની યુવાન વાલિકા કોઈ કુર્ફંડી ( વ્યભિચારી ) ના સોવતમાં કુમારે દોરાવાથી વિષયરસમાં શુદ્ધ થઈ પેલી ચેતરના કામને જેમ માઈએ તજી દીધું તેમ તેણે ઘરની સંભાળ તથા રોહિણી ગર્ભવતી ગાયની સંભાળ લેવી મુકી દીધી તેથી ગાયને ઘાસ ચારો ન મળવાથી તેનો ગર્ભ સુકાઈ જવા સાથે તે પણ મરણને શરણ થઈ ગઈ, તેમ તે શિવ બ્રાહ્મણની દીકરી ગર્ભવાળી થઈ. અને ચેતર પણ નકામા રોપા નિંદવા વિના શાલિનું ચેતર તેજા રોપાથી ભરાઈ શાલિને કસ વિનાની કરી દીધી. આ પ્રમાણે ઘરની શૂન્ય અવસ્થા થયા પછી ઘણે દિવસે ધન થોડું એકટું કરીને શિવબ્રાહ્મણ આતુરતાથી પોતાનું ઘર તપાસે છે ત્યારે ઘરમાં જવાવ આપનાર પણ કોઈ ન મળવાથી આશ્ચર્યમાં પડેલો તે વારંવાર વિચારવા લાગ્યો તેમ પાડોશીને આમ થવાનું કારણ પૂછતાં

તેણે દયા લાવીને યથાસ્થિત બનેલી વાત સંભળાવી, ત્યારે શિવબ્રાહ્મણે  
 સ્વેતર ગાય પુત્ર અને પુત્રી સઘળું ગુમ થઈ જોઈ ઘરમાં કોઈ દિલાસો  
 પણ દેનાર ન હોવાથી તથા પોતાની મૂર્ચ્ચતાથી પાડોશી ન હસે માટે  
 જંગલમાં જઈને પોકેપોક રહવા લાગ્યો. એવામાં તેના પુણ્યોદયથી ત્યાં  
 શાંતરસમાં મગ્ન અને કરુણાના સાગર એવા ભવ્યજનોને સદુપદેશવડે  
 તારનારા મુનિરાજને જોઈ નમસ્કાર કર્યો, ત્યારે મુનિવરે તેનું દુઃખનું  
 કારણ પૂછતાં તેણે પોતાની સ્થિતિ જણાવી. તે સમયે તે મુનિરાજે સર્વ  
 વ્યાધિને નાશ કરનારી અમૃતસમાન વાણી સંભળાવી કે હે ભદ્ર !  
 લક્ષ્મી કોની ! પુત્ર પુત્રી કોની ! કોનું ઘર ! એ તું સારી રીતે વિચારી  
 છે ? આ જીવે અનેક જન્મ મર્ણ કરી એવાં કેટલાં મેઢવી તે મુકીને  
 પોતે ચાલ્યો ગયો છે અને ચાલ્યો જશે ! માટે જન્મારો વ્યર્થ ન  
 કરતાં નિશ્ચલ સુખને આપનારા એવા શિવપદને મેઢવવા જિનરાજે  
 માવેલા ધર્મેનું સેવન કર. વાંકી અનિશ્ચિત્ત સંબંધ ધરાવનારા લક્ષ્મી  
 પુત્રાદિમાં જે પ્રેમ ધારણ કરવો તે આકઠ્યાને કેં ધંતુરાને કલ્પવૃક્ષ  
 માની તેનાથી ઇચ્છિત ફલ માગવાની ઇચ્છા રાખવા જેવી મૂર્ખાઈ  
 સિવાય બીજું તેમાં કંઈ દેખાતું નથી ! ! !

જ્યાં સુધી અજ્ઞાન છે ત્યાં સુધીજ તેવા દેહીતા રમણિક પદાર્થમાં મોહ ઉત્પન્ન થાય છે અને મોહમાં મુંઢાયલો તેની તૃષ્ણામાં રાત્રિ-  
 દિવસ ચિંતવન કરે છે અને તેવા અનુકુલ પદાર્થો પ્રાપ્ત કરવા અનેક  
 પ્રકારનાં યોગ્ય અયોગ્ય કાર્ય કરે છે, દેશાવર ભટકે છે, કુટુંબ કવી-  
 લાને છોડે છે તોપણ નિર્ભાગીને પૂર્વના પુણ્ય વિના લક્ષ્મી મેઢવી  
 દુર્લભજ થાય છે અને કદાચ કોઈ વચ્ચે યોદી ઘણી પ્રાપ્ત થાય તો  
 પાછી ગમે તેમ ગુમાવી પશ્ચાતાપ કરાવે છે. તેમજ લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થવા પછી  
 પણ સર્ગાંબહાલાંનો સંયોગ નિરંતર રહેવો તે પણ દુર્લભ છે, તેમને કાયમ  
 રાખવા પહોંચાડેલી બુદ્ધિ પણ નિષ્ફળજ જાય છે અને આખરે કર્મ  
 આવી ઉમું રહે છે અને તેના માટે આ હાથીનો દૃષ્ટાંત હૃદયમાં વિચાર,

વિંધ્યા અટવીમાં વસંતઋતુમાં અનેક વૃક્ષોના છુકાં પાનોના પહેલા સમુદાયથી અવાજ કર્યા વિના કોઈ મનોહર વર્ણનો સફેદ હાથી સુસ્વથી નિર્ભયપણે ફરતો હતો પણ તે સફેદ છતાં તેના મસ્તક-માંથી ફરતા મદની સુગંધીથી સ્વેચ્છા આવીને ત્યાં લીન થતાં ગુંજારવ કરતા ભમરા રંગવેરંગી વિચિત્ર દેખાવ કરતા હતા.

પ્રાતઃકાળે ઉઠતાં તેણે ડંચી કરેલી સુંદ આકાશના તારાને તેણે ફલો જાળીને સ્વેચ્છી લેવા જેવો દેખાવ કરેલો લાગતો હતો અને મસ્તકમાં ભરેલાં અમલ્ય મોતીના સમુદાયથી કોઈ કૃપણના ધન સંચય કરવાના વાહન સમાને દેખાતો હતો અને સ્થિર ડમેલો જોઈ તેને સ્ત્રીલેખું વૃક્ષ છે કે વનલક્ષ્મીનો મનોહર મહેલ છે એમ તેને જોનારા વિદ્યાધરો તથા પક્ષીઓ આકાશમાં ઉડતાં ભ્રમમાં પડી તેને સારી રીતે નિહાળવા નીચે ઉતરવા માંડતા હતા. એક વચ્ચે ક્રીડા કરવાને માટે જેમ કોઈ શ્રીમંત આઢંબરથી નીકળે તેમ તે હાથી નદી તરફ ઢોલતો ઢોલતો ચાલ્યો હતો તેવામાં નદીની બીજી બાજુથી એક શિકારી પશુઓને હણવા તેજ વનમાં આવેલો સામે મળ્યો. લક્ષ્મીના લોભે આનંદમાં આવીને તુર્ત તે શિકારીએ ફેરી બાળ ચઢાવીને હાથીને માર્યું. તે વચ્ચે દૃષ્ટિ ત્યાં સ્થિર રાખવા જતાં પૃથ્વી ઉપર જ્યાં પગ મુક્યો ત્યાં સાપનું દર નીચે આવી ગયું અને અંદરના સાપની હવા રોકા-યાથી એકદમ કોપમાં વહાર આવી પગને ઢસ્યો તેથી પગ જેવો ચમ-કીને શિકારી દૂર કરે છે તેવો સાપ વહાર નીકળતાંજ ચઢેલા ફેરથી શિકારી નીચે પહાડના શીખર માફક પડ્યો. ત્યાંજ તે સાપ ચગદાઈ ગયો તેથી એક તરફ હાથી ઘાયલ થઈ ફેર ચઢવાથી પ્રાણરહિત થયો ત્યારે બીજી બાજુ સાપ તથા શીકારી પરસ્પર મારનારા થઈ પ્રાણરહિત થઈ જમીનમાં પડ્યા. અને લક્ષ્મી તો હાથીના મસ્તકમાંજ પડી રહી ! ત્યાં આકાશમાર્ગે જતા વિદ્યાધરે આવો વિચિત્ર વનાવ વનેલો જોઈ વિચારમાં પડેલો તે વિધિને ધિક્કારવા લાગ્યો કે હે વિધે ( નશીવ ) ! હાથીએ શું ધાર્યું હતું ? શિકારીએ શું ધાર્યું હતું ? સાપે શું ધાર્યું હતું ?

छतां ते त्रणेथी विरुद्ध तारुंज धारेलुं खरुं करी दीधुं छे. अने एकेना मनोरथ पूर्ण थवा दीधा नथी माटे तने खरेखर धिकारज छे ! आ दृष्टांतथी वैराग्य पामी संसारलुं खरुं स्वरूप समजी शिवब्राह्मणे शिव-पदलुं खरुं मुख प्राप्त करवाने मुनिवरना चरणलुं शरण करी चरण ( चारित्र ) ने अंगीकार कथुं.

सुभद्राए आ कथा कहीने पतिने कहुं के कहो स्वामिनाथ ! माणसनी अकल गुं काम लागे ! ज्यां होय त्यां नशीबज दगो दे छे त्यां कोने ठपको आपीए !

आ प्रमाणे पाछली अवस्थामां अनेक प्रकारनी संपदाओ छतां पुत्रना वियोगना दुःखथी ते सुखी जोडुं पण दुःखी बनीने निरंतर परस्पर दिलासो आपवा नवी नवी वार्त्ताओ कहीने दिवस गुजारतां हतां पण अंदरनी पुत्रप्रेमनी चिंताए हृदयना सत्वने चिंतानी अग्रिए शोसी नांखवाथी ते दवथी घळेला वृक्ष समान देखातां हतां अथवा कीडाए अंदर रहीने कोरी खाधेला चीभडा समान सत्व रहति थएलां देखातां हतां. जेम धुणनो कीडो लाकडाने बहारथी सारुं राखी तेपण अंदरथी पोकळ बनावे तेम ते घणीघणीआणी उपरथी लोकलज्जाए धैर्य राखवा छतां पण हृदयना निःश्वासाथी निरंतर दुःखी रही हाडना खोखां जेवां मांसराहित बनवा मांडयां हतां. निरंतर आंसनी धारा बहेनारी तेमनी आंखो हती अने लोकमां तेमना बहु मानथी घणे ठेकाणे शुभ प्रसंगोमां जवुं पडतुं के घर दुकाननो मोटो वहीवट चलावतां नोकरचाकर मित्रो कुटुंबीथी बोळतां के गमन आगमन करतां ते सघळुं बेभानपणे एटले पूर्वना संस्कारथी पूतळांओ जेवी चेष्टा करे तेम करतां हतां.

आपघातना अत्यंत पापथी डरीने तेओए आयुषनी दोरी टकावी राखी हती छतां अंतरमां जीववानी जरा पण इच्छा नहोती. हमेशां एज उद्गार तेमना अंतःकरणमांथी नीकळता हता के हे घम्मिल ! हे बहाला ! तुं आव ! आव ! तुं तारा वृद्ध मातापितानी सेवा कर-

વાતું તો દૂર રહો પણ એક વચ્ચે તારા ચહેરાને તો દેઘાડવા પ્રકટ થા. તું શહેરમાં રહ્યા છતાં પણ પરદેશ ગયેલા પુત્રથી પણ અધિક દૂર થઈને રહ્યો છે ! ફક્ત તારું પૂર્વભવતું દેવું ચૂકવવા માફક તને દ્રવ્ય મોકલી આપવા જેટલોજ સંબંધ રાખી રહ્યો છે ! અંધાની આંખ અને પક્ષીની પાંચ સમાન મારા વહાલા વાલુદા ! તું આવો નિષ્ઠુર નિર્મોહી કેમ થઈ ગયો છે ! આમ વોલતા તે પતિપત્નિ શોકમાંજ વાકીના દિવસ રાતો ગુજારી અને આખરે આયુષ્ય પૂર્ણ થતાં પુત્રના વિયોગથી ધુરી ધુરીને ક્ષીણ થયેલા દેહને મુકા લાકડા સમાન મુકીને તેમણે પરલોકગમન કરી દીધું તેમની ક્રીયા કરનાર છે તે પુત્ર નિઃપુત્ર બની ગયેલાંનો લોકોએજ અગ્નિદાહ કર્યો, અને અનાથ બનેલી યશોમતી એકલી ઘરમાં રહી ગઈ !!!

સાસુ સસરો ગયાં અને પતિ ઘરમાં નહોતો તેથી ઘરનો કારભાર કરવાને અશક્ત બનેલી યશોમતી પાસેથી નોકરચાકરનો પરિવાર પણ ઓછો થવા માંડ્યો વહીવટ વંધ પડવાથી લેખું હુવી ગયું દેવું કાયમ રહ્યું. સ્વર્ચ જેટલી પણ આવક વંધ થઈ એક વાજુ આમ આવક વંધ પડી ત્યારે વીજી વાજુ વેશ્યાનું ઘર ભરવા રોજની રકમ રોજ સોના-મોહોરોનો ઢગલો ઉદાસ ચેહરે યશોમતીને ઇચ્છા વિના પણ મોકલવો પડતો તેથી ધન રૂટી ગયું અને તેથી વિના ધને લાચાર બનેલી યશો-મતી વેશ્યાને ધન મોકલવું વંધ કર્યું છતાં પણ તેના પતિની આંસો ઘડતી નહોતી અને વેશ્યાના વિલાસમાં વાર વરસ મુધી ગૃહ થયેલા રાત્રિદિવસને પણ ગણી જાણી નહોતી. પણ ધન આવતું વંધ થવાથી વેશ્યાની માતાએ એક વે દિવસ વાટ જોઈ પોતાની દાસીને ધમ્મિલના નામથી ધન લેવા તે ધમ્મિલના ઘેરે શીખવીને મોકલી હતી. તે ઘણી-વારે ઘણી શહેરની શેરીઓમાં ભ્રમીભ્રમીને મહામહેનતે તેનું ઘર શોધી તેમાં દાસલ થઈ હતી; અને ઘરની અવ્યવસ્થાથી તે આશ્ચર્ય પામી સ્તંભજ થઈ ગઈ હતી !

## प्रकरण १६ मुं.

धनहीन सती यशोमतिनो पीयर निवास.

सुंदर शहरना मध्यभागमां हजारो माणसोने निरंतर अपाता दानथी कोलाहल मची रहेला चोकथी राजमहेलनी वरोवर शोभता घरमां सेंकडो माणसोलुं ज्यां वेपारना कारणे आवतुं थतुं अने देवमंदिर माफक जुदी जुदी जातना बाजींचो वागता अने ते सांभळवा लोकोनी ठठ जामती. सगां मित्रो नातिना रोजना शुभ कार्यना महोत्सवना आमंत्रणाथी घर देदीप्यमान लागतुं. प्रसंगोपात धार्मिक क्रियाना उद्यापन ( उजमणां ) प्रभावना धर्मरात्रि जागरण थतां ज्यां लोकोनी वधारे आवजाथी चारे बाजु शहर करतां अधिक प्रकाश रात्रीए रहेतो. अने विद्वानो पोतानी विद्याकळाने वतावी शेटजीनी हाजरीमां हाजर थता तेमने एक पछी एक मुलाकातनो लाभ केटली महेनते मळतां त्यां अरण्य जंगल जेवो उज्जड घरनो शांत भाग अने अंदरथी अव्यवस्थित भागेलुं तुटेलुं सघळुं जोइ अंदर पेठेली दासीने हृदयमां अनेक विचार थवा लाग्या के शुं हुं घर भूली छुं? के लोकोए मारी मस्करी करी घर वीजुं वताव्युं छे के देवताए चमत्कार वताव्यो छे के हुं उंधमां स्वप्न जोउं छुं. के जे शेट जगत्मां विख्यात थएलो हतो जेने त्यांथी रक्मबंध मोहोरोज मारी मालिक वेद्याने त्यां हजुं पण चाली आवे छे तेना घरमां आवो देखाव होयज केम ! माणस पण नथी के कोइने पूछी खुलासो मेळतुं. आवा अजाण्या भागेला तुटेला घरमां पेसतां कदाच अंदर दवाइतो नहि जाउं ! अथवा भूतने भ्रमण करवाना स्थानमां पेसवाथी घेली नहीं थइ जाउं अथवा वरसादमां पडेल पाणीथी उगेली वेळोथी खाढामां के कुवामां सपडाइ नहि जाउं ? आजुबाजु मोटां पडेलं देखातां दरथी वखते कोई उपर पग आवतां साप विगेरेतो नहि करडे ! अंदर कोइ जग्ये भींतोमां उगेला घासने

સ્વાવાને તથા વાણુમાં લોકોએ તેને ઇજ્જડ જાણીને નાંચેલી રાશમાં આઢોટવા ગધેડાં વિગેરે આઢોટતાં હોવાથી રચેને મીંત પડતાં મારા પ્રાણ પળ સાથેજ જવાનો સમય આવ્યો છે. માટે ઘરમાં જાડં કે પાછી નીકળી જાડં ! ઓરે પળ પેટને વાસ્તે જેને ત્યાં હું તે અક્કા મારો કેડો કેમ છોડશે ! જવાવ શું આપીશ ! ગયા વિના કાંઈ છુટકો થવાનો નથી. ચાલ જીવડા હિંમત રાશ અને ઘરમાં આજુવાજુ ફરી કોઈને શોધી કાઢ ! !

ઘરમાં હિંમત રાશી ધીમે ધીમે પળ મૂકતી જેવી અંદર દાશલ થઈ કે તેને મંદસ્વરનો અવાજ સંભળાયો. તથા હિંમત રાશી ડપલા માલે ઘડતાં ઇકાંત ઢાગમાં વેટેલી દારિદ્રતાથી છવાયલી તથા દુઃશ્વથી ક્ષીણ થઈલી યશોમતી નજરે પડી. ઘરના આવા દેશાવથી તથા તેના અંગ ડપરના દેશાવથી તેણે જાણી લીધું હતું કે ઘરમાં સઘલું પાયમાલ થઈ જવાથી તેના તથા ઘરના આવા વેહાલ થયા છે તોપળ દયાના અંકુરોને દવાળમાં રાશી અક્કાના હુકમ પ્રમાણે ધમ્મિલના નામે ધન માર્યું. તથા તેના કુશલ્તાના સમાચાર કહી તેની સાથે તેના કુશલ્તાના સમાચાર પૂછવાનું પળ ધમ્મિલ તરફથી દાસી શૂલી નહિ. પોતાની કુશલ્તાના સમાચાર પોતાના જીવતાં પોતાનો પતિ પ્રેમ ધારીને દૂર રહે થકે પળ પૂછાવે છે તેથી અત્યંત હર્ષ પામેલી રોમરાજીએ વિક્સ્વર થઈલીએ તેણે વેન કરતાં. પળ અધિક દાસીને વહાલી માનીને તેનો આદરસત્કાર કરી આસન આપ્યું તથા પતિની સઘલી હકીકત શરીરની સુશ્વશાંતિ સંવંધી પળ પૂછવા લાગી.

દાસીએ પળ તેને આનંદ ઉત્પન્ન થાય તેવું સારી રીતે સાચું જુદું કહી વતાવ્યું અને ધન માર્યું, તેથી સંતોષ પામેલી યશોમતીએ દાસીને નમૃતાપૂર્વક કશું કે પતિના કષ્ટથી નષ્ટ થઈલાં માતાપિતાના અભાવે ઇક્કલી પડેલી યશોમતીના ઘરમાં વેપારના અભાવે અને ધનની રક્ષા કર્યા વિના ટેકાળે પડેલું હોવાથી અને વાકીતું પાતિએ પ્રથમથીજ

મંગાવી લીધેલું હોવાથી ઘરમાં સ્વાવાનું પળ હવે રહ્યું નથી. છતાં પણ તું આવી વધામણી લાવેલી હતાસ ચેહરે પાછી જાય તે કરતાં આ પતિ વિયોગે અંગના વોજારૂપ થતાં આશ્રૂપણો લેતી જા ! એમ કહી સૌભાગ્યના ચિન્હરૂપ યથોચિત અલ્પ અલંકાર રાખી વાકીના દાસીને સ્વાધિન કરી દીધા. અંગમાંથી આશ્રૂપણ ઉતારતાં પતિના વિરહના દુઃખથી આંસુ પાડતી અવલાના કરુણાજનક દેખાવથી દાસીનું પણ હૈયું ભરાઈ આવ્યું હતું પણ અક્ષાના હુકમ અણચાલતે હૃદયમાં વિચારી ધૈર્ય લાવી ધનને વદલે દાગીનાને લેઈ વસ્ત્રમાં પોટલું બાંધી આવી તેવી હતાસ ચેહરે ધીમે ધીમે નીકળી પોતાના ઘેરે આવી અક્ષાને દાગીના અર્પણ કર્યા ! ! !

અક્ષા દાગીના જોતાં જ ધમ્મિલની નિર્ધનતાનું તથા દુઃખી માતાપિતાના સ્વર્ગવાસનું જાણી લીધું હતું અને દાસીએ જ્યારે સઘળી હકીકત વિસ્તારથી કહી અને યશોમતીએ પતિના નામથી યુરવાન થઈ દાગીના અર્પણ કર્યાનું સાંભળ્યું કે તે અક્ષા પણ તેના શ્રેષ્ઠ ચરિત્રથી આશ્રય પામી યશોમતીની સ્તુતિ કરવા મંડી ! અહો ! જગત્ને વિષે હજુ પણ સતિરત્નો વિદ્યમાન છે કે જે આવા અધમ દુરાચારી ઘરને પાયમાલ કરનાર પરણેલી પત્નીનું સ્વપ્નમાં પણ નામ ન લેનાર અને પર-ળીનેજ વિમુક્ત થઈલા એવા પતિના નામથી પણ સંતોષ પામી તેને પોતાના ભરણપોષણ રૂપ દાગીનાને પણ નિર્માલ્ય નકામા ગણી પતિને મોકલી આપે છે ધન્ય છે તે સતિને ! તેના અને મારામાં કેટલો ફેર છે ! ક્યાં તે કલ્પવેલી અને ક્યાં હું વોરડી ! ક્યાં તે સતિમાં શિરો-મણિ અને ક્યાં હું કુલટાઓમાં કલંકિત આ પ્રમાણે કઠોર હૃદયવાળી હું તેને પણ જે પોતાના શ્રેષ્ઠ વર્તનવડે કોમલ હૃદયવાળી બનાવે છે તે સતિ જગત્માં જયવંતી વર્તો.

આવી સતિના ભરણપોષણ રૂપ અલંકારને હું કેવી રીતે અંગી-કાર કરું. સ્વેચ્છા તે સતિના નિર્માલ્યને જો હું અડીશ તો પણ મહા-



पातक मने लागेसे माटे वहेतर छे के तेना अलंकार तेनेज पाछा सोंपावुं. अरेरे पण हुं भूली आवी सतिने अमूल्य रत्नोवडे पण पूजीएतो ओछुं छे माटे चाल हुं पण तेवो थोडो लाभ पण कां न लउं ! एम विचारी दासीने ते पोटलुं पाछुं सोंपवा साथे धम्मिलनी पूर्वे आवेली सोना-मोहोरोमांथी आठहजार तेना गुजरान माटे यशोमतीने पाछी मोकलावी के जेथी ते सतिने पोतालुं पोषण करवा अंगना अमूल्य दागीनाने निर्माल्य गणीने पति जीवतां बेचवा न पडे ! दासीने पण वेइयाना आवा उदार स्वभावथी आश्चर्य साथे अत्यंत आनंद थयो अने पक्षीने पांखो माफक गतिमां वेग मळवाथी दासी दोडती दोडती जइ यशो-मतीने नपीने तेना दागीना अकानी स्तुति संभळावीने पाछा आप्या. यशोमतीए पण तेने चमत्कारिक जाणीने पाछा ग्रहण करी लीघा. कारणके वेइयाने त्यां गयेलुं द्रव्य आ प्रथमज पाछुं आवुं हनुं.

दासी दागीना लावी त्यारे प्रथम किंचित् संतोष थयो पण दासीना जवा पछी दागीना पाछा आवतां दासीए खरो खुलासो तेना पतिनी उपेक्षा संवंधी संभळावतां तेने पाछो अत्यंत शोक थयो अने मनमां विचारवा लागी के हे स्वामिनाथ ! मेंं शुं पूर्वे पाप कर्यां छे के छते पतिए अने शहरमां विद्यमान छतां पण हुं आवुं असह्य दुःख दुःखमां रीवाती दीन बनीने सहन करुं छुं ! हजु त्या आवीने पण तमने पाछा लाववाने समर्थ छतां पण लाचार छुं के लोकलज्जाने तथा सति धर्मेने बाध लागे माटे आववा अशक्त बनी गइ छुं ! खरे-खर तेमां तमारो दोष जरा पण नथी कारणके मारा पूर्वना पापना उदयथी छते ज्ञाने पण तमे मारुं दुःख जाणवा अशक्त छो ! एम बारंवार विचारती घरमां रहेवाथी विशेष दीलगीरी थवाथी अने पतिनी आववानी आशा हवे निष्फळ थइ जवाथी तुटेछा घरने बेचीने संसारना सुखनी आशाने सर्वथी मुकीने धम्मिलना बढीलोना नामने घरथी पण रहित करीने पीयरमां चाली गइ अब्बानो बीजां आधार शुं होय.

## प्रकरण १७ मुं.

### अक्काए फेंकी दीधेलो धम्मिल.

परणेली प्रेमदा प्राणांत कष्ट आवे तोपण पति उपरथी प्रेम ओछो करती नथी पण पैसानी ग्राहक एवी वेश्या दाम प्होंचे त्यां सुधीज काम लागे छे पण वेश्यानी जातिनी कुबुद्धि जेने लागी नथी एवी वसंततिलका परणेली पति माफक धम्मिलने खरा भावथी चहाती जोइ अकाने हृदयमां अतिशे संताप थयो. तेणे एक वखते सरळ हृद-यवाली वसंततिलकाने समजाव्युं के आ धम्मिल धनथी रहित थएल छे माटे तेने कोइ पण प्रकारे अहींथी रस्तो पकडाववो जोइए कारण के कुलांगना ( परणेली ) पण्यांगना ( पैसाथी वेचायली ) मां एज तफावत छे के एक तो जीव होय त्यां सुधी धनवान के निर्धनने पति तरीकेज स्वीकारी जींदगी सुधी तेना परणेली पतिनी खरा भावथी चाकरी करे छे अने पण्यांगना तो ज्यांसुधी नाणुं आपे त्यां सुधी पति अने द्रव्य आपतो बंध पडे के “ प्रेम न होय रति ” तुर्ते रस्तो पकडाववो पडे ! तुं हजी दुनियाना रिवाजथी अजाणी छे माटे आवा निर्धन थएला निर्माल्य उपर प्रेम धारीने गांडी बनी गइ छे. अत्यार सुधी आ विचारी वसंततिलका पोतानी अक्का ( माता ) तरफथी कदी पण आवुं कटुं वचन सांभळती नहोती तेम पोते पण विनय साचवी सामुं बोलती नहोती पण पोताना प्राण करतां पण अधिक प्रिय अने गुणवान् धम्मिलने जुदो पाडवा फरज पाड्याथी तेणे नम्र-ताथी कहुं के माता तुं वृद्धावस्थाने लीधे गांडी तो नथी थइ के आवा रुपमां कामदेव, विवेकमां ब्रह्मपति, अने गंभीरतामां समुद्र सरखो अने उदारतामां मेघ सरखा धम्मिलथीमने जुदी पाडवा चांछे छे ! तेनामां अनेक गुणो छतां गुनाह विना केवी रीने मारे काढी मुकवो ? कारण

के धन करतां पण गुणो गुणीने वधारे प्रिय होय छे ! आटलुं करो-  
 होतुं धन तने आप्या छतां पण शुं तारी तृष्णा मटी नथी अने एटलुं  
 धन आपनारने हुं दगो देइ काढी मुंहुं तो पछी कुतरा करतां हुं  
 वधारे निमकहराम कहेवाउं ! कारणके कुतरो रोटली आपनारनी पण  
 निमकहलालीथी चाकरी करे छे त्यारे एणे तो पोताना धन साथे  
 सर्वस्व मने अर्पण करी दीधुं छे ! आ प्रमाणे वनेने निरंतर छूपो  
 छेश थवा लाग्यो वसंततिलका तेना गुणोथी रंजित थइ राखवा मागती  
 हती त्यारे तेनी अक्का निर्धनने कोइ पण रीते घरमांथी काढवा तैयार  
 थइ हती अने अक्काए तेठला माटे वसंततिलका कंइ पण वस्तु जो  
 अक्का पासे मागे तो शेरडीने वदले कुचा, तलने वदले खोळ, रंगने  
 वदले रस, नीचोबेलां बोयां आपवाथी वसंततिलका खीजाइने माताने  
 ठपको आपवा जतां अक्का कहेती के निरस पतिने जे अंगीकार करे  
 तेने निरस वस्तु मळवानी अने जो सरस वस्तु जोइए तो सरस  
 ( धनवान ) पतिने अंगीकार करवो जोइए त्यारे वसंततिलकाए संभ-  
 लाववा मांडयुं के हे वृद्धा ! साठी ने बुद्धि नाठी तेम हवे तारी अक्कल  
 गुम थवा आवी छे के कुचा जेवी वस्तुमां पण केवो गुण छे ते जो  
 कुचाना खारमांथी साबु माफक कपडां जोवाय छे खोळ ढोरने खव-  
 डाववाथी पशु दूध आपे छे, अने बोयावडे दीवा करवाथी लालरंगनो  
 प्रकाश पडे छे माटे आवी निरस वस्तुनो पण यथायोग्य उपयोग कर-  
 वाथी मोटो लाभ आपे छे माटे मारो निर्धन पति पण तेना बीजा  
 उत्तम गुणोथी मने वधारे काम लागे तेम छे माटे हुं तेने मुकी देवा  
 चाहती नथी ! आ प्रमाणे मातापुत्रीने वारंवार संवाद थवा छतां  
 पण अक्कानी इच्छा पार पडी नहि ! तेम वसंततिलकाए धम्मिलने  
 काढयो नहि !

वेश्याओने कमानारो पुरुष घरमां होतो नथी तेमने बाह्य आढं-  
 वर राखवामां मोड़ खर्च राखवुं पडे छे अने धम्मिलना वापे पूर्व

હજારો મોહરો મોકલેલી હોવાથી વસંતતિલકા તથા ધમ્મિલનો ઠાઠ વગર રાજ્યે રાણી અને રાજા જેવો હતો અને રોજ ચાલુ આવક હોવાથી અક્ષાપ પળ તેમને સ્વર્ચ કરવા દેવામાં વાંધો કાઢ્યો નહોતો, પળ તેથી સ્વર્ચ દીનપરદીન વધતું જતું હતું અને પૂર્વે આવેલી રકમ સ્વરચાતાં જુજ શિલિક વાકી રહેલી હોવાથી અને હમણાં તો ફક્ત સ્વર્ચજ કાયમ હતું અને પેદાશ તો દમદમીની નહોતી તેથી અક્ષાપ વિચાર કર્યો કે આ મોજી ધમ્મિલથી જેમ તેનું કુટુંબ પાયમાલ થયું તેમ આ નિર્માળી જો ઘઘારેવાર હજુ અહીં પડ્યો રહેશે તો મારા ઘરના પળ તેવા હાલ થશે! માટે કોઈ પળ ઉપાયથી મારે તેને ઘરમાંથી બહાર કાઢવોજ પડશે, નહિ તો તેનામાં લુબ્ધ થયેલી આ મારી અક્કલ વિનાની પુત્રી તો તેને કદી પળ ઘરમાંથી કાઢશે નહિ અને જ્યાં સુધી આ નિર્માળી ઘરમાંથી નહિ નીકળે ત્યાં સુધી બીજામાં વસંતતિલકાનું ચિત્ત પળ લાગશે નહિ.

વેશ્યાના હાવમાવ અને વિલાસ તથા વિભ્રમથી તથા અલંકાર તથા વસ્ત્રોથી મોહાંધ થયેલા ઘરની કુલ્લવાન સ્ત્રીમાં રાજી ન થતાં બહાર મટકી જીંદગી રદ કરે છે તેમાં કેટલાકને એવા મર્યંકર રોગો થાય છે કે તેથી તેમની સઘળી કાયા સત્ત્વરહિત થાય છે. મોઢા ઉપર તથા શરીર ઉપર ચાઠાં પઢી જાય છે, ઇન્દ્રિ સઢી જાય છે, પિશાબ વધુ મુશ્કેલીથી થાય છે, ઘરનું ધન સ્વરાવ થઈ જાય છે તથા નવા નવા ઘેરે મટકતાં સૌનું મન પૂરુ કરવા જેટલું ધન મેલવવા ચોરીઓ કરતાં શીખે છે, જુગાર સ્ખેલતાં શીખે છે, ધંધામાં ચિત્ત લાગતું નથી અને છેવટે અન્યની પરણેલી કુલ્લટા સ્ત્રીથી પળ પ્રસંગ પડે છે તેથી તેની કોઈ આવરુ ગણતું નથી. વીર્ય એવા સ્વરાવ માર્ગે જવાથી પુત્રાદિકની સંતતિ થતી નથી, અનેક રોગોથી સઢેલો વૈદોની દવા સ્વાવામાં હજારો રૂપિયા નાહક સ્વર્ચે છે અને કેટલાકને તો બીજાની રાસેલી સ્ત્રી પાસે ગમન કરવા જતાં પ્રાણનો મય પળ રાસવો પડે છે, કેટલાકને નાક કાન કપાવવાં પડે છે. પુરુષ ઈન્દ્રિયને કપાવાનો પ્રસંગ આવે છે અને કેટલાક સત્તા-

ધીશોની વેશ્યા પાસે જતાં મૂલ પ્રવાહના ભાગમાં છાકડાની રૂંટી ઠોકવા જેવો પળ પ્રસંગ આવે છે.

આ પ્રમાણે અનેક નુકસાન છતાં ઘાલબુદ્ધિના જીવો કુસોવતે વઢી તેવી અલ્પ મજાહ લેવા જતાં ઘણા રુવાર થાય છે તેનાં સેંકડો દાસલા અહીં નામ સુદ્ધાં નોંધી લઈ પોપણ નોંધાય તેમ છે છતાં તે વાત જાહેર હોવાથી વિશેષ ન લખતાં હાલ ધમ્મિલનાજ હાલ જોડે.

શહેરનું ગંદુ પાણી જ્યાં એકદંડ થતું અને આજુબાજુ ઘાસ, છાણ, લાદ વિગેરેથી ભરેલી કચરાપટ્ટીની ગાડીઓના કચરાના જ્યાં ઢગલા થતા તેવી ઉકરડાની ગંદી જગ્યામાં સૂર્યના કીરણોને જ્યારે આવવાની તૈયારી થઈ હતી તેવી પ્રભાતના સમયે એક દિવસ ધમ્મિલ પોતે જાગીને જુએ છે તો તેને અતિ આશ્ચર્ય લાગ્યું હતું.

ક્યાં મારી ફુલની કોમલ શય્યા? ક્યાં આ ગથેડાંને આલોટવા યોગ્ય ઉકરડાની જગ્યા? ક્યાં શરીર તથા વસ્ત્રો ઉપર છાંટવાની ઉત્તમ મુગંથી અને ક્યાં આ નર્કની કુપીમાંથી નીકળવા સમાન ગટરનું ચાલનું ગંદુ પાણી? ક્યાં ચારે વાજુ ગોઠવેલા મુગંથી ફુલોનો મધમઘાટ અને ક્યાં આ સડી ગયેલું ઘાસ પાલાથી સડીને નીકળેલો શ્વેતો! પળ આ કેમ થયું હશે! કોણે કર્યું હશે! શું હું મરીને નર્કમાં તો નથી ઉત્પન્ન થયો! ના, ના, નર્કમાં અને અહીં ઘણો તફાવત દેખાય છે. દૂર જતા આવતા માણસો મારા જેવા નારકીના જીવો નથી ત્યારે હું અહીં કેમ આવ્યો! શું ઉંઘમાં તો ચાલીને નહિ આવ્યો હોઈ અથવા મને કોઈ ઉપાડીને ત્યાં નહીં નાંચી ગયું હોય? પળ તે વનેજ કેમ! મેં કોઈનું વગાડ્યું નથી. મારા ઉપર વેશ્યા રાગવાલીજ હતી ત્યારે મને કોણ આમ પેંકી દે? શું મારા કોઈ દુશ્મને તો આવું અઘટિત કાર્ય નહિ કરાવ્યું હોય! પળ આહા મને યાદ આવે છે કે મારા સ્વાતર વસંત-તિલકાને તેની માતા સાથે કજીઓ થયાની વાત સહેજ સહેજ મારા કાને આવી હતી અને તે કજીઆનું કારણ પળ હવે યાદ આવે છે કે

धन आवतुं बंध थई गयुं एवुं पण काने में सांभळ्युं हतुं ! धन शा माटे वंध थई गयुं हशे ? मारां मातपिता जीवतां होय तो जरूर धन मोकल्या विना रहेज नहि ! शुं तेओ मरण पास्यां हशे के निर्धन थई गयां हशे ! गमे तेम हो ! पण तेनी तजवीज करवानी मारे शी जरूर छे ? मारे तो मारी वसंततिलकाज जोइए छे अने ते पण मने प्राण करतां वधारे चाहे छे माटे चाल वस्त्र ठीकाठीक करी तेने मळुं अने अमे बे भेगां थयां के त्रीजानी शुं परचा छे ! एम जे वखते चाले छे तेवामां विचार थयो के त्यां गया अने पेसवा नहि दे तो मारी पासे शुं उपाय छे के तेना मकानमां पेसी शकुं ? आहाहा ! ते अक्काए मने गई काले वपोरेज अनेक प्रकारे भोलवी मिजलसमां सामिल कयों हतो ; मिजलसमां पण कोण ! सघळी बेझ्याओ ! अने मिजलस पण शानी ! दारु पीवानी मोज ! स्वप्ने पण जेनुं नाम सांभळ्युं न गमे ते नजरे देख्यो ! वानुं पण ठीक शोधी काढ्युं. बाकी निर्दोष वसंततिलकाने बेभान करी पोतानुं इच्छित करवानुं ! अरेरे पण हुं निर्भागी केवो के तेणे अनेक प्रशंसाओ दारुनी करी मने ललचाव्यो अने हुं पण ते शंखणीना वचनमां ललचायो ! खरेखर में मातपिताने तज्यां, गुरुओने तज्या, लांकाचारने तज्यो, स्त्रीने तजी त्यारे एवा अधर्म पासे धर्म तो क्यांथी रहे अने ज्यां अधर्म पेठो त्यां दारु विचारो शुं गणतरीमां छे ! पण तेनी शिक्षा पण थवीज जोइए, जेणे बीजाओने संताप्या तेने संतापनार दुनियामां बीजो शा माटे न होय ! जे गुरुओना प्रतापथी एकेंद्रिय जीवनी पण हिंसा कर वानुं मन न थतुं ! जे मातापिताओना प्रसादथी देवकुमार जेवो फरतो, जे स्त्रीनी भक्तिथी रात्रदिवस देव माफक सेवा करातो, सारा मित्रोथी सत्कार्य करतो ते धर्ममां आगेवान जेवो हुं ते कुमित्रोनी सोवतथी निध्वंस परिणामथी अनेक प्रकारनी मोजमजामां मातापिता तथा स्त्रीने दुःख देनारो थयो छुं. तेमनुं धन नाश कर्तुं छे. सेवा करवाने वदले संताप उपजाव्यो छे ; तेनुं लागेलुं पाप हाल उदय अहीज आव्युं देखाय

છે અને તેની શરૂઆત થવા મુજબજ મને અક્ષાઈ પેંકી દેવદાવેલો જણાય છે ! પણ હું ભૂલ્યો ! મને વધારે પાપ તો જ્યારે માતાપિતાઈ અતિ આતુરતાથી ચાકરોને મોકલીને બોલાવ્યો ત્યારે મેં અધમે તેઓને ચોરૂંચી ના પાડી હતી તે દુઃસ્વર્થી તેઓ જીવતાં હશે કે મરણ તોલ હાલતમાં સહતાં હશે ? માટે મને તેઓનો લાગેલો શ્રાપ જો પૂરો થશે તો મારું ઠેકાણું ક્યાંય પણ નહિ યાય ! કદાચ નિર્દય હઠીલો થઈને વેશ્યાના ઘરમાં જઈશ અને ત્યાં વધારે અપમાન અક્ષા કરશે તો મને ષ્ઠાવનાર કે સહાય કરનાર કોણ છે ! અને કદાચ વસંતતિલકા મદદે આવશે તો અંદર લઈ જઈને દારૂને ઘડલે ભોજન વિગેરેમાં વિષ સ્વ-દાવી દેશે તો અકાલમોતથી મરી જઈશ ? માટે ઈ આશા તો મુકી દે ! જો ઘેર જઈ માતાપિતાનાં દર્શન કરી તેમને સંતોષ આપીશ તો પાછી મારી સારી સ્થિતિ તેમના આશીર્વાદથી કાંઈક પણ થશે એમ કહી કોઈ ઓલસી શકે નહિ તેવા ગંદા વેશમાં હ્રદાસ ચેહરે વારે વરસે પરદેશથી આવેલો હોય તેમ ઘણી શેરીઓ ફરી ફરીને પગે ચાલતો પોતાને ઘેર આવ્યો, ઘેર આગલ તપાસ કરતાં પોતાની કંઈ પણ નિશાની ન મળવાથી હાંફલોપાંફલો થઈ ચારે વાજુ નિહાળી જોવા લાગ્યો ત્યાં કોઈ ગંભીર ચેહરાના વૃદ્ધ માણસને જોઈ વિનયથી પાસે જઈ પૂછવા લાગ્યો કે હે કાકાજી ! અહીંયાં પૂર્વે સુરેંદ્ર શેઠ અને સુભદ્રા શેઠાણી રહેતાં હતાં તે ક્યાં ગયાં છે ! દેખાતાં કેમ નથી ! તથા તેઓની અપાર રિદ્ધિ અને દેવપ્રસાદ માફક શોભિતું મંદિર ક્યાં ગયું.

સુરેંદ્રદત્ત પ્રખ્યાત શેઠ હતો, અને ધર્માત્મા હોવાથી સૌના હૃદયમાં કોતગાયલો હતો તેથી જ્યારે તે મરણ પામ્યો હતો ત્યારે દેશ-પરદેશ સર્વત્ર તેના મરણથી લોકોઈ શોકાતુર થઈ અનેક રીતે ધર્મ કરી તેના આત્માને શાંતિ આપવાને વનતા ઉપાયો કર્યા હતા અને કેટલાક દિવસ સુધી તેના ઉત્તમ ગુણોથી આકર્ષાયેલા સજ્જનો રાત્ર-દિવસ ઇષ્ટ દેવ માફક તેના નામનો જાપ કરતા હતા. તેવા ધર્મા-

त्माना मरणने पण आ बिचारो जाणतो नथी ? तेथी ते वृद्ध माणसे आश्रय पामीने तेने कहेवा मांडयुं के हे वत्स ! तुं दूर देशावरथी आवेलो अजाण्यो माणस देखाय छे के आवा जगत् विख्यात शेटना मरणथी पण तुं अजाण्यो छे ! अरेरे केवो धर्मात्मा सुरेंद्रदत्त शेट ! के जेणे गरीबोना पोषणने माटे अनेक आश्रयस्थान काढेलां हतां. केटला गरीबो तेना लीधे रोटी कमाइ खाता हता. केटलां अनाथ बाळको, वृद्धो, विधवाओ, अपंगो तेनाथी आश्रय पामी रात्रदिवस तेनुं आयुष्य दीर्घ थाओ एवी आशीष आपतां हतां. शुं तेनी नमृता ! शुं तेनी कोमळता, शुं तेनी सरळता, शुं तेनुं निस्पृहीपणुं, शुं तेनी क्षमा, शुं तेनो शांत चेहरो, जेणे कदापि पण कोइ जीवने संताप्या नथी, कोइनुं पण अहित चाहुं नथी, राज्यमां मानीतो शेट छतां पण गरीबोनी साथे केवी मायाळपणानी बात करी तेमने धीरज आपी तेमनुं दुःख दूर करतो हतो. ते मरतां पोते तो मुओ नथी. यशकीर्ति-बडे जीवतोज सौना हृदयमां कोतराइ रहेलो छे ! पण तेना मरणथी सुमद्रा शेटाणी पति साथे पतिना दुःखमां भागीयण थवा झुरी झुरीने मुइ. वेपार धंधो बंध पडवाथी आवक बंध थतां सघळां धर्मादा खातां बंध थवाथी हजारो अनाथो जीववा छतां मरेला जेवा बनी परमेश्वर पासे प्रार्थना करी तेवा दातारनी उत्पन्न थवानी राहा जोता बेठा छे अने प्रभुने विज्ञप्ति करे छे के हे प्रभो ! आवा धर्मात्माने मारी अमने निरंतर रीबाता कर्था छे ते करतां तेने अमर करी अमनेज मार्या होत तो वधारे बहेतर हतुं. अरेरे ! तेनो प्रथम धर्ममां लीन थएलो देखातो शत्रुरूप पुत्र क्यांथी उत्पन्न थयो के आवा धर्मात्मा शेटने अकाळमृत्युना कारणरूप थयो !

जे अधम पुत्रे परणीने पत्नीने दगो देई माबापने तरछोडीने तेमनाथी मोकळायला पैसाथी अधम वेस्यामां गृद्ध थएलो कोइ दीवसे पण मातपिताने याद कर्ची नहीं. एटलुंज नहि पण जेणे मातापिता



तरफथी तेडवा आवे. तने जवाव दीधो के हुं नीतिना बहेवारतुं उलं-  
घन करी युवावस्थामां अर्धांगना ( पण्यांगना ) ने चीली मुकीने  
आववा अशक्त छुं आवा कर्णमां झूळ रोग उत्पन्न थवा माफक के  
तपावेलुं सीसुं नांखवा माफक शब्दो काने पढतां मावापने कारीधा  
वागवाथी संसारना सर्व सुखने वीसारी वैराग्य पामीने हे पुत्र ! हे  
धम्मिल ! हे बहाला ! आव ! आव ! एम करतां करतां मरणदशाने प्राप्त  
थयां छे अने तेओना मरणथी घरमां एकली पढली यशोमती पण पतिनी  
वेपरवाइथी आशा छोडी जीर्ण थएला भूतना वासा जेवा घरमां रहेवाथी  
कंटाळी घर बेचीने पोताना पीयरमां वेठेली परमेश्वरानी भक्ति करे छे  
मांट हे विदेशी बंधो ! ए मातपिताने रीवावी रीवावी मारनार अधम  
पुत्र जबो पुत्र कोइने हशो नहि. अरे पुत्र तरीके तो शुं पण पाडोशी  
तरीके पण हशो नहीं. परमेश्वर तेवा घातकी पुत्रोने दुनियामांथी लइ  
अपरिचित स्थळमां राखे के जेमना दर्शनथी पण कोइने अपवित्रता  
थाय नहि. आरी रीते कही ते वृद्ध माणस सुरेंद्र घेठना गुणने हृद-  
यमां लावी हैयुं भरावाथी बोर बोर जेवां आंसु पाडता मौन थइ गयो.

पोताना पिता माटे आवी लोकलागणी छे तेवा उत्तम पुरुषना  
उत्तम कुळमां तेनुं सर्वस्व नाश करवा माटे कर्म महाराजाए मने  
जोड्यो, अन पोताना मोढे पातानी आवी सत्य निंदा थती जोइ  
प्रथम तो धम्मिल धीरज राखी सांभळतो हतो. पण बात पूरी थवाना  
अंतमां पेलो वृद्ध माणस पण सुरेंद्रदत्तना मरणथी बोर बोर जेवडां  
आंसु पाडतो चोळतो बंध थइ गयो. तेवा धर्मात्मा पितामाताना मर-  
णथी हुं महा अधम कृतघ्न थएलो हजु जीवतो रह्यो छुं. अने मारुं  
पापी मोढुं लोकने देखवावी अपवित्र करुं छुं. ते करतां माटे आ  
दुनियामांथी दूर थवुं एन सारुं छे. चाल जीव कर हिमत ! एम कही  
बीले मोढे गुपचुप नीकळी गयो ! ! !

## प्रकरण १८ मुं.

### मृत्युना उपायो पण व्यर्थ.

एक भयंकर झाडपानथी रहित अरण्यमां ज्यां फक्त कंटाळभूमि आवेली होती. आंवा, दाढम, नारंगी विगेरे फळवाळां झाड अने सुगंधी पुष्पोनी लताओने बदले ज्यां त्यां बोवडीनां, वावळनां, शुवेरनां, फा-फडीयानां नानां झाडो छुटां छावायां देखातां हतां. सूर्यना असह्य तापथी तथा कुवानां पाणी सुकाई जवाथी कादव कीचडथी भरेला अवावर कुघा, तळावनां खाबोचीयां आवेलां हतां. रस्तामां पाणी अने फळद्रुप झाडनी छायाना अभावने लीधे माणसो तेने रस्तो अति विकट लागवाथी तेओ जता आवता वंध थवाथी त्यां तदन शून्य लागतुं हतुं छतां पण त्यां खून करवाने के खून करी तेना मडदाने फेंकवा माटे चोरटाओने दिवसे पण संतावा माटे ते जग्या उपयोगमां लेवाती होती तेथी पडेलां मडदांनो निकाल लाववा माटे गीध कागडा विगेरे पक्षीनो के घोरखांदु विगेरे जंगली शिकारी पशुना दिवसे पण देखाव नजरे पडतो हतो ते अरण्यना वचमांथी हिंमत राखीने धोळे दिवसे पण कोईथी न नीकलाय तेवुं भयंकर त्यां लागतुं हतुं.

जमीनमां मोटा मोटा राफडा करीने रहेलां झेरी साप, अजगर, चंदनघो विगेरे त्यां निर्भयपणे फरतां हतां तेवामां जानवरथी के वाघ वरुथी काई पण प्राणोथी पोतानो घात थवा माटे एक युवान त्यां त्रोजा पहोर सुधी फरतो हतो पण आश्चर्य ए हतुं के तेने मारी तेनुं पाप पोताना अंगमां लेवाने दरेक अधम पशु पण नाराज हतां. आम पोतानुं मरण पण वांछेलुं न मळवाथी तेणे पोतानी पासे घणा काळथी राखेली नानी तळवार तेजीदार काढीने तेने संवांधी कहेवा लाग्यो के हे मारी व्हाली नानी तळवार ! तुं तारा मालिकना गळे घा करवाथी

પાછી હઠીશ નહિ. કારણ કે મેં પાપીય માવાપને મારીને અત્યંત પાપ વાંધ્યું છે તેનું પ્રાયશ્ચિન વીજું કંઈજ જગત્માં મને દેખાતું નથી અને તેથી મરવાને માટે મેં અનેક ઉપાય આજ સવારથી તે વપોર સુધી કર્યા છે. કુવામાં પડ્યો તો તુંવડી માફક તરવા લાગ્યો જેથી થાકીને ડંચા ફાટ ઉપરથી પડ્યો તો ફૂલ શય્યામાં સુવા માફક ફીલાઈ ગયો ! વિપ પ્રયોગ કરતાં પુષ્ટિકારક થયું.

ગલ્લે ટુંપો સ્વાર્તા દોરઢાનો ફાંસો તુટી જાય છે માટે હવે એકે ઉપાય ન રહેવાથી છેવટનો આ ઉપાય વાકી રહ્યો છે તે અજમાવી તારા જેવા નિમકહલાલ સોવતીથી છૂટો પડવા અને દુનિયામાં મારા પાપી ચેહરાને અડીઠ કરવા માટેજ અણચાલતે આત્મહત્યા કરું છું. તેના દોષનો તું જરા પણ ભાગી નથી પણ જેમ વધે મને દગો દેશ જીવતો રાખ્યો છે. તેમ તું નિમકહરામ થતો નહિ ! એમ કહી અતિ જુસ્સાથી હસ્કેરાઈ તલવારને પોતાના ગલ્લા ઉપર ફેરવી પણ તેનું ધાર્યું મોત આવવાને વદલે તેની વારીક ધાર પણ બુઠી જણાઈ અને ઘાને વદલે ફૂલની માલ્લા જેટલો પણ ગલ્લાને આઘાત થયો નહિ જેથી કંટાળેલો ત યુવાન ચારે વાજુ નિહાળી નિહાળીને જોવા લાગ્યો કે મારું મોત લાવનાર દુનિયામાં કોઈ સચેતન કે અચેતન વસ્તુ વિદ્યમાન છે કે નહિ ! અરેરે મેં સર્વેનું શું વિગાડ્યું છે કે અચેતન સચેતન વસ્તુ પણ પોતાનો સ્વભાવ મારા પ્રત્યે ખૂલી ગયાં છે. અને મારો અંત આણતાં નથી. મારા જેવો દુનિયામાં નિર્માળી કોણ છે ? કે જેને માગેલું મોત પણ મળતું નથી. સ્વેર ! ચાલ ! વીજા છેવટનો ઉપાય યાદ આવ્યો છે ! અગ્નિ સઠ્ઠગાવનાર ધણીને પણ છોડતી નથી માટે અંત આણવામાં ઢીલ શા માટે કરવી જોઈએ ! એમ ધારી ચિતા સઠ્ઠગાવી તેમાં પડ્યો પણ નદીના શીતલ જલ માફક જ્વાળાનો ઢામ લાગવાને વદલે શીતલતા લાગવા માંડી જેથી તે હિંમત હારી આકાશ સામે જોતો ડબો રહ્યો હતો. આવા તેના દીનમુખથી અને અકાલે મોત યુવાવસ્થામાં

માગતા યુવાનના કરુણાજનક દેખાવથી શીકારી પશુપક્ષીઓ પણ શાંત બની તેના દુઃખને દૂર થવાની પ્રભુ પાસે પ્રાર્થના કરવા જેવો દેખાવ કરનારાં લાગતાં હતાં. કંટાળ જાહો પણ પવનથી પોતાના કાંટાના સમૂહને આમ તેમ ફેંકતાં વંધ થઈ ગયાં હતાં. તે વચ્ચે યુવાને મોઢેથી બોલવા માંડ્યું કે મારો એવો દિવ્ય શક્તિવાળો હુપો શત્રુ કોણ છે કે હું જીતીશ મરું હું. તેને મરવામાં પણ વિઘ્નકર્તા થાય છે ! હે પ્રભો ! હું મોતના દુઃખને પણ મેલવી શકવાને અયોગ્ય છું ! હે દેવ ! હે દેવી ! જે કોઈ હોય તે પ્રત્યક્ષ થઈ મને કહો કે શા માટે તમે મને પાપીને મરવામાં પણ અટકાવ કરો છો !

આવી તેની અત્યંત પ્રાર્થનાથી કહો કે તેના કોમલ અંતઃકરણથી કહો કે તેના પૂર્વે કરેલા પાપોના પશ્ચાતાપના કારણે કોઈએ પણ તેને અદ્રશ્ય આકાશ વાળી સંભળાવી કે હે યુવાન ! “મૃત્યુ સાહસ માં કર !” આ શબ્દો સાંભળતાં તેને આશ્ચર્ય સાથે ધૈર્યતા પણ આવી તેથી શાંત થઈ વિચારવા લાગ્યો કે નજરે તો કંઈ દેખાતું નથી ત્યારે આ બોલનાર કોણ હશે ? આહા ! પણ દેવી દેવતાની તે પણ શક્તિ હોય છે ! કદાચ મારી હિતસ્વીની દેવીએ મારી દયા લાવી મારું ભવિષ્યમાં મળું થવાનું જોઈ મને મરતાં પણ તેણે વિઘ્ન નાંચી વચાવ્યો હોય તો હું આશ્ચર્ય છે ! અને તે મને જાહેર ન દેખાય તો પણ હું વગડ્યું છે ! માટે મરવામાં હું સાર છે ? જીવતો નર ફરીને ઘરવાર ક્યાં વસાવી નથી શકતો ? મરી જઈશ તો કુલની અપકીર્તિ મારે માથે કાયમજ રહેશે ? અને જીવતો રહી સત્કાર્ય કરીશ તો વહીલોની આવરુમાં વિશેષ વધારો કરનારો પણ થઈશ ? વઢતી પઢતીના દિન સૌને આવે છે ! જાહની છાયા પણ વદલાતી રહે છે તો મારો પણ સારો દિવસ ભવિષ્યમાં ક્યાં નહિ આવે ! માટે અહીંઆં હવે વધારે વાર રહેવામાં પણ સાર નથી એમ કહી નીકળી ગયો !

પેલો યુવાન તે આપણો ધમ્મિલ હતો અને જંગલમાં મરવા માટે પળ તેજ ગયો હતો. પળ મોત ન આવવાથી અને દેવીના વચનથી પાછો ફરેલો હતો તે એક ફલદ્રુપ ગુલજ્ઞાર વનમાં ઉતાવળથી ચાલ્યો આવતો હતો કારણકે પ્રથમ જે મોતને લાવવા મોતના મોઢામાં નિર્ભય પળ શિકારી હિંસક પશુઓના કવજામાં ગયો હતો. તે હવે મોતથી ઢરતો રહેને તેઓ મારી વાંસે ન પહે માટે ફાટપથી ચાલતો લોકોથી વહેવારમાં લેવાતા માર્ગમાં આવી પહોંચી થાકેલા અંગને તથા દુઃખથી દમાયેલા ચિત્તને વિશ્રાંતિ આપવાને ઉલટમેર શીતલ મુગંધી પવનથી झुलતા ફાળેના झुમવાથી શોભિતાં ફાઢોની શીતલ છાયામાં વેસવાને ઇચ્છતો હતો. વનમાં પેસતાં ફાટપ કમી કરી અનુકૂળ વેઠકવાલું ટંઢી છાંયતું ફાઢ જોઈ ત્યાં સ્થિર થઈ ચારે વાજુ વનની મુંદરતા જોઈ મગજને શાંત કરવા લાગ્યો. આ વચ્ચે પૂર્વની દશા વિસરાઈ જવા લાગી હતી આશાના તુરંગો સમુદ્રના મોજાં માફક તેના ચિત્તમાં ચોતરફ વ્યાપી રહ્યા હતા પળ આશાને આલંબનરૂપ કોઈ મહાન્ પુરુષના આશ્રયની પળ જરૂર હોવાથી તેને શોધવા આતુર હતો.



## प्रकरण १९ मुं.

कुलीन वसंततिलकानो सुद्रढ प्रेम-विरह संकट.

जेम अहीं धम्मिल महान् पुरुषनो आश्रय शोधतो वेठो हतो तेम तेनी बहाली वसंततिलका वेईयानी पण शुं स्थिति थई हती ते पण जोवुं जोइए !

जे सवारमां धम्मिल उकरडाथी पोताने-घेर गयो हतो तेज प्र-  
भातमां दारुनो निशो उतरतां वसंततिलका जागी अने हमेशनी माफक पोते धम्मिलनी शय्यामां तेने उठाडी तेने स्नानादि कराववा माटे ज्यारे तेना सुवाना ओरडामां दाखल थाय छे त्यां शय्या मुनी पडेली जोई धम्मिलने न देखवाथी वेवाकळी बनेली वसंततिलका आश्रय पासी तेनी दासीने पूछवा लागी पण कोईए संतोषकारक खुलासो न आपवाथी अकाने पूछयुं पण ते तो सामी गळे पडवा लागी के ते अधमनी खबर मने शा माटे पूछे छे ! शुं ते दरेक बात मने पूछीने करतो हतो के हुं तेनी खबर राखवा वेसुं ! वळी तेनामां शुं माल हतो के तेना माटे आची शोकातुर बनी वेठी छे ! अने ते निर्धन निर्भोगी जतो रहेवाथी तारुं शुं बगडी गयुं छे ! कमळ सरखां नेत्रवाळीने तेने भेटवाने सुगंधीने वांच्छनारा भयरानी माफक कयां लक्ष्मीवान रुपाळा गुणवान श्रीमंत पुत्रो तैयार नथी !

आवां कटाक्षनां वचनोथी वसंततिलकाए विचारी लीधुं के आ अधम अका, रे ! मारी देखीती माता छातां पूर्व भवनी वैरिणीए मारा पतिने क्यांय पण वेभान करीने फेंकावी दीधेलो देखाय छे के तेनी घात करावी हशे ? अने गई काले उत्सव करवानुं तथा सौने दारु पावानुं पण ते दुष्टाए ते माटेज कयुं हशे एम वारंवार विचारी ते अकाने तिरस्कार साथे धमकाववा लागी के हे बहाल बतावनारी माता

રૂપે વૈરિણી જાત્ર ! તેં મારા પ્રાણપતિને શામાટે મારાથી દૂર કરી તેનું તથા મારું હિત સર્વથા નાશ કરી દીધું ? તે ધમ્મિલે તને આપવામાં શું વાકી રાખ્યું હતું ! તારા ઘરમાં ઠામ ઠામ મુવર્ણના ઢગલા કરનાર અને આવી આવાદ સ્થિતિમાં લાવનાર અનેક પ્રકારની ઉત્તમ વસ્તુઓથી મને, તને તથા આજના ઘરને ગોભાવનાર એવો કલ્પવૃક્ષ સમાન ફલદાયી ધમ્મિલ મારા હૈયાનો હાર તેં શા માટે અને ક્યાં મોકલાવી દીધો ! હે સાપ તું પળ ગર્વ મૂકી દે, અગ્નિ તું પળ માન મૂકી દે, કારણ કે તમે તો દૂધ પાનાર કે મધ કે ધી હોમનારને વાલો છો પળ આ મારી અક્કાએ તો સર્વસ્વ અર્પણ કરનારનો પળ અંત આણી દુષ્ટતામાં તમારાથી અધિક દરજ્જે ચઢી છે ! ક્યાં તે બુદ્ધિની ચાતુર્યતાના વિલાસના વાક્યોના દિવસો અને ક્યાં આ મૂર્ખ અક્કાના દુર્વચન સાંભળવાના દિવસો, ક્યાં તે ગુણના સાગર ધમ્મિલનો સમાગમ ક્યાં. આ ઘરના મૂર્ખના સરદારો એવા નોકરોનો સમાગમ ! પળ હજુ આ પાપિણી અક્કા મને સંભળાવે છે કે ! ધમ્મિલ જેવા નિર્ધન તું કહે તો ગલીએ ગલીએ મટકનારા સંકડો લાવી આપું ! તેથી મને એમ લાગે છે કે મને વીજા કોઈ શ્રીમંત સાથે સંવંધ જોડવા અને ધન પ્રાપ્ત કરાવવા તે હમેદ ધરાવે છે ! પળ તે ફોકટ ફાંફાં મારે છે ! એક શ્રીમંત ગુણવાન યુવાનને સર્વ પ્રકારે પાયમાલ કરી તેના કુટુંબનું નિકંદન કરાવી તેને ગમે ત્યાં ફેંકાવી હું અહીં સુસ્વચી વેટેલી છું. અરે મારા પ્રાણો તમે મારા અંગથી શામાટે વિમુક્ત થતા નથી ! મેં પૂર્વે મહા પાપ કરી આ અધમ કુલની નિર્દય અક્કાના કુલમાં અવતાર લેઈ ગુણવાનને પળ નિર્ગુણ બનાવી, ધર્મીને અધર્મી બનાવી, તેના ધનને, આવરુને, સત્યને નાશ કરનારી ધવાથી મને કેટલું પાપ આ ભવમાં લાગ્યું છે ! હે પ્રભો ! હું તે પાપોથી કેવી રીતે મુક્ત થઈશ ! મારું ભવિષ્યમાં ક્યાં ગમન થશે ! અને હજુ પળ ધનના લોભમાં પડી જો વીજાને ફસાવીશ તો કેવું મર્યાદા પાપ વંધાશે !

भले ते परनेछो हो के-पोतानी करी माननारो होय ! पण मारे तो ते परनेछा पति करतां अधिक माननीय, वंदनीय अने चाहावा योग्य छे. जो के ते दुनियामां जीवता छे के मरी गया छे के मरणतोल हालतमां छे पण ते जाण्या विना हुं तेने सहाय केवी रीते करूं ? तेने केवी रीते मछूं ! तेनी क्यां शोध करूं ! क्यां जइने पूछूं ! पूछूं तो कोण पत्तो आपशे ! मारा रुपथी कोई वधारे संतापनार तथा शीयळ भंग करनार कोई पापी मळी जशे तो मारा पतिव्रतना भंगने दूषण लागशे तेथी अहीं रहूं तो अकाथी अने व्हार जाचूं तो बीजाथी मारा शीळने दूषण लागवानो संभव छे ! तेथी ते शीळना रक्षण माटे तथा पतिना दुःखमां अहीं रहीने पण भागीयण थवा माटे आजथी मांडीने ते पति हैयाना हार प्राप्त न थाय त्यां सुधी मारे दुनियाना सघळा स्वादो तजी देवा जोइए ! तेथी पान खारुं, आभूषणथी अलंकृत थवूं, बेणी बंध बांधवो, के शरीरने शोभाचवूं ते सघळूं त्याग करूं छूं. अन्य पुरुषवूं कामवृत्तिथी मोहुं जोवूं पण बंध करूं छूं. भले जीवते मळो के मुआ पछी मळो पण तेज मारा प्राणोना मालिक छो, स्वप्नमां पण अन्यनो संग न याओ ! एम बेइया छतां पण परनेली माफक सतिव्रत पाळवा लागी.





## પ્રકરણ ૨૦ મું.

મુનિવર્યનો મેલાપ-ઉપદેશ પ્રસંગે ગુણવર્માનું દૃષ્ટાંત.

દ્રાક્ષોના માંઢવા દ્રાક્ષોથી દેખવા યોગ્ય થઈ રહ્યા હતા. કેલ્લો કેલ્લાંના સમુદાયથી ઝુકી રહી હતી. પક્ષીઓ કલોલ કરી રહ્યાં હતાં. મધુકરો ઝંકારવ કરી રહ્યા હતા, યુવાનો આરામગૃહોમાં આરામ લેતા હતા, એમ સઘલ્લાં સુસ્ત્રી વનને વિષે દેખાવા છતાં પણ આપણો ધમ્મિલ હજુ નિરાશ ચહેરે જાહ તલે વેસીને અનેક તરંગો કરી ચોતરફ નિહા-લ્લતો હતો. તેવામાં તેના પ્રવલ્લ પુણ્યોદયથી રત્નોને પેદા કરવામાં ગેહ-ળાચલ્લ જેવા અને ગુણોના સાગર આભવપરમ્ભવતું દુઃસ્વ દારિદ્રને દૂર કરનાર શાંત મુદ્રાવાળા દર્શનથી પણ વ્યાધિનો વિનાશ કરનાર સર્વ વિદ્યાના પારંગામી અને ધૈર્ય તથા ધર્મના સ્થાનરૂપ અને કુકર્મનો નાશ કરનારા એવા એક મુનિરાજ જેઓ તપશ્ચાવહે કૃશ છે તોપણ જેના મોઢાનો ચેહરો તથા લલાટ મધ્યાન્હના સૂર્ય માફક અતિશે તેજ-સ્ત્રી હતો તેમને અશોકવૃક્ષ તલે ધ્યાન કરતા ઉમેલાને દૂરથી જોયા. જે સમતાવાળા છતાં પર ઉપકાર કરવામાં આતુર હતા, પોતે વનમાં રહીને પણ સર્વે પ્રાણીઓનું અવન ( રક્ષણ ) કરતા હતા.

એકાંત શિવરમણીમાં રક્ત છતાં પણ અનેકાંત વીતરાગના માર્ગને પ્રતિબોધ કરવામાં સમર્થ હતા. પોતે અર્કિચન છતાં પણ અર્કિચન ( દારિદ્રી ) ને ઇંદ્રની રિદ્ધિ આપવા સમર્થ હતા. પોતે વીજા ઉપર ધર્મ સ્નેહ રાખવા છતાં પણ પોતે રમણીક અરમણીક સર્વ વસ્તુ ચરાચર ઉપર નિર્મોહી ગણાતા કર્મનું વિવરણ કરવા છતાં પણ કર્મના સમૂહથી તેઓ દીનપરદીન છૂટા થતા હતા. આવા અલૌકિક પરમાર્થી પુરુષનું સેવન કરવું તે સર્વે સુસ્ત્રોને આપવામાં સુસ્ત્રની રાણ સમાન હતું ! તેમનું સેવન તો દૂર રહ્યો પણ વચન સાંભળવું તે પણ સર્વે વ્યાધિને

શાંત કરનારું હતું. કદી વચન ન સંભળાય અને દૂરથી દર્શન થાય તો પણ દારિદ્ર તો દૂરજ માગી જાય તેમ હતું દર્શન તો દૂર રહો પણ કદાચ તેમનું નામ પણ હૃદયમાં યાદ આવે તો હૃદયના મેલને કાઢી નાંખવા તે નામ પણ સમર્થ હતું ! તેથી તે સાધુને દૂરથી જોવાથીજ તેના મનની ચિંતાઓ મનમાંજ લીન થવા માંડી. ચિત્તમાં ચાહના, અંગમાં શક્તિ, જીભમાં વાચળતા અને શીરમાં નમનશક્તિ આવવાથી ત્યાંથી ઊઠી તેમની પાસે ગયો.

પૂર્વના સાધુને વંદનના સંસ્કારો હૃદયમાં સ્ફુરાયમાન થવા લાગ્યા તેમને પ્રદક્ષિણા કરી મસ્તકમાં અંજલી લગાવી શીરને સાધુજીના ચરણમાં મૂકી મસ્તકે ન વંદામિ એમ યથાયોગ્ય વંદન કરતા ધમ્મિલને તે મુનિવરે ધર્મ લાભ એવી મેઘની ગર્જનારૂપ વાણીવહે આશીષ આપી. ઉપદેશને યોગ્ય ધારી ઉપદેશ દેવા માંડ્યો ! સર્વે જનોને શ્રેષ્ઠ પદ અપાવનારી સંપદાઓ પ્રાપ્ત થવી મનુષ્યને સુલભ છે. મનોહર લાવણ્યથી ફાલકી રહેલી કાંતિવાળી કાંતાઓ પ્રાપ્ત થવી સુગમ છે, તેમ હાથી ઘોડા રથ અને રાજ્યની સાહસી મળવી પણ કોઈ વચ્ચે સુલભ થાય છે પણ બુદ્ધિવાનોનો વહાલો જે અપૂલ્ય ધર્મ તે મહા પુણ્યોદયથી કોઈ વીરલાનેજ પ્રાપ્ત થાય છે ! તે ધર્મ રત્નોમાં ચિંતામણી સરસ્વો અને વનોના વૃક્ષોને પ્રફુલ્લિત કરનાર જેમ મેઘ અને વસંતઋતુ છે તેમ સર્વે સુખોને આપનાર ધર્મ અને ધર્મ આરાધનની ક્રિયા છે જો તે વિધિપૂર્વક સમજીને ક્રિયા કરવાવહે ધર્મ આરાધ્યો હોય તો સર્વે મયોથી માણસને નિર્મય વનાવે છે અને આ લોક પરલોકમાં વાંછિત ફલ આપે છે ! પણ ધર્મ આરાધન કરતાં ઇંદ્રિયોના વિષયો ધન લેવા જતાં જેમ વ્યંતર કે નાગ વિઘ્ન કરે છે તેમ ધર્મમાં વિઘ્ન કરનારા તેઓ થાય છે તેથી કરીને કેટલાક વ્રત લેતા નથી તેથી મોહમાં મુજાયેલા જીવો અનાચાર સેવીને દુર્ગતિમાં જાય છે અને કેટલાક કિંચિત્ હિંમત રાખી વ્રત થોડાં ઘણાં લે છે તો જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રરૂપી રત્નોને હુંડવા તે

ઈન્દ્રિયોના વિષયરૂપી લુંટારાઓ નિરંતર આઢા આવે છે માટે જૈન ધર્મમાં કહેલા વિધિથી ઇટલે નિશ્ચય વહેવારને ડલંઘીને જેઓ પ્રવર્તન કરે છે તેઓ ફ઼લીભૂત થતા નથી તથા વિષયોનેજ જેઓ શ્રેષ્ઠ ગણી તેને લેવા પ્રયત્ન કરે છે તે વિચારા ચિંતામણી રત્નના ભ્રમે કાચના ડુકઢાને ગ્રહણ કરી ડુઃખી થાય છે! કોયલાના મૂકાવઢે શરીરની શોભા કરવી કે ખાલાની અળીવઢે આંખની ઁળજ ઁળવી તેવી ઈન્દ્રિયોના વિષયવઢે સાચી મઢ્ઢાહ લેવા જેવી છે માટે પ્રથમ મધુરતા અને પછવાઢે પ્રાણ ઢરનાર હ઼઼્ાહ઼઼્ વિષસમાન જે ઈન્દ્રિયોના વિષયો તેમાં કઢી પળ લલ-ચાતું નહિ, માટે ઢુર્જનના સંગ માફક તે વિષયોના સંગથી ઢરીને તેનાથી ઢૂર રહેતાં ઢુર્ગતિનો રસ્તો ઢૂરજ રહે છે અને મુઁખથી ગુણવર્મા માફક સઢ્ઢગતિ મેલવે છે !

ગુણરૂપી અલૌકિક રત્નોથી અને હીરા માણેક પાનાં વિગેરે લૌકિક રત્નોથી અલંકૃત થઈલા માણસોથી ઢેઢિપ્યમાન થઈલા કુરુ ઢેશમાં હસ્તિનાપુર નામનું નગર ઢેવોના અમરાપુર માફક શોખી રહેલ છે, ત્યાં ઢઢરથ રાજા અને ચંઢ્રાનના નામની પઢરાણીથી અઢ્ઢુત વિક્રમવાલો ગુણવર્મા નામનો કુમાર સિંહસ્વમ્ન મૂચવીને ઉત્પન્ન થઈલો હોવાથી વાલ્મપણામાં પળ શત્રુઓને કંપારો ડપજાવતો હતો. તેની કાંતિ સૂર્યના જેવી પ્રતાપવાલ્લી હોવા છતાં પળ સરલ પુરુષોને ચંઢ્રમા સરઁવી શીતલ લાગતી હતી. સઘલા ગુણોથી તે મરેલ હોવાથી લોકને તેના પૂર્ણ રુપથી તેને નિહાલ્લી જોતાં ઢઢિ તેના રુપમાં લીન થતી અને તેઓનું હૃઢય તેના ગુણોમાં રક્ત થવાથી તેનો સહવાસ ઘઢીમર પળ છોઢવો તેઓને ગમતો નહોતો. નિશાલે ડપાધ્યાય પાસે મળતાં થોઢા કાલમાં સઘલી વિઢ્યાઓને સ્થિરતાથી રહેવાનું તે સ્થાન થઈ પઢયો હતો તેને તેના જેવો ગુણનો સાગર સાગર નામનો મંત્રિ પુત્ર નિશાલમાં મળતાં સોવતી મલ્લવાથી વંનેને ઈક વીજા ડપર અતિશે પ્રેમ વંઢાઈ ગયો હતો અને ઈક વીજાને મળવામાં મઢઢગાર થઈ પઢ્યા હતા.

एक दिवस ज्यारे ते कुमार सर्वे विद्याओ भणीने यौवावस्था पामीने पोताना पिता पासे राजसभामां वेसीने पोतानी निपुण बुद्धिथी सभासंदोनुं मन रंजित करतो हतो तेवा समये तेनो पिता तेना माटे सरखा गुणवाळी योग्य कन्या शोधवानी तजबीजमां हतो. ते समयेज सीपाईए आवीने सूचना करी के श्रीपूरनगरना श्रीवेणराजानो मंत्रि आपना पासे आववानी ईच्छा धरावतो दरवाजा आगळ उभो छे. राजाए तेने कहुं के शीघ्र लाव; त्यारे ते मंत्रिए सभामां आवी राजाने नमस्कार करी अरसपरस कुशळता पूछी राजाए आपेला आसन उपर बेठो, त्यारे पोतानुं आववानुं कारण राजाए पूछवाथी मंत्रिए कहुं के: अमारा स्वामिने कनकवती नामनी कनकसदृशी कांतिवाळी अने कळाओना समूहने विलास करवाना स्थानरुप बनेली अने शीळना भूषणे शोभिती एवी यौवावस्थामां आवेली पुत्री छे, एक समये ज्यारे ते पिताने नमस्कार करवा आवेली त्यारे तेना शरीरना अंगोपांग पूर्णपणे निहाळतां तेनी परणवा माटे यएली योग्य उमर चित्तमां चितववा लाग्यो के: आतो परणवा योग्य थई पण एना जेवो कळावान् पति तेना माटे क्यां शोधवा जवो. आम चिंतामां पढेला राजाने मंत्रिए कारण पूछतां तेणे यथास्थित कही बताव्युं. त्यारे मंत्रिओए धीरज आपी के हे प्रभो ! तमे चिंता शा माटे करो छो ? ज्यारे प्रबळ पुण्यथी तेणे आवुं रुप अने गुण प्राप्त कर्यां छे, त्यारं तेना माटे पति पण ते प्रबळ पुण्ये कां नहि उपजाव्यो होय ? छतां पण अमुक दरने आपो तेवुं वचन काढवाने पण अमो अशक्य छीए; कारण के योग्यने वदळे कदाच ते अयोग्य नीकळे तो अमोए अत्यार सुधी यशकीर्ति मेलवीने वालने सफेद कर्यां छे तेने कलंकरुप काळो डाघ शामाटे लगाडीअे ! माटे तेना सारु स्वयंवर मंडप रचावो के त्यां आवेला उत्तम पुरुषोमांथी एकाद नररत्नने ते कन्यानुं पुण्यज शोधीने तेने आपणे. राजाए पण तेमनुं वचन मान्य कर्तुं कारण के राजानां चर्मचक्षु तो अंगनी शोभा-

રૂપ છે વાકી સ્વરા ચક્ષુ તો દેખવા માટે મંત્રીઓજ ચક્ષુ તરીકેજ કામ લાગે છે!!!

જ્યારે રાજાને તે વાત યોગ્ય લાગી ત્યારે તેણે સઘળી તજવીજ કરવા દરેક કાર્યને યોગ્ય તેના અધિકારીઓ નીમી દેવપ્રસાદ જેવો રંગમંડપ સ્વયંવર માટે તૈયાર કરાવ્યો કે જેના મથાળે ફરકતી ધ્વજા-ઓથી, દૂરથી ચાલીને આવેલા માણસનો યાક ક્ષણવારમાં ક્ષય પામી જાય છે. આજુવાજુ લગાવેલી દીપમાળની દીવાલો રત્નની શ્રેણી માફક રાત્રે પળ દિવસ જેવો પ્રકાશ કરી ઘણે દૂર સુધીનું અંધારું દૂર કરે છે. નાચનારી વારાંગનાઓના અદ્ભૂત નાચથી સ્વેચ્છાએ આવેલા યુવાનોની દૃષ્ટિ ત્યાં એકદમ સ્થિર થઈ જવાથી રૂપમાં કાંતિમાં દેવ સરસ્વા તેઓ હોવાથી દેવકુમારોજ જાણે ત્યાં ક્રીડા કરવા આકાશ-માંથી ઉતરી આવ્યા હોય તેવા દેસાતા હતા. પળ વિચક્ષણ માણસોજ તેઓને જમીન ઉપર ઉભેલા તથા તાજી ફુલની પહેરેલી માળાને કર-માતી દેહીને પરિક્ષા કરીને મનુષ્ય કુમાર તરીકે ઓળખતા હતા. તરલતાઓ જડેલા હોવાથી અંદર એક દીવામાંથી અનેક દીવાઓ દેસાતા હતા અને સ્ફાટિક રત્નથી જમીન જડી લીધેલી હોવાથી દૂરથી સરો-વરના પાણીની સપાટી માફક શોભતી હતી.

સ્તંભોમાં કરેલી ચિત્ર રચનાથી તથા ઇંચે વાંધેલા ચંદ્રવાના રંગ-વેરંગી જરીના ચક્રચક્રીત ચિત્રોથી જમીન ઉપર વિના ચિત્ર ચિત્રરચના આવેહુવ દેસાતી હતી યથાયોગ્યસ્થાને સર્વે રાજાઓ તથા રાજપુત્રોથી વેંસી શકાય માટે વનવેલી શ્રેણી ઇંચપદે ચઢવાને નિશ્રેણીરૂપ લાગતી હતી. અંદર જડેલાં રત્નોથી સૂર્ય, ચંદ્ર, તારાનો સંપૂર્ણ દેસાવ દિવસે તથા રાત્રે લાગતો હતો. શહેરના તથા વહારના સુવર્ણકાર, જડીઆ, લોહાર, સુતાર વિગેરે સર્વેને એજ કાર્ગમાં રોકી દીધાથી પોતપોતાના હુન્નરની કલા પરસ્પર શ્રેષ્ઠ વતાવવા જનાં તે સ્થાન પરીક્ષાસ્થાન જેવું થઈ પડ્યું હતું. એમ કેટલાક દિવસ સુધી રાત્ર દિવસ પ્રયાસ કરીને રાજાણ

मंडप तैयार कराव्यो छे तेनी साथेज सर्वे नामांकित राजाओने आमंत्रण आपवा माटे माणसो मोकलवामां आव्याछे, अने आपश्रीने बोलाववा मने मोकल्यो छे, आप त्यां पधारी आपना चरणकमळवडे श्रीनगरनी भूमिने पवित्र करो ! आटलुं प्रधाने कहाथी वृद्ध राजा विचारवा लाग्यो के मारी वय जोतां अने शरीर उपर आवेला जमनादुत समान पळी जोतां अंतकाळे पण आदरेलो धर्म स्वर्गनुं स्थान तथा शिवपद आपनारो छे तेने सम्यक् प्रकारे सेवीने मळेला मनुष्य जन्मनो ल्हावो लेवा रूप मारे कार्य करवानुं वाकी रहुं छे तेमांज हवे लीन थवुं जोईए छे ! पण पाणी ग्रहण करवुं के पाणी ग्रहणना मंडपमां जई वेसवुं ते कोइ पण रीते योग्य नथी, पण ते सुंदरी तो युवान् गुणवर्माने योग्य छे तेवो चोक्स विचार करीने आवेला प्रधानने संतोष आपीने तेनी साथे शुभ मुहुर्ते पोताना पुत्रने योग्य माणसो सहित मोकल्यो. ज्यारे थोडा वखतमां एक सरखा प्रयाणथी तेओ श्रीपुर नगरनी सर-हदमां आव्या त्यारे श्रीषेण राजाए प्रथमथीज सर्वे राजाओने योग्य सन्मान आपवा माणसोनी तजवीज कर्या छतां पण गुणवर्माना गुणो-त्करथी आकर्षायलो राजा जाते सामे आवीने तेने योग्यस्थाने उतारो आप्यो. आम एक एक राजानो प्रवेश महोत्सवपूर्वक थतो होवार्थी रात्रदिवस वार्जात्रनो अने गायनोनो ल्हावो त्यांना शहेरीओने जोईए ते करतां पण अधिक मळतो हतो; छतां पण तेमां अत्यंत मधुरता होवार्थी देवोना वैक्रिय शरीर माफक उदारीक शरीरे पण तेओ रसमां लीन थयेला थाकने जाणता नहोता !!!



## अकरण २१ मुं.

द्रष्टांत चालु-ब्रह्मचर्यनी शरतथी गुप्त रीते पति पसंदगी.

लग्नो दिवस नजीक आवतां कन्याए एक रात्रे विचार कयों के सारा नरसानी परीक्षा करवाने असमर्थ एवा, राजाए मारा भला माटे सारो वर शोधी काढवा आटलो मोटो प्रयास तन, मन, धन, खर-चीने कयों छे अने ते छतां पण जो हुं योग्य वरने न पासुं तो मारो जन्मारो रद थाय, अने पितानी लीधेली महेनत व्यर्थ जाय. पण जे पिता जाहेर रीते सौने मळी तेमना दरेक कार्यथी वाकेफ थवा तेनी पासे सघळां साधन छतां पण जे पुरुषनी परीक्षा करीने योग्य वर शोधवा पोताने अशक्य मानी मने सोंपे छे, त्यारे हुं निरंतर घरना खुणामां पढी रहेली अपरिचित राजाओना गुणोने के दोषोने केवी रीते शोधी काढीने योग्य पुरुष पसंद करीश ? कारणके मने परण-वानी इच्छा राखनारा राजाओ तथा राजकुमारो मळो जेम विजय-लक्ष्मीने वांच्छी अनेक प्रकारनी चातुर्यता वतावी युद्धमां वीर ( लड-वैया ) तरीके दीपी उठे छे तेम तेओए अनेक प्रकारनां वस्त्राभूषण पहरी ठाठमाठथी सिंहासनोनी श्रेणीने स्वयंवरमां शोभावता रहेछे, तेम पोतानी वाक्चातुरी, हुन्नरकळा, वीरत्वना पोताना भाट चारणो वीरदावळी बोलावता रहेछे त्यारे हुं त्यां सुगुणी के दुर्गुणीने क्षण-क्षणवारनी परीक्षामां केवी रीते पसंद करीश. माटे बहेतर छे के तेओना निरंतरना गुणदोषोने तपासवा आजे हमणांज एकांतमां बैठे-लाने हुं जोई लउं तो वधारे सारु कारणके बहार ठाठ बतावनारा एकांतमां पोतानी हमेशनी आदत दूर बरी शकता नथी ! एम विचारी पुरुष वेश धारण करी एक वृद्ध स्त्रीने पण वेश बदलावीने साथे लड़ने राजाओना अभ्यंतर गुणदोष तपासवा नीकळ्या. कारणके माणसनी

હમર દેશ, રૂપ, વિગેરેની પરીક્ષા કરવી મુગમ છે પણ સમુદ્રના તલીઆ માફક તેના અંદરના ગુણદોષો તપાસવા અતિ દુર્લભ છે !!!

જુદા જુદા ઉતારામાં જ્યારે તેઓ ધ્રમણ કરે છે ત્યારે કેટલાક રાજાઓની વિચિત્ર વર્તણૂંક તેઓના જોવામાં આવી તેથી વૃદ્ધાને કુમારી એકાંતમાં કહેવા લાગી કે આ રાજા પોતાની અલ્પકલા ચાતુર્યથી પણ અહંકારમાં આવી દારુના નીશામાં આવેલાની માફક જેમ તેમ બોલવામાં પાછી પાની કરતો નથી ! આ બીજો રાજા તો સાપ જેવો ક્રોધી રહીને કિંચિત્ ગુનાહ કરેલો નોકર બારંબાર માફી માગવા છતાં પણ તેના ઉપર સ્નેહ દૃષ્ટિથી જોઈ શકતો નથી ! આ ત્રીજો રાજાતો માણસો સાથે કેવા પ્રકારે બોલવું તે પણ ગામઢાના ગમાર માફક જાણતો નથી !

એમ કોઈમાં કોઈ અને કોઈમાં કોઈ દોષ જોતી ગુણ વિનાના અનેક જીવોને નીરસીને નિરાશ બનેલી કુમારી પોતાના દુર્ભાગ્યને દોષ આપતી અનુક્રમે ફરતી ફરતી ગુણવર્મા કુમારના ઉતારે આવી ત્યાં રાજકુમારને નજરે નિહાળતાંજ તેનો થાક તથા ચિંતા દૂર થઈ ગયાં, વિચારવા લાગી કે શું તેનું રૂપ, શું તેની યૌવનવસ્થા, શું તેની બોલવાની પદ્ધતિ, શું માણસોનું મન સંતોષ કરવાની ઢબ, શું કુદરતે વધા ગુણોને એકત્ર કરીનેજ આ નરરત્નને દુનિયામાં ઉત્પન્ન કર્યો હશે ? કે મારા પુણ્યના હૃદયથી પૃથ્વી ઉપરના સઘળા સદગુણો સ્વેચ્છા આવીને તેના શરીરમાં સ્થિરતાથી રહ્યા હશે ! તેની પરીક્ષા કરવાને કોણ સમર્થ છે એજ મારો થાઓ અને તેને પરખીનેજ હું મારો જન્મારો સફળ કરી શકીશ ! એમ વિચારતી એ પોતાનું ચિત્ત ત્યાંજ તેને અર્પણ કરી કાયાથી પોતાના મહેલમાં આવીને વૃદ્ધા (ધાવમાતા)ને હાર તથા સંદેશો આપીને ગુણવર્માકુમાર પાસે મોકલી કુમારે પણ ઈશારતબદ્ધે માણસોને દૂર કરી વૃદ્ધ સ્ત્રીનો આદરસત્કાર કરી આગમનનું કારણ પૂછ્યું ?



હે નરવર ! મારો કનકવતી પુત્રીએ તારા ઉત્તમ ગુણોની અભ્યંતર પરીક્ષા કરીને તને ધર યોગ્ય જાણીને વરમાલ આરોપવાના ચિન્હરૂપ આહારને અર્પણ કરે છે અને સ્વયંવર મંડપમાં પણ તનેજ વરમાલ આરોપણ કરશે પણ તે પહેલાં તેણે એક વિજ્ઞાપ્તિ જે કરી છે તે તો સ્વીકારવી પડશે ! કુમારે આતુરતાથી જાણવા માગતાં દુઝાણે કહ્યું કે— “ હે સ્વામિન્ હું આપને પરણ્યા પછી કેટલાક દિવસ સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળીજ તો પણ મારા ઉપર કિંચિત્ માત્ર પણ મારા ઉપર મંદ સ્નેહ-વાલા થવું નહિ. ” જો કે અત્યંત સ્નેહ, અને પૂર્ણ યૌવાવસ્થા પ્રાપ્ત થયા છતાં પણ આમ જ્ઞા માટે કરવું ? એ જાણવાની આપને આકાંક્ષા થશે તો પણ તે કહેવાને અત્યારે હું અસમર્થ છું પણ સમય આવે તમે તમારી મેલેજ જાણી લેશો !

આટલી ઘાત ધાવમાતાએ કહેતાં તેણે તે ઘાત સ્વીકાર્યાથી નિર્મલ ઝરણના પાણીની કાંતિવાલો મુક્તાફલનો હાર અર્પણ કર્યો અને કુમારે કહ્યું કે પ્રાણથી વદાલી મિયાનું વચન હું કદી પણ લોપીશ નહિ ! આમ સંપૂર્ણ સ્વાત્રી થવાથી સંતોષ પામેલી ધાવમાતા કુમારી પાસે આવી પહોંચી ગુણવર્મા કુમારે પણ અનાયાસે આવી મળેલા અપૂર્વ લાભથી હૃદયમાં સંતોષ માન્યો કે પિતાએ મોકલવાનો તથા મારે આવવાનો જે સ્વયં કરાવ્યો તથા શ્રમ લેવાયો તે અત્યારે સફળ થવાનાં ચિન્હો દેલાઈ ચૂક્યાં છે ! અને કદાચ કોઈ દેવદેવાદિની દૃષ્ટી માનતા કે પ્રતિજ્ઞાની વંધાયેલી તે બ્રહ્મચર્ય થોડા દિવસ પાલશે તો પણ તે દિવસો ક્ષણવાર વીતવા માફક વીતી જતાં ગાઢ સ્નેહ વંધાયેલાં વંને પરીક્ષા કરીને પરણેલાં અમે એક વીજા સાથે અંતર દૂર કરી આસ્વીર્જીવિની આનંદથી ગુજારી શકીશું !



## प्रकरण २२ मुं.

द्रष्टांत चालु कनकवतीनुं लग्न.

आ बनेनी आवी रीते छूपी रीते गोठवण थया छतां पण सघळा राजाओ तथा राजकुमारो पोताने तेवो लाभ मळणे, तेवी उमेदमां वाकीना दिवसो गुजारी लग्ना दिवस पहेलां छेल्ली रात्रिप पोताना नोकरो मारफते दरेक राजाओने अमुक वखते स्वंगवर मंडपमां आव-  
वानुं आमंत्रण करेलुं होवाथी अमूल्य वस्त्राभूषण अलंकृत थएला तेओ वखतसर आवी पहेंच्या. चारे दिशाना दरवाजे पोतपोतानी योग्यता प्रमाणे हाजर राखेला नोकरोप नामांकित आसन, वतावतां सर्वे राजाओ पोतपोताना स्थळे विराजेला देवकुमारो माफक शोभता हता !  
पण ज्यारे अनुक्रमथी सौ पोतपोताने स्थानके बेठा, त्यारे गुणवर्मा-  
कुमार पण पोताने आसने बेठो पण प्रथम जे राजाओ सूर्य माफक आढंवरथी तथा तेजस्वी चहेराथी प्रकाशता हता, ते सघळा गुणवर्मा-  
कुमारनी प्रभा तेमना उपर पडतां तेमने विशेष तेज मळवाने बदळे सूर्य उगतां तारा झांखा पडी निस्तेज थाय तेम सघळा झांखा पडी  
गया, अने अंतरमां शोचवा लाग्या केः आपणे परणवानी आशा राखवी ते निरर्थक छे ! छतां पण आवा अमूल्य नररत्नने जोईनेज तेना दर्शनथी आपणो प्रयास सफल थयो छे तेवुं तेओ मनमां मानवा लाग्या ! थोडीवार पछी कुमारी शणगार करीने ज्यारे पाळखीमां वेसीने वरमाळ सखी पासे उपडावी वाजींत्र वाजते तथा गीतो गवाती आवी त्यारे सर्वे राजाओ तेने जोवा आतुर थई गया; अने ज्यारे ते नीचे उतरी एक एक राजा पासे अनुक्रमे आववा लागीं त्यारे तो तेओनी दृष्टि तेना तरफज आकषाई रहेती हती, अने विचारता हता के आते अप्सरा छे के नागकुमारी छे के सरस्वती छे के साक्षात्

રંભાજ કે રતિલોકને આકર્ષણ કરવા આવી છે! તેને જોઈનેજ આપણી આંખો મઠેલી સફળ મानीએ છીએ!!!

વૃદ્ધ પ્રતિહારિણી જે ઘણાં સ્વરા રાજાઓના ચરિત્રથી વાકેફ હતી, તે મધુર સ્વરે કુમારીને કહેવા લાગી, હે વત્સે ! તારા ઉત્તમ ગુણોથી આકર્ષાઈને આવેલા સઘળા રાજાઓ તને મેલવવા ચાહે છે. માટે એક એક રાજાના ચરિત્રને સાંભળીને તેના ગુણોથી જાણીતી થઈને એક નરરત્નને શોધી લે.

જો આ માલવાનો મહાશાલ નામનો વલ્લવાન મહારાજ બેઠેલ છે, જે શત્રુરૂપ ક્ષાત્રોને વિષે દાવાનલ સમાન છે, અને સેવા કરનારા ઉપર કલ્પદ્રુક્ષ માફક બાંધિત દાન આપનાર છે. માટે જેમ પોતાની વૃદ્ધિ, સુંદરતા તથા પ્રફુલ્લિતપણું મેલવવા જેમ વેલ વૃક્ષને વીંટી વઢે છે તેમ તારા કલ્યાણને માટે આ મહીપતિને વરમાલ આરોપણ કર ત્યારે કન્યાએ ધીમેથી કહ્યું કે જો એ માલવાનો મહારાજ છે તો સૌની આગલ ઘુરી ( વેલ ) થઈને પહેલો કેમ વેઠે છે ! જેથી આગલ ચાલીને પ્રતિહારિણી કહેવા લાગી હે કન્યે ! જો આ શત્રુરૂપ વકરાના ટોળામાં સિંહ સમાન ગાંજી રહેલ સિંહ નરેશને પરણીને તેની રાજધાની ચંપાને અંગદેશના અંગ માફક છે તેને અલંકૃત કર.

કુમારીએ કહ્યું કે સિંહ સાથે સિંહણ શોધે, પણ હું તો વલ (સત્વ) વિનાની અવલ છું, તેથી અયોગ્ય જોડાનો સંબંધ ક્યાં સુધી ટકે? પછી મગધદેશના રાજગ્રહી નગરીના મહા વલ્લરાજને ઉદ્દેશીને કહે છે કે હે વાલે! જો આ (સમૂહ) તો જો કે જેના યશને ગાવાને ભાટ ચારણો રાત્ર દિવસ મુખરી વનીને ગાયાંજ કરે છે અને જે રાજાએ પોતાની લક્ષ્મીને અસાર જાણીને પ્રજાનાં ગ્રહો સંપત્તિવડે રાજગ્રહ ( રાજાના મહેલ ) જેવાં કરી મૂક્યાં છે તેવા અતુલ્ય સંપદાના સ્વામિને હૃદયમાં ધારણ કર. કન્યાએ કહ્યું કે તેવા ગુણવાળો તો મારો પિતા થવાને યોગ્ય છે. પછી કાશીના વાસી વીરસેજ ભૂપને પ્રતિહારિણી વર્ણવવા

લાગી. હે મુગ્ધે! જેની કીર્તિજ જાણે સાક્ષાત્ રૂપ ધારણ કરીને તેના ચરણની સેવા કરવા માટે હજ્વલ જલસમૂહને ધારણ કરી ત્યાં ગંગા નદી નિરંતર વહે છે તે ગંગા નદી તથા રાજાના અમૂલ્ય ગુણો જગત્ને પવિત્ર કરે છે તેના ચરણતું શરણ લઈ તું પણ જગત્ને પવિત્ર કરનારી થા ! કન્યા બોલી કે હે માત ! તે કાલો છતાં તેની કીર્તિ ધોલ્લી કેવી રીતે હોય ?

- આગલ ચાલી સોરઠના સૂરરાજાને પ્રતિહારિણી વચ્ચાળવા લાગી કે: હે સુંદરિ! અભવ્યોને દુર્લભ એવાં શત્રુંજય અને ગીરનાર જેવાં પવિત્ર તિર્થો જેના રાજ્યમાં સ્થાન કરી સ્થિરતાથી રહ્યાં છે તેવા તીર્થોની નિરંતર સેવા કરવા મુલમ થવા માટે આ સૂરરાજાને પસંદ કર, કારણકે જેને કૌશાધ્યક્ષ ( મંદારી ) માફક સમુદ્રવાંચ્છિત સંપદાઓ તરંગોના હલ્લાસ સાથે અર્પણ કરે છે ! કન્યાએ કહ્યું કે નિરંતર સમુદ્રના સ્વલ્ભભલાટના ઘોંઘાટથી નિદ્રા કેવી રીતે લેવાય ? આ પ્રમાણે અનેક રાજાઓના અનેક ગુણોને અનેક પ્રકારે સ્તવીને સર્વે રાજાઓને સંતોષીને પ્રતિહારિણી તેમના ઉપર પ્રેમ ધરવા કન્યાને સૂચવતી હતી, પણ મેરુ પર્વત માફક ધીરતા ધરાવી કન્યાએ કોઈ ઉપર પણ પોતાનું મન લલચાવ્યું નહિ. ત્યારે ગુણવર્મા કુમારનો વારો આવતાં દૃઢ સ્ત્રી બાલિકાને કહેવા લાગી કે: હે સૃષ્ટિ સૌન્દર્ય ! તારા પૂર્ણ ભાગ્યના સાક્ષાત્ રૂપી સમૂહ માફક શોભતા આ ગુણવર્મા કુમારને જો ! જે ધર્મમાં દૃઢ, અને કલામાં પ્રૌઢ અને નિરંતર પરોપકારમાં જેની રહ છે તેવાને પરણીને બુદ્ધિના નિધાનતું આશ્રય સ્થાન થા.

- માવતું હતું અને વૈધે કહ્યું જેથી તેની સ્તુતિવદે સંતોષ પામેલી તે બાલિકાએ ગુણવર્મા કુમારને વરમાળા પહેરાવી. જે વચ્ચે યોગ્ય વરકન્યાનું જોડું મલ્લવાથી સંતોષ પામેલા આકાશમાર્ગે જતા વિદ્યાધરોએ બહુ સારું થયું યોગ્ય વર પસંદ કર્યો. એમ ગર્જારવ કરવા માંદ્યો. આવેલા રાજમંદલને પણ આ યોગ્ય જોડાને જોઈ અતિ હલ્લાસ

થવાથી તેઓજે જાનૈયા તરીકે ભાગ લેઈ તેઓની સમક્ષ મોટો ઉત્સવ કરીને શ્રીપેળ રાજાજે તે કન્યાને ધવલમંગલ ગવાતે છતે વાર્જીત્રોના નાદ મેઘગર્જના માફક સંભળાતે છતે તેમનું લગ્ન કર્યું અને રાજાજે જમાઈને તથા દીકરીને અમૂલ્ય ઘોઢા, હાથી, રથ, પાલખી, હીરા, માળેક વિગેરે આપવા સાથે દીનોની દીનતાને પણ દૂર કરવામાં જરા પણ વાકી રાખ્યું નહિ. પછી રાજાઓને વચ્ચે વધારે થવાથી તેમને આદરસત્કારપૂર્વક બોલાવીને ગુણવર્મા કુમારને ત્યાંજ રાખ્યો હતો છતાં પણ ગુણવર્મા કુમારને પિતાને મલ્લવાની અતિ ઉત્કંઠા હોવાથી વારંવાર રજા માગવાથી પુત્રીપર અત્યંત સ્નેહ છતાં પણ પુત્રી સાસરે અને હાથી રાજદરબારે શોભે તેમ જાણીને બોલાવવાની સામગ્રી તૈયાર કરી કહ્યું કે હે પુત્રી ! તું સર્વે વાતે શાળી છે, સુકુલમાં જન્મેલી છે, સારા અધ્યાપક પાસે ભણેલી છે, ગુણવંત સહીઓના સહવાસમાં રહેલી છે, અને માતાપિતાની આજ્ઞાને પૂર્ણપણે પાલનારી હતી છતાં પણ તને અમારે કહેવું પડે છે કે : હવે તારે વાલ્કવણની અવસ્થાને માતાપિતાના લાડને, ચાકરોની સેવાને, સહીઓની હાંસી મશ્કરીને શૂલી જવું જોઈએ; કારણ કે તારે સાસરે જતાં સર્વે વડીલોની સેવા કરીને તેમને સંતોષ આપીને અમારા કુલની આવરુ વધારવી તારા હાથમાં છે. પતિ આવતાં ઊઠી ઉભા થવું, નજીક આવતાં આસન આપવું, તેમના સૂતા પછી સૂવું, પહેલાં ઉઠવું, પતિની પૂર્ણ કૃપા છતાં પણ અહંકાર લાવી કોઈનો તિરસ્કાર કે અપમાન ન કરવી, પરપુરુષ સાથે કારણ વિના થોડું કે ઘણું બોલવું નહિ, પરઘેર મટકવું નહિ, સામુ સસરાનો વિનય કરવો, સર્ગાં, મિત્ર, જાતિ, નાતિ સંબંધીને કદી પણ અસંતોષી કરવાં નહિ, કારણ પડે તો પણ ક્રોધી કે માની થઈને વીજાનું વગાડીશ નહિ પણ સરલ થઈ સદ્ગુણનોજ લોભ રાખજે.

આમ અનેક પ્રકારે માતાજે તથા પિતાજે સમજાવેલી શાળી સુ-કુમારી. પતિ સાથે ચાલતાં માતાપિતાદિ પાછાં વઠ્યાં અને ગુણવર્મા-

कुमार हस्तिनागपुर तरफ पोतानी सेना साथे झपाटाबंध प्रयाण करी कुरुदेशनी सीमामां आवी पहुँच्यो, राजाने पण खबर पढतां समुद्र जेम चंद्र सामे उछळे तेम रोमांच उभां थएळो ते राजा सामे आवी अति हर्षथी कुमारने भेट्यो. हजारो माणसो तेमना दर्शने आवेलां ते वरवधूना जोडाने अनेक गुणोथी वर्णववा लाग्या. स्त्रीओ कुमारीना भाग्यने वखाणवा लागी के तेने आवो गुणनो सागर स्वामी मळ्यो, त्यारे पुरुषो गुणवर्माना भाग्यने वखाणता के आवी रत्नमाळा तेना संबंधमां आवी; त्यारे केटलाक विघाताने वखाणवा लाग्या के सुंदर जोडुं वनावी पोतानी कळाने सफळ करी दीधी. आढंवरथी शहरमां आव्या पछी राजाए कुमारने तथा पुत्रनी वधूने जुदां जुदां रहेवानां रमणीक मन्दिर आप्यां हतां. शहरमां प्रवेश थया पछी स्त्रीना रुपमां गुणवर्माकुमार रक्त छतां पण पोतानी पूर्व प्रतिज्ञा प्रमाणे जरा पण तेना व्रतने बाध लगावतो न्होतो.



## प्रकरण २३ मुं.

८

द्रष्टांत चालु=उपकारना बदलामां मळेळुं दिव्य अंजन.

जो के पोतानी धार्मिक क्रिया करी राजकुमार सवारमां ते स्त्रीना महेलमां जतो अने वखते आखो दिवस तेनी साथे वातचीतमां अनेक प्रकारे आनंद मेळवतो छतां पण रात्रे तो तेने परस्त्री माफक गणी तेना आवासमां पण पगलुं देतो न्होतो. आम घणा दिवस थया पछी एक वखत वपोरे पोताना आवासमां मध्याह्ने राजकुमार जमवाने बेसतो हतो तेवामां कोई योगी राखोडी अंगे लगावीने कमंडळ हाथमां घरेलो, बाघचर्मने वस्त्र तरीके ओढेछो प्रेतोना नायक समान (जम) विहामणो बनी आवीने कहेवा लाग्यो के: हे राजकुमार! नजीकना वनमां रहेला मारा गुरु भैरवाचार्य तमने याद करे छे तेनुं शुं कारण छे ते तेओज जाणे छे. एम कहीने पाछा फरता योगीनी पछवाढे जईने कुमारे कहुं के तेमने कहेजो के: हुं सवारमां जरूर आवीश. योगी आटलो उत्तर लई संतोपी थईने पोताना आश्रमे जवा लाग्यो ने कुमार विचारवा लाग्यो के आ भैरवाचार्य कोण? अने मारे तेनो शुं संबंध? तथा शा माटे ते मने वोलावे? एम करतां दिवस अने रात्रि तेना विचारमांज पूर्ण थई गई. प्रभातमां मंगळपाठके विरुदावळी गाई अने वार्जीत्र मधुरनाद संभळव्यो के राजकुमार जाग्यो, अने पोतानी आवश्यक क्रिया करी पोतानुं वचन पाळवा वनमां वतावेला स्थानके योगीनी हाजरीमां पहुँच्यो. लाल पीळी जटाने धारण करेला, अने माळावडे जाप करता. अने पद्मासने बेसी लोचनने स्थिर करेला भैरवाचार्यने चिह्नोवडेज शोधीने तेमना चरणमां नमस्कार करी कुमारे तेमनो आशिर्वाद मेळवी पोताने योग्य आसने तेमणे आपवा जतां आचार्यने रोकी पोताना सेयकना उतरासन (खभालुं वस्त्र) वीछावी

તેના ઉપર કુમાર બેઠો; અને પોતાને યોગ્ય કાર્ય બતાવવા વિજ્ઞાપિ કરી ત્યારે મૈરવાચાર્યે કહ્યું કે: તારી અર્પૂર્વ કાન્તિ અને હૃદયની અત્યંત શાન્તિ તારી મનોહર મુખમુદ્રાજ કહી આપે છે, અને તારી ચાલચલણજ તારા શ્રેષ્ઠપણાને પ્રગટ કરે છે, અને મળેલી સંપદા તથા સત્ત્વને જે પર-માર્થમાંજ વાપરવા હત્સાહ ધરાવે છે, તેવા તો ગુણોનું વધારે વર્ણન શું કરવું? વઢી પરમાર્થી પુરુષો છેદેલું ચંદન જેમ મુગંધી આપે છે; તેમ પરમાર્થમાં કષ્ટ આપે છે તે પળ પરમાર્થને પ્રાણ કરતાં વધારે વહાલો ગણે છે માટે હે સૌમ્ય! સાંખ્ય, મને સદ્ગુરુષ્ણ એક મંત્ર આપેલ છે તેને સાધતાં આઠ વરસ થયાં છે હવે છેલ્લી એક રાત્રી પર્યંત સત્ત્વવાન્ પુરુષની સહાયથી તેની સિદ્ધિ કરવી છે પણ તેવો સત્ત્વવાન્ તારા સિવાંય બીજો મળવો દુર્લભ છે માટે તને કીર્તિ અને મને મંત્રસિદ્ધિ મળે તેવી સહાયતા (હતર સાધકતા) કરજે. કુમારે કહ્યું કે હે ગુરુ! આપ મને આમ વિશેષ પ્રશંસા અયોગ્યને યોગ્ય સ્થાને ગોઠવો છો તે કરતાં મારા યોગ્ય હોય તે કાર્ય પરમાવો કે આપની સેવા બજાવીને મારો જન્મારો સફળ કરું. તેથી મૈરવાચાર્યે કહ્યું કે-હું આવતી અંધારી ચૌદશના પ્રથમ પ્રહરે ત્રણ શિષ્યો સાથે સ્મશાનમાં આવીશ તે સમયે તમારે પણ ત્યાં આવવું. આટલું કહી ગુરુ બંધ થયા કે કુમાર રજા લઈ પોતાના મહેલમાં આવ્યો. આ કાર્યમાં વહીલો રજા આપશે નહિ તથા અન્ય જાણશે તો વિદ્વન કરશે તેટલા માટે કુમાર પોતાનું ઘચન પાલવા ઠરાવેલા વચ્ચે અંધારી રાત્રે એકલોજ સ્વદ્ગતે સોબતી કરીને વેશ બદલીને મિત્રોને કે કોઈને કહ્યા વિના ગુપ્તગુપ્ત મહેલમાંથી નીકળી સ્મશાનમાં આવ્યો.

ગૃહસ્થાવાસમાં હિંસા કરીને કે બાઝચેષ્ટાથી જીંદગી રદ કરી હોય અને અંતકાળે કિંચિત્ શુભ અધ્યવસાય થવાથી મરીને દેવગતિ પ્રાપ્ત કરી હોય પણ અલ્પ પુણ્ય વાંધવાથી વ્યંતરજાતિમાં ઉત્પન્ન થઈ-લા તે જીવો દેવરૂપે છતાં પણ દેવત્વના મુખના ભાગી ન થતાં જેમ



શ્રીમંતના પુત્રો વ્યભિચારમાં કે મહાન્ રાજાઓ શિકારમાં કે ધર્મથી વિમુક્તો માંસમદિરામાં જીંદગીને રદ કરે છે તેમ તે દેવો પળ સ્મશાના-દિમાં અનાથનાં મહદાને આમતેમ ફેંકી મોજ મેલ્લે છે. જો ઘડ હાથમાં આવે તો ગેડીના વદલે કામ લાગે અને માથું આવે તો દડા તરીકે કામમાં લે. તથા કેટલાક તો શુલીએ ચઢાવેલા રીવાતા જીવોનું માંસ ખાવાની चेष्टા કરે છે તથા વિચિત્ર વેષ લઈ વીજાઓને ઢરાવવા પ્રયત્ન કરે છે તેવાં વ્યંતર પળ વ્યંતરનાં સ્થલ કેટલાંક ઢાઢોમાં તથા અવાપર કુવામાં કે તલાવઆદિના કિનારે હોય છે ત્યારે કેટલાંક તો સ્મશાનમાં જ મટકે છે તેમનું જોર વિશેષે કરીને રાત્રિએ જ હોય છે જ્યારે કુમાર સ્મશાનમાં આવ્યો ત્યારે ઉપર કહેલા ભયંકર દેશાવથી તથા વ્યંતરોએ મહદાને ઉપયોગમાં લીધાથી મહદાને ભક્ષણ કરનાર શિયાલીઆને ભક્ષ ન મળવાથી રુદન કરતાં હોવાથી સ્મશાન રાત્રિની ભયંકર કાલાશ, શિયાલીઆં વિગેરેનો પોકાર, તથા વ્યંતરોના વિ-ચિત્ર દેશાવથી તથા ઢાઢોના મુકા પાનોનો સ્વદસ્વદાટ, તથા હાડ-કામાંથી નીકળતી ફોસ્ફરસની હવાનાં વલ્લતાં દેહીને ગમે તેવો છાતી-વાળો માણસ પણ ત્યાં જતાં ઢરે તેવા સ્થલમાં પોતાનું વચન પાલવા કુમાર આવી. પહોંચ્યો હતો.

સ્મશાનના મધ્ય ભાગમાં કુમારને આવેલો દેહીને ગુસ્સે હર્ષ થવાથી ઉચ્ચ સ્વરે આદરસત્કાર આપીને કહ્યું હે વત્સ ! આવ ! કુમાર પાસે આવ્યો ત્યારે હોમની વિધિ સઘલી તૈયાર હતી તેથી ગુરુએ ગજકુમારને કહ્યું કે મારા શિષ્યો કાર્ય કરવા બેઠા છે પણ તેઓ રાંકડા હોવાથી તારી સહાયથી જ તેઓ ટકી રહેશે માટે સાવચેત રહીને ઇષ્ટ સિદ્ધ કરી આપજે. કુમારે હિંમત આપવાથી કાર્ય શરૂ થયું. કુમાર રક્ષા માટે ઉત્તર દિશામાં ડઘાઢી તરવારે સાવચેત ડખો હતો. વીજી ત્રણ દિશામાં શિષ્યો ડખા અને વચમાં ગુરુએ કુંડાલું કરીને મહદાને, ગોઠવ્યું અને તેનું મોઢું ફાઢી કુંડ માફક તેમાં વલ્લતું સઢગાવ્યું.

ત્યાર પછી ઇચ્છિત મંત્ર સ્વચારતો યોગી તે વલ્લતામાં કળેરના ફુલ અને ગુગલની ગોઢીઓ હોમવા માંડી પટલે થોડીવારમાંજ શાકિની, ઢાકિની, રાક્ષસ, મૃત વિગેરે આવી પહોંચવાથી તેમના મર્યંકર દેશવાથી ગુરુ તથા શિષ્યોને હાલવાની પળ હિંમત રહી નહિ. વઢી યોગીના મોઢા આગલજ પૃથ્વીને ફાઢી નાંખે તેવો મર્યંકર વજ્રપાત સમાન અવાજ થયો તેથી તે ચારે ગુરુ ચેલાનું હૃદય સ્તબ્ધ થઈ ગયું અને ફાટેલી જમીનમાંથી વઢતી જ્વાળા સરસા માથાના વાલવાળો, વીલાડીની આંશ્રવ જેવી આંશ્રવવાળો, ખેરી સરસી નાસિકાવાળો, મોઢામાંથી વઢતાના મઢકા કાઢતા મુંઢ જેવી ઢાઢવાળો, મળેલા ઘઢાના ઠીકરા સરસા ગાલવાળો, અને હંટ સરસી સ્કંદવાળો, પાણીના વેઢા જેવા હદરવાળો, તાઢ જેવી હંચી મુજાવાળો, નદીની કિનારી સરસી કેઢવાળો, સ્વાંઢળી સરસા પગવાળો, અને મર્યંકર રૂપ ધારણ કરેલો જેમ વીલમાંથી સાપ નીકળે તેમ વહાર એક વૈતાલ નીકળી આવ્યો. જેને દેસતાં એક કુમાર વિના વાકી સઘલા ગુરુ તથા ચેલાઓ વિલાડીથી જેમ હંદર ત્રાસ પામે તેમ ત્રાસ પામી ચૂપ થઈ ગયા.

આટલેથી અધુરું હોય તેમ યોગિને મુદ્દર હંચકીને વૈતાલ ધમકાવવા માંડ્યો. રે યોગિન વોલ ! તું કોના વઢથી મારી મૂમિમાં મંત્ર સાધે છે. મને આરાધ્યા વિના તારી મંત્રસિદ્ધિ કેવી રીતે થશે. મંત્રસિદ્ધિ થવાને વઢલે વિના પરવાનગીથી પારકી મૂમિમાં પેઠો છે માટે કુતરાની પેઠે અપમાન પામીશ, તેથી તે યોગી તો અત્યંત મય પામીને ઢીન ચહેરે રાજકુમાર તરફ જોવા લાગ્યો. રાજકુમાર સમય ઓલસી તલવાર કાઢીને હગામીને વૈતાલને ધમકાવવા માંડ્યો કે રે વૈતાલ ! આમ જો ? તે યોગીરાજ મહારી સહાયથી મંત્ર સાધે છે. તારા વાંસઢાના ફાટવાથી જે અવાજ થાય તેવા અવાજથી હું ઢરવાનો નથી. અને જો તું સરસાથીજ યુદ્ધ કરવા તૈયાર હોય તો મારી સાથે લઢવા તૈયાર થા. પણ યોગી જેવા મિસાચરોથી લઢતાં તને શું યશઃ પ્રાપ્ત થવાનો

छे. अने वळी आ मारुं खड्ग अंधकाररूपी शत्रुने रविं माफक दूर करवाने तैयार छे. तेथी बैताळे कहुं, हे वाळ ! वाळक उपर मारे वळ शुं वताचवुं ? माटे तुं मनुष्य जन्मतुं फळ जे राज्य तेने भोगववा लक्ष आपी युद्धनो उत्साह सुकी दे. पारकाने माटे नाहक शामाटे जीव खुए छे ? तेथी कुमारे कहुं हे बैताळ ! वाळ जाणीने मारी उपेक्षा मत कर. कारण के सिंहनुं नातुं वाळक शुं हाथीने नथी हरावतुं ? नानो दीवो अंधाराना समूहने दूर करतो नथी ? नातुं वज्र शुं पर्वतने भेदतुं नथी ? माटे नाना मोटानो कई संबंध नथी. फक्त सत्वज काम लागे छे. तेम परमार्थी पुरुषोने परमार्थ तेज छे, स्वार्थ छे कारण के परमार्थ ते लोकोतर स्वार्थ गणाय छे अने मेघने, सूर्यने, चंद्रने, जगतने उपकार करवा सिवाय बीजो कयो स्वार्थ साधवानो छे ? तेम वीर-पुरुषोने पोतानुं वीरत्व अनाथोतुं रक्षण करवा माटेज निर्माण थयुं छे परने रक्षण अने पोताने यशः प्राप्ति तेथीज थाय छे. माटे विशेष बोलवाथी तथा आत्मप्रशंसाथी सयुं. पोतानुं वळ हथोआरनो उपयोग करतां पोतानी मेळे भगट थशे. आ प्रमाणे ते राक्षसना भयंकर चहेराथी के बचनथी के कृतिथी कुमारने न डरेलो जोवाथी बैताळ पण आश्चर्य पामी गयो तेथी डरामणो चहेरो फेरवी दिव्य रुप धारण करेलो बैताळकुमारने मधुर स्वरे कहेवा लाग्यो के हे वीर ! तारा उपर हुं प्रसन्न थयो छुं माटे वर माग !

कुमारे कहुं हे देव ! तमे जो प्रसन्न थया हो तो आ योगिराजनी वांच्छा पूर्ण करो. देवे कहुं ते तो में क्यारनी तेना इष्ट मंत्रनी सिद्धि करी आपी छे. छतां तारुं शुं भलुं कहं ते बोल ! कारणके देवदर्शन कदापि निष्फल थतुं नथी. ज्यारे देवे बहु आग्रह कयों त्पारे कुमारे कहुं के आप अतीन्द्रियज्ञानी छो तो मारी प्रिया मारा उपर अतिशे प्रेम धरावनारी छतां ते आवी यौवन अवस्थामां शील-व्रत शा माटे पाळे छे ते कहो ! देवे कहुं के प्रभातनो समय थवा

आच्यो छे. अने कारण बिना देवो दीवसे देखाव देता नथी. माटे ए लांबी वाततुं वघारे विवेचन करवा करतां आ अंजन ल्ह जा. जे आजवाथी तुं अदृश्य रहीने सर्व वात जाणी शकीश. एम कही अंजन आपी देवता अदृश्य थइ गयो. पछी योगी कुमारने कहेवा लाग्यो के हे वत्स ! तारी सहायथी मारो मंत्र आठे वरसे आज्ञे सिद्ध थयो छे माटे तारो उपकार नहि भूलुं पण तेना बदले तारुं शुं भलुं करुं अने बदलो केवी रीते वालुं ते बोल ? कुमारे कहुं के आपनी कृपा-दृष्टि तेज मने निरंतर हो ! बीजुं तेथी शुं वघारे छे ? एम अरसपरस आनंद आपता तेओ पोतपोताने स्थाने गया.



## પ્રકરણ ૨૪ મું.

દ્રષ્ટાંત ચાલુ-બ્રહ્મચર્યની શરતના ભેદની માહિતી.

રાજકુમારી શા કારણે બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળે છે તે જાણવાને કુમાર વહુ આતુર છતાં પોતે આપેલા વચનથી પોતાની સ્ત્રીને પૂછી શકતો નહોતો તેમ વીજું કોણ તે વાતનો ખુલાસો કરી શકે તેથી રાજકુમાર હમેશાં મુંઝાતો હતો તેમ તે સ્ત્રી પણ પોતાના પતિને કોઈ પણ કારણે જરા પણ ખુલાસો આપવા શક્તિમાન નહોતી તેથી તે પણ મુંઝાતી હતી. પણ વંને જળાં આશામાં ને આશામાંજ દિવસ કાઢતાં હતાં. પણ રાજકુમારને, યોગીને પરોપકાર કરતાં દેવે પ્રસન્ન થઈને આપેલા અંજનથી અદૃશ્ય થવાની શક્તિ મળવાથી તે અદૃશ્ય થઈને રાજકુમારીનું છૂપું ચરિત્ર જાણવા ત્યાર પછી એકદમ આતુર થઈ રહ્યો હતો. છતાં પણ રાજકુમારીને કોઈ પણ પ્રકારનો વેમ ન આવે માટે રાજકુમારે યોગી પાસેથી પ્રભાતમાં આવીને થોડીવાર નિદ્રા જરાતરા કરીને ઊઠીને પોતાની ક્રિયા કરીને હમેશના નિયમ પ્રમાણે તેની સાથે વાતચીત કરી તેનું મન રંજન કરી વપોરના ઘેરે ( પોતાના સ્થાને ) આવી સાંજ પહોંચી રાહ જોતો બેઠો એમ કરતાં કરતાં રાત્રિ પહોંચી કુમાર પણ અવસર જોઈ અદૃશ્ય થઈ ત્યાં છૂપો રહીને વંનેની ચેષ્ટા તપાસવા લાગ્યો હતો.

પહેલો પહોર વીતતાં રાજકુમારી અગાશીમાં ચઢેલી દીવી માફક પ્રકાશ કરવા લાગી અને ધીમે રહી સઘીને પૂછવા લાગી કે હે સઘી ! કેટલી રાત્રિ ગઈ હશે ? સઘીએ ઉત્તર આપ્યો જળગાર સજો વસ્ત્ર થવા આવ્યો છે. તેથી તૈયાર થવા માટે રાત્રિએ ફરી સ્નાન કરી વિશેષ પ્રકારે વસ્ત્રાભૂષણ સજી જેમ પ્રેમદા પતિને પ્રસન્ન કરવા જાય તેમ તૈયાર થયેલી જોઈને કુમારનું તો લોંબી ઉકળી આવ્યું. તે વિચારવા લાગ્યો કે આ શું ? સતિના ચાલા આવા કદાપિ પણ હોઈ શકે ?

पोताना पतिने गमे तेम समजावी छूपी रीते आवां अन्य पुरुषोथी कुकर्म करवा माटे तोफान करे ते स्त्रीना शीळनो भरोसो केवी रीते आवे ? मारा सिवाय तेने बीजो कोण वहालो छे के मध्यरात्रि ए तेनी पासे शणगार सजीने तैयार थइने त्यां जइने तेनुं मन प्रसन्न करे ? खरेखर ते व्यभिचारिणीज छे. नाहक हमारा गळे जोतरं वळगुं छे. अरेरे ! ते आम मन वांच्छित मजाह भोगवे, अने हुं तेना फांसामां फसेलो ब्रह्मचर्य पाळुं पण मारी सरळतानेज ते ठपको घटे छे के हुं आवी रीते अमर्यादशीळना भरोसे रही नाहक दुःख खमुं छुं. पण हवे छती आंखे केवी रीते पोतानी प्रेमदाने व्यभिचार करतां देखी शकुं ! माटे आ कुलटाने तेना कर्मनो बदलो आ मारी चळकती तलवारना घा वडे लेवा दो ? जेवी तलवार मारवा उगामे छे तेवामा पाछो कुमार विचारवा लाग्यो के आवुं साहस शा माटे करुं जोईए. अने तेने एकलीनेज शा माटे गुनेहगार गणवी जोईए ? त्यांज साथे मारे पण जवुं जोईए. अने पूर्ण तपास कर्या पछीज तेनो निवेडो लाववो जोईए. वखते कोइना दबाणथी के देवतादिकना कारणे आम करुं पडतुं ह्यो तो तेमां ते अवळानो शुं दोष छे ? व्यभिचार जोया विना, निर्णय कर्या विना नाहक स्त्रीहत्यानुं पाप शा माटे लेवुं जोईए. एम पाछो शांति पामीने तलवार म्यानमां घाली शुं वने छे ते जोवा आतुर थई रह्यो. तेटलामां आकाशमार्गे विमान आवतुं जोयुं अने ते चंद्रशाळा नजीक आवी उभुं रहेलुं अने फरकती ध्वजावडे आमंत्रण करेलुं जोतांज राजकुमारी तथा तेनी सखी तेमां संभाळथी वेठां के कुमार पण अदृश्य थइ तेमां चढी वेठो अने विमान झपाटावंध आकाशमां उडयुं.

उत्तर दिशामां घणे दूर कोई अति रमणीय सरोवर हतुं. तेनी नजीकमां नंदनवनने शोभामां तिरस्कार करे एवुं उद्यान आव्युं हतुं. त्यां जिनेश्वरतुं रत्नोना प्रकाशवडे सूर्य करतां अधिक देदीप्यमान

મંદિર પૃથ્વિના ભૂષણરૂપ ભવ્ય પ્રાણીના ઉદ્ધાર માટે સ્થાપન કરાણું હતું, જ્યાં આગઢ દેવો તથા વિદ્યાધરો પળ પોતાના આત્માના ઉદ્ધાર માટે આવતા હતા. આવા મંદિરમાં જો વિધિ પ્રમાણે પૂજન થાય તો જ કલ્યાણ થાય છે. પણ જિનેશ્વરોએ કહેલી વિધિને અનુસરીને જો ન કરવામાં આવે તો કલ્યાણ થવાને વદલે અકલ્યાણજ થાય છે તેટલા માટે જિનેશ્વર ભગવતોએ પૂજન કરનારને ફરમાવ્યું છે કે: તમારે દર્શન માફક જ્ઞાન અને ચારિત્રને પણ યથાશક્તિ આરાધવું જોઈએ કારણ કે પ્રથમ જ્ઞાન અને પછી દયા માટે જ્ઞાન મળવાથીજ આવશ્યક ક્રિયા પણ સમ્પત્તિ પ્રકારે સમજાય છે અને જેટલે અંશે સમજાઈ તેટલીજ કરેલી ક્રીયા સંપૂર્ણ ફલ આપનારી થાય છે પણ એકલા મળવાથી કે એકલા પૂજનથીજ ઈચ્છિત વસ્તુ પ્રાપ્ત થતી નથી આ મંદિરમાં પણ વિદ્યાધરો યથાવિધિ પૂજન કરત હતા પણ કોઈ વિદ્યાધર જિનેશ્વર ભગવંતે કહેલી વિધિ અનુસાર ન કરતાં પોતાની સ્વેચ્છાએ જિનેશ્વરે રાત્રિપૂજન નિષેધ કર્યા છતાં જિનેશ્વરનું પૂજન તથા નૃત્યાદિ ત્યાં રાત્રિએ કરાવવા માંડ્યું હતું તેમાં કેટલીક કુમારી કન્યાઓને પ્રથમથી તેમના માવાપથી છાની રીતે વિદ્યાથી ઉપાડી લઈ જતો હતો અને તેમની પાસે પરાણે રાત્રે આ જિનમંદીરમાં નાટક કરાવતો હતો. તેવી ઘણી કુમારીઓને પકડી તેમને વચનથી વાંધી નિરંતર રાત્રે વિમાન મોકલી વોલાવતો હતો તથા પરણેલી સ્ત્રીને પણ તેના પતિ પાસે જવાનું વંધ કરી પરાણે બ્રહ્મચર્ય વ્રત પઢાવી રાત્રિએ ત્યાં વિમાન મારફતે વોલાવતો. આપણી ગુણવર્માની સ્ત્રી કનકવતી પણ તેવા નિશાચર વિદ્યાધરના ફાંસામાં વાલ્મળપણથી ફસાઈ ગઈ હતી પોતાના પિતાના ઘેરે ગોસ્તમાં વેઠેલીને આ અઘમ વિદ્યાધર દૂષો ઉપાડી જઈ નિરંતર ત્યાં નાટક કરવા આવવાની કચુલાતથી તેને પાછી મૂકી હતી તથા પરણ્યા પછી તેની પરવાનગી મેળવ્યા પછીજ પુરુષ સાથે સંસાર મોગવવા ફરજ પાડી હતી.

જે વચ્ચે વિમાન ત્યાંથી ઉપડ્યું ત્યારે તેમાં બે સ્ત્રીઓ અને એક પુરુષ હતો. તે ત્રણે જ્યારે રસ્તામાં હતાં ત્યારે વિમાનમાં રત્નોના પ્રકાશે ચારે બાજુ અજવાળું થઈ રહ્યું હતું તે અજવાળાના લીધે ગુણવર્મા કુમારે કહી દિશાએ વિમાન જાય છે તે ધ્યાન રાખ્યું હતું તે પવનના વેગને પણ બાજુએ મુકે તેવા પ્રવલ્લ વેગથી ઝપાટાબંધ ચાલી સેંકડો કોશ આવી પહોંચ્યું હતું અને પ્રથમ કહેલા મંદિર નર્મક આવીને જમીન ઉપર સ્થિર થતું હતું જેવું ત્યાં સ્થિર થયું કે તુર્ત ત્રણે જણાં ઉતરી ગયાં. પ્રથમ કનકવતી, ત્યાર પછી તેની સહી, અને પછી ગુણવર્મા કુમાર મંદિરમાં દાખલ થયા. હમેશના નિયમ પ્રમાણે પ્રથમ જિનેશ્વરને નમસ્કાર કરી બહારના મંડપમાં જ્યાં વિદ્યાધર નરેશ બેઠેલો હતો. ત્યાં આવી પોતાના જેવીજ પકડાયેલી કુમારીકાઓની વાજુમાં વિદ્યાધરને નમસ્કાર કરી સન્મુખ ઉભી રહી હતી. ચારેમાં મુખ્ય આ કનકવતી હોવાથી પ્રથમ તે અને તેની પછવાડે ત્રણ એમ ચારે વિદ્યાધરને પોતાનું આવાગમન જાહેર કરી ઉભી હતી ત્યારે તે વિદ્યાધર નરેશ મહાવલ્લ રાજાએ જિનેશ્વરોએ નિષેધ કર્યા છતાં પણ પોતાની સ્વેચ્છાનુસાર જિનેશ્વરનું પૂજન કર્યું જેમાં પ્રથમ સ્નાન કરીને પછી પૂજાના સર્વે ભેદો વડે પૂજન કરીને પછી નાટક કરાવવા તથા નાટકને જોવામાં ઉત્સાહ માનતા મહાવલ્લ વિદ્યાધર નરેશ પૂછ્યું કે આજે નૃત્ય કરવાનો વારો કોનો છે ત્યારે ત્રણે કન્યાઓએ કનકવતીને વતાવી જેમાં વિદ્યાધરના હુકમથી તેણે નાચ કરવા માંડ્યો જેમ રૂંદ્રની સભામાં રંયા અપસરા નાચ કરે તેમ કનકવતી નાચ કરતી હતી અને તેની ત્રણે સોબતળો તાલ વેળાવીળુ યથાયોગ્ય વગાડતી ઉભી રહી હતી આ પ્રમાણે રૂંદ્ર તુલ્ય પોતાને માની આનંદ પામી નાચનારી તથા વગાડનારીને શાવાશી આપતો આશ્ચર્યથી ઢોઢું ઘુણાવતો વિદ્યાધર મહાવલ્લ નરેશ સંપૂર્ણ સુખી પોતાને માનતો હતો ત્યારે અદૃશ્ય રહેલા ગુણવર્મા કુમારને દુષ્ટ મહાવલ્લની આવી અધમ વર્તણૂકથી તથા પોતાનીજ



पत्तिने पोताना देखतां. ईच्छानुसार पराणे नचावी तेमां पोताने संपूर्ण सुखी मानतो देखीने तेनां खंवे खंवे ज्वाळा लागी रही हती.

ते विचारवा लाग्यो के ते अधमे मारी स्त्रीने नाचनारी वेश्या तरीके वनावी जेनुं मोढुं कुरु देशना राजाओ पण जोवा समर्थ थया नथी तेवी मारी अर्धांगनाने नचाववाथी ते राजाने तथा विद्याधरोने उत्सव धाय छे अने जे स्त्रीने हुं तथा मारां घरवाळां स्त्रीरत्न तरीके गणीं घरनी मालिक जाणीने तेनुं बहु मान करीए तेवी पवित्र प्रेम-दाने पोताना पतिमां सतिपणे रक्त छतां दासी जेवी वनावीने आ विद्याधर पोतानी पांपणना इसाराथी इच्छानुसार नृत्य करावे छे ! आ अधम विद्याधरे जिनेश्वरनी आज्ञानुं उल्लंघन करी लोकनीतिनो त्याग करी अनाचार अंगीकार कर्यो छे तो तेने हणीने तेनुं प्रायश्चित् पुरेपुरं आपनुं जोईए छतां पण भविष्यमां हजु ते केवां केवां दुष्ट कार्यो करे छे ते जाणवा माटेज हाल मारे तो मारा क्रोधने दवावी देवोजं जोईए. एम करी शांत उभो रह्यो तेवामां नाचतां नाचतां तेना पगना कंदोरामांथी घुघरी नीचे पडी के अवसर जोई कुमारे तुर्त उंचकी लीथी ते नाचना रसमां पडेछाने कोईने मालुम पडी नहि पण नाची रह्या पछी घुघरी पडी गयेली ओछी थनार्थी कुमारीने ते कंदोरामां खापी लागवाथी आजुवाजु शोधवा मांडी पण न मळवाथी राजकु-मारीए विद्याधर नरेशने जाहेर कर्थु पण रात्रि घणीं जवाथी निद्रा आवेली विद्याधर नरेशे जाणीने कर्हु के वत्स ! तुं हमणां जा ? रात्रि घणीं गई छे. तारी कीकीणी गमे तेम करीने काल सुधीमां शोधी आ-पीश ! एम कही सौं रवाना थया अने सभा वरखास्त थई गई. जो के सौं सैन्ये स्थानके जई निद्रावश थई गया हता पण गुणवर्माकुमार तो सुवा पछी पण विचार समुद्रमां गोथां खातो हतो के आ विद्याधर कोण ? आ मारी स्त्रीने तेणे वश केवी रीते करी ? मारी स्त्री मारा वश छतां विचारी शा कारणे परवश थई गई हशे. तेनो उपाय शो करवो ?

મારે ક્યાં સુધી વેસી રહેવું, ગમે તેમ થાય પણ મારે તેનો ઉપાય કરવોજ જોઈએ. આમ અનેક વિચારો કરતાં આશી રાત્રિ પૂરી થઈ સવારમાં સૂર્યોદય થયો કે કમલ વિકસ્વર થયાં તેમ તેનાં નેત્રો પણ खुली गयां ધાર્મિક ક્રીયા રોજની માફક કરી પાછો સ્ત્રીને ત્યાં જવા માટે પોતાના મિત્રને સાથે લીધો, ત્યાં જઈને અનેક પ્રકારની આનંદદાયક વાતોથી તેને સંતોષ પમાડી વાજી રમવા વેઠાં.

એક ધ્રુવત સ્ત્રી જીતી તેથી ઇચ્છાસમાં આવીને સ્ત્રીએ કહ્યું કે બીજી રમત રમવી હોયતો કાંઈ પણ શરત વકવી જોઈએ. ફોકલ હાથ ઘસે શું દહાડો વહે ? કુમારે પણ યોગ્ય અવસર આવેલો જોઈ ગઈ રાત્રે મેલ્વેલી ઘુઘરી પોતાના મિત્રને પ્રથમ આપી રાખી હતી. તે મિત્રને કહ્યું કે હે વંધો ! તારી પાસે જો કાંઈ વસ્તુ હોય તો આપ કે દાવ રેલ્લીને આનંદ મેલવું ! કુમારીએ આતુરતાથી જોવા માંડ્યું તો મિત્રે કીંકીળી આપેલી હતી તે પોતે ગઈ રાત્રે ગુમાવેલી હતી તેજ સાક્ષાત્ જોઈને તેને ધ્રાસકો પડ્યો, જેથી ઉદાસ થવા છતાં પણ બીજાને તે વાત જાણવામાં ન આવે માટે ધીરજ રાખી વેઠી પણ કુમારે તેનો ચેહેરો પારખી સ્ત્રીને માર્મિક શબ્દોવડે પૂછવા માંડ્યું કે હે મુગ્ધ ! સવારનો ધ્રુવત આનંદદાયી છતાં મોઢું સ્ત્રીલવાને વદલે વીંછુએ કર-ડવા માફક હૃદયમાં દુઃખ પામેલીનું મોં કાંતિરહિત કેમ થવા માંડ્યું છે ? સ્ત્રીએ ધીરજ ધરીને કહ્યું કે હે સ્વામિન્ આ કીંકીળી મારી છે તે મને આપવાને વદલે તેનીજ શરત વકવા વેઠા છો તે કેવી રીતે હું સંતોષ પામી શકું ?

રાજકુમારે પણ હસીને કહ્યું કે જેમ આ કીંકીળી તારી છે તેમ મારું રાજ્ય અને હું શું તારો નથી કે ? અને જો તારું સઘલું હોય તો પછી શું શરતમાં મૂકું ? સ્ત્રીએ કહ્યું સ્વામિનાથ ! તે તો હું સમજી, પણ આ ઘુઘરી તમારા હાથમાં ક્યાંથી આવી ? કારણકે તે કોઈ પણ સ્થલે મારા કંદોરામાંથીજ પડેલી તમારા મિત્રનાં હાથમાં આવેલી છે,

અને ક્યાં પઢી તે પળ હું જાણતી નથી ગુમાયા પછીજ મને માલુમ પડ્યું છે. રાજકુમારે કુમારીને ધૈર્ય આપવા કહ્યું કે આ જ્યોતીષમાં પ્રવીણ અને વિદ્યામાં ચમત્કારી મારો મિત્ર છે તેનું વચન તીર્થંકર વચન માફક પ્રમાણભૂત ગણાય છે. તેને જે પૂછવું હોય તે પૂછ. કુમારીએ પૂછતાં તેના મિત્રે ખુલાસો કર્યો કે જ્યોતીષથી જાણીને આવતી કાલે જોઈતો ખુલાસો આપીશ, આમ સ્ત્રીને ભ્રમમાં તથા ભયમાં પાડીને વચ્ચત થવાથી વંને મિત્રો ત્યાંથી નીકળી ગયા. વીજે દિવસે પળ સાંજરે પોતાનું કામ આટોપીને રાજકુમાર ગુપ્તરૂપ વિમાનમાં વેસી સ્ત્રી સાથે દેવમંદિર રાત્રે આવી પહોંચ્યો હતો.

થોડીવાર પછી હમેશના રીવાજ પ્રમાણે નાટક શરૂ થતાં વીજી કુમારીકાનો નાચવાનો ચારો હોવાથી કનકવતીને વીણા વગાડવાનું આવ્યું. વીણા વગાડતાં એક રસમાં લીન થતાં પગનો ઠળકો કરતાં શાંશ્વર નીકળી પડેલું તે પહેલા દિવસ માફક કુમારે કવજે કરી લીધું હતું. જ્યારે જવાનો વચ્ચત થયો ત્યારે શાંશ્વરની ફરીયાદ વિદ્યાધર નરેશ આગળ કરતાં રાત્રી ઘળી વીતી જવાથી તથા વિદ્યાધરો કેટલાક વેરાઈ જવાથી ક્રોધાયમાન થયેલા વિદ્યાધર નરેશે વાકી રહેલા માણસોને ધમકાવીને કહ્યું કે રે વિદ્યાધરો ! અહીં ચોર કોણ ઉભો થયો છે ? તપાસ કરો કે તમારા વિના વીજો અહીં કોણ આવવા લાગ્યો છે દેરામાં, અને વઢી મારી સત્તા છતાં પળ ચોર ચોરી કરી મુલ્કે જાય તે કેવી રીતે બની શકે ? હું તેને મારા કોપરૂપી અગ્નિમાં પતંગ માફક વાઢી નાંખીશ હે કુમારિકા તું ધૈર્ય ધર ! અત્યારે જો ! હું તેની શોધમાંજ છું. ત્રીજે દિવસે હમેશની માફક રાજકુમાર મિત્રને શાંશ્વર આપી તેને સાથે લઈને રાજકુમારી પાસે આવ્યો અને રમવાનું શરૂ કરી વરાવર રસ આવતાં કુમારીએ કંઈ પળ શરતમાં મુકવાનું કહ્યું તથા ઘુઘરીનો ખુલાસો માગ્યો ત્યારે કુમારે મિત્રને દશરત કરતાં તે બોલ્યો કે હે મિત્રભાઈ ! તારી ઘુઘરી સાથે કોઈ વીજી વસ્તુ પળ પઢી ગયેલી

છગમાં દેશાય છે માટે વિચાર કરી તપાસી જો કે તારું વીજું શું  
 સ્વોચાય છે ? કુમારી આશ્ચર્ય પામી તેના સામું તાકી તાકીને જોવા  
 લાગી તથા પૂછવા લાગી કે, કહો દેવરજી ! મારું વીજું શું સ્વોચાય  
 છે ? ત્યારે મિત્રે કહ્યું કે તારું જ્ઞાંક્ષર સ્વોચાય છે અને જો તે આ રહ્યું,  
 એમ કહી તેના હાથમાં આપ્યું. રાજકુમારીએ તેને જોઈ તપાસી પોતાનું  
 બરોવર ઓઝસીને કહ્યું કે તે મારુંજ છે પણ મને તે જગ્યાનું નામ તમે  
 કેમ વતાવતા નથી ? ત્યારે નિમિત્તનો ઢોલ ઘાલનારા મિત્રે ધીમે ધીમે  
 કહેવા માંડ્યું કે હે ગૌરંગિ ! તે સ્થાન તેજસ્વી અને ઘણે દૂર રહેલું હોવાથી  
 સામાન્ય માણસથી ત્યાં જવાય તેવું નથી. રાજસુતાએ પાછું પૂછ્યું કે ત્યારે  
 તમારા હાથમાં ક્યાંથી આવ્યાં ? ત્યારે ગુણવર્માના મિત્રે ધીરજથી કહ્યું  
 કે હે મુગ્ધે ! જેને આવો ગુણનિધાન ગુણવર્મા જેવો મિત્ર મળ્યો છે તેને  
 જગતમાં શું દુર્લભ તથા અશક્ય છે ? આ સાંભળીને 'લજ્જા' પામેલી  
 કુમારીના મોં નીચું ઘાલી પૃથ્વીમાં પેસી જવા પૃથ્વી પાસે જગા માગવા  
 લાગી. તેના હૃદયમાં અનેક પ્રકારના તુરંગ ઊઠવા માંડ્યા કેવે દિવસથી  
 મારી વસ્તુ કેમ ત્યાં પડે છે અને ત્યાંથી અહીં કેવી રીતે આવે છે ? માટે  
 જરૂર આ મારો સ્વામી કોઈની સહાયથી કાંતો ત્યાં આવે છે અને કાંતો  
 કોઈ દૈવીક સહાયથી અહીં વેઠે ત્યાંના સમાચાર જાણી લે છે અને  
 વસ્તુ ત્યાં પડેલી મને ભય પમાડવા માટે તથા આશ્ચર્યતા વતાવવા માટે  
 અહીં લાવીને મને આપે છે. હવે મારો એકે સ્વામી રહ્યો નથી હું શું કરું ?  
 ક્યાં જાઉં ? અને તેની નિદ્રાએ યવેલી આંખો જોતાં ચોકસ થાય છે કે તે  
 જરૂર ત્યાં મંદિરમાં આવી મારો તમાસો દેશે છે અને અહીં આવી મને  
 છૂપી રીતે ઈશારત કરીને મને સતાવે છે, અને આ જોશી બનેલો તેનો  
 મિત્ર પણ તેની સાથે મઠી વંને દંભ કરી મને મોઢીને ઠગે છે.



## પ્રકરણ ૨૫ મું.

દ્રષ્ટાંત ચાલુ-વિગ્નકારી વિદ્યાધરનો વિનાશ.

કુમારે તથા સ્ત્રીએ એકવીજાને પોતાનો અંતર અભિપ્રાય ખુલ્લો ન સમજાવા માટે અનેક વીજી વાતો કાઢી પળ વંને તો હૃદયમાં સમજી ગયાં હતાં કે અરસપરસ એકવીજાની ચોરી પકડી ચૂક્યાં હતાં પણ ખુલ્લું કહેવાય તેવું ન હોવાથી સ્ત્રીની દીનતાથી કરુણા આળીને કુમારે તેને મિષ્ટ વચને સંતોષ પમાડ્યો અને મિત્ર સાથે નીકળી ઘાકીનો દિવસ જેમ તેમ પૂરો કરી ફરી રાત્રે વિમાનમાં જવા માટે કુમારીના મહેલમાં છૂપો રહ્યો હતો. પણ પહેલો પહોર વીતી જવા છતાં પણ કુમારી તૈયાર ન થવાથી રોજની માફક સહીએ તૈયાર થવાનું કહ્યા છતાં પણ તૈયાર ન થવાથી સહીએ તેનું કારણ પૂછતાં તેણે કહ્યું કે હે વેન ! મારે હવે આ દુનિયામાં મોઢું દેશ્વાદવાનો વખત રહ્યો નથી કારણકે વે દિવસથી મારો પતિ છૂપી વાતથી જાણીતો થયો છે અને મારી સ્ત્રીવાયેલી વસ્તુને મારા આગળ પ્રત્યક્ષ લાવીને, વતાવીને મને ભય તથા આશ્ચર્ય પમાડે છે. હવે હું કેવી રીતે ત્યાં આવી શકું ? જો ત્યાં જાઉં અને વંને મેળા થાય તો કાંતો વિદ્યાધર નરેશનું અનિષ્ટ થાય કે કાંતો વીજું અનિષ્ટ થાય માટે આજે મારે તો નહીં આવવું તેજ સારું છે. ગમે તે થાઓ હું દુરાચરણી નહિ છતાં પણ મને અત્યારે કલંક લાગ્યું છે અને મારું દુરાચરણ જાણતો પતિ મારું શું કરશે તે પણ મને સમજાતું નથી. હે પ્રભો ! અત્યારે મારાથી આ ભયમાંથી કેવી રીતે મુક્ત થવાશે ? માટે તું ચાલી જા અને પૂછે તો કહેજે કે તેના શરીરે ઠીક નથી. કુમાર સ્ત્રીનાં આવાં દીન વચનોથી વિચારવા લાગ્યો કે, મારા જેવો વઢવાન પતિ માથે છતાં પણ પરવશ પડેલી ભય પામેલી કુમારિકાની આવી દયાજનક સ્થિતિનો અંત મારે શા માટે ન લાવવો

જોઈએ ? જોઈ હું શું થાય છે ? એમ વિચારતો કુમાર પ્રિયવંદા સહીને  
 એકલી જતી જોઈને પછવાડે અદૃશ્યરૂપે બેસી ગયો અને દેવમંદિરમાં  
 આવ્યો. પ્રિયવંદા મોડી આવતાં વિદ્યાધર નરેશ મહા કોપાયમાન થઈને  
 થાકીને રાજકુમારી વિનાજ પ્રસૂતું સ્નાત્ર કરીને રંગમંડપમાં નાટક  
 કરાવતો બેઠેલો હતો તેણે પ્રિયવંદાને ધમકાવવા માંડી કે, રે મૂર્ખ !  
 તારી સહી હજુ કેમ નથી આવી ? આવો પ્રમાદ કરવાથી તેને શું  
 નુકશાન થશે તે તું તથા તે જાણતી નથી કે ? પ્રિયવંદાએ ભય પામીને  
 કહ્યું કે તેને શરીરે ઠીક નથી માટે વાટ જોઈને હું એકલી આવી છું,  
 માટે ક્ષમા કરો ! વિદ્યાધરનરેશે તેની લુચ્ચાઈ જાણીને કહ્યું કે તે  
 સ્વોદું બોલી, નથી આવી તો તેની શિક્ષા તેને યોગ્ય થશે પણ તું  
 સ્વોદાપણમાં ભાગ લેનારી છે તેને તો જરા સ્વાદ ચલાવું એમ કહી  
 ગળેથી પકડી મારવા જતાં પ્રથમ તેને કહ્યું કે, તારા હૃદયેવતું સ્મરણ  
 કર. તેથી પ્રિયવંદા ભય પામીને પ્રાર્થના કરવા લાગી કે, હે વિદ્યાધર  
 નરેશ ! મેં તેજ ધાર્યું હતું અને તેજ થયું છે. અસ્તુ. પણ મને જગત્તને  
 શરણ આપવા યોગ્ય એવા જિનેશ્વરનું આ ભવ અને ભવોભવ શરણ  
 હો ! અને લોકિકમાં મારી સહીનો સ્વામી જગત્તનું રક્ષણ કરવા એક-  
 લોજ સમર્થ છે. તેવા ગુણવર્મા કુમારનું વીરું શરણ હો ! આગમાં તેલ  
 હોમ્યા માફક તેને અતિશય ક્રોધ વ્યાપતાં વિદ્યાધરનો સ્વામી મારવા  
 સ્વદ્ગ હામી જેવો ઘા કરવા તૈયાર થાય છે તેટલામાં કુમારે પ્રગટ  
 થઈ કહ્યું કે રે અધમ ! અવલાને ત્રાસ આપનારા ! વીકળને વીવડા-  
 વનારા ! દીનોને હરાવનારા ! પોતાને વીર માનનારા ! તારું વીરત્વ  
 વીરને વતાવ. અવલા ઉપર તારી તલવાર જતાં તારું સારું થવાનું  
 નથી. તેં જો કે જિનેશ્વરની પૂજાનું નિમિત્ત વચમાં આળી અનાચરણ  
 જિનેશ્વરના મંદિરમાં આદરવા માંડ્યું છે પણ તેનું ફલ હવે સાક્ષાત્  
 અહીં મલશે. અવિધિએ સ્વાધેનું ઔષધ પણ અમૃત જેવું છતાં પ્રાણ  
 લેનારું હલાહલ વિષ સમાન શરીરમાં પરિણમી પ્રાણ હરે છે. વાલા-

ઓને માવાપથી છૂપી ડંચકી તેને આવી રીતે રાત્રે પજવવી, તેના ભોગમાં અંતરાય પઢાવવો, પતિથી છૂપાં આવાં કારસ્તાન કરવાં એ શું તને કોઈ પણ પ્રકારે યોગ્ય હતું કે ? માટે તૈયાર થા, સામે આવ, અને તારું વીરપણું મને બતાવી દે ? એમ કહી વંને લઢવા માટે તૈયાર થઈ. અનેક પ્રકારે યુદ્ધમાં ઢાવ સેલી પોતપોતાની કલાથી એકબીજાના પ્રવલ ઘા પણ ઝુકાવી દીધા, અને ઘડીકમાં પાસે આવતો અને ઘડીકમાં જુદો પડતો ઉછલતો કુમાર એક છતાં અનેકરૂપે દેસાવા લાગ્યો હતો.

આખરે પુણ્યમાં પ્રવલ એવા રાજકુમારે તેના અત્યંત અહંકારનો અંત આણવા પાપતું પ્રાયશ્ચિત આપવા સમાન તેણે ઢોકું તેના ધડ ઉપરથી દૂર કરી દીધું. આ સમયે કુમારની યુદ્ધકલાથી તથા ન્યાયપક્ષથી સંતુષ્ટ થયેલા દેવોએ તેના ઉપર પુણ્યદ્રષ્ટિ આકાશમાંથી કરવા સાથે જયનાદ ગુણવર્મા કુમારના નામથી કરવા માંડ્યો. સ્વામિના મૃત્યુથી ભય પામેલા તેના અનુયાયીઓને ગુણવર્મા કુમારે ધૈર્ય આપી છોડી દીધા અને કુમારીકાઓને મુક્ત કરવાથી તેઓ તે કુમારને પગે લાગી ઉપકાર માની આશીર્વાદ આપવા લાગી અને રોતે રોતે કહેવા લાગી કે, તમારી પત્ની માફક આ દુષ્ટ નિશાચરે અમને વચનથી વાંધી લઈ કુમારીપણે રાત્રી હમેશાં નચાવી વેશ્યા જેવી બનાવી છે, તેમ હજુ અમારું લગ્ન પણ થવા દીધું નથી. આજ નિર્ભયપણે અમે તમને વાત કરી શકીએ છીએ. કુમારે સૌ કન્યાઓને પોતપોતાને સ્થાને પહોંચાડી હર્ષભેર પ્રિયવંદા સાથે રાજકુમારીના મહેલમાં આવ્યો. જ્યાં પ્રિયવંદાએ સહી આગલ તેના શૂરત્વનું વર્ણન કરવા માંડ્યું હતું તે પહેલાં કનકવતીએ ઢાચું અંગ પોતાનું ફરકવાથી તથા પતિનો ઉછાસમાન ચહેરો જોવાથી શુભ સમાચારનું અનુમાન કરી દીધું હતું; અને જ્યારે સહીએ ઘુલેઘુલ્યું વહું ત્યારે વિશેષ આનંદવાળી થઈને કહેવા લાગી કે, સહી તારું પ્રિયવંદા જે નામ છે તે આજ તેં સત્ય કરી બતાવ્યું છે. આજ

વન્નેણ નિર્ભયપણે વાતો કરી. સહીયે પળ સમય જોઈ દૂર થવાથી વન્નેણ પરણ્યા પછીની પહેલી રાત્રી આજેજ માનીને યથાયોગ્ય આચરણથી મનુષ્ય જન્મને સફળ માનતાં ઈંદ્રિયોના વિષયને સેવતાં હંધી ગયાં હતાં. માણસના મનમાં જ્યાં સુધી વિઘ્ન જણાય ત્યાં સુધી દીનતા ઉત્પન્ન થાય અને ઇચ્છિત કાર્ય યતાં આનંદ પામી નિર્ભય થાય છે અને મનમાં દુઃખને વદલે સુખના તરંગો થાય છે પરંતુ એક પળ ઘડી એવી નથી કે કર્મધારી માણસો નિર્ભયપણે એક સળ પળ સુખથી નીરાતિ કાઢી શકે ! કારણ કે માણસો શું ધારે છે ત્યારે વિધિ તેથી ઉલટુંજ કરી મૂકે છે.





## પ્રકરણ ૨૬ મું.

દ્રષ્ટાંત ચાલુ-ભાઈના મૃત્યુનું વૈર લેનાર વિદ્યાધર.

ભયંકર સમુદ્રમાં તળાતાં અને મોજાંના સપાટામાં ઉછળતો એક યુવાન પોતાના વચાવ માટે તરફડીયાં મારતો હતો અને તેના ભાગ્યો-દયથી એક ભાગેલા વહાણનું પાટીંડું હાથમાં આવતાં તેણે તેની સાથે મિત્રને મેટવા માફક વાથ ભરી લીધી હતી અને ખૂંચ તરસ વેઠીને સાત દિવસ સુધી તેની મદદથી તરતો રહ્યો હતો. અને મરણતોલ થયા છતાં પણ મનોવલ્લથી હિંમત રાખી તરીને આઠમે દિવસે કિનારે આવી પહોંચ્યો હતો. જેથી વધારે હિંમત લાવી દુઃખને વિસારી મરવાના ભયને દૂર થયેલો જાણી કિનારે આવી ચારે વાજુ તપાસવા લાગ્યો હતો ત્યાં એક વાજુ લાંબે સુધી સમુદ્રે દેખાવ દીધો ત્યારે વીજી વાજુ ગહન વન શુન્ય દેખાતું હતું. પણ ગહનવનમાં કોઈ પણ માણસ મલ્લશે તેવી હમે-દથી કાલજું કઠળ કરી આગલ ચાલ્યો. એક વાજુ વાઘના વરાડા સાંભળવા છતાં પણ નિર્ભયપણે તેણે ચાલતાં ચાલતાં પાણીની શોધમાં નીકળેલા એક હાથમાં કમંડલ લીધેલા જોગીને જોયો તેથી તે જોગી પાસે કુમાર જઈને આનંદ પામીને તેને પૂછવા લાગ્યો કે તમે કોણ છો ? અને આ અરણ્યમાં તમે ક્યાંથી આવ્યા છો ? ત્યારે યોગીએ કહ્યું કે, બુદ્ધિમાન કુમાર ! હું યોગી છું અને તમારા જેવા ખૂંચ પહેલાને આશ્રય આપી સારે માર્ગે ચઢાવવા પરમાત્માનું ધ્યાન કરતા તપસના સમુદાય ભેગો હું રહું છું. પણ તું કોણ છે તે કહે. કુમારે કહ્યું કે, હું ગુણવર્મા નામનો રાજપુત્ર છું અને કોઈએ અદૃશ્યપણે મને ન સમજાય તેવી રીતે મારા મહેલમાંથી મરજંઘમાંથી હપાડીને મને એકદમ સમુદ્રમાં ફેંકી દીધેલો હતો. તે પાટીંડું હાથ આવવાથી દેવગુરુની કૃપાથી પાછો કિનારે આવી તમારા દર્શનાર્થે તમારા સામે આવી ઝખો છું. તેના

खिन्न तथा दीन चेहराथी तापसे तेनी भूख, तरस, थाक टाळवा जंगली फळ तथा निर्मळ झरणनुं पाणी तथा विश्रांति स्थळ बतावी आराम लीधा पछी कहुं के, हवे चालो, अमारा आश्रममां. वढील गुरुने मळीने आनंदथी दिवस गुजारो. एम कही तेने साथे तापस आश्रममां आव्यो. त्यां अनायासे खुणामां एक स्त्री रोती वेढेली जोईने तेने घणुं आश्चर्य लाग्युं अने तापसने तेनुं नामठाम पूछ्युं.

एक तापसे आनंद पामीने कुमारने पूछ्युं के हे वत्स ! आ वाई तारी स्त्री छे के केम ? जो तारी स्त्री होय तो मुखेथी तेनुं वृत्तांत सांभळ ! त्रण दिवस पहेलां हुं फळ विगेरे लेवा माटे आ नजीकना वनमां फरतो हतो त्यां लताना झुमखामां एक स्त्री दीन स्वरे पोकार करती हती के हे, वनदेवीओ ! हे दिग्पाळो ! तमे मारी आ नम्र विज्ञप्ति सांभळो ! मारो पति मारा माटे केटलां दुःख खमी रह्यो हतो, अने आखरे कोई पण रीते दैवी सहायथी तेणे मारी गुप्त बात जाणीने पोताना सत्वथी मारा भयने टाळ्यो हतो अने घणे दिवसे हुं तेनी सोडमां सुती हती; पण कोई मारा कमभाग्ये के पापना अत्यंत अघोर अशुभ प्रकार उदय थवाथी कोण जाणे केवी रीते तेने तथा मने जुदे जुदे स्यळे फेंकी दीधां छे के, तेनो पत्तो हजु लागतो नथी अने हुं पर्वतमां भ्रमण करती केटलेक दिवसे नीचे आवी तेने समुद्रमां फेंक्यानुं अनुमान करी तेनी शोधमां भटकती त्रण दिवसथी लागलागट अहीं फरं छुं, अने हवे मारी आज्ञा पण नाश थवा मांडी छे. जेथी तमारी साक्षीए मारो प्राण त्याग करं छुं. कदाच ते पूछतो जीवतो आवे तो तमे कहेजो के तमारी अर्धांगनाए तमने अत्यंत दुःख आपीने पोताना असह्य वियोगना दुःखने वधारे वार सहन करवा अशक्त थईने लाचारीए वळात्कारथी पोताना प्राणोने पतिने परभवमां शोधवा माटे अर्पण कर्या छे. रे उडतां पक्षीओ ! सांभळो मुखमां लीन थएला आ देवो कंदाच मारा पतिने शोध करवा ते आवे छतां पण जवाव न देतां

તમે તેને મારી વાત યાદ કરાવજો. એમ બોલતી અવળાણ પોતાના ગળામાં પોતાને હાથે ફાંસો નાંચી પ્રાણ તજવા ઉદ્યમ કરવા માંડ્યો. જેથી મેં તેના વચનોની દયા આળી તેની પાસે જઈ તેનો ફાંસો તોડી મરતી અટકાવી શાંત સ્વરે કહ્યું. હે પુત્રિ ! આવું અકૃત્ય ન કર, ન કર ! ત્યારે અવળા ગભરાઈને કહેવા લાગી. હે મુને ! મારા પતિને શોધતાં થાકીને તેમના વિના રહેવા અશક્ત હોવાથી હું મરું છું તેને તું શા માટે અટકાવવા ચાહે છે ? મેં શુભ ચિહ્નોથી કહ્યું કે હે વત્સે ! તું ચિંતા ન કર, ત્રણ દીવસ પછી તારો પતિ આજ આશ્રમમાં તને મળશે.

કુમારે મનમાં વિચાર્યું કે હજુ મારું પુણ્ય કાંઈક વાકી રહ્યું દેખાય છે નહિ તો આવો અનુકુલ સંજોગ ક્યાંથી આવત ? માટે ચાલ આગલ સૌ સારું થશે એમ મનમાં ચિંતવી તાપસ પાસેથી પોતાની સ્ત્રીને લઈ તેમનો મોટો ઉપકાર માની તેમના તપમાં તથા ધર્મધ્યાનમાં વિદ્ય ન આવે માટે તથા ઘેર સૌ ચિંતામાં પડ્યાં હશે તેમની ચિંતા દૂર કરવા માટે તાપસોનું મન સંતોષ કરી તેમની રજા લઈ થોડેક દૂર મુધી તાપસે વતાવેલા વનના રસ્તે થઈ ધોરી માર્ગે આવ્યાં અને તાપસને પાછો ફેરવી વંને પગે ચાલતાં સાંજના વચ્ચે એક નદીના કિનારે આવ્યાં. જો કે ઘણું સંકટ તેમણે વેઠ્યું હતું, ચાલવાની શક્તિ નહોતી, કોમલ અંગ હતું, પગે ચાલવાનો મહાવરો નહોતો, અનેક પ્રકારનાં સ્વાદિષ્ટ ભોજનના નિરંતર સ્વાદ લેતાં હજારો નોકર ચાકરો સ્વમા સ્વમા કરતા, પાણી માગતાં દુધ મળતું, તે સઘળું વીસરી રેશમ અને જરીના ગાદલામાં મુનારાં અત્યારે મરજંગલમાં નદીના કિનારે રેતીમાં આલોટતાં પડી આનંદની વાતો કરી રાત્રિ ગુજારતાં થોડીવારમાં નિદ્રાવશ થયાં હતાં.



## પ્રકરણ ૨૭ મું.

### દ્રષ્ટાંત ચાલુ-દુર્જનની ચાલુ દુર્જનતા.

વંને જળાં નિર્ભયપણે સુતાં હતાં, તે દિવસે સાંજના વિશ્રાંતિ લીધા પછી સ્ત્રીને સંતોષ કરી પૂર્વનો અધિકાર ગુણવર્માએ પૂછતાં સ્ત્રીએ કહ્યું હતું કે હે સ્વામિનાથ ! જે અધમ વિદ્યાધરે તમને ઓર્ચિતા ઉચ્ચકીને દરિયામાં ફેંક્યા હતા તેજ વિદ્યાધરે પાછળથી તુર્ત આવી મને ઉચ્ચકીને કહેવા માંડ્યું કે, રે પાપિણિ ! તારા માટે મારા માર્દનો ઘાત તારા પતિએ કર્યો છે અને તેના મરણથી તમે હવે સુખથી સંસાર કેવી રીતે ભોગવી શકશો ? માટે જેમ મેં તારા પતિને સમુદ્રમાં નાચીને મગરનો કોળીઓ કર્યો છે તેમ તને પહાડની ટોચ ઉપર શિકારી પશુની મહ્ય વસ્તુ કરીશ. જોકે હું પરપુરુષના સ્પર્શને પણ વાંચ્છું નહિ છતાં તે અધમે મને ઉચ્ચકીને મારી દુર્દશા કરવા ચૂરો કરવા માફક પથ્થરના ટુકડા માફક મને ફેંકીને તે ભાગી ગયો. કોઈ ણુયના પ્રભાવથી હું બચી ગઈ અને બેરાન ભયંકર ભાગમાંથી ધીમે ધીમે દૃષ્ટિ પહોંચાડી, મેદાનમાં ઉતરી તમારી શોધમાં દરિયા કિનારે મટકવા લાગી. વાકીની વાવત તો તે પિતા સમાન મળ્યા તાપસે તમને કહી વતાવી છે. આ વાત સાંભળીને કેટલોક શોચ થયા છતાં પણ વંને મેળાં થવાથી ફલ સ્વાઈને ત્યાં ઘરની માફક નિર્ભયપણે સુતાં હતાં. નિદ્રા સર્વ હિતનો વિનાશ કરનારી છતાં કેટલાકો તેને સુખદાયિની ગણે છે, જોકે દિવસે સારી રીતે મહેનત લેનારને રાત્રે વિશ્રાંતિ જોઈએ તેને માટે તદ્દન વૃદ્ધને એક પહોર, પાકી વયના યુવાનને બે પહોર, કાંચી વયના વાલકને ત્રણ પહોરની અને તદ્દન નાના વાલકને ચાર પહોરની પણ ઊંઘ જોઈએ તો પણ વાલક પરવશ હોવાથી તેના માતાપિતાને તેની ચિંતા રાખવાની છે, પણ જેઓ ઉમર લાયક સમજણા છે તેઓએ નિદ્રાને

ઘટાઢવી જોઈએ તથા નિદ્રા લેવા છતાં પણ એવી નિદ્રા ન હોવી જોઈએ કે ઘરમાં કોઈ ચોરી જાય કે આગ લાગે કે કોઈ ઘાંટો પાડીને થાકે તો પણ જાગે નહિ. આવી કેટલાકને સ્વરાવ નિદ્રા હોય છે તો તેઓ વિચારા વઢતા ઘરમાં વઢી મરે છે, તેમના ઘરમાં ચોરો નિર્ભયપણે ચોરી કરે છે, કેટલાકો મોઢી રાત સુધી નાટક તમાસામાં મટકી કે નામું લલ્લીને જાગતા રહી પછી ઘોર નિદ્રામાં સુવે છે તેવાઓ પછી સવારમાં આઠ વાગ્યા સુધી દરિદ્રી માફક આલોટે છે. તેવાઓને ઘણે પ્રકારે નુકશાન છે. સ્વરં જોતાં દશ વાગ્યા પછીથી ચાર વાગ્યા સુધીની નિદ્રા લેવી વધારે સારી છે; તેમાં પણ ઘોર નિદ્રા તો નજ જોઈએ. જ્યારે ઘરમાં ઘોર નિદ્રા ન જોઈએ તો પછી મરજંગલમાં જ્યાં ચારે વાજુ ચોરનો, લૂટારાનો કે મરંકર પણ પક્ષીનો ઢર હોય ત્યાં તો કેવી રીતે નિર્ભયપણે નિદ્રા લેવાય? આવું છતાં પણ તે કુમારને હજુ દુઃસ્વ વધારે વેઢવાનું હતું તેથી વૈરિણી નિદ્રાએ તેને ઘેર્યો અને અધમ વિદ્યાધરનો લાગ ફાવ્યો, વચ્ચેને ડચક્યાં. એકને પાછો દરીયામાં ફેંક્યો અને પેલીને પહાડ ઉપર ફેંકી દીધી અને અધમ વિદ્યાધર હર્ષ પામતો પોતાના સ્થાને જતો રહ્યો. તેમણે સ્વપ્નમાં કષ્ટ જોયું નહોતું, જે એક વસ્ત મરંકર કષ્ટ સહીને કેટલેક શ્રમે પોતાના નગર નજીક આવવાની તૈયારીમાં હતાં તેવામાં આ કષ્ટ આવી પહવાથી સામાન્ય માણસ તો તે અધમ વિદ્યાધરના મયથી ડચકાતાંજ પ્રાણ ત્યાગ કરી દે તો મરંકર સમુદ્રમાંથી કે મગરના મયમાંથી કે પહાડના શિખરના વિહામણા દેસ્વાવમાંથી ડતરી વાઘ વિગેરેથી વરાઢા પઢાતા જંગલમાં કેવી રીતે વચી શકે ? પણ ના ! જ્યાં સુધી તે મવમાં દુઃસ્વ સુસ્વ મોગવવા નક્કી થયાં હોય તે પૂરાં થયા વિના કેવી રીતે મરી જાય ? કુદરત તેને વચાવવાના સંજોગો પણ તેવા કરી આપેછે, ગુણવર્મા સમુદ્રમાં પહોંચ્યો, પાટીયું હાથમાં આવ્યું, તેને વાઢી પહોંચ્યો, તરતો કિનારે આવ્યો, પાછો તાપસનો આશ્રમ દેસ્વાયો ત્યાં પ્રથમની માફક પાછી અર્ધાંગના મેળી થઈ. અને

तापसे तेमने प्रथम जती बखते निर्माण कर्तुं हतुं के आ लोकोने पाछुं एक बखत अहीं आवतुं पदशे ते प्रमाणे साक्षात् जोरुं तेथी कुमारने संतोषकारक वचनोथी कर्मनी विचित्रता समजावी शान्ति उपजावी अने बने पाछां प्रथमनी माफक चाल्यां. तेओ केटलेक दिवसे तेज नदीना किनारे सांजना पहोंची रस्तानो थाक उतारवा, अंगनी मलीनताने दूर करवा बने जणे स्नान कर्तुं अने दिवस छतांज वनफळादिनुं भोजन करी पाछां त्यां रेतीमांज सुवानो विचार करतां हतां पण उत्तम माण-स तो प्रथमथीज सचेतन होय छे अने मध्यम होय तो ते पण एक बखत ठोकर खाधा पछी सावचेत थाय छे. तेम गुणवर्मा कुमारे विचार कर्यों के, मारी बुद्धि तथा कळा सर्वत्र विजय आपनारी छतां प्रमादने वश थई में पूर्वे निद्रा करी तो आटलुं दुःख खम्भुं छे तो हवे शा माटे निद्रा लेवी जोईए ?

पतिना सुवा पछी स्त्रीनो सुवानो धर्म छे अने तेने दिवसनो लागेलो थाक दूर करवा माटे तेनी चरणसेवा करवाने दासी माफक वर्त्तन करवानो प्रेमदानो धर्म होबाथी अत्यार सुधी वियोगमांज दहाडा गयाथी आज पाछो तेवो समय मळवाथी तेने सुवानी वाट जोती कनकवती बेठी हती पण पतिने तो निद्रा लेवाने बढले जागतोज वेठेलो जोई पत्नीए पूछथुं. हे नाथ ! वातोमां घणो बखत काढया छतां थाकने दूर करवा शा माटे निद्रा लेवा हजु उद्यमवंत थता नथी ? पतिए कहुं हे सुंदरी ! आ संसारमां में तथा तें पूर्वे शां पाप कर्यों छे के हजु सुधी सुख तो लेश पण देखातुं नथी. वळी जेम मोढा आगळ कोळीओ बतावी मोढामां मूकवा बखत आवे के झुंटी ले तेम आपणी दुर्दशा विधि करावे छे; माटे क्यां सुधी आपणे आवा दुःखथी पीढायलां रहीशुं. एम कही निसासो नाखतो पाछो विचार समुद्रमां लीन थई गयो. पति माफक प्रेमदाने पण तेहुं हृदयमां वारंवार दुःख सालतुं हतुं छतां पण पतिने हिंमत आपवा छाती कठण करी कहेवा लागी के,

હે પ્રિય ! તમે વિદ્યાધર જેવા દુષ્ટ નિશાચરને દૈવીક શક્તિથી શોધીને મને વંધનમુક્ત કરી અને હજારો રાજામાં વીરત્વની છાપ પાઢી તેઓને જાનૈયા બનાવી મારી સાથે લગ્ન કરીશું છે તો હવે કિનારે આવી શા માટે પાછા દુઃખ સમુદ્રમાં ડુબો છો ? શું દુઃખ વીજા વીર પુરુષોને નથી આવ્યાં ? શું તેથી તેઓ હિંમત હારી ગયા હતા ? શું હિંમત રાખવાથી પછવાડે અધિક સુખની પ્રાપ્તિ નથી થઈ ! માટે વિચાર સમુદ્રમાં તર-ફઢીયાં મારવા કરતાં શાંતિથી શયન કરો કે, હું પણ આપની ચરણ સેવા કરી વિશ્રાંતિ લઉં ? આવાં પત્નીનાં ધૈર્યતાવાળાં વચનો સાંભળીને તેના મનમાં વિશેષ ઉત્સાહ આવ્યો, નવું જીવન આવ્યું, હજારો શત્રુઓને હરાવી દીધા જેટલું વલ્લ ઉત્પન્ન થયું અને શાંત ચહેરે સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો કે, સુશીલે ! તારું કહેવું યોગ્યજ છે અને હું પણ તેવાં અનેક સંકટો આવે તો પણ કંટાળનાર નથી છતાં પણ નિદ્રા લેવા મારી ઈચ્છા થતી નથી. કારણ કે, એક વખત નિદ્રા લીધી તો આટલું કષ્ટ વેઠવું છે. અને પતિની સેવા કરવાનો સતિનો ધર્મ છતાં પણ આજે તું વિશ્રાંતિ લે; કારણ કે, પુરુષો તો ધૈર્યતા અને વલ્લને ધારણ કરનારા હોવાથી ગમે તેવા થાકને ગણતા નથી પણ સ્ત્રીનાં હાડ કોમલ હોવાથી ચાલવાને અશક્ત છતાં મારા ચરાવર જોસમેર ચાલી આવેલી હોવાથી થાકને દૂર કરવા નિદ્રા લે અને સુખથી શયન કર, પણ અધમ વિદ્યાધર પાછો દગો ન દે, માટે મને તો જાગતોજ રહેવા દે. કારણ કે, વલ્લવાનનું વલ્લ જાગે ત્યાં સુધીજ છે અને મને ભય પણ લાગે છે કે, તેની વિદ્યાનો તે જોટો ઉપયોગ કરવા રાત્રિદિવસ આપણું છિદ્ર શોધતો વેઠો રહેતો હશે અને લાગ જોઈ પાછું દુઃખ દેવાની તૈયારી કરી અહીં આવવાની ઈચ્છા રાખતો હશે. આમ ઘણું કહેવાથી સ્ત્રીને શ્લોકાં આવવાથી ઈચ્છા નહિ છતાં પણ નિદ્રાવશ થઈને પતિના સામે અચેતનપણે પડી. ત્યારે કુમાર સુકેલાં પાંદડાંની શય્યામાં સ્ત્રીને સુતેલી મુકીને ચારે વાજુ નિહાળતો વિદ્યાધરની રાહ જોતો ઉભો રહ્યો હતો.

જેઓ સજ્જન છે તેઓ સ્વપ્નમાં પણ બીજાનું અહિત ચહાતા નથી પણ પોતાના કર્મનોજ દોષ જાણીને કર્મને તોડવા પ્રવલ્લ પ્રયાસ કરે છે અને તેથી તેઓ જગત્ને મિત્ર તરીકે ગણી કોઈનાથી પણ ભય પામ્યા વિના નિશ્ચિત્પણે ધર્મને આરાધીને મનુષ્ય જન્મને સફળ કરે છે. પણ જેઓ દુષ્ટ છે તેઓ પોતાનું કોઈએ બીગાડયું હોય અથવા બીજાએ પ્રેરણા કરી હોય તો ગમે તેવા ઉત્તમ માણસને પણ શત્રુ ગણીને પોતાના દોષ જોયા વિના તેનું બીગાડ કરવા ચાહે છે પણ તેના પ્રવલ્લ પુણ્યથી તેનું બીગાડી શકે નહિ ત્યારે રાત્રદિવસ મનમાં રોદ કરતો આર્તધ્યાન કરતો રહે છે અને બીજાનાં છિદ્રો શોધ્યાં કરે છે અને વારંવાર પોતે પીઠાઈ બીજાને પીઠે છે. તેવી રીતે તે અધમ વિદ્યાધરે વે વસ્ત્રત રાજ-કુમારને તથા તેની સ્ત્રીને દુઃખ દીધા છતાં પણ તેઓ નમરવાથી તેમને મારવાનું ચિંતવતો આજે લાગ મલ્લવાથી પોતાની વિદ્યાવહે તેમનું સ્થાન જાણીને આવ્યો હતો. તેના મનમાં ઇમજ હતું કે, આજે પણ પૂર્વની માફક લાગ ફાવશે. પણ જ્યારે તે આવીને જુષ છે ત્યારે એકલી સ્ત્રીને જોઈને આશ્ચર્ય પામીને જેવી સ્ત્રીને દુઃખ દેવા માટે ઉચકે છે તેવોજ કુમારે હાકોટો કર્યો કે, જેમ સિંહની ત્રાહથી વકરું ગભરાય તેમ તે વિદ્યાધર ભય પામી ગયો અને જ્યારે કુમારે નજીક આવી છુછી તલવારનો બીજલી માફક ચમકારો દેલાડ્યો કે, તે પોતાનું મોત નજીક આવેલું જાણી વેમાન થઈ ગયો. તેની વિદ્યાઓ પણ ક્યાંય જતી રહી તેથી જ્યારે કુમારે તેને હ્રેષીને કહ્યું કે, રે દુષ્ટ ! રે છલ્લ-શોધક ! તને હું શી શિક્ષા કરું ? શિક્ષાનું નામ સાંભળી તે કાલાવાલા કરવા લાગ્યો કે, હે વીર પુરુષ ! હું જાણું છું કે મને મારા અપરાધથી મોત શિવાય બીજી શી શિક્ષા મળે તેમ છે ? છતાં દીનપર દયા કર. એજ મારી છેછી પ્રાર્થના છે. રાજકુમારે ભય પામતાને સ્થિર કરવા તલવાર મ્યાનમાં ઘાલીને કોમલ વચને પૂછ્યું. રે નિશાચર ! આવો તું સત્વહીન છે ત્યારે શા માટે અમારા વિરુદ્ધ આવું વર્તન વારંવાર કરે



છે ? કારણકે, સુત્રમાં સુતેલાને અજાણપણે ડપાડી સમુદ્ર તથા પહાડ ઉપર મરવા ફેંકી દેવા એ અતિ નિંદનીય અને શત્રુને પણ આદરણીય નથી ? ત્યારે તે બોલ્યો હે સત્ત્વ શાલિન્ ! હું ભાગ્યહીન છું, મારા દુર્ભાગ્યની શી વાત કહું ? કારણકે, સત્ત્વહીનતા મારામાં છે અને વીરત્વ માત્ર તારામાં છે. આપણા બેની સરસ્વામણી કેવી રીતે થાય ? તારા સામે ઈંદ્ર પણ ટકવાને અસમર્થ છે તો તારું અહિત કરવા સ્વપ્નમાં પણ કોણ चाहे ? છતાં પણ મામીના પ્રેરાયલા વાલ્મુકિના આ અધમે પોતાની વિદ્યાનો ગેરઉપયોગ કરી તમને નાહક દુઃખ દીધું છે અને તેના પાપના વીજરૂપ આ મરણથી પણ અધિક દુર્દશાને પ્રાપ્ત થયો છું ? અને અવિષ્યમાં મારી શું ગતિ થશે તે તો પ્રસુજ જાણે છે. ભયથી કંપેલા અને હાકોટાથી હથીઆરરહિત થઈલાને મારવો અયોગ્ય જાણીને અભયદાન આપીને ફરીથી સ્ત્રીની પ્રેરણાએ ન દોરાવાની શિસ્તમાળ આપી છોડી દીધો. જ્યારે આ વિદ્યાધર સિંહના પંજામાંથી હરણ છૂટેલું જીવ લઈને ભાગે તેમ ભાગી ગયો. ત્યાર પછી સ્ત્રીને સુતેલીજ રહેવા દઈને પાછલી રાત્ર સુધી જાગતોજ બેસી તેનું રક્ષણ કર્યું અને પ્રાતઃકાળે જ્યારે સ્ત્રી જાગી ત્યારે તેને વિદ્યાધરની વાત કહી સંતોષ પમાડી બંને જણાં સ્વદેશ તરફ ચાલતાં થયાં.



## પ્રકરણ ૨૮ મું.

દ્રષ્ટાંત ચાલુ-ધર્મોપદેશ, દીક્ષાની ઈચ્છા, પુરુષાર્થની મંદતા.

“પ્રાણીને મનુષ્ય જન્મ પૂર્વના પુણ્યથીજ મળે છે તેમાં પણ ધર્મોપ-  
દેશ દેનાર ગુરુવર્યનો સમાગમ થવો અતિ દુર્લભ છે અને એ વે કદાચ  
પ્રાપ્ત થાય તો પછી ધર્મપર શ્રદ્ધા થવી મુશ્કેલ છે. એ વ્રણે પ્રાપ્ત થના-  
રને તે આદરવાની શક્તિ અતુલ્ય માગ્યોદયે પ્રાપ્ત થાય છે, અને એ  
ચારે પ્રાપ્ત જેઓને થયાં હોય તેઓ જો ધર્મ આરાધવામાં કદી પ્રમાદ  
કરે છે તો તે મુગ્ધજનો મહા પુણ્યે મળેલા ચિંતામણી રત્નને વ્યર્થ  
ગુમાવી દેવા માફક આચરણ કરે છે તથા હે મનુષ્યજનો ! જો તમને  
જન્મ મર્ણથી અને અનંત રોગોથી ભરેલા એવી અનાદિકાલના શરીર  
બંધનથી મુક્ત થવું હોય તો તમે પ્રમાદ છોડીને, ઇન્દ્રિયોના વિષયોને  
ત્યાગીને, આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ ઓઝાલીને તેમાંજ લીન થાઓ પણ આપા  
તરમ્ય એવા અનંતકાલ દુઃખ દેનારા સ્વાદિષ્ટ વસ્તુઓના ભોગોપભોગથી  
વિરક્ત થાઓ. વઢી જેમ વેપારી વિદેશમાં મટકીને અલ્પભાર અને  
ઘણું મૂલ્યવાળા અમૂલ્ય રત્ન શોધે છે તેમ તમે વ્રણ રત્નસમાન જ્ઞાન-  
દર્શન ચારિત્રની વાંચ્છા રાખો.”

આ પ્રમાણે સુધાસમાન મધુર વાણીએ ઉપદેશ દેતા શાન્ત મુદ્રા-  
વાળા મુનિવર્યને દેહીને સ્ત્રીસહિત આવતા ગુણવર્માકુમારને તે વચનો  
કાનમાં પહોંચતાં હૃદયમાં અતિ આલ્હાદ થતાં રોમરાજી વિકસ્વર થઈને  
તે કુમાર ત્યાં જઈને ગુરુવર્યને પગે લાગીને યથોચિત સ્થાને વેસી શાંત  
ચિત્તે ઉપદેશ સાંભળવા લાગ્યો. વઢી ગુરુએ કહ્યું, હે મુગ્ધજનો ! જેને  
તમે તમારા માનીને તેને માટે રાત દિવસ અનેક પ્રકારનાં કષ્ટ સહો  
છો અને રક્ષક તરીકે-સહાયક તરીકે માની રહ્યા છો તેવા વહાલા પુત્રો,

સુંદર સ્ત્રીઓ ને હિંદાસન જેવું રાજ્યાસન પળ તમને ભયકાળે રક્ષણ આપી શકતાં નથી, પણ તમારો સંબંધ પૂરો થતાં કાંતો તે તમને છોડી જશે અથવા તો તમારે તેમને મુકીને પણ ચાલતે કાઢીને સ્વાધિન થવું પડશે. આવાં હૃદયભેદક પરલોકતું હિત કરનારા વચનોને હૃદયમાં રુચાવીને વૈરાગ્ય તરંગમાં રંજિત થતો કુમાર સ્ત્રીને ધીમે રહીને કહેવા લાગ્યો, હે પ્રિયે ! આવો અમૂલ્ય સમય ફરી ફરીને આવતો નથી માટે જો તારી ઈચ્છા હોય તો હું શિવપદ પ્રાપ્ત કરવાને દીક્ષા ગ્રહણ કરું.

વિપયોને વશ થઈને આપણે વંનેષ કંઈ ઓછું દુઃખ સ્વમ્મું નથી, અને રાજવંશમાં જન્મ લીધા છતાં કે અરણ્યના વાસી મીલમીલડી સમાન આપણે દુઃખજ વેઠ્યું છે. અને તે છતાં પણ કાલ આવીને ક્યારે કોઢીઓ કરી જશે તે પણ માલુમ પડતું નથી; માટે તપશ્ચારુપી તલ-વારવહે દુઃખરૂપી વંધનને આપણે વંને દૂર કરી દઈએ. ત્યારે પત્નીએ કહ્યું હે નાથ ! તમે સર્વ સત્ય કહો છો. સુરેંદ્રના મુશ્વોને પણ ઘીસરાવે એવું શિવપદનું સુખ કોણ નથી વાંચ્છતું ! પણ ભયંકર સર્પો જેમ અમૂલ્ય નિધાનની આસપાસ ફરી ગૃહણ કરનારને અંતરાય કરે છે. તેમ હિંદ્રિઓ ઇન્મત્ત વનીને આપણને તેવા ઉત્તમ પદને પ્રાપ્ત કરવા વિઘ્ન કરી રહી છે. વઢી આપણું તારુણ્ય હજી સ્ત્રીલતું છે. મોગાકાંસા પૂર્ણ થઈ નથી, તેમ મોગોપમોગનું સુખ આવી આવીને દૂર થઈ ગયેલું છે. તેથી થોડો પણ કાલ જો સાંસારિક વિપયસુખમાં નિર્ગમન કરવામાં નહિ આવે તો સ્થિરતાથી ચારિત્ર પાલવાનું આપણાથી વની શકવું મુશ્કેલ છે. તેથી હે નાથ ! જો કોઈ ત્રિકાલજ્ઞાની ગુરુ વીજી વચ્ચત મલશે તો આપણાથી ચારિત્ર પલ્લશે કે નહિ તેનો નિર્ણય કરી ચારિત્ર ગૃહણ કરવું; કારણકે વ્રત લઈને જો પાલવામાં પ્રમાદ કરવામાં આવે તો મહાન્ દોષ પ્રાપ્ત થાય છે. સ્ત્રીનાં આવાં હીનસત્વનાં વચનો સાંભળી વ્રતમાં દૃઢ આદર ધરનારા ગુણવર્મા કુમારે કહ્યું હે મુગ્ધે ! ભવિષ્યમાં

દ્રષ્ટાંત ચાલુ-ધર્મોપદેશ, દીક્ષાની ઈચ્છા, પુરુષાર્થની મંદતા. ૧૪૫

મૃત્યુ ક્યારે આવશે તેનો ભરોંસો નથી તેમ તેના ભરોંસે વેસીને વ્રત લેઈશું એ પળ અચોક્કસ છે. માટે ઉત્તમ પુરુષો તો હ્યારે વૈરાગ્યદશા અંતરમાં સ્ફુરે છે ત્યારેજ પોતાનું આત્મહિત કરી લે છે અને ઈંદ્રિયોના પ્રવલ સમુદ્ધને રોકવામાં આત્માને સમર્થ જાણે છે. વળી જ્ઞાન તેને સહાયક થાય છે, અને ગુરુ સેવામાં વેઠેલા મુશિષ્યને મોહ પળ પરાભવ કરવા શક્તિવાન નથી તો તેની દાસીઓ વિષય તૃષ્ણાઓ શું કરી શકવાની છે. છતાં પળ તારું મન હજુ અસ્થિર છે માટે થોડો વચ્ચત તારી સમાધિ માટે હજુ રાહ જોઈશ; એમ કહી ગુરુને નમસ્કાર કરી વળે જળ નીકળી દેશ તરફ ચાલ્યાં.



## પ્રકરણ ૨૯ મું.

દ્રષ્ટાંત પૂર્ણાહુતિ-વિધિની વિચિત્ર કૃતિ-કનકવતીની  
અષ્ટતા તથા ગુણવર્માની દીક્ષા.

કર્મની દશા કેવી વિચિત્ર છે, મોહ નામના દુષ્ટ રાક્ષસે જગત્તને ઘેરીને મલા મલા સમર્થ પુરુષોને કાયર બનાવી, નિર્લેજ બનાવી પાય-માલ કરી દીધા છે; તેઓ વિચારાઓ આવી જીંદગી સુધી શીલવ્રત તથા સદાચાર પાલી આવરુ મેલવી હોય, પુણ્ય વાંધ્યું હોય, અશુભ-કર્મને તોડ્યા હોય છતાં પણ જો મોહનો લાગ આવે અને માણસ પ્રમાદી થાય તો કુકર્મમાં દોરાતાં વાર લાગતી નથી અને પૂર્વની શુભ કમાણી જતી રહી અશુભ કર્મની મોટી खोट આવે છે. વિશ્વામિત્ર જેવા રાજર્ષિને મોહે નચાવીને વ્રત ભંગ કરાવી તપસ્યાનો ભંગ કરાવી અપ્સરાનો હપાસક બનાવી દીધો છે. ઇંદ્ર જેવાને ગૌતમઋષિની અહ-લ્યા સ્ત્રીનો વાંચ્છક બનાવ્યો છે. કાલીદાસ જેવા કવિને સુપુત્રીના શીલ હપર દ્રષ્ટિ કરતો કર્યો છે, ભર્તૃહરી જેવાની અતિ માનનીય પિંગ-લાને કુમારોં દોરી છે જેથી પરમાર્થ સાધનમાં જેણે જીંદગી ગુજારી છે તેવા વીરવિક્રમને પણ દેશનિકાલ થવું પડ્યું છે અને તેનાજ પશ્ચા-તાપથી ભર્તૃહરીને રાજ્ય છોડવું પડ્યું છે. પૃથ્વીરાજ ચહુઆળ, કરણ-ધેલો, માધવ વિગેરે જેનાં દ્રષ્ટાંત જોઈએ, તેઓ સઘલા ગુણવાન હતા, તેઓને પણ મોહે નિર્ગુણી બનાવી સ્વપરના હિતનો નાશ કરનારા કર્યા છે. જેઓ અહંકાર રાખે છે કે મોહ મને શું કરનાર છે ? હું નીતિથીજ ચાલીશ. ઇંદ્રિઓ ગૃહસ્થાવાસમાં પણ કવજ રાખીશ, તેવાઓના અહં-કારને ક્ષણવારમાં ક્ષીણ બનાવી આ મોહે પાયમાલ કર્યા છે તેથીજ વીરપ્રભુએ સર્વ જીવોને પરમાવ્યું છે કે તમે સમય માત્ર પ્રમાદ ન કરો ? જો પ્રમાદ થશે તોજ મોહનું જોર ચાલશે અને જેઓએ પ્રમાદ કર્યો છે

તેઓ મોટા ચૌદ પૂર્વના પારંગામી મહાન્ વિદ્વાન મુનિરાજોને પળ ઇંચ સ્થાનથી ઞ્રષ્ટ કરી અધમગતિએ પહોંચાડયા છે, તો સામાન્ય જીવોનું શું કહેવું ? તે પ્રમાણે કનકવતી સતિ જેવી મુલક્ષણા સ્ત્રીને પળ ભોગા-કાંક્ષામાં દૃષ્ટિ રહી અને વ્રત લેવામાં પ્રમાદ કીધો તો આગલ ચાલતાં કેવા બુરા હાલ થાય છે તે આપણે જોઈએ. એક ધન ધાન્યથી ભરપૂર એવા નગરને રસ્તામાં આવેલું દેસ્ત્રીને વિના પૈસે શહેરમાંથી માલ તથા સ્થાન મલ્લવાનું અશક્ય હોવાથી અને સાથે લડ ઠામ ઠામ લોકોના દેસ્ત્રતાં મટ-કવું અયોગ્ય લાગવાથી શહેર બહાર નજીક જે ઉદ્યાન હતું તેમાં એક છાયાવાળું શાડ જોઈ તેને ત્યાં બેસાડી પોતે શહેરમાં ગયો. જુગારવડે ધન મેલ્લવી સ્વાવાના પદાર્થો મીઠાઈ ફલ વિગેરે લેઈ જ્યારે પાછો આવે છે તે વચ્ચે ઘણા લોકોને તે શુભ શુકનના કારણરૂપ થતો હતો તેના દેદિ-પ્યમાન ચેહેરાથી તથા ચાલવાની સ્વૃષ્ટીથી તથા હાથમાં આવી રીતે પદાર્થ લઈ એકલો પળે કેમ ચાલતો હશે તેના માટે અનેક પ્રશ્નો કરનારા તથા આદરમાન આપનારા તેને ઘણા મલ્લત તોપળ સ્ત્રીને એકલી મૂકવી અયોગ્ય લાગ્યાથી તુરત તે પોતાના સ્થાને આવ્યો. સ્ત્રીને પ્રથમ તૃપ્ત કરી પછી પોતે ભોજન લીધું પળ તે વચ્ચે તેનાં કેટલાંક ચિન્હોથી માલુમ પડ્યું હતું કે તેના ચેહેરા ઉપર એકદમ ફીકાશ આવી હતી; તેનું કારણ શું, એમ વિચારતાં તેના મનમાં આવ્યું કે વચ્ચે તેને તેનાં સર્ગાંબહારાં સાંભરી આવ્યાં હશે અને સ્ત્રીનો સ્વભાવ કોમલ હોવાથી તેને રડવું પળ જલ્લદી આવી જાય છે, છતાં પળ તેની સ્વાત્રી કરી જોડું ! એમ વિચારી દિશા જવાનું વાનું કરી વાડના ઓઠે પોતાની સ્ત્રીને પોતે ન જળાય પળ પોતે તેને જાણી શકે તથા તેની ચેષ્ટા વર્તી શકે. સ્ત્રી એકલી પડ-વાથી જમીનમાં પુરુષ સ્ત્રીનું જોડું ચીતરી તેને નિહાલ્લી નિહાલ્લીને જોવા લાગી તથા પંચમ સ્વરના ઉદ્ગાર કોયલ માફક કાઢવા લાગી. થોડીવાર પછી વિયોગનાં ચિન્હ વતાવી આલસ સ્વાત્રી દીર્ઘ નિઃશાસા મૂકવા લાગી અને ચારે દિશામાં ધારીને જોવા લાગી ત્યારે ગુણવર્મા

કુમારે આ સઘળું જોયું ત્યારે તેના મનમાં ચોકસ થયું કે તેનું પ્રેમ પાત્ર વીજું કોઈ અહીં તેને મળી ગયેલું હોવું જોઈએ અને તેના માટે આ ઉદાસ થઈને બેઠેલી છે અને ઘડી ઘડીમાં તેનો સ્વભાવ બદલાય છે. પણ હજુ તેની પાસે જો હું એકદમ પ્રગટ થાઉં ત્યારે તેનો ચેહરો બદલાઈ જશે તો જાણીશ કે તે જરૂર વ્યભિચારિणी છે. તેથી એકદમ આવ્યો ત્યારે તેના ધારવા મુજબ સ્ત્રી પોતાનો પ્રથમનો દેશાવ ગોઠવી દીધો હતો અને પૂછતાં રુલાસો આપતાં પણ ગભરાયલા જેવી દીસતી હતી, છતાં પણ પક્ષો નિર્ણય કર્યા વિના તેને કંઈ પણ વધારે કહેવું કે માની લેવું તે અયોગ્ય ધારતો હતો તેથી તે દિવસે ત્યાંજ આશ્રમ શોધી રહ્યાં હતાં. થોડીવાર પછી કુમાર ત્યાં એકલો ફરતો હતો. તેવામાં કોઈએ તેને પૂછ્યું કે હે વંધો ! અહીં અમારા રાજકુમારને જોયા કે ? ત્યારે ગુણવર્માએ પૂછ્યું કે તે કુમાર કોણ છે ? ત્યારે તે માણસે કહ્યું કે શંખપુર નામનું આ નગર છે તેમાં ઇશાનચંદ્ર રાજા છે, તેને ગુણના સાગર સમાન ગુણચંદ્ર નામના કુમાર છે પણ તે રાજાની કીર્તિને કલંક લગાડનારી ચાલમાં ફમાયલો તે રાજકુમાર કોઈ અહીં નવી આવેલી પરદેશી સ્ત્રી ઉપર તેના સ્પર્થી મોહિત થયેલો છે, અને તેનો મિલાપ એકાંતમાં ઇચ્છી મને કોઈ કાર્યનું વહાનુ બતાવી દૂર કરી દીધો હતો, તે કાર્ય કરીને અહીં આવતાં તેને ન જોવાથી તેને શોધું છું અને તેને તે સ્ત્રી મળી કે કેમ તે તમે જાણતા હો તો કહો ? ગુણવર્માએ વાતનો નિકાલ લાવવા કહ્યું કે તેનું ઈચ્છિત થવાથી તે તો શહેરમાં ગયો. આ વાત સાંભળી આવી મનોહર મુગ્ધા એકદમ મળી ગઈ તેથી આશ્ચર્ય પામતો તે માણસ શહેરમાં ગયો ત્યારે કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે આ સંસારનું સ્વરૂપ કોઈ વિચિત્રજ છે, તેનો પાર પામવા કોઈ સમર્થ નથી. ઘડી ઘડીમાં માણસની દૃષ્ટિઓ બદલાતી જાય છે. એક વસ્તુથી વીજી અધિક વસ્તુ જ્યાં સુધી પ્રાપ્ત થઈ નથી ત્યાં સુધી તેને પોતાની માનીને તેના ઉપર પ્રેમ થાય છે અને વિશેષ સુંદર વીજી મળતાં પાછા ભાવ

वदलाइ जाय छे. एवा अनिश्चित अनित्य पदार्थपर हरघडी चंचल  
थता मनवाळा स्त्री पुरुषतुं जोडुं केवी रीते टकी शके? खरेखर अनेक  
प्रकारे संतोष करी कोई पोतानी मानीने संसारमां मोहित थाय तोपण  
आखरे एतुं चित्त कदापि पण एक थवानुं नथीज, पण हजु ज्यां सुधी  
तेने विशेष कळंक लाग्युं नथी त्यां सुधी हुं तेना मामानुं नजीकमां  
राज्य छे त्यां तेने मूकीने मारुं ईच्छित कार्य जे दिक्षा लेवानुं ते  
पूर्ण करीश. एम विचारी स्त्रीने साथे लेई तेना मामाना शहरमां गया.  
आवा तेमना दयाजनक रंक देखावयी कन्यानो मामो पण आश्चर्य  
पामी गयो. पछी सघळी कथा सांभळी तेमने दिलासो आपी रहेवा  
योग्य स्थान आपी त्यां राख्यां.

ज्यारे राजकुमारे राजकुमारीने पेला अन्य राजपुत्रनो प्रसंग थया  
पछी चालवानुं कहेलुं त्यारे तेनामां रक्त होवाथी शरीर दुःखवानुं तथा  
थाक लागवानां अनेक घटानां काढी त्यां रोकावा ईच्छा करी हती  
पण कुमार विचक्षण होवाथी तथा तेने मामाने त्यां मुकी संसारना  
मोहथी छुटवा ईच्छा राख्याथी पोतानी स्त्रीने तेना मामाना सहवासमां  
राखी तेने कुमारे चढवानो अटकाव करी पोते पोताने कृत कृतार्थ  
थण्लो मानीने स्त्रीने जणाच्या विनाज दिक्षा लेवाने माटे जेम कारा-  
गृह (केदखाना) मांथी चोर भागे तेम नीकळी गयो अने गुणरत्न  
नामना गुरुवर्य पासे जई भावशत्रु (क्रोधादि)ने हणवा माटे जिनेश्वरोए  
कहेली दिक्षाने ग्रहण करी, पोताना आत्मानुं हित करवा पर ज पूर्ण लक्ष  
आपवा लाग्यो. रात्री पूरी थतां जागेली प्रेमदा पतिने पासे सुतेला न  
जोवाथी थोडीवार रही पोताना मामाने जाहेर कर्तुं; मामाए पण चारे  
वाजु माणसो मोकळी तपास करावी पण तेनो पत्तो न लागवाथी  
रोती भाणेजीने धीरज आपी के, अहीं रही धर्मध्यान कर? तेम हुं पण  
त्यां सुधी तेनी तजवीज करावी तेनो मिलाप करावी आपीश. अहीं  
रहेवामां तने घर माफक कोई पण जातनी अडचण नथी.



કર્મની વિચિત્રતાનો પાર નથી, રંકને રાજા અને રાજાને રંક વનાવે છે, તેમ આ વિચારી અવલ્લાને કર્મે દગો દીધો હતો અને તેનું હૃદય સતિત્વને છોડી અસતિત્વમાં પ્રવેશ કરી ગયું હતું. તેના મનના વિચારો પૂર્વે શંખપુરના રાજાના કુમારને અત્યંત રુપવાન જોયેલો હોવાથી તેમાંજ દોહડા કરતા હતા અને હવે પતિ જે વચમાં વિદ્યુતરુપ હતો તે પણ નીકળી ગયો હતો. તેમ તેના મનમાં સ્વાત્રી પણ થઈ હતી કે તેણે મારું કોઈ પણ રીતે દુષ્ટ ચરિત્ર જોયું હશે તથા તેના વૈરાગ્ય રંગમાં વિશેષ વધારો થવાથી મારા દુર્ગુણોની ઉપેક્ષા કરીનેજ નીકળી ગયેલો જણાય છે તો હવે મારે પણ મારા મનનું અભિલષિત કરવું જોઈએ; છતાં પણ લોકલજ્ઞાણ ત્રણ દિવસ સુધી પતિનો શોક કરી વાહ્યવૃત્તિથી અનેક પ્રકારે લોકોના મન ઉપર પોતાના સતિત્વની અસર કરીને લાગ ફાવતાં ચોથે દિવસે મધ્ય રાત્રે રસ્તો પકડી ગઈ હતી. યાર ઉપર પ્રેમ તેનો રથ વન્યો હતો, હૃદયનો ઉત્સાહ તેનું માતું થયું હતું, મોગની તૃપ્તિ વળતી મસાલ વની હતી, ચાલવાની ત્વરા (વેગ) તેની સહી વની હતી, યુવાવસ્થાનો મદ (ઉન્માદ) તે શુભસૂચક શુકન થયો અને કામદેવ તેનો રસ્તાનો ભોમીયો થયો હતો.

રંક વિચારી અવલ્લા પતિના સ્થાનથી અષ્ટ થઈ શીલને ત્યાગી કુરસ્તે સેવવા તૈયાર થઈ હતી પણ તેના નશીવમાં મુલ્ય માત્ર દેશવા-રુપજ હતું. પૂર્વના પુણ્ય વિના ભોગોપભોગો પ્રાપ્ત ક્યાંથી થાય? અને થાય તો મુલ્યથી ભોગવાય કેમ? અને વિષયભોગની તૃપ્તિ ઇચ્છે તો ક્યાંથી મળે? એ તો ઇન્દ્રિયોને ઉન્મત્ત અશ્વની માફક જ્ઞાનરૂપી લગા-મથી કવજામાં રાખે તો ઇચ્છિત સ્થાને પહોંચાડે, અને મોક્ષનું મુલ્ય મેલે; પણ આ વિચારીને તેનું મુલ્ય અહીંનું પણ લલ્લું નહોતું તેમ પર-લોકનું પણ લલ્લું નહોતું. શંખપુરના રાજપુત્ર પાસે તે નિર્ભયપણે આવી પહોંચી અને રાજકુમારે તેને પ્રાણથી પણ અધિક વહાલી ગણીને તેને સર્વે રાણીઓમાં શ્રેષ્ઠપદ (પદરાણીનું પદ) આપ્યું હતું. પણ તેથી

વિધિની વિચિત્ર કૃતિ-કનકવતીની અપ્રતા, ગુણવર્માની દીક્ષા. ૧૫૧

પૂર્વની રાણીઓ આવી કોઈ પરભારી નામ ઠામ વગરની વેશ્યા પેરે પરણ્યા વિના ઘરમાં પેટેલીને મહાહતી જોઈને તેઓનાથી ઘડીભર પળ સુખે વેસાતું નહોતું, તેમ રાજપુત્ર પણ તેમને ગણકારતો નહોતો. તથા તે વિચારીઓષ વીજો કોઈ ઉપાય ન જોઈ શક્યાથી તેને છૂપી રીતે ઘેર આપીને તેનો નિકાલ આપ્યો હતો, અને તે મરતાં દુશ્ચિતવન કરી દુર્ગતિમાંજ ગઈ. અને સાત સાગરોપમથી અધિક દુઃખ ભોગવવાનું, ચોથી નારકીનું સ્થાન તેના માટે નિર્માણ થયું. તેનો પતિ ગુણવર્મા કુમાર સંસારનું તથા કર્મનું વિચિત્ર રૂપ સમજીને જ્ઞાન ધ્યાનમાં ચિત્ત રાखी તપશ્યાવહે અશુભ કર્મનો નાશ કરી ઇન્દ્રિયોના વિષયોને વિષ સમાન ગણી તેનો વીલકુલ ભરોસો ત્યાગેલો હોવાથી અંતકાલે પણ સર્વે જીવો ઉપર પણ મૈત્રીભાવ ભાવીને સમાધિ મરણે દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી સાગરોપમનું સુખ ભોગવી ઉત્તમ કુલમાં અવતાર લેઈ વીજા ભવમાં મોક્ષ જશે. માટે હે કુમાર ! તું આ ગુણવર્મા કુમારની કથા સાંભળીને ઇન્દ્રિયોના વિષયથી નિવૃત્ત થા ! ત્યારે કુમારે કહ્યું હે સ્વામિન્ ! આપ કહો છો તે સત્ય છે. મેં પણ ઇન્દ્રિયોના વિષયોને વશ થવાથી અતિશે દુઃખ ભોગવ્યું છે, ગુરુજ પૂછ્યું હે ભદ્ર ! તેં શું દુઃખ ભોગવ્યું છે તે યથાસ્થિત વર્ણવ ? ધમ્મિલે કહ્યું કે હે મુનિવર ! જેણે દુઃખ વેઠ્યું નથી અને વીજાના દુઃખે દુઃખી થતો નથી અને દુઃખને હણવા સમર્થ નથી તેના આગળ દુઃખ કહેવામાં શો સાર છે ?

મુનિવરે કહ્યું કે હે વત્સ ! મેં દુઃખ વેઠ્યું છે તેમ દુઃખ હરવાને સમર્થ છું તેમ અન્યના દુઃખોને સાંભળીને કરુણાના લીધે મારું હૃદય પણ ખીંજાય છે માટે નિશ્ચિંતપણે તારું વર્ણન કહે, ત્યારે ધમ્મિલે પોતાનું પહેલેથી છેલ્લે સુધી વર્ણન કહ્યું. તે સાંભળીને કરુણાના સાગર જવા તે મુનિવરે તેને ધીરજ આપવા પોતાનું વૃત્તાંત કેહેવા માંડ્યું.



## પ્રકરણ ૩૦ મું.

### સુનિવર્યહું વૃત્તાંત.

સઘલી સંપદાઓના ઘંઠારૂપ અવંતી દેશમાં ડજ્જયિની નામની નગરી માણસોના મનના મનોરથો ધર્મ, અર્થ, કામ વડે નિરંતર પૂરે છે તે નગરમાં શત્રુને સંતાપરૂપ જિતશત્રુ નામનો રાજા મધ્યાન્હના સૂર્ય માફક પ્રકાશતો હતો. તેને અમોઘરથ નામનો સારથી સ્ત્રીઓમાં ભૂષણરૂપ અર્જુનને કુળ માફક મળ્યો હતો, તેને યશોમતી નામની અર્ધાંગનાથી અગલદત્ત નામનો તેજસ્વી પુત્ર ઉત્પન્ન થયો હતો. આ નાનો બાલક પોતાની માતાના ચોળામાં નિરંતર રમનારો છતાં પોતાની બાલ શુદ્ધિયાં તેના હૃદયનું દુઃખ જાણી શકવાને અસમર્થ હતો. પણ જ્યારે તે કોઈક સમજણો થયો તે વ્રજતે કોઈ પણ કારણે તેની માતાના આંખ-માંથી ચોઘાર આંસુ પડતાં જોઈ પૂછવા લાગ્યો કે, હે માત! તને એવું શું દુઃખ છે કે તેના લીધે તું રાત્ર દિવસ રહે છે, દુનિયાના રંગથી તદન અજાણ્યા પોતાના પુત્રને જાણીને માતાનું હૈયું વિશેષ ભરાયલું છતાં પણ ધૈર્ય આપી કહેવા લાગી કે હે બહાલા! તું દુનિયામાં જન્મ્યા છતાં પણ હજું બાલ શુદ્ધિનોજ રહેવાથી મને નિરંતર રડવું આવે છે, જો તારામાં કોઈ પણ સત્ત્વ હોત તો તારા પિતાના મરણથી અત્યંતકારી યા લાગવા છતાં પણ કોઈક દિલાસો લેત, કે મારો સુપુત્ર તેના પિતાનું ઉત્તમ પદ અને રાજ્યનું માન પાહું મેલવશે, પણ અત્યારે તેમાંનું કિંચિત્ પણ ચિન્હ દેખાતું નથી. મૂર્ખ અવલાઓ પતિના મર્ણથી પોતાના વૈયવનો નાશ થયેલો જાણી રાત્ર દિવસ રહે છે તેવું રડવું કોઈ પણ રીતે સારું નથી પણ ઘરનો મોમો સાચવનાર પ્રાણથી બહાલો પતિ નિરાશ્રય મૂકીને ચાલ્યો ગયો એજ મને વધારે દુઃખ દે છે. કદાચ તું જો મોટો થાય અને વિદ્યાઓ મળીને તારા વાપનું મહત્ત્વ પ્રાપ્ત કરે તો મારા

दिलने दिलासो लेवानुं स्थान छे नहि तो पछी आ किंचित् आजी-  
विका आपणा घरमां छे ते पण खवाइ जतां मारे तथा तारे केवी  
दुःखद अवस्था भोगववी पडसे ? ते तो तने विचार पण क्यांथी आ-  
वे ? अरेरे ! तारा पिताना मरणना बदले मारुं मोत थयुं होत तो वधारे  
सारुं थात ! कारण के आ घरना महिमानो पराभव तो न थात ! अने  
जराक ते दुःख विसारे पडे छे के पाछो जाणे मने बाळवाने माटेज  
तारा पितानो प्रतिपक्षी आ रस्तो तेने फरवा जवानो नहि छतां पण  
अर्हीथी छेल छेलाणी जेवो घनी घोडो खेलावतो पोतानी चालाकी  
घतावतो चारंवार नीकळे छे अने ते तारा पितानीज साहेबी होवाथी  
मने चारे चारे रडवुं आवे छे. माटे हे पुत्र ! जो तुं माताना दुःखने  
पूछतो होय अने तारामां जो कंड पण समजशक्ति होय तो तुं विद्या  
भणीने तारा वापना पदने फरी प्राप्त कर. आ समये पुत्रना दिलमां  
पोतानी माता माटे अतिशय लागी आव्युं हतुं अने बाळक छतां पो-  
ताना प्राण सुधां पण माताना दुःखने दूर करवा माटे अर्पण करवा  
तैयार हतो तेथी कहेवा लाग्यो के हे मात ! आज्ञा आप के हुं हमणां  
ने हमणांज अर्ही ज्यां विद्या हुन्नरनी पाठशाळा होय त्यां भणवा चा-  
ह्यो जाउं ! पुत्रनी आवी हिंसत जोई मातानुं हैयुं उल्लासमय थई गयुं  
अने बोली के हे वत्स ! तने अर्ही भणवामां घणां विघ्न छे. प्रथम तो  
तारा वापनो प्रतिपक्षी तने उमर लायक थयेलो जाणीने हणवा प्रयत्न  
करसे अने तेमां नर्ही फावे तो पछी भणवानुं बंध करावसे अथवा बी-  
जी रीते तने पीडसे, माटे तुं अर्हीथी दूर थाय तेमांज हाल तो सारुं  
छे. तारा पितानो परम मित्र दृढ प्रहारी नामनो कौसंबी नगरीमां  
शास्त्र अने शस्त्रनी नीतिमां निपुण छे तेनो आश्रय ले तोज तारुं भवि-  
ष्य सुधरे तेम छे. आ प्रमाणे पुत्र माताए त्यांज बात करीने संतोष  
मान्यो हतो पण माताथी ज्यारे पुत्र जरा छुटो पडयो के पोताना  
भविष्यना कल्याण माटे तेना मनमां अनेक प्रकारना तुरंगो उठवा

માંડ્યા હતા અને તે તરંગોમાં ઉલ્લસિત થયેલો બીજે દિવસેજ માતાને પગે લાગીને તેનો આશીર્વાદ લઈને સિંહની માફક બીજાનો આશ્રય લીધા વિના પોતાનું નશીવ અજમાવવા પરદેશ નીકળી ગયો હતો તેની ઉમર જો કે તદ્દન નાની નહોતી તો પણ તેવા એકના એક વાલકને પતિના વિયોગે નિરંતર દુઃખ પામતી તેની માતા તેને સ્વપ્ને પણ બહાર કાઢવા ઈચ્છે નહિ પણ અણચાલતે પતિના પ્રતિપક્ષીને સન્મુખ ઉભો રહેવા જોવાને પુત્રને પ્રવીણ કરવા માટેજ કાઢજું કઠળ કરીને છૂટો પાડ્યો હતો. રસ્તાનાં અનેક દુઃખોને ભોગવવા છતાં પણ શુન્ય ચિત્તે નહિ ગણકારતો કૌસંબી નગરીમાં પ્રવેશ કરીને પરમેશ્વરના નામની માફક ગુરુના નામનો જાપ કરતો પૂછી પૂછીને અધ્યાપક પાસે હોંસથી આવી પહોંચ્યો હતો. વઢીલોને વિનય કરવામાં તત્પર એવા આ વાલકે તે અધ્યાપકને કોઈ પણ વસ્તુ નહિ જોયા છતાં અત્રે ફક્ત નામની ઓઢાણ આપ્યાથીજ સન્મુખ રહી મસ્તકે અંજલી લગાવી પ્રણામ કર્યો હતો. અધ્યાપક પણ આવા વિદેશી નાના વાલકને વિના કારણે હૈયાના ઉલ્લાસથી નમસ્કાર કરતો જોઈ જ્યાં તેની દિવ્ય કાંતિ જોઈને તેને પોતાના પુત્રથી પણ અધિક પ્રેમ તેના ઉપર થતો હતો જેથી ચોળામાં વેસાડી માથે હાથ ફેરવી સ્નેહ દૃષ્ટિથી દિલાસો આપી પૂછવા માંડ્યું. હે વત્સ ! તું કોણ છે ? કર્યાથી આવે છે ? તારી શું વાળ છે ? આમ મને અજાણ્યાને શા માટે આટલો વધો પ્રણામ કરીને વોજા તલે દેવાવે છે ? ત્યારે તે વાલકે પોતાનું તથા પોતાના પિતાનું નામ તથા ઠેકાણું આપ્યું તથા મળવાની ઈચ્છા જણાવી. આટલું જાણવાથી તે અધ્યાપક મોટા વિચારમાં પડી ગયો કે આહા ! શું નશીવની વલી-હારી છે કે રાજ્યમાં અતિ માનનીય મારા મિત્રનો પુત્ર આવો એકાકી અનાથની માફક પગે ચાલીને મારે ત્યાં આવે ! જેને સ્વમાર્ગમા કહે-નારા સંકડો માંણસ હોય, જેને વેસવાને માટે અનેક વાહન હોય, જેને પહેરવા ઓઢવા માટે અનેક પ્રકારનાં વસ્ત્રાભૂષણ હોય, જેનું લાલન

पालन करवाने केटलीक धाव माताओ होय, ते वालकना एक रंक वालक जेवा हाल ! अरेरे तेनी. माताए तेने शा माटे एकलो मूक्यो हशे ! तेना बापनी स्थितिमां केवो फेरफार थयो हशे ! एम विचारी पछी पाछुं पूछयुं, हे वत्स ! तारी आवी दुर्दशा एकदम-केम थई ? तुं छूपो नासी आव्यो छे, के तारा बापनी राज्य रिद्धि नष्ट थई छे, के तेना उपर राज्यनी इतराजी थई छे, के तने कोई बीजुं थयुं छे ? अरेरे हुं केवो निर्भागी के मारा मित्रनी में घणा वरसथी कईं पण खबर पूछावी नथी ! त्यारे तेजस्वी वालके माताए कहेली वार्ता पोताना पिता संबन्धी सघळी ते पिताना मित्रने जणावी. कोमळ वचनोथी कहेता वालकना एक एक वचनथी बीधाता काळजाथी ते अध्यापक मित्रनी दुर्दशाथी पोतानी मोटी उमरने पण विसारी नाना वालक माफक पोके पोके रडवा लाग्यो अने ज्यारे हैयुं भरायलुं खाली थयुं त्यारे रडतो बंध थई मित्रना पुत्रने छाती सरसो चौपी कहुं के, हे वत्स ! तारे कईं पण ओछुं लगाडवुं नहि, हुं तने मारा पुत्र तरीके भणावीश, पण कहे तारे कईं विद्या शीखवी छे ? तेणे धनुर्विद्या शीखवा ईच्छा जणाव्याथी बीजी विद्याओने गौणपणे शीखवी. राजाओने अति प्रिय एवी वीरत्व-दर्शक धनुर्विद्या तेने मुख्यपणे शीखववा मांडी. योग्य गुरु अने त्रिनयी बुद्धिवान् शिष्य मळी जवाथी गुरुए तेने शीखववामां जरा पण भेद-भाव राख्यो नहीं तेथी ते शिष्य पण उल्लासथी भणवा मांडयाथी दिवसे दिवसे उत्तम गुणोथी वधारे प्रिय थवा मांडयो हतो अने तेथी तेने धनुर्विद्यानो अनुभव मेळववा माटे गुरुना घरना पछवाडे मोटुं मेदान हतुं तेमां जवा लाग्यो. प्रातःकाले विद्या अध्ययन वधारे श्रेष्ठ थतुं हो-वाथी सवारनो वखत ते त्यां गुजारतो हतो, तेवामां नजीकना घरनी वारीमांथी कोई युवान वालिकाए तेने अभ्यास करतां जोयो. आ अभ्यास करनार जेने आपणे पूर्वे वालक अवस्थामां जोयेलो ते हवे विद्यामां दीनपरदीन वधारो करवा साथे उमरमां पण वधतां वधतां युवा-

વસ્થામાં આવી લાગ્યો હતો તેથી તેજસ્વી કાંતિ સાથે શરીરનો દેરવાવ પળ યુવતીઓનાં કાલજાં વિધવા સમાન થતાં હતાં ! વિદ્યાર્થીને વહાલું જ્ઞાનજ હોવાથી તે યુવક પોતાની મળવાની વસ્તુ સિવાય બીજે કયાંય પળ નજર પેંકતો ન હોવાથી કેટલાક દીવસ છુધી તે સ્ત્રીના કટાક્ષના પાંસામાં આવ્યો નહોતો પળ એક વખત સ્ત્રીએ પોતાની લજ્જા છોડીને તેને પોતાનો પ્રેમ છુછી રીતે જાહેર કરવા માટે જેમ આકાશ-માંથી પ્રસવ થયેલી દેવી પુષ્પ વૃષ્ટિ કરે તેમ તેણીએ સ્ત્રીલેલા ગુલાબ કમલ વિગેરેની વૃષ્ટિ કરી તથા તેનું કાલજું વિશેષ પ્રકારે વીંધવા તેની છાતીમાં પુષ્પનો મુગંધી દહો અતિશય ઉત્સાહથી પેંક્યો. જેવી આ સ્ત્રી ભરયૌવન અવસ્થામાં હતી તેવો આ હતો, છતાં પળ પોતાના અભ્યાસને સ્વામી ન લાગે તેમ ગુરુના મનને જરા પળ અંદેશો ન આવે માટે તેણે સ્ત્રીનાં સઘળાં કૃત્ય ઉપર ઉપેક્ષા કરવાનું જ યોગ્ય ધાર્યું હતું. ઇંદ્રિઓને કવજામાં વિદ્યાર્થીએ અવશ્ય રાખવી જોઈએ તે આ યુવક સારી રીતે જાણતો હતો, તથા ગુરુની આજ્ઞા પૂર્ણ રીતે પાલવા તત્પર હતો છતાં પળ તે સુંદરીનું પૂર્ણચંદ્ર જેવું અમૃત વરસાવનારું મુખ સ્ત્રીલેલી પદ્મલતા માફક વિકસિત અંગોપાંગવાળી મનોહર મુગ્ધા વચ્ચે વચ્ચે તેના હૃદયમાં યાદ આવ્યા કરતી હતી ! તો પળ હાથીને જેમ અંકુશ વડે મહાવત કવજામાં રાખી શકે છે તેમ તે રાખતો હતો, છતાં પળ તે સુંદરીએ તેના વારંવારની ઉપેક્ષાને દૂર કરવા અશોક વૃક્ષની ઢાળી પકડીને સન્મુખ સ્થિત રહીને એક દિવસે પ્રકટ શબ્દોમાં પોતાના મનોભાવ જણાવતી હતી તેથી તેના શરીરમાં સુતેલો મદોન્મત કામ પ્રકટ થવાથી શરમને કોરે મુકીને અગદદત્ત સ્ત્રીને પૂછવા લાગ્યો, હે મુગ્ધે ! તું કોણ છે ? અને મને અજાણ્યાને પોતાનો પ્રેમ દર્શાવીને શા માટે વિદ્યાકલ્પના અભ્યાસમાં વિદ્ય કરે છે ? સ્ત્રીએ કોમલ અને મધુર વચ્ચેથી ધીમે ધીમે કહ્યું કે, હું આ ઘરના માલિક પક્ષદત શેઠની શ્યામદત્તા નામની પુત્રી છું અને તારા સૌંદર્ય અને

કાંતિથી આકર્ષાયેલી ગોશ્વમાં વેસીને નિરંતર તારી રાહ જોયા કરું છું. ક્ષુધાતુરને જેમ દુધપાકને દેશીને જમવાની ઈચ્છા થાય છે, વેલ્હી જેમ દુધને ઘીંટાવા ઈચ્છા કરે છે તેમ હું કામથી હળાઈ અનાથ બનેલી તારા આશ્રય નીચે રહેવા ઈચ્છું છું માટે હે દીનોના ઉદ્ધારક ! કોઈ પણ રીતે તું મારો ઉદ્ધાર કર ! હજુ પણ અગદદત્ત તેના તરફ જોઈએ તેવું લક્ષ આપતો નહોતો તેથી નીચે ઉતરી એકાંત જોઈ તેના પગમાં પડી.

દૂરથી પણ ચંદ્ર શીતલ મુઘા વરસાવે છે, દૂર રહેલું સ્ત્રીલેલું કમલ મુગંધીના રજકળો આપે છે, દૂરથી પણ વાગેલું વાર્જીત્ર કાનમાં મધુર શબ્દો મોકલી આપે છે. ચીતરેલી પદ્મણી દૂરથી પણ માણસના નેત્રને સ્થિર કરે છે, સ્થંભ સાથે સ્થિર રહેલી પુતળી દેવાંગનાનો દેશાવ આપી માણસોના મનને મોહિત કરે છે તો આ સાક્ષાત્ સઘળા ગુણ ધરાવનારી સામે આવીને ડીપી રહીને પ્રાર્થના કરતી લીલાવતી કોને મોહિત ન કરે ! અને તેથી અગદદત્ત પણ પોતાની સ્થિરતાથી વિમુક્ત થઈ ચંચલ બની ગયો પણ ગુરુનો દાબ માથા ઉપર સજ્જદ હોવાથી તે સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો કે હે તન્વત્રિ ! તારું કહેવું સત્ય છે ! અને હું વીર પુત્ર હોવાથી તારું રક્ષણ કરવા યોગ્ય છું છતાં પણ ગુરુના ઘરમાં ગયેલો સૂર ( સૂર્ય બ્રહ્મસ્પતિના ઘરમાં જાય ત્યારે ) પણ સારાં કાર્ય કરવાને અયોગ્ય થાય છે તેમ હું હજુ ગુરુના કબજામાં હોવાથી તેનું મન દુઃસ્વાદીને વિદ્યામાં વિદ્ય પાડીને તને ગૃહણ કરવાનું હું હાલ કોઈ પણ રીતે યોગ્ય ધારતો નથી. આવાં તેનાં વચનોથી કંટાળેલી મુગ્ધાએ કહ્યું કે, રે સત્ત્વશાલિન્ ! આ તારું વીરત્વ કેવું કે સાક્ષાત્ પ્રેમદા પ્રાર્થના કરે છે છતાં પણ વચમાં ગુરુનો ભય રાખે છે ! જાણતો નથી કે કલ્પના રસિક એવા ચંદ્રે ગુરુની સ્ત્રી અહલ્યા સાથેજ ભોગ ભોગવવા મંચિષ્યનું કલંક લાગનારું જાણવા છતાં પણ આતુર થયો હતો. (આ લૌકિક કથા છે.) આમ વચન ચાતુરીથી તેને વોલતો પણ મુંદરીએ બંધ કરવાથી તે નમ્ર થયેલો અગદદત્ત કહેવા લાગ્યો, હે



स्त्री ! तारुं कहेवुं सत्य छे छतां पण तुं धीरज राख, हुं अवसर मळे तारुं इच्छित करीश. तेने आवां वचनोथी पण संतोष न थवाथी अगडदत्ते सोगन खाधा के ज्यारे हुं अबंती जइश त्यारे तने जरुर साथे लेतो जइश. माताना मनने संतुष्ट करवा, बापनो अधिकार पाछो मेळववा अने भविष्यमां पोतानी प्रतिष्ठा कायम रहे तेवी विद्याकळा प्राप्त करवामां तेणे तन मन अर्पण कर्या छतां पण ते कमळ मुखीए तेतुं हृदय जीती लीघाथी एकज हृदयमां विद्या अने ललना वे शोको समान होवाथी, एक बीजीने बनतुं न होवाथी वे स्त्रीनो भरतार जेम कलेश पामे तेम ते पण कंटाळवा मांडयो तेथी तेने संपूर्ण विद्याकळानो पारंगामी वनावी गुरु रजा आपे ते पहेलांज पोते अगडदत्ते अधीराई बतावी. पोताने विद्याकळा जोईए एटली जणावी पोतानी परीक्षा कराववा राजा सन्मुख लई जवातुं गुरुने समजाव्युं. गुरुए पण तेतुं मन जोई तथा उमर लायक तथा माताना वियोगथी दुःखी थतो जाणीने तेनी परीक्षा कराववा पोते आगळ अने अगडदत्त पाछळ एम वने राजसभामां आव्यां. गुरुनी आज्ञार्थी शिष्ये राजाने नमस्कार कर्यो त्यारे राजाए शिष्यनी जोडे उभा रहेला गुरुने तेनो अधिकार पूछयो के हाकना काळमां सौथी अधिक तेजस्वी एवो आ पुण्यवान् कोण छे ? गुरुए पण संक्षिप्त चरित्र तेतुं कही संभळाव्युं. पछी राजाने संतोष करवा गुरुए आज्ञा करेलो अगडदत्त धनुषपर वाण चढावी बह्मांड गजावी दूर रहेला इच्छित पदार्थने तोडीने नीचे पाडवा लाग्यो. चकचकीत तरवार फेरवीने दीवसे पण विना वरसादे बीजळीना चमकारा बताववा लाग्यो. हाथमां चक्र धारण करी जुदी जुदी रीते फेरवीने साक्षात् नजीकमां सर्वेने फरतुं ज्योतिष चक्र बतावी दीधुं.

लोखंडनो मुद्गर फेरवीने मोटा मोटा बीरोने पण क्षोभ करवा मांडयो अने ज्यारे छेवटे महान दंड हाथमां लई फेरव्यो के सघळा सभांसदोने ते साक्षात् जम पोते दंड लईने सघळाने साथेज हणवा

ઉત્સુક થઈને આવ્યો હોય તેમ દેખાવાથી કંપવા લાગ્યો તેથી રાજાના સુભદોના પળ મદ ગલવા લાગ્યા. મલ્લોને પણ કીઢા જેવા નિઃસત્ત્વ વનાવી દીધા. હજારો સુભદોથી પણ જે હાથી કબજામાં ન આવે તેવા હાથીને જરાવારમાં ગાય જેવો વનાવી દીધાથી સઘળા સભાસદો તેને વચાળતા મારું ધુળાવવા લાગ્યા. આવી આવી અનેક કઠ્ઠાઓ વતાવવા છતાં પણ સભાસદોની સાથે રાજા મલ્લતો થયો નહોતો અને રાજા જ્યાં સુધી પાસ ન કરે ત્યાં સુધી અગડદત્તનું કાર્ય સિદ્ધ થાય તેવું નહોતું, તેથી લાગેલા શ્રમને વિસારી ધારંધાર જુદી જુદી જાતની હુન્નર કઠ્ઠાઓ વતાવી રાજાને ખુશી થયેલો દેખવા તેના તરફ જોવા લાગ્યો છતાં પણ રાજાએ મૌન ધારણ કર્યાથી અગડદત્તને કંટાળેલો દેખી રાજાએ પોતાના મનનો અભિપ્રાય તેને સ્પષ્ટ શબ્દોમાં સંમળાવ્યો કે હે ભદ્ર ! તારી આવી કઠ્ઠાઓથી મારું મન આશ્ચર્ય પામતું નથી; કારણકે પેટ भरवाने માટે આવી આવી અનેક કઠ્ઠાઓ શીખેલા મનુષ્યો દુનિયામાં ઘણા મઠ્ઠી આવે છે પણ તેનાથી આવી કઠ્ઠાઓવડે તેનું કે વીજા કોઈનું કંઈ પણ આત્મહિત થતું નથી માટે તેવી કઠ્ઠામાં હું હમેશાં સંપેક્ષાજ કરું છું; છતાં પણ હું જૈનધર્મ પાલતો હોવાથી જૈનધર્મ પ્રમાણે કોઈ પણ જનને નિરાશ ન કરવાનું હોવાથી તારી ઇચ્છા પ્રમાણે ધન આપવા તૈયાર છું. માટે હે વત્સ બોલ, તને શી વાંછ્યા છે ? અગડદત્તે કહ્યું હે નરેન્દ્ર ! હું મિશ્રુક નથી કે તમારી પાસે ધનની યાચના કરું. માનત પુરુષો ધનરાશીને પણ તૃણ સમાન ગણે છે. ફક્ત તમારી તરફથી સાવાશી મળે તેજ મને ઘણું છે. વઠી જેના વચનમાં પણ તે (મીઠાશ) નથી તો છાયા આપવાને અશક્ત પણ દૃષ્ટ પાસે ફલની શું વાંછ્યા રાખવી ? અને કદાચ અમૃત દૃષ્ટિ વિના ઇચ્છિત ધન આપે તો પણ શું ? આદર આપીને સાદા અન્નનું આપેલું ભોજન પણ અમૃત સદૃશ પુષ્ટિ કરનારું થાય છે અને અપમાન કરીને કે સંપેક્ષા કરીને રાવા-હેલો દુધપાક પણ હૃદયના લોહીને વાળનારો થાય છે.

રાજાએ તેને આ પ્રમાણે દુઃખી થયેલો જાણી કરુણા આવવાથી કહ્યું હે વત્સ ! જે કલ્લાથી અંજાણ છે તેને બીજાની કલ્લાથી આશ્ચર્ય લાગે છે પણ જેવો તે સઘલી કલ્લાનો જાણ હોય તેને બીજાની થોડી કલ્લાથી કેમ આશ્ચર્ય થાય ! છતાં પણ આજીવીકાની આધારભૂત આવી અનેક કલ્લાઓ છતાં પણ ધર્મકલ્લા વિના બાકી સઘલી કલ્લાઓ શુન્ય છે અને તે સ્વરા વચ્ચે કંઈ પણ હીત કરનારી થતી નથી માટે હે વત્સ ! તું મારા દૃષ્ટાંત ઉપરથી સારી રીતે સમજી શકશે માટે ધ્યાન દેને સાંભલ.



## प्रकरण ३१ मुं.

श्रीषेण राजानुं वृत्तांत.

कौसंबी नगरीमां हरिषेण राजाने त्यां कृष्णनी लक्ष्मी माफक धारिणी नामनी अर्धांगना हती. तेने सुबुद्धि नामनो मंत्री मतिते रहे-  
वाना मंडप समान हतो. तेने सुधा वाणी वहेवडावनारीं सिंहला नामनी सुभार्या हती, तेने आनंद आपनारो आनंद नामनो पुत्र थयो हतो, पण युवावस्थामां आवे ते पहेलां तेने कोढना रोगे दयाजनक स्थितिमां आणी सुवर्णवर्णनी चामडीने कोहेली केरी माफक दुर्गंध उपजाववा जोग गंधाती अने परु छोही वहेती करी मुकी हती.

तेनी दुर्गंधी तेने अने बीजाने एटली पीडाकारक हती के तेनी पासे फक्त माखी सिवाय बीजुं कोई जवा के उभुं रहेवा इच्छा करतुं नहोतुं. राजाना मानीता मंत्रीए मोहोरने कोडी माफक गणीने अनेक वैदोने बोलावीने तेनी चिकित्सा कराव्या छतां पण ते मूर्ख शिष्य जेम विद्याने प्राप्त करवा अशक्त नीवडे तेम तेनाथी निरोगता दूरज रही हती. विचारो ते युवान अवस्थामां आव्या छतां पण अपंग माफक घरनो खुणो छोडी शकवामां अशक्त थयो हतो. खाटलाथी नीचे उतरवुं तेने पहाड उपरथी नीचे कुदवा माफक मुश्केल हतुं. तेथी ते विचारो मनुष्यपणामां पण नारकीनां दुःख अंगे अनुभवतो हतो अने तेनां मावाप उपाय विना विचारां अशक्त वनी तेना सामे रडीनेज उभां रहेवामां संतोष मानतां हतां. एक वखत ते राजानी सभामां यवन देशथी कोई बुद्धिवान दूत कोई कारणे आवेलो अने ड्यारे तेणे पोतानुं कार्य करीने पाछुं जवा मांडयुं ल्यारे तेनी बोल-  
चाल उपरथी मंत्रीए तेने बुद्धिवान जाणीने पोताने घेर लई जईने तेनुं एटलुं वहुं सन्मान कर्तुं के ते विदेशी छतां पण सगा वंधु माफक मंत्री साथे बातचीत करवा लाग्यो.

ज्यारे मंत्री तथा विदेशी दूतनी बात चालती हती ते बखते मंत्रीनुं मोहुं उदास तथा दुःखधी तरफढता कुवाना देडका माफक आमतेम शय्यामां उछळतो अने हजारो माखीओथी वींटायेलो अने अंधारा ओरढामां दुर्गंधी मारतो तेनो पुत्र पढेलो जोईने दूते मंत्रीने पूछथुं के, आ कोण तरफडे छे तथा तमारुं वदन निस्तेज केम छे ? मंत्रीए गदगद स्वरे एकना एक पुत्रनुं युवावस्थामां पुत्रनी तथा पोतानी जींदगी घगढवानुं सघळुं वर्णन तेने कही बताव्युं, तेम अनेक वैदोना अनेक उपायो करेला ते निष्फल थएला कही बताव्या. त्यारे आ विद्वान के जे पृथ्वीमां घणी जग्याए राज्यना कार्य माटे गयेलो अने अनेक निपुण पुरुषोथी समागम यतां अनेक औषध शीखेलो हतो; वेणे ते पुत्रनो रोग टाळवा मंत्रीने औषध बताव्युं. मंत्रीनी पण ते औषध विषे खात्री थवायी ते दूतनो उपकार मानी तेने रजा आपीने ते उपाय कयों, पण ए उपाय तेना आखा कुटुंबनुं निकंदन करचारुप ययो हतो अने तेथी जो के लोहीना कुंडमां डुबेलो कुमार बोल्या चाल्या बिना पढी रहेलो होवाथी बची गयो हतो. बाकी सघळुं सत्यानाश वळी जवाथी ज्यारे राज्यना माणसो सघळुं लूटीने, तोडीने, फाडीने गया त्यारे आ विचारो रोगी जोयाज करतो हतो पण ज्यारे तेनी चोक्स खात्री थई के हवे अहीं कोई नथी त्यारे ते लोहीना कुंडमांथी नीकळी गयो अने अंधारी रात्रे लोहीथी खरडायल्लो जे धीमे धीमे पाणीना स्थान आगळ आव्यो त्यां ज्यारे नाबो त्यारे तेनी काया तहन निर्मळ अने देदिप्यमान देखावा लागी. आ मंत्रिपुत्र विचारतो हतो के हुं केवो निर्भागी हुं के मावापने महेनत आपीने मोटो थयो, अने मोटो थईने रोगने पायीने तेमने रात्रदिवस पीडा उपजावी अने तेमनी सेवानो बढेलो आपवाने तेमना प्राण लीधा. अरेरे ते करता ए उपाय न कयों होत अने हुंज रीवायां कयों होत तो वधारे बहेतर हतुं. हे प्रभु ते करतां मारुं मोत थयुं होत तो हुं

માવાપહું અને તેમની રિદ્ધિહું નિકંદન કરવારુપ તો ન થાત. હે પિતાજી ! તમે મહા બુદ્ધિવાન છતાં મારા પુત્ર પ્રેમના મોહમાં મુંઝાઈ કેવું અકૃત્ય કીધું. જે રાજાએ પોતાનો ચઢવાનો યુવાન અશ્વ પુત્રા-દિકથી પળ છૂપો રાખી અમૂલ્ય થાપણ માફક તમને યોગ્ય ધારીને રાખવા આપ્યો તેનેજ હણ્યો. શું દુનિયામાં વીજો જુવાન ઘોડો ન મળત ? એક પંચેદ્રી જીવની હત્યા કરીને મને પાપીને શા માટે વચાવ્યો ? અરેરે સ્વાર્થી કે મોહમાં મુંઝાયલો ભવિષ્યનો વિચાર ભૂલી જાય છે. સાહસ કર્મ કરનાર ક્યાંથી સુસ્તી થાય ? ના ના, પળ મારા પિતાના મનમાં એવો વિચાર પળ ક્યાંથી આવે કે આવો હૃષ્ટપુષ્ટ અશ્વ થોડું લોહી નીકળવાથી મરી જશે ? અને દૂર આવો ઉત્તમ અશ્વ લેવા જતાં વિલંબ થતાં વચ્ચે પુત્રનો નાશ થઈ જશે તો હું રવડી મરીશ. અહાહા ! હે પિતા ! તમારો મારા ઉપર કેટલો વધો પ્યાર ? હું તમારે માટે શું કરું ? રાજા પળ કેવો દુષ્ટ ? જે મંત્રીએ રાત્રિદિવસ રાજાની સેવા રૂઝી નિમકહલાલીથી વજાવી તેવા રાજ્યના સ્થંભ સમાન મંત્રીને એકાદ છિદ્રશોધક શત્રુના કહેવાથી ક્રોધમાં આવી એક યુવાન ઘોડા માટે મંત્રીને તથા મંત્રીના આજ્ઞા કુટુંબને પાયમાલ કરી નાંખ્યું. અરેરે ક્રોધી માણસ પળ આગળ પાછળ કશું દેખતો નથી ! મારા પિતા જાણતા હશે કે પુત્રને નવઢાવવા જેટલું લોહી નીકળશે કે ગમે તેમ કરી તે ઘોડાની નાઠી વંધ કરી લોહી વહેતું અટકાવી દર્શાવે અને તેને યોગ્ય દવા કરી પાછું સ્વરાવી પીવરાવી પુષ્ટ કરી દર્શાવે અને ત્યાં સુધી મારા ઘરની છુપી વાત વીજો કોણ જાણનાર છે !

જે નસ કપાઈ તે કપાઈ, ઉપાય સઘળા વ્યર્થ વિચારો ઘોડો પળ લોહી ધડાકા વંધ નીસરી જવાથી નિસ્તેજ ચહેરે તરફડીને થોડા કાલમાં મુઓ. છિદ્ર શોધક ચાઢીઆ પોતાહું વૈર લીધું, રાજાને જેમ તેમ સમજાવ્યું અને રાજાએ પળ કાંઈપણ જોયા વિના ઘર બાર હુંડાવી લીધું, આજ્ઞા કુટુંબને ઘુરા હાલે માર્યું, છતાં પળ જેના માટે આ સઘળું

નિકંદન થયું તે પાપી હજુ દુનિયામાં જીવતો રહ્યો છે ! રે ચેતન ! હવે શું કરું ? ક્યાં જાઉં ? મારે કોનો આશ્રય લેવો ? રાજા જાણશે તો પ્રાણ લીધા વિના રહેનાર નથી, તેમ હું નાટેલો હોવાથી રીવી રીવીને મારશે, માટે ચાલુ હું અહીંથી બીજે શહેર. કોઈ પણ પ્રમુનો લાલ મઠી જશે એમ કહી આગલ ચાલતાં તેને કોઈ દયાલુ દીલના શેઠે જોયો તેણે પણ તેને પિતા માફક ગળી પોતાની સઘલી દુર્દશાની હકીકત કહી વતાવી. શેઠે પણ વધારે ધાંધલ ન કરતાં છૂપી રીતે તે પુત્રની માફક ઘરમાં રાખી લીધો; તો પણ તે મંત્રી પુત્ર રાજાથી ઠરીને બીલ-કુલ વહાર નીકળવા હિંમત કરતો નહોતો. એક વખત તેના પુણ્ય યોગે ધર્મરથના ધોરી વલ્લદ સમાન તથા દુર્ગતિમાં પડતા જીવને અટકાવવામાં વારણના કપાડ સમાન પાપથી નિર્મુક્ત અને તપશ્ચર્યામાં રક્ત એવા વે મુનિરાજો તેના ઘરમાં આહાર લેવા માટે આવ્યા. તેઓએ તેને ઉદાસ જોઈ કહ્યું કે હે વત્સ ! તું ઉદાસ કેમ રહે છે ? ત્યારે પછી તેણે પોતાનું સઘલું દુઃખ રોતે રોતે જણાવ્યું, કરુણાથી મીંજાયલા મુનિરાજોએ પણ કહ્યું કે, આ ભવારણ્યમાં મટકનારાને જ્ઞાંજીવાના પાણીના દેલાવ સમાન જરા પણ સાતું સુખ નથી, માટે હે વત્સ ! તેવા આપાતરમ્ય ઇંદ્રિયોના સુખોમાં લલચાવા કરતાં તારા કિંચિત્ સુખના માટે આ લોકમાં પણ તારા કુટુંબે કેટલું દુઃખ વેઠ્યું છે ? તે હૃદયમાં વિચારીને ભવોભવ વૈરની સંતતિ વધારનારું જે વિષય સુખ છે તેને પરિણામે દુઃખ આપનારું માનીને તેનાથી નિવૃત્ત થઈ સાતું સુખ આપનાર એવા ધર્મને અંગીકાર કર અને તે ધર્મ વીતરામ પ્રમુખ સાધુ અને ગૃહસ્થને યથાયોગ્ય સર્વ વીરતિ અને અને દેશ વીરતિના ભેદોથી વર્ણવ્યો છે, તેમાં સાધુને સર્વે જીવોને અભયદાન આપવા માટે છકાયની હિંસાનો ત્યાગ, અસત્ય વચન, પર દ્રવ્ય, સ્ત્રી અને પરિગ્રહનો ત્યાગ એ પંચ મહાવ્રત પાલ્લવાનું છે તે સર્વ વીરતિ કહેવાય છે. તેવી શક્તિ ન હોય તો, ગૃહસ્થને યોગ્ય ત્રસ જીવની હિંસાનો ત્યાગ, વીજાને નુકસાન થાય તેવા જીવનો ત્યાગ, ચોરીનો ત્યાગ એટલે જેથી કેદમાં જતું પડે તથા લોકમાં આવરુ જાય તેવી ચોરી ન કરવી, પરસ્ત્રીનો

ત્યાગ, સ્વપરણેલી સ્ત્રીમાંજ સંતોષ અને દ્રવ્ય વિગેરેનું પરિમાણ કરવું. સાધુનાં મહાવ્રતો શ્રેષ્ઠ છતાં પણ તે યુવકને તેવી શક્તિ ન હોવાથી મૃહસ્થનાં વ્રત અંગીકાર કર્યાં. મુનિરાજો પણ યોગ્યને યોગ્ય વ્રત આપી આનંદ પામીને વિહાર કરી ગયા. આ યુવકે સારી રીતે વ્રત પાળી અંત-કાળે વ્રતના અતિચાર આલોચીને મદ્રક પરિણામથી મનુષ્ય આયુ વાં-ધેલું હોવાથી મરીને હરિષેણ રાજાનો પુત્ર થયો. હે અગદદત્ત ! યુવક જેણે મૃહસ્થનાં વ્રત પાળી શ્રીષેણના પુત્ર થયો તે હુંજ હાલ આ રાજ્ય મોગવું છું. થોડા કાલ પહેલાં જ્યારે હું ગોસ્વામી વેઠેલો ત્યારે બે મુનિ-રાજોને શહેરમાં વીચરતા જોઈને મને વધારે વિચાર કરતાં કરતાં જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન થવાથી પૂર્વભવ દેશવા લાગ્યો તેથી હું મારા પૂર્વ પિતાની સ્થિતિ વિચારી તે સર્વે કલ્લામાં ધર્મ કલ્લાનેજ મુખ્ય ગણું છું. વ્હી માણસને તો મહેનત કરીને કલ્લા શીખવી પડે છે પણ ક્ષુદ્ર જૈતુ જે કરોળીયો છે તેનામાં ઘર બાંધવાની કલ્લા છે, મુઘ્રી-માલો વાંધવામાં નિપુણ છે, હંસ ગતિમાં અને પોપટ મધુર વોલવામાં ચતુર છે, જલ્લતરણ કલ્લા માછલીમાં છે ફુલલડવાની કલ્લામાં ગધેડું તથા કુકડો ષલત જાળવામાં અને મોરમાં નાચવાની કલ્લા છે તેમ ગાવામાં કોયલ છે. આવી રીતે પણ પક્ષીમાં પણ કેલ્લવળી લીધા વિના કલ્લાઓ દેશવાય છે તો મનુષ્યે શ્રમ મેલ્લવીને કલ્લા મેલ્લવી હોય તો તેથી શું વિશેષ છે ? પણ તે કલ્લાઓથી પરમાર્થ સાધન તેમણે કરેલું દેશવાતું નથી, તેથી માથા વિનાના ધડ માફક ધર્મકલ્લા વિના વાકીની સઘળી કલ્લાઓ શુન્યરૂપ છે. આ પ્રમાણે રાજાએ પોતાનો અનુભવ કહી દેશ-વાળ્યાથી તથા પોતાની કલ્લાઓ જે મહા મહેનતે પોતે શીખેલો તેની કદર અહીં થાય તેવું નહોવાથી અગદદત્ત ઘણી ચિંતા પામીને દુઃસ્વના સાગરમાં ડુબવા લાગ્યો હતો તેવામાં તેના પુણ્યોદયથી એક આશ્ચર્ય કારક વનાવ બની ગયો કે જેમાં તેની કલ્લાની કીર્તિ રાજાને તથા પ્રજાને પણ જણાઈ આવી તેથી તેને માન તથા અપૂર્વ ધનની પ્રાપ્તિ થઈ गई.



## પ્રકરણ ૩૨ મું.

અગહદત્તનું ચાલુ ઘૃત્તાંત.

જ્યારે શ્રીમંતો અનેક કષ્ટ સહન કરીને ઘરનો પૈસો રોકીને ઘણી મહેનતે દ્રવ્ય પેદા કરે છે ત્યારે તેમના ધનના વિનાશ્રમે માલિક થવા ચોરોને પસંદ પડે છે પણ તે ધન જાહેર રીતે કે દિવસે લેવું અશક્ય હોવાથી કેટલાક લૂટારાઓ કે તેના સાગ્રીતો (મલ્લીઆ) ધોલે દિવસે બજારમાં શાહુકારના વેશે ફરીને શ્રીમંતોનું ધન ક્યાં રહે છે, તેના ઘરમાં કેટલા માણસો છે, રાજ્યનો બંદોબસ્ત કેવો છે, અમલદાર લાંચીયા છે કે નહિ इत्यादि સઘળું દિવસે જાતે દેખીને કે સોબતી પાસે સાંભળીને રાત્રે ચોરી કરે છે; તે ચોરટા જ્યારે ચોરી કરતા હોય ત્યારે તે ધનના માલિકો તથા તેના રાખેલા કે સરકારી રક્ષકો નિ-દ્રામાં શ્લોકાં સ્વાતા હોય છે તેમ તે ચોરટાઓ જુદી જુદી જગ્યાએ ચોરી કરતા રહેવાથી તથા વેશ બદલીને દિવસે ફરનાર હોવાથી જ્યાં વિશેષ બંદોબસ્ત હોય ત્યાં ન જતાં વીજે સ્થલે ચોરી કરે છે અથવા વિલંબ કરી જાય છે તેથી લોકો નિર્ભય થાય કે પાછા ઘાઢ પાડે છે તેથી કરીને શ્રીમંતોને તેવા ચોરોથી ઘણું દુઃખ સહન કરવું પડે છે અને જો રાજા તેવાઓથી રક્ષણ કરવા સમર્થ હોય તો તે વિદ્વાસિ કરે છે નહિ તો વીજા રાજ્યમાં રહેવા જાય છે.

જે વચ્ચે અગહદત્ત અને રાજાની વાતચીત ચાલતી હતી ત્યારે રાજા ધર્મેકલાને મુખ્ય ગણતો હતો અને અગહદત્તમાં તે કલા ન હોવાથી નારાજ થતા હતા, તેવામાં તે શહેરના મોટા મોટા નામાંકિત શેઠીઆઓ મોઢું મેટણું લાવીને રાજાને વહુ નમૂતાથી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા હતા કે, હે પ્રભો ! તમારા જેવો અમારે માથે પ્રવલ્લ નાથ છતાં અમને અનાથ ગણીને ચોરો અમારું ધન ચીરી જઈને વિના ઈચ્છાએ

परिग्रह (द्रव्य) रहित अकिंचन बनवा मांड्या छीए. अमारी रुपवंती दीकरीओ अने स्त्रीओनी हरघडी चिंता रहे छे के ते दुष्टो वाघनी माफक गरीबडी गायो उपर क्यारे छापो मारी तेमने लूंटशे के तेमना शीलनो भंग करशे. अमारा कोमल बालकोना दागीनानी लालचे तेमने क्यारे उंचकी जशे के तेमनां खून करी क्याय अवावर कुवामां फेंकी देशे. आखा शहरमां ते चोरोना नामथी त्राहे त्राहे थई रही छे, कोई सुखे सुई शक्तुं नथी छतां पण ते चोरनो के चोरीना मालनो कशो पण पत्तो लागतो नथी. वळी विचारा केटलाक लूंटावाथी तदन दिगंबर साधु जेवा बनी गया छे के तेमने बहार नीकळवुं पण दुर्लभ थई पड्युं छे. शहरना तथा राज्यना स्तंभ जेवा नामांकित वृद्ध अने आवरुदार श्रीमंतो ज्यारे आवी रीते त्रास पामीने पोकार करे अने ते चोरोनो पत्तो न लागे अने पोतानी प्रजा तदन पायमाल थई जाय. ए राजाने ते दुःखीओनो अकेक शब्द कानमां गरम सीसु नांखवा माफक दुःखदायी थतो हतो तेथी ज्यारे ते श्रीमंतो बात करी रह्या के तुरत राजाए भयंकर दृष्टि करी शहर रक्षको (कोटवालो)ने पूछ्युं के आ बात खरी छे के केम ? अने तमे दिवसना सूर्य माफक रात्रे पण शहरमां प्रकाश करवावाळा छतां पण चोरो केवी रीते मारी प्रजाने पीडे छे ? तमारामां आटलो वधो प्रमाद केम आवी गयो ? अरे कोटवालो ! सात दिवसमां ते चोरोने धन साथे पकडी लावो नहि तो तमेज चोर छो एम मनाशे; कारण के चोरनी खाणो कई होती नथी. ज्यारे राजाए आ प्रमाणे निमकहलाल रक्षकोने धमकाव्या त्यारे ते विचाराओ अनेक रीते चोरोने पकडवा मथ्या छतां पकडी न शक्याथी निराधार हता तेवामां राजाए आवुं कलंक मुकीने चोर तरीके गण्या त्यारे तो तेओ नीचुं मोहुं घाली पृथ्वी पासे जमीनमां पेसवा मार्ग मागता हता. “ राड पडे रजपूत छुपे नहि ” आ कहेवत प्रमाणे ज्यारे सघळा सुभटो ते चोरने पकडवा असमर्थ थया त्यारे अगडदत्तना

હૃદયનો પિત્તો સ્ફુટી આવ્યો અને એકદમ ડમ્બો થઈ રાજાને નમસ્કાર કરીને કહેવા લાગ્યો. હે પ્રભો ! આ રંકોને મુકી દો હું તેમના વઢલે તૈયાર થયો છું અને સર્વે સમાસદોની સમક્ષ પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે સાત દિવસની અંદર તે ચોરોને માલ સીંચે પકડી આપીશ. રાજાએ પણ તેની ચાતુર્યતા જોવા માટે અને પોતાની પ્રજાનું દુઃખ દૂર કરવા માટે ઉત્કંઠિત થયેલો હોવાથી તથા પોતાના મુખડોથી તે કાર્ય થવું દુષ્કર હોવાથી તુરત તેને રજા આપી. ઉછાસમાં આવેલો અગદદત્ત પોતાના અધ્યાપકનો આશીર્વાદ લઈ પોતાનું તેજ પ્રકાશવા માટે જેમ પૂર્વ દિશામાં પ્રકટ થાય તેમ તે પ્રકટ થઈ જ્યાં જ્યાં ચોરોને રહેવાનાં સ્થાનો હોય તે શોધવા માંડ્યાં. તેવા સ્થાનકોમાંથી પત્તો ન લાગવાથી સાધુ, સંન્યાસી, વૈરાગી, ઘાઘા, અતીત, ગોસાઈ વિગેરે વેષધારીઓની સંગત કરી તેમના ઉપાસક થઈ તેમનાં લક્ષણ તપાસી ચોર પકડવા માટે અનેક પ્રકારના ઉપાય દિવસ તથા રાત્રે કરવા માંડ્યા હતા. મુશ્વશાંતિને ઇંચાં મુક્યાં હતાં.

છ દિવસ અને રાત્ર નિદ્રાને તથા આરામને ઇંચાં મુકી ચોરને પકડવાની પેરવીમાં મટકવા છતાં પણ ચોરનો પત્તો લાગતો નહોતો જાણે કે આકાશમાંથી આવી અદૃશ્ય રહી ચોરી કરી લોકોને સંતાપી ભાગી જતોજ ન હોય ! આવા ચોરને પકડવા કોણ સમર્થ થાય, અને જો તે ચોર નહિ પકડાય તો મારી પ્રતિજ્ઞા ભંગ થશે, અને પ્રતિજ્ઞા ભંગ થયા પછી મારે મોઢું કોને વતાવવું, મારી કબ્બાઓ શું કામ લાગશે, કદાચ આપઘાત કરું તો પછી માતાને કોનો જાશરો ! અરેરે, મોઢામાંથી જો તેવી પ્રતિજ્ઞા ન કરી હોત તો શું વગડી જવાનું હતું, સાપે છછુંદર ગબ્બા જેવું થયું, ન તો મરાય ન તો મોઢું દેખાડાય; ત્યારે હવે શું કરવું? હે પ્રભો ! મારી લજ્જા કેમ રહેશે? દિવસ તો આંચ મીંચતાં ને ઉઘાડતાં સળવારમાં વીતી જાય છે, કાર્ય કશું થયું નથી ? ચોરનો પત્તો નથી, નામ નથી, ઠામ નથી, કોને પૂછું, એમ વિચાર

સમુદ્રમાં ગોથાં खावा લાગ્યો. પળ ના, હજુ તેનું પુણ્ય નાશ પામ્યું નહોતું તેથી તેના મનમાં વિચાર વદલાવા લાગ્યા. રે ચેતન ! હિંમત શા માટે હારે છે ? પુણ્ય ક્યાં મદદ નથી કરતું ? અકલનો શા માટે ઉપયોગ ન કરવો ? નશીબ પણ ઉદ્યમીનુંજ ફલે છે, ચોરની કલા ચોરજ જાણે. આ કહેવત પ્રમાણે છેલ્લે દિવસે તેણે વિચાર્યું કે આજે સાતમો દિવસ છે, દિવસ તો ચાલ્યો ગયો છે, એક રાત્રિમાં વધું કાર્ય કરવાનું છે, આ પાર કે પેલે પાર ! એમ કરી તેણે પણ વેશ વદલ્યો હતો. સંધ્યાકાલે શહેર બહાર થોડે દૂર જ્યાં સીમ હતી ત્યાં એક આંબાના વૃક્ષ નીચે એક રાંકડાના વેશમાં ઉદાસ થઈને પૃથ્વીમાં મોઢું ઘાલી બેઠો હતો. તેવામાં જરા અજવાળું રહેવાથી થોડે દૂર એક વિચિત્ર વેપ ધારેલો યમના દૂત સરસ્વો પરિવ્રાજક આવતો જોયો. આ પરિવ્રાજકની કંથા મોઢા મનુષ્યરૂપી માછલાંને પકડવાને જાઝ સરસ્વી હતી. તેનો જાડો દંડ જમદૂતના દંડને બીસરાવે તેવો હતો. ચોરવિદ્યાને જપવા માટેજ જાણે હોટ ફરફડાવતો હતો, તેના મયંકર વેપથી કાચો-પોચો તો ત્યાંજ જમના ઘરનો પરોળો થાય તેમ હતું, પણ આ તો તેના જેવા છપનસોને પુરો પહે તેવો હોવાથી છાતી સ્થિર કરીને તેની ચેષ્ટા જોવા માટેજ તથા ધન ચોરેલું છેવા માટેજ બેઠો હતો. બાકી તેના લક્ષણ ઉપરથી જ તે અગદદત્ત તેને ચોર તરીકે ઓઝારી લઈને ગુપ્તરૂપ વેસી રહ્યો હતો.

જરા અંધારું થવાથી આજુબાજુ નજીકમાં કોઈને ન જોવાથી પોતાની ઉપાધિ આંબાના ક્ષાદે લટકાવી, જેવો તે ચોર નજીક આવે છે તેવોજ તેણે વચમાં આ રાંકડાને બેઠેલો જોયો, અને તેના ઉપર દયા લાવી કહેવા લાગ્યો, રે વત્સ ! તું આમ ઉદાસ થઈ કેમ બેઠો છે ? તારો દેશાવજ દરિદ્રતાને પ્રકટ કરે છે, પૈસાને માટે કયા કયા દેશોમાં તેં ભ્રમણ કર્યું છે ? તારું આજે દારિદ્ર દૂર થયેલું સમજી લે, વિશ્વાસ રાખીને સત્ય હોય તે કહી દે. અગદદત્તે પણ તેને પળે લાગીને કહ્યું, હે પ્રભો ! હું ઉજ્જયિનીનો રહેવાસી અને વાઙ્મયમાંથીજ વહીલોથી તજાઈ અનાથ બનેલો છું અને લક્ષ્મીનોતો સ્વપ્ને પણ સમાગમ મને થયો

નથી; છતાં પણ મારાં ભાગ્યનો હૃદય આજે થયેલો જોડું હું કે આપના જેવા પવિત્ર પુરુષનો સમાગમ થયો છે. જેના દર્શનથી પણ હૃદયમાં આહ્વાદ થાય છે. તેની કૃપાદૃષ્ટિ થતાં હું વાકી રહેશે ? એમ કહી ચારંવાર સ્તુતિ કરતો નમસ્કાર કરવા લાગ્યો. ચોર પણ પ્રસન્ન થઈ કહેવા લાગ્યો, હે વત્સ ! તારું દારિદ્ર આજે સ્વચ્છ દૂર થયેલું છે, તારી ધારણા પણ સત્ય છે. જેના પર હું તુષ્ટમાન હું તેને જગત્માં કંઈ રિદ્ધિની વાકી રહે છે ? !

ચોર તેને આમ વિશ્વાસમાં લઈ પોતે આગળ હથીયાર લઈને ચાલ્યો, જેની પછવાડે અગદદત્ત પણ ચાલતો હતો. કોઈ શ્રીમંતના ઘરમાં દ્રવ્યનો મંડાર હતો તે પ્રથમથી તજવીજ કરીને રાખેલો હોવાથી વંને જણા શહેરમાં પેસીને ચોરે તે જગ્યાએ સ્વાતર પાડ્યું અને તેને ત્યાં વેસાડી પોતે અંદર પેઠો. અનેક રત્નની પેટીઓ ઘરમાંથી વહાર કાઢીને અગદદત્તને કહ્યું કે હે વત્સ ! અહીં ધ્યાન રાખ, હું મારવાહકો ( મજુરીયા ) ને ઘોલાવું. આ સમયે મધ્યરાત્રિ હોવાથી સઘળા નિરાંતે સુતા હતા તેથી શહેરમાં સઘળું શાંત હતું, તેથી જ્યાં મીસ્વારીઓ રંકો પડી રહેતા હતા ત્યાં તેમને ધનની મોટી લાલચ આપીને ઉઠાડી લાવ્યો અને સઘળું ધન ઉપડાવી જેમ કરંડીયામાંથી સાપ નીકળી જાય તેમ તે ગુપ્તરૂપે મજુરો તથા માલ સાથે નીકળી ગયો. અગદદત્ત પણ તેના પછવાડે પછવાડે ચાલતો હતો. શહેર વહાર વધા આવ્યા, પણ રાત્રિ ઘણી હોવાથી તથા તેઓ મર જંગલમાં આવેલા હોવાથી નિર્ભયપણે તેણે સર્વેને કહ્યું રે ભાઈઓ ! હજુતો ઘણી રાત્રી છે અને આંખો વળે છે માટે થોડીવાર સુઈ જાઓ કે શરીર ન વગડે. પછી સુએથી ધન વહેંચી લઈશું. ઝંઘ સર્વત્ર વૈરિણી છે તેમાં પણ લુચ્ચાઓના મધુર ઘોલવા ઉપર પણ વિશ્વાસ શું ? માટે જે મોઢા મજુરો આ વદમાસથી અજાણ્યા હતા તે તો તેના મિષ્ટ વચનથી લોભાઈ તેને મરોસે સુઈ ગયા હતા, કારણ કે ચોરે તેમને સુવાતું કહ્યા સાથે પોતે પણ સુઈ ગયો હતો. છતાં પણ અગદદત્ત તો જાગતો રહેલોજ. ચોરને અવિશ્વાસ ન આવે માટે જરા આડો પડી પછી

चोरने जेम मालुम न पडे तेम खसीने एक मजबुत लाकडुं लावी पथा-  
रीमां मुकी तेना उपर कपडुं ओढाडी दूर खसी बढनी छायामां अंधा-  
रामां उभो रही पोते तमासो देखवा लाग्यो हतो. वदमास चोरे  
पोतानी धारणा प्रमाणे मजुरोने मुतेला जोईने ते सघळाने पोतानी  
तीक्ष्ण तलवारनी धार बडे जमराजाने त्यां पर्हांचाडी दीधा अने त्यार-  
पछी अगडदत्तनी शय्यामां तलवारनो घा कर्यो पण तलवारने को-  
मळताने बढले कठण पदार्थनो घा लागवाथी ते पण विस्मय पाम्यो  
अने अगडदत्तनी चातुरी जाणी तेने मारवा माटे तलवार नचावतो  
घोधवा लाग्यो, ते समये अगडदत्ते सामे आवी तेने कहुं रे अधम !  
जेवो मार्ग तें मजुरोने वताव्यो छे तेवोज मार्ग हूं तने वतारुं छूं.

वन्ने जणा लडवामां वीर होवाथी घणीवार मुधी एक बीजाने  
हंफावी घा चुकववा लाग्या. पण पापना भारे भरायला चोरनो घा  
एक खाली जतां लाग आव्याथी अगडदत्ते तेने कारी घा करी कपा-  
यली केळनी माफक नीचे पाडयो; मरतां मरतां पण ते चोर तेने मारवा-  
ना विचारथी तेने बखाणवा लाग्यो के, रे वीर ! अनेक वीरोने पण में,  
वीरत्वथी भ्रष्ट करी दीधा छे छतां पण मारा सत्त्वने नाश करनार तारा  
जेवो वीरोमां शिरोमणि मने प्राप्त थयो छे तो पछी शा माटे प्रशंसवा  
थोग्य न होय ! जेथी मारी संपत्ति तथा एवी मारी छेबटनी प्रार्थना  
छे, मारी भगिनीलुं तुं सुखेथी पाणी ग्रहण कर वळी मारी भगिनीने  
पुर्ण खात्री थाय ते माटे आ तलवारनो स्वीकार कर. पछीथी आ  
स्मशाननी पश्चिम दिशामां जतां जे घर देखाय तेमां रहेली मारी  
भगिनीने हाक मारजे, ते तने आ तलवारनी निशानी जोईने आदर-  
सत्कार आपी घरमां प्रवेश करावशे अने तेथी वंश परंपरा खवाय  
तेटलुं धन अने अनुपम सुंदरी तने प्राप्त थतां तारी ईच्छा होय तो  
त्यां रहेजे, नहि तो तारा स्थानके तेने लई जजे.

चोरनी संपदा जोवानी इच्छाथी तेणे पण ते वात कबुल करी  
तेथी वंनेना मनना अभिप्राय प्रमाणे वंने संतोष पाम्या चोरने मनमां

मरती बखते पण तेने मरावबोज हतो. त्यारे अगडदत्तने तो तेनी संपदा ग्रहण करी राजानी समक्ष जेनी तेने अर्पण करी यश मेळववो हतो. तेणे सावचेतरही रस्तो जोई जोईने चालतां अंधारे पण निशानी-वाळुं घर शोधी काढीने हांक मारी के चोरनी वेन चतुरा चोरटीए तुर्तज घरनो दरवाजो उघाडयो. ज्यारे तेनुं रुप जोयुं त्यारे आ अगडदत्त युवक होवाथी मोहदशाथी पोतानी क्षणवार अवस्थाने भूली तेना रुपनी प्रशंसा करवा लाग्यो के, आ शुं कोई मानुषी छे, के पृथ्वी भेदीने मने भ्रमित करवा नागकन्या आवी छे ? जेवुं तेनुं रुप तेवांज तेनां स्नेहयुक्त मधुर वचन सांभळीने अगडदत्त पाणी पाणी थईने तेनी साथे निर्भयपणे भोंयरामां गयो अने अंदर जईने भाईनी वात पुछतां तेणे यथायोग्य समाचार कहेतां ते कन्यातुं हृदय भेदाई गयुं, पण ते चतुर होवाथी तेने पोतानो शोक जणाव्या विना आवा उत्तम पतिथी मारो संबंध थयो. एम पोताने तथा पतिने प्रशंसती तेने बेसवा आसन आप्थुं. पछी निर्मळ पाणीथी तेना पण धोई साफ करी तेने त्यां बेसाडी घरना एक खुणामां मनोहर पलंग वीछावी कहेवा लागी हे नाथ ! मारो भाई तेना दुष्ट कृत्योथी मरण पाभ्यो छे तेमां तमारो जराए दोष नथी अने आजथी आ लक्ष्मी तथा हुं पोते-सघळुं तमारे स्वाधीन छे माटे यथारुचि जेम योग्य लागे तेम तेनो उपभोग करो. पण हे स्वामिन् ! तमारां नेत्रो घेरायळां जोवाथी तमने निद्रानी जरूर छे, आपणी वातो तो पछी पण थसे माटे रात्रिनो थाक दूर करवा जरा विश्रांति लो ! तमारे माटे आ शय्या तैयार करी छे. एम कहेवाथी ते सुतो त्यारे ते स्त्री, पतिना थाकने विश्रांति आपवा माटे काईक विलेपन लाववातुं व्हातुं करी जरा नीचे उसरी के चोरनी चतुराईने जाणनार अगडदत्ते विचार्युं के सापनी भगिनी सापणमां निर्विषता क्यांथी होय ! वळी शत्रुना घरमां सुवुं पण निर्भय क्यांथीज होय ! एम विचारी शय्याने शूळी समान गणी उठी दूर जईने उभो रवो अने थोडीचारमां मोटो घडाको थयो. शय्या उपर ओंचीती

शीला नाखीने शय्यानो चूरेचूरो करी नांख्यो. पछी पोतानी निपूणता वतावती ते. स्त्री ताळी पाडती उपर आवी ने बोलवा लागी के मारा वंधुनो घात करनार क्यांथी मुखे सुई शके? ज्यारे आम बोलिने ते आम तेम नाचवा कुदवा लागी त्यारे एकदम अगडदत्ते उछळीने तेनो चोटलो पकडी धमकाववा मांडी के, रे ! गायना मुखवाळी वाघण ! विचारती नथी के जगतुं रक्षण करवाने हुं समर्थ हुं तो मारुं केम रक्षण नहि करी शकुं ? ज्यारे स्त्रीए पोताना मस्तक उपर बीजळीना झबकारा देखाडती तलवार जोई त्यारे तेणे पोतातुं आवी वनेलुं धार्युं अने पगे लागीने कालावाला करती कहेवा लागी हे देव ! तमेज मारे शरण करवा योग्य छो. स्त्रीने मारवी ए निंदनीक तथा ते शरणे आवेली ने मारवातुं कंई पण प्रयोजन न होवाथी पोतानी घात चितवनारीने पण अबला जाणी दया आणी क्षमा धारीने मुकी दीथी. सवारमां तेणे स्त्रीसहित राज्यसभामां जई सघळो वृत्तांत कही वताव्यो. राजा पण आश्चर्य पामी पोतानी प्रजाने तेनाथी रक्षण मळेलुं जाणी वारंवार तेनी स्तुति करवा लाग्यो त्यारे पोतानी वधारे प्रशंसाथी नीचुं जोता अगडदत्ते ते स्त्रीने भगिनी गणीने मुकी दइ ते चोरतुं घर जोवा माटे राजाने लई आव्यो. राजाना भंडारथी पण अधिक रत्नोनो तथा अमुल्य वस्तुओनो हारबंध ढगलो करेलो जोई राजा कहेवा लाग्यो के, आ निर्भागी चोरे पोतानी बुद्धिनो गेरउपयोग करी लोकाने त्रास पमाडी पोते दुःख वेठीने नाहक आटलुं धन अहीं भेगुं करी मुक्युं छे. जेमांनी केटलीक वस्तुने तो स्पर्श पण कर्को नहोतो. राजाए मालधणीओने बोलावी सौ सौनो माल ओलखीने लई जवा मुचना करवाथी हजारो माणसोनो त्यां जमाव थइ गयो. जेनो माल मळ्यो तेओए तथा राजाए वारंवार सेवेलो तथा नाणांथी पूजाएलो एक मोटा गृहस्थ परोणानी माफक राजाने त्यां उत्सवमां दिवस गुजारतो हतो, पण ते सुखना वखतमां माताने तथा श्यामदतानी साथे प्रेम वंधायलो हतो तेने पण बीसरी गयो हतो. पति तरीके मानती ते तरुणी पोताने सुखना दिवसो



આવવાની રાહ પાળીની માફક જોતી હતી તેવામાં તેની પ્રશંસા સૌને ગાતા જોઈ તેને વધારે આનંદ થયો અને પોતાનું પળ નશીબ ઉઘડશે તેવો તેને ભાસ થયો હતો; પણ જ્યારે તે પતિએ સત્સવર્માજ દિવસ ગુજારીને તેણીને સમુલ્લીખી વિસારી મુકી ત્યારે તેણે પોતાની સહીને પોતાના સમાચાર જણાવવા મોકલી. જ્યારે અગદદત્ત એક વસ્ત્ર એકાંતમાં વેઠો હતો ત્યારે તે સહીએ આવીને કહ્યું કે, જેણે આંધ્રુ વરસાવવા વડે સઘળાં મુલને જલાંજલિ આપી છે, પતિના વિયોગે તથા તેની ઉપેક્ષાથી ઉપેક્ષિત થતી શ્યામદત્તા શ્યામ મુલવાળી નહિ છતાં શ્યામ મુલવાળી દેખાવા લાગી છે, નિરંતર વિયોગથી વહેલી, શોણિતથી રહિત થઈ દુકાળના કાઠો માફક સુકાઈ ગઈ છે. જેણે પતિના પ્રેમના અભાવે પાન રાત્રું તજ્યું છે, શણગાર સજવા વિસાર્યા છે, અન્નને પણ અરુચિપણે ખાવા માંડ્યું છે અને શય્યા આસન વિગેરે ઘરનો સઘળો સામાન તો તેને શત્રુ સમાન થઈ પડ્યો છે.

આ પ્રમાણે વિયોગદશાથી વિપરીતપણાને પામેલી મારી સહીને તારી અર્ધાંગના કરી તારા સ્પર્શની શીતલતાવડે તેના ચિરહાનલને શાંત કર. વહી અંતમાં તેણે કહ્યું છે કે હે નાથ ! તમે છો તે રાજાએ અનાથ બનેલા નગરને ચોરનો ઉપદ્રવ ટાલી સનાથ બનાવ્યું છે ત્યારે આ એક તમારી શરણે આવેલી પ્રિયતમાને શા માટે ચરણની સેવામાં દાસી તરીકે સ્વીકારવામાં વિલંબ કરો છો ? અગદદત્ત યુવાન અને રસીલીના રસાસ્વાદથી અજાણ્યો ન હોવાથી સહીને કહ્યું કે રે મુગ્ધે ! આવું તું શા માટે વચન બોલે છે ? તેને તો મેં મારા અંતઃકરણમાં ક્યારનીએ સ્વીકારી લીધી છે, તેને અર્ધાંગના કરવાને વડલે મારું આખું શરીરજ સાંપી દીધું છે, કંટે જેમ મુક્તાફલની માઠા શોભે તેમ તે હૃદયમાં રમણતા કરી રહેલી છે. માટે હે શાણિ ! તું શીઘ્રજા, તેને કહે કે તૈયાર થઈને પ્રાતઃકાળે રથમાં બેસીને ઉજ્જયિનીના દરવાજે આવી ઉભી રહે. હું પણ તૈયાર થઈને સવારમાં ત્યાંજ મઠી જઈશ. તે સહી પણ હર્ષભરે ગઈ. વંને જનાં પ્રાતઃકાળે મેળાં થતાં પતિ પ્રેમદા

नहि छतां ते प्रमाणे लग्न कर्या विनाज अगडदत्ते तेने अर्धांगना तरीके स्वीकारी लीधी.

एक शेठनी नाजुक पुत्री, जेनो पति हतो के नहि, के लग्न थयुं हतुं के नहि, के तेनां मातपिता आ बात जाणतां हतां के नहि, तेम आ लग्न शास्त्रपणे थयुं के नहि तेनो कशो पण विचार कर्या विना युवानीना मदमां कळाकौशल्यमां निपुण एवा अगडदत्ते रुपथी रंगित थईने जोके तेणे आगळ पाछळनो कशो विचार नहि करतां स्वीकारी लीधी हती छतां पण छूपी रीते लइ जाय तो पोताना वीरत्वने लोको पछवाडेथी नींदशे तो मेळवेली आवरु जती रहेसे, एवा डरथीज डरीने तेणे प्रगट थवा तथा पोताने लागती एवने दूर करवा मोटा अवाजथी सर्वे लोको सांभळे तेम दरवाजे उभा रहीने ब्रूम पाढी के हे गर्वबडे तेजस्वी चित्तवाळा राज्य तथा राज्यनी प्रजाना रक्षको चित्त दइने सांभळो “हुं अगडदत्त सूर्य, सोम, यमकाळ, देवो त्रिगेरेनी साक्षीथी श्यामदत्ता नामनी शेठनी पुत्रीने जवरजस्तीथी लइ जाउं छुं, माटे जेनी भुजामां वळ होय तेवताववा अथवा नवो जन्म लई नवी मातानुं दुध पीवा इच्छता होय ते सामे आवी पोतानुं शौर्य प्रगट करी ते मुग्धाने लइ जतां अटकावो.”

जेणे महान चोरने मारी पोतानुं सत्व साक्षात् वताव्युं हतुं अने जेना लीधे पोतानां मोढां श्याम थतां अटक्यां हतां, जेणे प्रजानुं गयेलुं धन पैए पै पाळुं मेळवी आप्युं हतुं अने राजा प्रजाथी एक सरखुं मान पामेलो तेवा निस्पृही अने वीरत्व घरावनार पुरुष सामे जई नाहक शा माटे मरवुं? एम धारी सर्वेए तेनी उपेक्षा करी हती, तेम हजारो सुभटोथी पण जे न रोकायो अने राजा जे अग्रपद आपे छे तेवा वीर पुरुष साथे ते युवती गई छे एम तेना मावापे जाणवा छतां पण तेनी संभाळ न लीधी होय के बीजा कोइ पण कारणे तेने अटकाव न थवाथी पोताना पवनवेगी घोडाने एकदम दोडावी मूक्या.

जोके प्रेमनी खातर नवा पुरुषने पति तरीके श्यामदत्ताए स्वीकारी साहस कृत्य करी अगडदत्त साथे नीकळी गइ हती, छातां पण माबाप तथा भाई विगेरेनो स्नेह हृदयमांथी खस्यो नहोतो. जेमनी दृष्टि हर वखत सामे रहेती तेनाथी तइन जुदी पढी, एक विदेशी साथे कंड पण कथा विनाज नीकळी गइ तेथी आखे रस्ते उदासीमां ते गुम थइ गइ. तेनी आ सघळी चेष्टा अगडदत्तना जाणवामां आवी गइ हती पण प्रसंग विना वधारे बोलवुं काम लागे तेवुं न होवाथी अने ते वने जणज रथमां होवाथी झपाटावंध रथ दोडावी मुक्यो.

प्रातःकाळनी गुलाबी ठंडीमां वनमां एकांत भागमां चालता घोडाने पण एकदम उत्साह बधी गयो हतो जेथी घणो रस्तो कपायो अने पोताने, स्त्रीने तथा घोडाने योग्य खोराक आपवा विश्रांतिनी जग्या आवतां तळावना किनारे घोडा छोडी चारो नांखी पाणी पाइ थोडी-वार छुटा मुक्या अने स्त्रीने वातोना विनोदमां लीन करी पूर्वनो शोक वीसरावी शांतिथी भोजन करावुं. वपोरनो तडको गाळी पाछां स्वार थई रथने एकदम दोडाव्यो के थोडीवारमां घणे दूर आवी पहुँच्यां. ज्यां दशार्ण देशनी नजीकमां एक गामनी सीम हती, त्यां घणा माणसोनो समुदाय एकठो थएलो देखातो हतो. ते समुदायमांथी आवता वे जणाए अगडदत्तने पुछवुं के हे वंधो ! तुं कोण छे अने क्यां जाय छे ? पेलाए उज्जयिनी जवानुं नाम दीधाथी वे जणा हर्षमां आवी कहेवा लाग्या, हे वीर पुरुष ! जो तुं आज्ञा आपे तो अमारो वंधो समुदाय तने नायक वनावे अमेतारी पछवाडे चालीए, कारणके उज्जयिनीनो मार्ग उन्मत्त हाथी, दृष्टि विष साप, तोफानी दीपडो, अने अर्जुन चोर दुःख देनारा हांवाथी वंध थइ गयो छे

प्रथम भाग समाप्त.

